

מערכות

ירחון העוון ואיש-האבא העברי

מחזור 11

חיל-מילואים
במלחמת-ישראל

טקטיקה

שריון-סובייטי

משטר ועונש בצבא

הכפר המצורי - זאן

תמוז - תשמ"ז

1956 - 1957

ה"א

כל בעל חשבון שיקים באחד מסניפי הבנק יכול
למשוך מהשבנו עד 200 ל"י בכל אחד מ-62
סניפיו ברחבי הארץ.

צעד נוסף זה בוועל שרותנו לצבור נתאפשר
הודות לשפור הטלפונים.

שאל לפרטים בסניף הקרוב

בנק לאומי

לישראל בע"מ

תמונת השער "הטנק" A.M.X.-13

תוכן הענינים

7	"חיל"	הייל אל היילים
9	דבאלוף ד"ר י. ידן	צבא-המילואים לדוד ולשלמה
22	קצין בכיר	המשטר בצבא
31	אלוף-משנה נ. שדמי	העונש בשיפוטי-הצבאי בצה"ל
34	גני-מיר ג. פראי	יסודי האימון להסתערות
מכתבים טקסיים		
השימוש בזמן / מנשקה-פרט — אל החוליה כ-צות-קרב / תיאוריה ומעשה		
38	גדעון	הרהורים בעקבות תרגיל עוצבת-שריון
43	סגן-אלוף ע. ירדני	שני טיפוסים קצין-מטה
47	"אפקס"	לאיזון במיתוח מחשבתנו הצבאית
50	אלוף-משנה ישכה שדמי	אמרות, השגות, מושגים
58		טקטיקת השריון הסוביטי
59	גארט אנדרהיל	תמרון טנקים בסיוע מסך-עשן
72	קפיטן ב. מאירציק	הזחל"ם מהו — מוביל-גייסות או רכבי-קרב?
74	סגן-אלוף ב. ברלב	
מנסיון מפקדים		
78	יוש	הפשיטה על חרבת וובידיה
81	סרן נגה הראובני	שיטה חדשה בחינוך שדה
84		גפצי-אטום לסוגיהם — ופגיעתם
86	ש. גמני	הצעדה — כיצד?
במת מערכות		
89		"סכים קטנים" בחינוך שדה / על "מדרון אחורי"
92		תוצאותיה של תחרות רשימות מס' 9
94		הדיום
מ"חזית-הכפר" במצרים		
96	הל להרמן	מגמות, הבטחות — אך מה מידת הביצוע?
97	נעמי מיטצ'יסין	עם בעל-אחווה צעיר בכסר מצרי
101		תחרות רשימות מס' 11
ממדף הספרים		
102	סגן-אלוף א. שתקאי	"מלחמה בשלושה ממדים"
103		תזכורת בענין תחרות-רשימות מס' 10

"מערכות"
 בית התוצאה של צבא הגנה לישראל
 המערכת והמנהלה: הקריה-ת"א, רח' ג' מס' 1

הופיעו בהוצאת מערכות :

אסטרטגיה של גישה עקיפה

מאה דורות של מלחמה

מ א ת

ב. ה. לידל הארט

מאז מלחמת העולם הראשונה מעורר קפיטן לידל-הארט, יותר מאשר כל אדם אחר, את המחשבה על בעיות צבאיות. הוא היה תומך גלהב בשיבה אל לחמה נידת על ידי ניצול הטנק, וכתביו על נושא זה נקראו על ידי אנשים כגודריאן, שטען בהיותו שבוי מלחמה בידי בעלות-הברית כי הרבה ללמוד מלידל-הארט.

בנתחו את נצחונות העבר — בספרו „אסטרטגיה“ — מטיק לידל-הארט כי לא יצדק שום מצביא שיתקיף אויב ישירות, היינו, בדרך לה יצפה המפקד האויב — ובמקום לבקש להפר את שיווי משקלו של האויב על-ידי התקפתו, צריך שיווי משקל זה להיות מופר, באמצעי זה או אחר, עוד לפני שתיפתח ההתקפה עליו.

המחיר: 5.500 ל"י; למנויים וחיליים המחיר 4.200 ל"י.

מלחמה ב-3 ממדים

מ א ת

סגן מרשל-אוויר

א. ג'י. קינגסטון-מקלורי

מגמת-מחברו של הספר „מלחמה בשלושה ממדים“ להציג, בצורה פשוטה ומובנת על-נקלה, תמונה הגיונית ושלמה של המטוס כמכשיר לחימה בשלושת ממדיו של המרחב האווירי. חשיבות-יתר נודעת לספר לגבי הקורא הישראלי, ולכל המתעניין בתורת המלחמה-באוויר.

המחיר: 2.400 ל"י; למנויים: 1.800 ל"י.

מלחמת המוחות

מ א ת

לדיסלס פרגו

מעטים הם הספרים בספרות העולם המציגים בפני הציבור הרחב את „פרטיו האנוממיים“ של ריגול ומודיעין כפי שעושה זאת מחבר הספר הנוכחי, איש-מודיעין אמריקאי בעל נסיון עשיר ותק רב.

המחיר: 3.250 ל"י; למנויים: 2.600 ל"י.

לקורא ולמנוי:

משרדי המערכת והמנהלה עברו לקריה, רח' ג' מס' 1, טל. 68435

משרדי ההפצה, גשאריום ברחוב נחלת בנימין 57, טלפון 6581/159.

מ' ומה בחוברת

ציונים לקורא

האם מאז ומתמיד קבע אופי ארצנו את טיב הכוחות המזוינים הדרושים להגנתה?

שאלה זו מתעוררת כמאלהי כבר למקרא שמו של המאמר, לרב־אלוף י. ידן, "צבא־המילואים אשר לדוד ולשלמה" (עמ' 9). הניתוח והמסקנות שבמאמר (שהוא רישום של הרצאה, שהושמעה לא־מכבר) אומרים: כעתה כן או, הצריכו תנאי־קיומה של מדינת ישראל צבא־סדיר מוגבל מוכך־בכל־עת; ולצדו — צבא־מילואים גדול, גזל־גיוס. ודאי, כל כתיבה־מנתחת המופנית כלפי העבר ההיסטורי יש ותקופת־היא שופכת מרוחה על אופך הראיה של ההיסטוריון ודרכי מחשבתו. ומה גם כשההיסטוריון גם איש מעשה הנו, באותו תחום עצמו בו עוסקת כתיבתו ההיסטורית, ומן־ההכרח שאת התרחשויות העבר יראה דרך שופרת גופי־העניינים בהם התלבט והבעיות אותן פתר. אך, עם זאת, נקל גם להבין את העובדה האובייקטיבית הפשוטה כי מציאותה של מדינה מוקפת־אויבים, ונעדרת בעלי־ברית, מזיקה בהכרח את צבאה הסדיר לסיפוח בעלי־הברית היחיד אשר לו: צבא־העם המתגייס לעת־חירום, צבא מילואים גדול. כאן, ללא־ספק, טמון הגרעין החינוכי־ביותר אשר בצדו ההיסטורי־הכולל של מאמר זה (להבדיל ממלאכת־המחקר השגונה שהושקעה בו, ואשר ערכה כשלעצמו ודאי שבעיני עומד).

אין זו ההזדמנות הראשונה בה מתפרסמים ב"מערכות" דברי רב־אלוף ידן על נושאים היסטוריים־צבאיים. בחוברת ס' של "מערכות", בשלהי 1949, תפרסם מאמרו "הגיאוגרפיה הצבאית של הגליל" — אשר אף הוא מאמר היסטורי־צבאי ביסודו.

"החברות, החובה — אלה הם יסודות היחסים החברתיים בצבא".

אפשר לומר כי משפט זה מבטא חוטי־שני העובר דרך "המשטר בצבא" (עמ' 22). אולם שזור במאמר זה — מאמר המנסה להעלות את המחשבות המנסרות בחלל־עולמו של צה"ל, במגמה לגיבוש תפיסות ותורה בתחום המשטר המשמעת והנהגה־המתחנך בצבאנו הצעיר והנבונה. אכן, עובר במאמר גם חוטי־שני חיוני נוסף (ואפשר לומר — מספר "חוטי־שני"), והוא: — ההבחנה, שהנה כה הכרחית בתקופת־ההתפתחות־הצבאית בה אנו חיים, בין שני

סוגי שגרה בחיים הצבאיים. כיום יש הכרח להתאים אל הצורך העיקרי, הצורך להצליח בקרב — את דפוסי שגרת־הצבא המקובלת ומקודשת־המסורת. על כן נקבעת, בצדק, ההבחנה בין "משטר־שגרה" רגיל וקבוע, לבין שגרת משטר־לחיסמה. חוט זה — הוא המשנה חיוניות רבה לגישה הכל־לית אל ענייני "משטר ונהגה", שכתוצאה ממנה אפשר ליחס חלק מהדברים שבמאמר זה לתחום הפסיכולוגיה־של־לחימה והפדגוגיקה־של־סיפור. ויצוין לטובה שילובן של אמרות־כנף רבות (העשויות לעתים יותר מאשר דפים רבים של הסבר, לכון את המחשבה לאפיק הדרוש) — עד שיש ונוכר הנך באותן מאות האמרות אשר בזמנים שונים סיארו את הכתמים הריקים" בעמודי "מערכות". צירופן של המימרות מפי ד. בן־גוריון, אוליבר קרומול, פ.מ. מונטגומרי ויגאל אלון, כדף־המסיים של הפרק הראשון שבמאמר, מסמל את השימוש הקלע בנוסחאות קולעות, המובאות בשם אומרן.

נודעת־מאז הבעיה המילוסופית והמשפטית (ועם זאת גם המעשית־תכליתית) בענין

מהותו ומטרותו של העונש: האם זהו אמצעי להגנה על החברה ועל הבריות שבתוכה, או שמא נועד בעיקר לתקנת החוטא או הטועה? או, יתכן, מבטא הוא את אותם ציוויי ה"לא תעשה", שמתוכם משתמע גם ה"עשה" החיובי, של אורח־ההתנהגות הרצוי — ועל כן אין העונש אלא אמצעי לחינוך, הן של זה שכלמי הוא מכוון והן של החברה בכללה? שלוש גישות־אפשרויות אלו נתונות, כאמור, בכל מקרה של שימוש בעונש — והן קיימות ועומדות גם בתחום בעיות הענשה בצבא. אלא שכאן גוברת עוד יותר

מי ומה בחוברת

חריפותן של הבחינות הללו; של כל אחת בהן אין כגוף צבאי, מעצם טבעו (וביחוד — במלחמה), הוקוק להגנה בפני הכשלות. בו חיוני ביותר הצורך לתקן, ככל שניתן, את הפגום שבאנשיו. ואין עוד מקום בו יתנסם באכזריות כה מוחשית העדור של חינור מלכד. אין תימה, איפוא, כי הנושא בו עוסק מאמרו של אלוף-משנה נ. שדמי, "העונש בשיפוט הצבאי בצה"ל" (עמ' 31) הוא מן המרכזיים במעגל-ביעותיו של מספק המשרת בקרב הגייסות.

המערכת שמחה לציין כי זוהי, דומה, הפעם הראשונה בה מוזמן ל"מערכות" לפרסם באותה חוברת עצמה את מאמריהם של "אב ובנו": אלוף-משנה שדמי. כידוע, על כגורדא — על הופעה במשותף בכלי-מבטא אחד — אין חלים הסייגים המגבילים, לעתים, במוסדות שונים את אפשרות שירות-סבצותא של בני משפחה קרובים! וככל שיצמחו כותבים, ויחיאמו הנושאים, תשמח המערכת לאכסן, אף בחוברת אחת, סופרים אשר נוסף על שייכותם למשפחת-צה"ל הריהם גם בני אותו בית בישראל.

במחזה סטירי נחמד מאת ג'. ב. ש. (הוא ג'ורג' ברנרד שאו, בראשי-התיבות של שמו,

בהם מקובל לצייןו בדיבור ובכתיבה באנגלית) — מחזה, אשר דומה כי תורגם לעברית בשם, "חילל-השוקולדה" — מתואר בהיתול שנון מושגו של איש-צבא מן "הסיפוס הצאירוני", חסר-נסיון ושטוף-דמיונות על כך "הסתערות בקרב — מהי"; ואותו גיבור, שפקד על רגימנט-פרשים לדהור אחריו לקראת מכוונת-יריה אויבות, נחלץ מכליה רק בזכות פגז-עצם שקרה אצל יריביו — טעות-אפסנאית, באספקת סרטי-מקלע בלתי-מתאימים. אכן, לא כזאת הנה גישתו של גנרל ב. פראי אל התפקיד אותו הוא רואה כחיוני כל-כך בקרב — אל ההסתערות! ואחד הציוויים (וכותרת פרקי-המשנה) אשר בפרק "יסודי האימון להסתערות" הניתן הפעם ב"מערכות" (עמ' 34) מתוך ספרו "תרגולת-קרב להסתערות" — הנו בפירוש "תנועה במתוכנן" כי בכדי שההסתערות תנועה-השופטת תהיה בעלת סיכויים של ממש — צריך שתהיה גם מוכנה ומתוכננת, ומחושבת היטב-היטב! פרקי-המבוא מאת הגנרל פראי לנושא "הסתערות" ניתן כבר בחוברת ק' של "מערכות".

"בקשו ממני כל דבר שהוא — אך אל תבקשו ממני זמן!"; כזאת,

מספרים, היתה אתראתו של גנרליאון למפקדי-המשנה שלו. בתור סיטמה — מובנת קריאה זו וברורה, אך כיצד ניגשים להגשמת הציווי הזה, של שימוש תכליתי-בתכלית בזמן המצוי — שהוא-הוא אותו נתון אשר לגביו אין סיכוי כי תוקצה איוו "חוספת" עליו? על כך עומדת רשימתו של "גדעון", "השימוש בזמן" (עמ' 38).

האמנם החל אצלנו בשנים האחרונות, "משתולל המרד" — אשר יש בו כדי להחניק

באבו, חס וחלילה, את ניצוץ תפיסתו-העצמית, יזמתו והעזתו של המפקד? ודאי, אין זו השאלה היחידה אשר מאמרו של אלוף-משנה י. שדמי (עמ' 50) מעלה אותה. אולם דומה כי היא תהיה השאלה הכוללת בין השאלות הנחרתות במרוחו של הקורא בו. כמוכן, שגם ניסוחו זה — הברירה שבין ה"סדר", של עבודת-מטות תקינה וסדורה, לבין ה"ניצוץ" של יזמת המפקד, העלולה לתרוג לעתים ממסגרת-נוהג — ניסוח פשטני-מדי הנו, ואין המערכת מתכוונת ליחסו, כמות-שהוא, לבעל המאמר דוקא; אלא שמובעת בניסוח זה בחריטות ההתרשמות הראשונה ממכלול-השאלות המוצג במאמר. לפי כונת הכותב, אין מאמר זה אלא ראשון בסדרה מקיפה-יותר, ועוד תנתן, איפוא, לקוראי "מערכות" האפשרות לעמוד ביתר-פירוט על גישת המחבר, הערכותיו ומסקנותיו; ובמידה שהוא מציג בעיות לבירור ולויכות, יש להניח כי תושמענה ודאי גם דעות והערכות אחרות, לגבי הנושאים בהם הוא נוגע.

שמו של גנראט אנדריהל, אחד הידענים-המוכחים שבארה"ב בידאמריקה בענין

כוחותיה-המוזניים של רוסיה-המועצתית — איננו חדש לקוראינו. לאחר ששתי סקירותיו הנרחבות — על הטנק T-34 ועל רכבה "ס.א.ג." — שנתפרסמו השנה בחוברות "מערכות", היו מוקדשות בעיקרן לצד הטכני והחימושי של כלי-קרב אלה, בא עתה תורה של הסקירה המוגשת הפעם (עמ' 59) — אשר, כשמה, כל-עיקרה הוא הבהרת נוהגו הטקטי של השריון הסובאטי; ועל כן יש בה משום השלמה וסיכום למסכת מאלפת זו (עכ"פ — במידה שמדובר על הפעלת השריון במסגרת מבצעי-חילות-משולבים),

סי ומה בחוברת

וזאת על הקורא לזכור: בסקטיקה — לא כ"כ טיב הרכב קובע, כאשר אופי האדם ועליכך — לא בכל מקום בו ניתן להתקל בסוגי רכב מסוימים, יש לצפות גם לאורח ההפעלה ה"טבעי", כביכול, ההולם אותם. על סקטיקה של רכב "ס.א.א.", במיוחד, מצויה ב"מערכות" גם סקירתו של הקולונל לויטננט ג. קאינצקי (בחוברת צ"ט) וכן סדרת מאמריו של הקולונל לויטננט ברטיל, על עקרונותיה ומגמותיה של הסקטיקה הסובאסיית (בחוברת צ' רע"א).

אין לחלוק על ההנחה העיקרית שבמאמרו של סגן-אלוף ב. ברילב (עמ' 74) האומרת

כי ה"זחל למחצה" המשווין חלקית — גם רכב קרב, הנו, ולא אמצעי הסעה בלבד. והרי הכרת הלחימה הוא — צוילון; ודאי שיקרו בגמ יקרו מצב לחימה בהם השימוש הזוחלם בזהל"ם יהיה בגדר הכרת. עם זאת — לא יזיק אולי באם נזכיר לעצמנו כי מכמה בחינות של חימוש וטכניקה (לא כל הבחינות) חי באזור גיאוגרפי זה עדיין בעולם

צבאי "שמלפני 1945". הזחל"ם, שהנו זחליל למחצה ומשווין מצדדים — אך פתוח מלמעלה — איננו מ"מחבכי" פגזי מרעום הקורבה המושהה, שלראשונה הופעלו בשדה הקרב בשלהי 1944. אכן, זאת אפשר לומר לא רק עליו, כי אם גם על הפירות הקלעים הפתוחה; אלא שלגביו — בתפקידו הפעיל — פחותות בהרבה האפשרויות בהסוזה מושכלת. מכל מקום, דחיקת רגלו של הזחל"ם בכמה מן הצבאות עתירי הטכניקה על ידי מסייעי הגייסות המשווין, שהנו זחליל כליל ומשווין מכל עבר, מעידה על התמורות הטכניות והסקטיות המסתמנות בכיוון זה. ודאי עוד נשוב לטפל בסוגיה זו מעל דפי "מערכות".

מה בין תורות קלאוזוביץ לצמחיה-הבר בארץ ישראל? המקשר, במקרה זה, הוא —

המושג של "ערפל המלחמה", אשר קלאוזוביץ נוקטו לא פעם (ויש אפיקורסים, האומרים כי הוא שליט לא מעט אף בכתביו של צעצמו). העשן — שני שימושים לו במלחמה. האחד — לציון: בין כ"עמוד העשן" המהלך לפני המחנה במרדר (ביום!) לסימון דרכו, ובין כעשן מדורות, בחור אמצעי איתות, כנהוג אצל האינדיאנים, למשל; ואילו השימוש השני הוא להעלמה. חכמת השדאות — דהיינו, הידיעה כיצד להסתדר בשדה אף בלי להטוטי הטכניקה החדישה — מחייבת בשני המקרים את ההתמצאות בחמרים המצויים, הוה אומר, בצמחי הבר. המאמר (עמ' 81) של סרן נגה הראובני, נצר ל"שושלת" חוקרי צמחיה בישראל, העומד על צמחים אלה והתאמתם להעלאת עשן, מהוה מבחינה זו מעין המשך לרשימותיו שבחוברת צ' ופ"ט של "מערכות".

יש ומפיו של בעל גישה לא-אוהדת כלל וכלל נשמעת שלא-במתכוין אף עדות-לחיוב

(כאותו מעשה באחוזו של בלעם, להבדיל). את הסופר הבריטי הנודע בענייני צבא ומלחמה, קפיטן טיריל פולס, מי שהיה סופרו הצבאי של "טיימס" בשנות מלחמת העולם, מי שהיה הפרופסור להיסטוריה צבאית במכללת אוקספורד בשנים שלאחריה — ומה שקרוב עוד יותר אלינו, מי שהיה עורכה של ההיסטוריה הבריטית הרשמית למבצעי המלחמה במצרים ובא"י במלחמת העולם הראשונה — אי אפשר, בדרך כלל, להאשים בחמימות יתרה כלפי מפעלנו ומדינתנו. בכתבתו, יחסו אלינו, הנו, בדרך כלל, קורקטיציונר. אולם יתכן ודוקא משום כך ימצא הקורא ענין באחדים מצינוניו שבקטעים הניתנים בחוברת זו מתוך סקירתו על המצב בגבולות המורחג-התיכון המטוכן, וביחוד במידה שהערות אלו הערות צבאיות הנו, תחום בו אין לפקפק ביכולתו של קפיטן פולס להעריך נתונים, להסיק מסקנות הגיוניות ולהצביע על ההתפתחות האפשרית המסתתרת באופק. וכאלו הן הערותיו המכוונות לתכונתה הצבאית-מדינית של מצרים.

מי ומה בחוברת

יש מקצת אמת (מרה למדי) באותם ציונים לא־נוחים הנשמעים לעתים מפי אנשי־חוץ

האומרים כי לא היה אולי זמן בו הישוב העברי שבארץ־ישראל — כיום, במדינת ישראל — היה כה רפה־מגע אל מציאותן המסובכת וחסרת־הציבות של הארצות הערביות המקיפות את ארצנו.

ספק אם היה בידי המדינות שכנותינו להקים מולנו, בשנים הראשונות לאחר מלחמת־הקוממיות, מסך של ברזל; אולם מסך הדם והשנאה — והטרור הפנימי — בודדו אותנו רבה מסיבתנו הגיאוגרפית, עד כי

קשה־במקצת לאדם ממוצע בתוכנו לעמוד על טיבם המדויק של התהליכים המתרחשים בארצות אלו. כאשר פורסמה ב„מערכות“, חוב' צ"ו, הרשימה השאולה מ„ניוסטטסמן“ הבריטי על נסיגות־הפיתוח רבי־הפרסומת ב„חבל־השחרור“ המצרי החדש (כשמו, הרחוק־מעגה), צוין כי יש מן התמוה באותו תיאור ורדד. „תכנית“ הטלביזיה, שהוכנה בישראל ובמצרים ע"י אד מוראו ועוזריו, והוצגה ברחבי ארה"ב לפני קהל מסתכלים של (באימון) למעלה מ־20 מיליון איש, הכילה אף היא מספר קטעים אשר צולמו כנראה באותו „חבל“. עתה מוצגים בפני קוראינו (עמ' 96), מצד אחד, סקירתו הכוללת של העתונאי האמריקאי ה. להרמן (יהודי במוצאו), אשר בה מוקדש פרקון מיוחד גם ל„חבל“ הנ"ל, אך בקויה הכלליים מקיפה היא את מלוא־תחומה של „רפורמה אגררית“ — ובעיה אגררית — במצרים; ולעומתה, תיאור מקומי, ליריב־מקצת, של כפר אחד בארץ היאור, כפי שהנו וכפי שהוא משתנה־והולך. המתארת אותו היא סופרת בריטית, תושבת סקוטלנד, מפורסמת למדי, אשר לזכותה רשומים סיפורים היסטוריים רבי־ענין מחיי יון הקדומה, ועוד; שמה — ננמי מטצ'יסון.

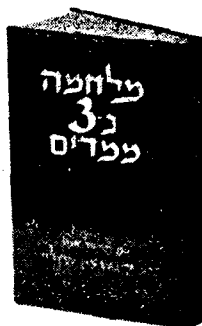
אין כנסיון מקנה־ניסיון! ה„מחזור“ של ששה שבועות, שהוא פרק הזמן העובר (בימים כתיקונם) בין הופעת חוברת „מערכות“ אחת להופעת חברתה, נראה כי אינו מספיק לסדרת־התהליכים אשר חוליותיה הן: הוצאת החוברת ל„שוק“, משלוחה לקורא, קריאתו בה, עיכול תוכנה על־ידי, הרהוריו, כתיבת תגובתו על נושא „תחרות־הרשימות“ שבה, העתקתה לנקי, משלוחה (בדואר צבאי!) למערכת. וכאן — ההכרח להעלות בחוברת אחת שלושה שלבים שונים של שלוש תחרויות שונות. בחוברת זו מסתכמת התחרות על הנושא „היסטוריה הצבאית — כמה עשוי כיום איש־צבא להבנות מקריאה בה?“, ניתנת בה ארכה — והזכרה — לאותם משתמטי התחרות על הנושא של „הכשרה לפעולה גנרטיבית“ שטרם הספיקו להמציא את תרומותיהם; ומולדות תחרות על הנושא „צעידה צבאית“, זו האחרונה — מתוך ההנחה־טראש שסיכומה יבו רק בחוב' ק"ג; ושלרשות משתתפיה־שבכוח יעמוד איפוא פרק־זמן „נקי“ של חודש לפחות, מעת קבלת את החוברת ועד למועד האחרון בו יש עוד טעם במשלוח תגובותיהם.

אופי בלתי־רגיל במקצת נושאת הפעם הרשימה הניתנת במדור „מומך הספרים“

(עמ' 102) — רשימתו של סגן־אלוף א. שתקאי על הספר „מלחמה בשלושה מ"ד" לסגן־מרשל־האוויר א. קינגסטון מקלורי. הספר מופיע בימים אלה בעברית,

והוא תורגם בידי סא"ל א. שתקאי. פירושו של דבר, קודם כל, כי, היתה לו לבעל מאמרה־ההערכה, הזדמנות נאותה להכיר מן־היסוד את הספר על כל סרטיו, ועל כל העובדות והמחשבות הכלולות בו. אך אל־נא יטעה הקורא: לא במקל־נועם נוגע המבקר־המתרגם בחולשות ובליקויים הנראים לו בספר. ההערכה הניתנת על ידיו רחוקה ממשו־א־פנים. ועם זאת, הריהו מודה כמה מלא בערכו של ספר זה. הערותיו הבקורות הן הן המעוררות לסמוך על נאמנות־דעתו גם שעה שהוא מציין את חשיבות ספרו של קינגסטון־מקלורי ואת התועלת העשויה לצמוח מהעיון בו. הספר „מלחמה בשלושה ממדים“ מופיע בהוצאת „מערכות“ וכלול ב„סדרת חיל־האוויר“.

חייל אל חיילים

ותנאיה, כלומר — יש לבדוק את מידת יכולתו של איש-הצבא לעמוד במבחן מציאותו של שדה-הקרב.

* * *

תכנית ההתפתחות של החייל הנה תהליך שלם. עניינה — העמדת החייל במבחן המציאות, שהיא מסכת של קשיים ובעיות. אין מישוה אחר מבלעדיו היכול לפתור לחייל את בעיותיו ולהתגבר תחתיו על הקשיים. עליו עצמו לעשות זאת. כדי להצליח חייל הוא למצוא פתרון לבעיות שלפניו ולהתגבר עליהן בכוחותיו הוא ובאמצעים שניתנו לו. "שינון", "בקי" אות", "זכרון" — אלה יצלחו לפתרון תשבץ, אך אינם תורמים לפיתוח יזמה, העזה, אחריות ואחות-נשק.

למה הדבר דומה? לתרגיל התמצאות על גבי מפה ותרגיל התמצאות בשטח. תשובה נכונה לשאלה על גבי מפה: "איך הגעת מנקודה א' ל-ב'?", היא בבחינת התקדמות עיונית. ואילו פתרון נכון לאותה משימה בשטח, התקדמות מעשית היא, התקדמות ש-נבחנה במבחן המציאות. ידיעת ה"כיצד" ניתנת אך ורק ע"י התגברות על הקשיים הלכה למעשה, ופתרון בעיות שהמציאות מציגה אותן בכל עת בפני כל פרט; ושום מצב שיתהווה בעתיד לא ידמה בכל פרטיו למצב שהיה בעבר.

על כולנו לדעת מהו ההבדל בין ידיעה עיונית וידיעת ה"כיצד", כדי לעקור משורש את תפישת תכנית-ההתקדמות כאילו היתה זו מסלול-מירוץ בין תחנות.

כאשר מוסיפים לפְּרָט שמות-תואר כגון: "פיקח", "טיפש", "טוב", "רע", "מוצלח", "לא-יוצלח" — או

המונח "תכנית התקדמות" — או כפי שהוא בפייהם של זיקנים: "מסלול התקדמות" — עובד שעות נוספות" מאז הולדו. אמנם, "שעות נוספות" אלו שעות בלתי-פוריות הן. ביטויים כגון: "לפי מסלול ההתקדמות... מגיע לי...": או: "גמרתי את תכנית ההתקדמות שלי עד כאן, ואני חפץ לדעת מה יהיה השלב הבא שלי" וכו' — הנם שגורים למדי. משפטים אלה כמעט זיהים עם דבריו של נהג האומר: "הנה התחנה, שלמו את הכסף"; או "הגעתי לתחנה, לאן אתה רוצה שאסע עכשיו?". מובלטים כאן "מהירות" ו"מגיע לי", במקום התפתחות הפרט, שהנה הצטברות של נסיון, הגדלה עם כל תפקיד ונעשית מגוונת יותר. כושרו של הפרט גדל, ומספר התפקידים שהוא יכול למלאותם עולה, הודות להצטברות הנסיון.

יכול איש-צבא לשמש בתפקיד מסוים רק כאשר יש לו ידיעה ונסיון בתפקידים שאליהם יוצב. אך עלינו לזכור: קנה-המידה שלפניו מעריכים את הישגיו של איש-צבא אינו סיכום נסיונו בלבד, אלא גם כשירותו לשאת באחריות של תפקיד גבוה יותר. נימוק כגון: "הוא יושב על תקן" הריהו — במקרה הטוב ביותר — רק נימוק פסיבי, כי העובדה ש-מישהו "יושב על כיסא" אינה מצביעה כלל על מעשיו, ומה עוד — על טיב מעשיו. ואי-אפשר להכליל באיו תכנית-ההתקדמות והתפתחות-כושר ע"י המעשה הפסיבי של "ישיבה על תקן". רב הוא ההבדל בין אלה, ונמשל להבדל שבין קריאת ספר לבין כתיבת ספר, בין נוכחות בהצגה של גודו-בהתקפה לבין ניהול של גודו בהתקפה, ואפילו ניהולו בהצגה-של-התקפה, גם את אמידת כושרו של החייל בשעת שלום עלינו לנסות לראות תמיד על רקע של מלחמה

מסלולנו איננו המסלול שעליו מעביר משחק-השח את אחת הדמויות. הוא דומה יותר למסלול של מטפס-על-הר, אשר כל צעד שהוא עושה מתגלית לפניו מציאות שונה, ועם כל צעד שיעשה יגדל כושרו. אחרי שטיפס כברת דרך בהר יאמר עליו: "הוא טיפס טוב", ולא: "הוא עבר בין נקודה א' לנקודה ב'".

יש מי הרץ סתם במסלול ואומר: "עברתי כבר תחנות אלו ואלו... ולכן מגיע לי"... ואילו מי שמפעיל חלק מתכנית-ההתקדמותו בדומה למטפס בהר, זה אומר: "עד כאן הישגי הם אלה", והישגיו הם ה-מעידים עליו.

מידת הכשרתו של הפרט לתפקידים חדשים תלויה ב"נסיון תבונתי" שצבר בתפקיד מסוים. מכאן שעלינו לשאוף לא "לגמור תפקיד", או סתם "לשבת על התקן" אלא ללמוד את התפקיד שאנו משמשים בו לימוד מקיף וממושך ככל האפשר.

זאת ועוד: ישנו הבדל בין התקדמות הפרט ב"דהו המקצועי ולבין עליה בדרגה. תוך מילוי תפקיד נרכשת בגרות, הצופנת בקרבה נתונים ללא סוף, ואלה, כולם יחד, משמשים, לאחר נסיון, מודד אשר לפיו יקלל הפרט ברשימת אותם נבחרים שיעלו בדרגה. נוסף לשדה המקצועי תבחן בגרות זו בכושר הסמכות והאחריות, בכושר לקיים מוראל גבוה, לפתח יזמה בפקודים וכדומה.

הבגרות אינה תוצאתה של תנועה מטיאורית על מסלול בין תחנות, אלא תוצאת ביצוע מוצלח של משימות שגרתיות מיוחדות במשך המינוי, שפרט זה או אחר נושא בו.

" ח י י ל "

בלשון אנשים מסוימים, "גבר לענין", אין מתכוונים להביע לגבי אותו פרט ידיעה או אי-ידיעה של אמת או עקרון זה או אחר, אלא להצביע, בצורה בולטת על כושרו או אי-כושרו לעשות דבר זה או אחר, כלומר — להציג את האיש לפי מעשיו, ולפי מעשיו בלבד. לא האמיתות והעקרונות שהוא למד חשובים כאן, אלא מעשיו ומבצעיו והישגי המעשה שהשיג, כי זהו הדבר המענין אותנו. שהרי אין אנו מתכוונים ל"מחסן" הידיעות שצבר האדם לעצמו, אלא בכושרו לארגנם ולנצל אותם להישגים טובים יותר במעשה. וכאשר אנו משבחים בפרט את ידיעת הכיצד, כונתנו לציין שפעולתו פעולה טובה, בהתאם למדד מוסכם, או קריטריון מקובל על-ידינו. אולם כלום זה הכל? הרי גם שעון מדויק מציין כהלכה את השעה.

כונתנו ליותר מזה, כונתנו לכך שהפרט מגלה גם תבונה תוך עשית מעשה, תבונה ששעון אינו מגלה אותה. לגלות תבונה אין פירושו רק לצטט את הקריטריון אלא לישם אותו. כשאנו מתארים את האדם מגלה-התבונה נוסף: הוא זהיר, מומחה, נועז וכו', וזאת אומרים אנו כשניכרת במעשיו נכונות וערנות לתקן, לשפר וליעל את מעשיו, לעלות על הישגיו והצלחותיו הקודמים, וליהנות מנסיונו ומנסיון אחרים.

זאת ניתן ללמוד תוך נסיון, תוך תפקיד, ורק תוך תפקיד. שהרי אי-אפשר לאדם שילמד לשחות באמ-צעות ישיבה על חוף-הים מבלי להכנס למים.

מידת הפופולריות אינה יכולה לשמש בסיס להערכה. כאן לא יצלח העקרון של "קול המון כקול שדי". קול הממונה על האיש הוא המשמש יסוד להערכה, האם אכן "התקדם", "התפתח", "נעשה כשיר", "יכול לשאת באחריות". אם הנו "בעל יזמה", "נועז" וכו'.

צבא המילואים אשר לדוד ולשלמה*

רוץ יסודי ומעשי לבעיות הללו. במחקרים כאלה תצטרך הגישה להיות חדשה: לא רק לפרש את הכתוב, ולהבין אותו מהבחינה המילולית, אלא אף לנסות ולשחזר את עצם מבנה הצבא, או את עצם מהלך-הקרב. בגשתו גישה כזו אל לימוד הבעיות והעניינים המתוארים במקרא, חייב החוקר לזכור תמיד שלושה דברים-שביסוד, שבלעדם לא יובנו עיקרי הנושאים הנדונים, והם:

א. כי ענייני הצבא והמלחמות היו כה חשובים בימי קדם עד אשר השפיעו על כל מהלך החיים, וארגון חייו הכלכליים, המדיניים והחברתיים של העם; והרבה עניינים שלכאורה מתפרשים אחרת — מקורם למעשה בענייני צבא ומלחמה. (אכן, דברים אלה נכונים לגבי מצב-הדברים היום ממש כשם שהם נכונים לגבי המצב בתקופה הקדומה).

ב. כי עיקרם של ארגון הצבא ושל אורחי ניהול המלחמה מושתת על מספר יסודות ועקרונות שאינם משתנים, ולא השתנו במשך אלפי שנים, אשר הקו המאחד אותם הוא קו ההגיון הפשוט והשכל-הישר.

ג. כי יש להניח שמנהיגי העם ומפקדי הצבא שבתקופת המקרא, ניחנו בתכונות אלו של הגיון ושכל; לא פחות משניחנים אנו היום; ולא נוכל להסביר את העובדה כי לבעיה קשה או מורכבת, ניתנו בשעתם פתרונות הנראים לנו כבלתי-הגיוניים, ע"י שנחפש לכך טעם פשוט, באמרנו: „אכן, כיום נראה לנו הפתרון כבלתי-הגיוני, אולם עלינו לזכור שמנהיגים ומפקדים של אז יתכן ולא יכלו לפתור את הבעיה בצורה המניחה את הדעת". מפקדי-הצבא והמנהיגים של אז היו אנשים שניחנו בכשרונות, במגרעות ובאמביציות ממש כך כפי שמצב-הדברים הנו כיום.

מאידך-גיסא, בטפלנו בתעודות ההיסטוריות ה- מצויות בתנ"ך בקשר לנושאים הצבאיים, עלינו להבדיל יפה יפה בין עצם הידיעה והטובדה, הכלולות באותה תעודה, לבין ההסבר לתופעה או לעובדה, אשר לעתים קרובות הריהו פרי-עטו של הסופר או ההיסטוריון הקדום, שצירף אל העובדה את פירושו הוא — ושבמקרים רבים טיפל בידיעה ההיסטורית זמן רב לאחר שאירע המאורע עצמו.

משחרב המקדש ואבדה עצמאותו של ישראל, שוב לא עסק בענייני צבא באופן ממלכתי — עד קום מדינת ישראל מחדש. עובדה זו קבעה את חותמה במשך דורות רבים, על כל דרך פירוש המקרא ע"י חז"ל וחוקרי-המקרא בעמנו, שהתעמקו בהבנת הכתוב מכל הבחינות אך הניחו את אותם הפרקים והעניינים העוסקים בענייני צבא. נושאים אלה כבר רחוקים היו מתחום התעניינותם והבנתם כאחד; ולכן הקדישו את עיקר מרצם, גם כאשר טיפלו בפרקים הנוגעים בנושאים אלה, להבנת הכתוב מבחינה מילולית, ולע-תים — במידה ואותו פרק שפך אור על בעיות שב-ענייני הלכה, בעיות דתיות וגו' — גם לחלק מהבעיות עצמן. אף חוקרי-המקרא של אומות-העולם הניחו פרקים או מקורות כאלה, שכן עניינם בספר-הספרים היה אף הוא ענין מבחינות אחרות לגמרי; היה מי שעסק בבעיות הדתיות הקשורות בנושא, והיה מי שעסק בבעיות הבלשניות, ההיסטוריות הכלליות, או במחקר הספרותי של המקורות השונים שהשפיעו על הכתוב. בדור האחרון נראים ניצנים של התעמקות חוקרים בבעיות הצבאיות הנזכרות במקרא. אולם גם כאן מושם לרוב הדגש בבעיות טור פוגרפיות הקשורות בתיאור מלחמה או קרב אלה או אחרים, ובבעיות ארגון כלליות, וכיו"ב.

עם קום מדינת ישראל, טבעי היה שהתחלנו נת-קלים, פה ושם, בהתחלות של מחקרים המנסים לפ-תור את הבעיות הצבאיות עצמן, כמות שהן; אלא שאף מחקרים אלה טרם חרגו מתחומי הנסיון והגי-שוש. והסיבה לכך פשוטה ביותר. כשם שאין להעלות על הדעת שיגש חוקר כלשהו אל לימוד וניתוח של בעיות הקשורות בענייני דת, או בענייני חברה, או בענייני פילולוגיה, ללא הכשרה מספיקה במקצועות כאלה בכללם, כך כמובן קשה לגשת אל פתרון הבעיות הצבאיות אלא אם כן מצוידים החוקרים בידיעה מספקת בענייני מלחמה ועקרונות ארגון הצבא. טבעי הדבר, שעתה, עם קום מדינת ישראל מחדש, עם יסוד צבא ישראלי עצמאי, מתחזקת התקוה שיקום אף דור חדש של חוקרים, אשר גם המקרא וגם תורת המלחמה יהיו נהירים לו; ואזי יוכל לגשת אל פת-

* מתוך הרצאה על נושא זה, שהושמעה בכינוס הארצי הרביעי לתנ"ך, בירושלים בימים ז'—ו' בניסן תשט"ו.

כשההנחות הנ"ל לנגד עינינו, נבחר כנקודת-מוצא לבירור הבעיה המעסיקה אותנו במאמר זה, בקטע אחד מן המקרא, שתוכנו ידוע לכולנו יפה-יפה.

מפקד האוכלוסיה בימי דוד

פרק כ"ד בספר שמואל ב' מתאר בפרוטרוט את המפקד אשר דוד ציוה לבצעו. וזה לשונו (כ"ד, 9-1):
וַיִּסַּף אֶף-יְהוָה לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּסַּח אֶת-דָּוִד בְּהֵם לֵאמֹר לֶךְ מִנֶּה אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֶת-יְהוּדָה: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-יֹאבֵב שַׂר-הַחַיִל אֲשֶׁר-אֵתוֹ שׁוֹטְנָא בְּכָל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד-בְּאֵר שָׁבַע וַיִּקְרוּ אֶת-הָעָם וַיַּדְעוּהוּ אֵת מִסְפַּר הָעָם: וַיֹּאמֶר יֹאבֵב אֶל-הַמֶּלֶךְ וַיִּוֹסֶף יְהוָה אֲלֵהֶיךָ אֶל-הָעָם כִּימֵם וְכִהֵם מֵאָה פְּעֻמִּים וַיַּעֲנֵי אֲדֹנָי-הַמֶּלֶךְ רָאוּחַ וַאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לְמַה חָפֵץ בְּדַבְּרֵךְ הַזֶּה: וַיִּחְזַק דָּבַר-הַמֶּלֶךְ אֶל-יֹאבֵב וְעַל שָׂרֵי הַחַיִל וַיֵּצֵא יֹאבֵב וְשָׂרֵי הַחַיִל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לִקְרֹא אֶת-הָעָם אֶת-יִשְׂרָאֵל: וַיַּעֲבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן וַיִּתְּנוּ בַּעֲרֹעֵר מִיַּן הַיָּרֵךְ אֲשֶׁר בְּחֹף-הַנֶּחֱלַל עָגֹד וְאֶל-יִצְחָר: וַיָּבֹאוּ הַגִּלְעָדִים וְאֶל-אֲרָן תַּחְתָּיִם חֻדְשֵׁי וַיָּבֹאוּ דָּנָה וַעֲזַר וְסִכִּיב אֶל-צִידוֹן: וַיָּבֹאוּ מְבַרְצֵר וְכָל-עַרְי הַחַיִל וְהַכְּנַעֲנִי וַיָּצִיאוּ אֶל-גִּבְעָה יְהוּדָה בְּאֵר שָׁבַע: וַיֵּשְׁטוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ מִקְצֵה תְּשַׁעַה חֻדְשִׁים וַעֲשָׂרִים יוֹם יְרוּשָׁלָּם: וַיִּתֵּן יֹאבֵב אֶת-מִסְפַּר מִסְפַּד-הָעָם אֶל-הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת אָלֶף אִישׁ-חַיִל שְׁלֹף חֶרֶב וְאִישׁ יְהוּדָה תַּמָּשׁ-מֵאוֹת אָלֶף אִישׁ:

אותו מאורע מסופר שנית, אם כי בקצרה, בפרק כ"א של ספר דברי-הימים א', 5-1: וַיַּעֲמֵד שֹׁטֵן עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּסַּח אֶת-דָּוִד לְמַגֹּת אֶת-יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-יֹאבֵב וְאֶל-שָׂרֵי הָעָם לֵכוּ סַפְרוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִבְּאֵר שָׁבַע וְעַד-בְּאֵר שָׁבַע וַיִּקְרָאוּ אֶת-מִסְפָּרָם: וַיֹּאמֶר יֹאבֵב וְיֹסֶף יְהוָה עַל-עַמּוֹ כִּימֵם מֵאָה פְּעֻמִּים הֲלֹא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ בָּלֵם לֵאדֹנָי לְעַבְדִּים לְמַה יִּבְקֹשׁ זֹאת אֲדֹנָי לְמַה יְהִיֶה לְאַשְׁמָה לְיִשְׂרָאֵל: וַדְּבַר-הַמֶּלֶךְ חָזַק עַל-יֹאבֵב וַיֵּצֵא יֹאבֵב וַיִּתְּשֵׁלֶף בְּכָל-יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹא יְרוּשָׁלָּם:

ידיעה נוספת קצרה נשמרה גם בפרק כ"ז, דה"א (23, 24): וְלֹא נִשְׂא דָוִד מִסְפָּרָם לְמִקְוֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּלְפִטְטָה כִּי אָמַר יְהוָה לְהַרְבּוֹת אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם: יֹאבֵב בְּנֵי-צִרוּיָה הַחַל לְמַגֹּת וְלֹא כָלָה וַיְהִי כִּזְזֹת קֶצֶף עַל-יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָלָה הַמִּסְפָּר בְּמִסְפָּר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמֶלֶךְ דָּוִד:

בתיאורים אלה יכולים אנו להבדיל בנקל ובבהירות בין העובדות עצמן לבין כמה וכמה הסברים שניתנו למאורעות שאירעו, הן ע"י העם עצמו והן ע"י הסופר שרשם את המאורעות בזמנם או לאחר

מכן. מה הן העובדות המתבלטות מיד מהטורים הללו?
1. המפקד בוצע למטרות צבאיות מובהקות. זאת למדים אנו מכמה עניינים:

א. ביצוע המפקד נמטר ליואב ושרי-החיל.
ב. הנפקדים היו אנשי המלחמה בלבד, או כדברי המקורות "איש חיל שולף חרב".

2. המפקד לא נסתיים באותה שנה, וזאת למדים אנו משתי ידיעות שבספר דברי-הימים. יתכן ואי-סיום המפקד נובע מן המגפה שפרצה אותו זמן, ושבה נספו כשבעים אלף איש; מאידך-גיסא, אחת הידיעות של ספר דברי-הימים מציינת במפורש שיואב לא ביצע למעשה את פקודת המלך במלואה, משום שהתנגד לה.

3. המפקד נערך ובוצע בתקופת שלום ללא מלחמות. זאת למדים אנו מתוך כך שמשך המפקד היה קרוב לעשרה חדשים, תקופה שהקיפה למעשה את כל השנה והעסיקה את יואב ואת כל שרי החיל. מובן מאליו, שכל יתר הפרטים הנמסרים במקורות אינם שייכים לקבוצת העובדות המתארות את האי-רועים עצמם — אלא מנסים להסביר, מצד אחד, את המגפה שפרצה באותה תקופה בארץ, ומאידך-גיסא, לתרץ מדוע התנגד יואב לביצוע המפקד. לשם מה נערך המפקד?

מספר חוקרים רוצים להוכיח שמטרת המפקד הייתה הנסיון הראשון להכניס שיטה קבועה בגיוסים לצבא-הקבע; ישנם גם חוקרים הקושרים את המפקד הזה עם הנסיון לארגן את שיטת המסים; וכיו"ב. לכאורה, נראים הסברים אלה; והם מקובלים עד היום על רוב החוקרים. הסברים אלה מספקים, כמוכּוּן, גם את הביאור לעובדה שהמפקד נתקבל בהתמרמרות רבה ע"י העם — ולנסיון שנעשה ע"י הסופר, או ע"י בני-תקופתו של המפקד, להציג את המגפה שאירעה אותו זמן כעונש מהשמים על עריכת המפקד. התמרות זו יכולה היתה לנבוע אף מעצם עריכת המפקד שכן רואים עמים פרימיטיביים, כידוע, בעצם פעולת ספירת-התושבים משום דבר מזיק, מעין "עין-רעה", מעין פתיחת-פה-לשטן — כפי שנרמז לנו אף בנוסח דברי-הימים. אלא שהסבר זה לתכלית המפקד מעורר בעיה קשה, שכל אלה שהסבירו את מטרת המפקד כפי שהסבירו — לא נתנו עליה את דעתם. והיא: אם מטרת המפקד היתה להסדיר את הגיוסים לצבא הסדיר, דהיינו צבא-הקבע, או להאדירו ולהגדילו — כיצד נסביר את העובדה שדוקא יואב מתנגד לעריכת המפקד? הרי יואב הוא איש-הצבא המובהק וראש הצבא, והחיל המקצועי, שר החיל, "שר צבא למלך"?

אדרבא, דוקא יואב צריך היה להיות מעונין בהאדרת הצבא הסדיר והקבוע ולהיות מיוזמי המפקד ותומכיו, אילו נערך הלך למטרה זו. והנה, דוקא הוא האומר למלך: "למה חפץ בדבר הזה?" או, כדברי סופר דה"א, "למה יבקש זאת אדוני?" או, במקום אחר: "כי נתעב דבר המלך את יואב".

והנה — דומני, שאת התנגדותו של יואב למפקד אפשר להסביר אך ורק באם נניח שמטרת המפקד היתה דוקא לקבוע שיטה של ארגון צבא-המיליציה — צבא-המילואים, בלשונונו היום — על-חשבון הקטנת הצבא הסדיר או במקביל לצבא הסדיר. דוקא סוג זה של צבא — טבעי היה שיואב, איש הצבא-הסדיר, יתנגד לו, בדומה למה שמוצאים אנו בתולדות העמים השונים, עד היום הזה.

בהמשך הברור בבעיות הגדונות, נאלץ לענות על שתי שאלות הקשורות במסקנה זו: א. מדוע רצה דוד, בשלב זה, להשתית את ארגון הצבא בעיקר על צבא-מילואים? ב. האם יש בידינו ידיעות אחרות במקורות המקראיים המחזקות הנחה זו, והגותנות אף חומר ופרטים על כך כיצד אורגן צבא זה? אולם לשם כך, יהיה עלינו לסקור תחילה עוד כמה עניינים הקשורים בבעיה זו, והם: — שלבי מלחמותיו של דוד, ודרכי ארגון צבא-המיליציה ובעיותיו.

שלבי מלחמותיו של דוד

אם נדלג על השלב הפותח — זה שבו הופיע דוד לראשונה על הבמה הצבאית, ועליו נמסר לנו בספר שמואל בשלושה סיפורים השונים זה מזה, כשכל סיפור מייצג מסורת אחרת — הרי נוכל לחלק את שלבי פעילותו הצבאית והמלחמתית של דוד לשתי תקופות-יסוד: 1. שלבי ההתמודדות בין דוד לבין בית-שאוול, וההאבקות על המלוכה; 2. מלחמותיו של דוד, כמלך על ישראל ויהודה, נגד אויבי ישראל — בסמוך לגבולות הארץ, ורחוק ממנה.

בתקופה הראשונה — מטבע הדברים שאת התפ"קיד העיקרי ממלאים בעיקר גדודי-קבע נאמנים, צד ונאמנים, כשאורח-לחימתם העיקרי מרוכז עדיין סביב "מלחמות הביניים", בהן משתתפים חיילים נבחרים — "נערים" — משני הצדדים. מבנה הצבא בתקופה זו הגו מענין ביותר; ואם כי הוא חורג מנושא דיונונו, הרי כבר טומן הוא בחובו את הגרעין, והבסיס, לארגון צבאו של דוד בשלבים הראשונים של מלכותו. ראשי הצבא — בעיקר אותם הנאמנים שלחמו עם דוד במלחמות הפנימיות — מנסים בודאי

לבסס את צבאו של דוד על שני עקרונות חשובים: 1) נאמנות מוחלטת לבית דוד והרחקת כל החשודים על נהיה אחרי בית שאול. 2) השענות, עד גבול-האפשרות, על צבא סדיר, והזקקות לצבא-מיליציוני רק בעתות-חירום קיצוניות; שכן זה האחרון — מטבע ברייתו הוא שארגונו מסורבל, אימונו לקוי, והשליטה בו אינה כה קלה כבצבא הסדיר והשכיר. עובדות אלו, ומגמה זו של ראשי הצבא, כמוכן שלא יכלו להתקיים אילולא התאימו במיוחד למצב המדיני והצבאי שבראשית מלכותו של דוד; היינו, לשלב מלחמות-התנופה בצבאות הסדירים של אויביו.

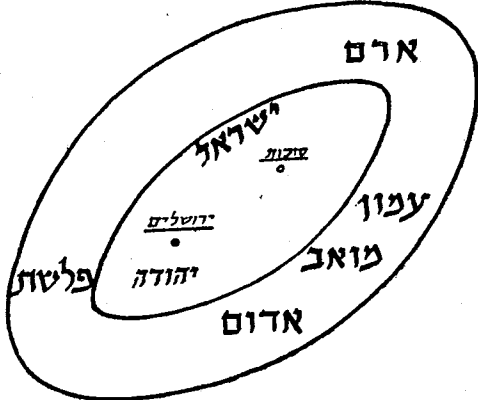
ומכאן מגיעים אנו לתקופה השנייה, והעיקרית — היינו, לתקופת מלכותו לאחר כיבוש ירושלים. את מלחמותיו של דוד אפשר לחלק לשלבים-שלוש — וביחוד לגבי תקופת מלכותו — אף לפי שתי נקודות-ראות אחרות: א. נקודת-הראות הגיאוגרפית; ב. נקודת-הראות הכרונולוגית. מבחינה גיאוגרפית, עדים אנו לכך שפעולותיו הצבאיות של דוד מתבצעות למעשה בשני מעגלים קונצנטריים.

בתחום המעגל הפנימי אפשר להכניס את מכלול מלחמותיו של דוד לביסוס המדינה ולהכנעת העמים השוכנים בעבר-הירדן המערבי — כגון הפלשתים — ואף בעבר-הירדן המזרחי הסמוך, שהיה מיושב עדיין "איים" של ישראלים, החל מן הגלעד בצפון וכלה בעמון ובמואב. בשלב גיאוגרפי זה יכול היה דוד — שפעל על דרכי תחבורה ואספקה פנימיים — להשען עדיין על ירושלים כעל מרכז צבאי ומנהלי. יתר על כן; בגלל היתרונות הללו יכול היה דוד להשען בעיקר על צבא-הקבע לביצוע מבצעים. המערכה שנוהלה על ידי יואב נגד בני-עמון לאחר מותו של מלכם נחש — בה לא הצליח, כנראה, להשיג הכרעה — יכולה לשמש כדוגמה מאלפת ביותר, שכן מדגימה היא, מחד-גיסא, את האסטרטגיה של דוד בשלב זה, המנסה עדיין להשתמש בדרכי הגישה הפנימיות המסתעפות מירושלים — ומאידך-גיסא, הריהי מבלי-טה בבירור את העובדה כי צבא-הקבע היה עיקר. לקראת מערכה זו (שם ב' י'; דה"א, י"ט) מתקדם יואב בדרך הקצרה ביותר מירושלים לרבת-עמון — דרך חשבון, כפי שיכולים אנו ללמוד מן העובדה, הנשמרת רק בספר דברי-הימים (שם י"ט, ז), המציין נת שהקרב העיקרי, והראשון, נערך "לפני מידבא", מזרזם לרבת-עמון, במישור הגדול הנות ביותר לתמרון הרכב הארמי שנועק לעזרת העמונים. לקרב זה יצא בעיקר הצבא הסדיר (ואולי הוא בלבד), כפי

הן על הכניסה לא"י-המערבית והן על היציאה מא"י לעבר עמון (שכלפיה מאפשר הוא גישה גיאוגרפית עוקפת) וארם — לבסיס הקדמי העיקרי למלחמותיו של דוד (הנחה, שאת ההוכחות לה ניסיתי להביא ב"מאמרי שצוין-לעיל). מבחינה צבאית, נלחם מעתה דוד כבר לא במעגל, בעל מרכז לוגיסטי אחד, אלא באליפסה, בעלת שני מרכזים: — ירושלים וסוכות. לא היה זה מקרה שדוד — לפי סדר המאורעות המסופרים במקרא — יכול היה לגשת להאבקות המכרעת על רבת-עמון, רק לאחר המערכה המכרעת נגד ארם בחילאם, אי-שם בעבר-הירדן הצפוני, ודאי לא רחוק מעמק-סוכות. הפעם מגיס הוא את כל צבא-המיליציה: "ויגד לדוד ויאסף את כל ישראל ויעבר

שמציינים שני המקורות כאחד: "וישלח את יואב ואת כל צבא הגיבורים". לא אוכל להתעכב כאן על כל פרטי הקרב הנידון (והמעוניין יוכל לעיין במאמרי: "Some Aspects of the Strategy of Ahab and David", "Biblica", Vol 36, 1955. P. 332 ff. אולם די באם נציין כאן, שקרב זה מדגים את מגבלותיו של אותו מעגל-גיאוגרפי פנימי, שבו נהנה אמנם דוד מיתרונות ה"מלחמה-בקוים-פנימיים", אולם אף נמצא סובל מחסרונותיה של שיטה זו, המ-אלצת את הלוחם להוקק יתר-על-המידה לגישה ישירה, על מעלותיה וחסרונותיה היא. שלב המלחמות במעגל-הקונצנטרי החיצוני — המתרחב בהדרגה והמקיף עמים מרוחקים עד לנהר

התמורה באופי אסטרטגית, "הקוים הפנימיים" של דוד (נסיון להציג סכימטית, בפני הקורא, את קווי-המחשבה האסטרטגיים שבאמרו של ידן)

תרשים כ': —

בסיס-ראשי, ירושלים — ובסיס-קומי, סוכות — ודמות-האליפסה של אזור-הקוים-הפנימיים.

תרשים א': —

בסיס אחד ירושלים — והמעגלים הקונצנטריים המתפשטים.

את הירדן ויבא חלאמה". הבסיס העיקרי לקרב זה שימש כפי הנראה עמק-סוכות. רק לאחר קרב זה, או, כדברי המקרא "לעת תשובת השנה לעת צאת המלכים", נגש דוד להכנעת רבת-עמון — זה הקרב שהתפרסם במסורת המקראית בגלל מעשה אוריה. הפעם שולח דוד גם את הצבא הסדיר: — "את יואב ועבדיו", הנלחמים ישירות על רבת-עמון — וגם את "ישראל ויהודה", ואתם הארון, החונים בעמק-סוכות ומשמשים הן כעתודה למערכה על רבת-עמון והן ככוח-חוצץ, בפני כל נסיון מחודש להתערבות מצד ארם. בהגיע המערכה לשלב ההכרעה, ורבת-עמון עומדת לפני הכניעה, קורא יואב לדוד באמרו: "ועתה אסף את יתר העם (הכונה, כנראה לעיקר "ישראל ויהודה", הנמצאים בעמק-סוכות) וחנה על העיר ולכדה".

פרת — התחיל עוד לפני אותה התנגשות בעמון. אולם לשיאו מגיע הוא רק בתקופה שלאחר הקרב הבלתי מכריע ליד מידבא. כי מעתה נוכח דוד שמבלי הכנעה מוחלטת של צבאות הארמים — אשר נראה שהיו רגישים ביותר לנסיגות דוד להשתלט על עמון — אין לו כל סיכוי לשפוך את שלטונו על עבה"י המזרחי. מסקנה זו, שחייבה את דוד להלחם בטוחים ארוכים חייבה אותו גם לשנות את שתי הנחות-היסוד שהינחותו בשלב הגיאוגרפי הראשון; שוב אין כל אפשרות להשען על ירושלים בתור בסיס יחיד לפעולות לפי-קוים-פנימיים; ושוב אין אפשרות להשתמש בצבא-הקבע בלבד, כשהמדובר הוא בטיפול בשני האויבים כאחד, ובשמירה על דרכי התחבורה הארוכים. בשלב זה נהפך עמק-סוכות — זה העמק ליד אדם העיר (א'דמ'קה של היום) החולש

על תכונות עמק־סוכות כבסיס־קדמי

משבא ההכרח כי מרכז־פעילותו של דוד יועתק כלפי הארמים, פג היתרון אשר נודע עד אז לאורח־הפעולה „לטי קוימ־פנימיים“; וקוי־התחבורה הארוכים והבלתי־בטוחים לא־צוד איפשרו לו להוסיף ולהשתמש בירושלים כבסיס האסטרטגי הראשי: — היה עליו לכוון „בסיס־אסטרטגי־קדמי“!

כל בסיס־אסטרטגי־קדמי — צריך שתהינה לו התכונות הבאות: —

א. קוי־תחבורה מתאימים ובטוחים, הן קדימה, לעבר האיוב, והן כלפי־העורף, לעבר הבסיס האסטרטגי־הראשי.
ב. הנאים וטופוגרפיים המקילים על הגנת האיזור בכוחות מעטים־ביותר.

ג. משאבים טבעיים, כולל מים ומוזון, המאפשרים אספקה לצבא בשלב הקריטי של המערכה — מבלי ההכרח להזדקק לבסיס־העורפי; וכן צריך שהבסיס האסטרטגי־הקדמי יהא מסוגל לשאת בבחינותיה הטכניות של המלחמה ולקיימן — כגון, בדק כלי־נשק וייצור תחמושת.

ד. ממשל מקומי היציב מבחינה מדינית.

די במבט על המפה ועל הנתונים הארכאולוגיים וההיסטוריים המצויים (*), בשביל להינכח מיד כי עמק־סוכות — ולאמתו־של־דבר עמק זה בלבד — היה הבסיס־האסטרטגי־הקדמי האידיאלי בשביל מטרתו־של דוד, היות והוא הכיל בקרבו את כל התכונות הנדרשות אשר פורטל־לעיל: —

1. עמק־סוכות יושב ממש על הקצרים שבקוי־התחבורה אשר בין דמשק לירושלים, וכן היו לו קוי־תחבורה הבטוחים־ביותר לעבר אותו חלק הארץ המכונה כיום שומרון. עובדה אחרונה זו נודעה לה חשיבות מרובה שעה שלא רק הצבא־שמקצועי־בכר, זה המבוסס על ירושלים, נטל חלק במערכה — אלא לקחו בה חלק אף גייסות המיליציה, שאנשיהם בעיקרם תושבי שומרון היו.

2. מבחינה טופוגרפית ניתן היה להגן על אותו איזור בכוחות מעטים ביותר אפילו בפני חיל־רכב, שכן תחמוהו הירדן ממערב, היבוק מדרום ודרום־מזרח, רכס־ההרים הגבוה ממזרח וצפון־מזרח וערוצי־הנחלים של ואדי־רג'יב וואדי־כפרינג'י — מצפון.

3. העמק עשיר היה במשאבים טבעיים, כפי שמציינים כל המקורות שהוזכרו־לעיל. היו בו שפע של מים, מרעה לצאן ולבקר, ושאר גורמים חקלאיים. מסקרו הארכאולוגי של נ. גליק גילה כי באיזור שבין תל־א־דמיה בדרום לתל־א־סעידיה בצפון מצויים 19 מקומות־ישוב מימי תקופת־הברזל ה־I—II. וגורם אחרון למנין — אך לא אחרון־לחשיבות — שהעמק שימש באותם זמנים מרכז לתעשיות מתכת, דבר שהנו ברור הן מן המסקר־הארכאולוגי (**) והן מן הסיפור התנ"כי בענין יציאת כלי־הנחושת לבית־המקדש, כשהוקם ע"י שלמה.

נראה, כי האיזור היה באמת כה עשיר וחשוב עד שפרעה שישק, סבר כי כדאי לו לסטות הרחק מנתיבו, בדרכו מהדרום לעבר עמק־יזרעאל, ובלבד שיוכל לנצל את עשירותו של עמק־סוכות (**).

4. על כך כי ודאי שלטו דוד ושלמה שלטון מדיני חזק על פני איזור חשוב זה וסביבתו החיונית, מעידות הידיעות השונות שבתנ"ך בנוגע למחנים.

מעשהו הראשון של דוד משהומלך למלך היה לזכות במחנים מידי איש־בשת (שמואל ב', פרקים ב־ד). כי איזור זה הפך לאחד הנאמנים ביותר לדוד — על כך מעידה העובדה כי מחנים היא המקום אליו נמלט דוד, בבקשו מקלט, מפני אבשלום. שם סיפקו לו ולצבאו „משכב וספות וכלי יוצר וחסים ושערים וקמח וקלי ופול ועדשים וקלי; ודבש ותמאה וצאן וספות בקר הגישו לדוד ולעם אשר אתו לאכול“ (שמואל ב', י"ז, כ"ח־כ"ט).

ולבסוף — נראה כי חשיבות האיזור היתה כה רבה עד כי בימי שלמה נחשב לראוי ל„נצב“ משלו — „אחינדב בן־עֶדא מחנימה“ (מלכים א', ד', י"ד).

(רבי־אלוף י. ידן, „בבחינות אחדות באסטרטגיה של אחזב ודוד“, נתפרסם ב„ביבליקה“, רבעון למחקר־התנ"ך של „המכון הביבלי האפיפיורי“ ברומא, בשנת 1955)

(*) בראשית, ל"ג, י"ז; שופטים, ח', ה'; יהושע, י"ג, כ"ז; מלכים א', ז', מ'; דברי־הימים ב', ד', י"ז; וכן ראה „Explorations in Eastern Palestine“, (חקירות בא"י המזרחית) לגלסון גליק, 4, עמ' 347 ואילך (הופיע ב־1951) ושם גם מראי־מקומות נוספים.

(**) „חקירות בא"י המזרחית“, הני"ל, לנ. גליק, עמ' 346.

(***) בענין זה — ראה מאמרו של פרופ' ב. מור, ב„אנציקלופדיה המקראית“ כרך I, עמ' 616.

2. עצמתן הקבועה של המחלקות — 24000 לוחמים — המטילה כביכול, מכסה שוה על השבטים, או האזורים, קטנים וכגדולים.

3. שיטה מפותחת כזו של חילופין חייבה מנהלה מסועפת, אשר חלק מן החוקרים לא ראה אפשרות ליחסה לתקופת דוד.

4. אופיה המיליציוני המובהק של השיטה המתוארת היתה עובדה, שעמדה כביכול בסתירה לדעה המקובלת שצבאו של דוד סדיר היה בעיקרו — וזאת בכל שלבי מלכותו, ובמיוחד בתקופתה האחרונה. אולם, מאחר שראינו לעיל כי את המפקד, במסיבות שבהן נערך, אין אפשרות לפרש אלא כמעשה שנעשה לצרכי צבא-המיליציה — דומה שאין להטיל ספק שהתעודה הנידונה מתארת למעשה את ארגון צבא-המיליציה מסוף ימי דוד, אכן, כדי לבסס ולהוכיח מסקנה זו, ולהפריד את הקושיות שפורטו לעיל, יהא עלינו תחלה לסקור אותן שיטות ארגון המיליציה שיכלו לבוא בחשבון במסגרת ארגון הממלכה כפי שהיה בימי דוד. שיטות אלו חייבות היו כמובן, מצד אחד, להתבסס על עקרונות הארגון המיליציוני בכלל — אך גם להתחשב, מן הצד השני, בבעיות השבטיות שהיו כרוכות בו במציאותה של מלכות דוד.

ארגון המיליציה בהברה שבטית

צבא המאורגן ומושתת על בסיס מיליציוני — חייב מבנהו להלוים שני צרכים עיקריים:

(1) היכולת לגייס בשעת-חירום במהירות את הצבא כולו, לזמן קצר או ארוך.

(2) היכולת לגייס במהירות חלק מהצבא, לזמן קצר או ארוך, הן באופן מרכזי והן לצרכים מקומיים. כדי לספק צרכים אלה, אפשר לכאורה לגשת אל פתרון הבעיה באחת משתי גישות:

(1) לארגן את צבא-המילואים בהתאם לחלוקה האתנית או השבטית.

חסרונה הגדול של שיטה זו נעוץ בכמה עניינים הכרוכים במשטר, אף בשעת גיוס-כללי משאירה שיטה זו מקום לטענות מטעם ראשי השבטים על משוא-פנים; בין על כך שהשבט המסוים הוטל למערכה במקום המסוכן ביותר — ובין על כך שהוטלו עליו תפקידים פחות-חשיבות. כמו כן, לקויה שיטה זו בכך שעלולה היא להכריח בשעת קרב שבטים שלמים, וברור, כי הטענות מן הסוג הראשון הנ"ל, ודאי גוברות עוד בשעת גיוס של חלק מהעם. שיטה זו הנה טיפוסית למשטר שבו אין שלטון מרכזי בכלל, או שכוח השפעתו הנו רופף ביותר. ודאי שכך היה המצב בתקופת השופטים. עדיין

דרכים שבין ירושלים לרכה כימי דוד

אם נבסס את נסיון השחזור שלנו על הדרכים אשר עדיין נמצאו בשימוש בתקופה הרומאית*, על ציונים אחדים בתנ"ך, על תכונותיו הטופוגרפיות של השטח ועל מידת התאמתו למעבר חיל-רגלים ורכב-מלחמה קל, נוכל להסיק במידה מסוימת של ודאות כי בימי דוד קיימות היו שלוש דרכים צבאיות ראשיות המוליכות מירושלים אל רבת-עמון.

1. הישירה שבהן היתה הדרך העוברת מצפון לים-המלח, ובסמוך לו, והמגיעה אל רבת-בני-עמון מדרום, בעברה על-פני חשבון.

נתיב זה, הגם שהולך במישורין אל מישור-מידבא, היו לו חסרונות בולטים משלו: — כי לא זו בלבד שעל פני כברת-דרך בת 25 ק"מ בלבד טיפס הוא ועלה מעומק של קרוב ל-400 מטר מתחת-לפנייהם אל גובה של 874 מטר מעל לפני-הים, אלא שהוא גם עבר (מהירדן מורחה) לכל אורכו בתוך שטח אויב שניתן בנקל להגנה. אכן, ודאי שכוחותיו של דוד לא השתמשו בנתיב זה אלא שעה שנודע לגורם-הזמן ערך מכריע, וכאשר את עיקר-הכוחות הינה צבא-המקצוע בלבד, זה שחנה בירושלים ועלי-כן נמצא קרוב יותר אל דרך זו מאשר מרבית כוחותיו של החיל-המיליציוני, אותה היו מעמידים חבלי-הגבעות של ה"שומרון" ושל צפון הארץ.

2. הדרך השנייה, אשר היתה זהה פחות או יותר עם קו הכביש שבימינו, חצתה את הירדן מקצת צפונית יותר; ולאחר מעשה-עקיפה נרחב, על פני ואדינימרין ואסיטל, הגיעה אל רבת-עמון מעבר צפון-מערב.

דרך זו, הגם שטובה היתה מבחינות רבות מנתיב מס' I, היה לה לעומת זה חסרון מנקודת-המבט הצבאית מחמת ההכרח שכפתה אזי על שדרתו הארוכה של צבא דוד לצעוד במשך פרקיזמן ניכר בתוך ואדינימרין, המתפתל כאותו נחש, במקביל לקו מבצריהם של בני-עמון ואלכסונית אליו — ועל כן היתה נמצאת חשופה בפני התקפה מעבר אגף-הימין שלה, מבלי שתהא לה האפשרות לתמרן.

3. הדרך השלישית הגיעה אף היא אל רבת-עמון מעבר צפון-מערב, אולם תחת שתחצה את הירדן מזרחית ליריחו, חצתה את הנהר במעברות-אדם (אד-דימה כיום) הנוודות, בגבולה הדרומי של בקעת סוכות. מנקודה זו

* ראה המפה המצורפת אל ספרו של מ. אבייונה, "גיאוגרפיה היסטורית של א"י".

רב לטענות ומענות של קיפוח; ושלישית — זה העיקר מבחינה צבאית — משך הזמן הנדרש לביצוע הגיוס, והשלמת היחידות הלוחמות. גדול הנו, והיחידות המוקמות בסופו של תהליך זה — אינן מאוגדות אורגנית, ואף אינן מאומנות ומורגלות ללחימה בצוותא.

מכל הטעמים הנ"ל, נוהגות מרבית ארצות שצבאן מושתת על בסיס מיליציוני ושהמסורת השבטית עדיין חזקה בהן — לנקוט בשיטה שלישית, שיש בה כדי למנוע בעד רובן של המגרעות שפורטו; היינו, שיטה שלפיה מאורגנים גופי-המיליציה מראש ביחידות קבע השוות בגודלן, וכך אף מתגייסים הם, יחידות יחידות. בשיטה זו מושתת ארגון היחידות המיליציה וגיוסן על נוהג כדלקמן: כל מחוז או שבט — ללא יוצא מהכלל — חולץ מתוכו מספר יחידות בסיסיות, בהתאם למספר תושביו או אנשי-המלחמה שבו. יחידות-משנה אלו — נאמר "יחידות-אלף" או "גדוד דים" — משתייכות למספר עוצבות מרכזיות; הקצאת היחידות-הבסיסיות הללו לעוצבות המרכזיות נעשית באותה צורה אשר תאפשר הרכבת עוצבות שוות פחות-או-יותר בעצמתן. בשעת גיוס כללי נחלצות כל היחידות; ואילו בשעת גיוס חלקי חולץ כל שבט מספר יחידות, בהתאם לקביעת הפיקוד המרכזי, אך

מההדודות באונינו הטענות שטענו בני אפרים ליפתח: "מדוע עברת להלהם בכני עמון ולנו לא קראת ללכת עמך?" (שופטים י"ב, א); או טענתם אל גדעון (שם ח', א): "מה הדבר הזה עשית לנו לבלתי קראת לנו כי הלכת להלהם במדין?". בצורה מאלפת-ביותר ודאי שמורגמת תופעה זו בשירת דבורה. לעומת זאת, בתקופה בה קיים שלטון מרכזי חזק, נוטים יותר ל-המנע מארגון המיליציה על בסיס זה, השבטי-המובהק — שכן, נוסף על ליקויי מהבחינה "האזרחית" שפורטו כאן, אין כל אפשרות בשיטה מעין-זו להרכיב יחידות ועוצבות בעלות תקן שווה, שכן כל שבט שונה בעצמתו מרעהו, וכן שונות אף תכונות לוחמיו: מי המיטיב לקלוע לשערה, ומי המיטיב לדרוך קשת.

2) קיימת, כמובן, אף אפשרות שניה: גיוס הלוחמים הבודדים, בהתאם לגילים או בהתאם לכור-שרם, מכל השבטים, ואיגודם ביחידות ארציות. שיטה זו, אם כי נוהגת היא בכמה ארצות, הרי חסרונותיה — שהנם שונים, כמובן, מאלו שבשיטה הראשונה — רבים ביותר. קודם כל, מחייבת שיטה זו הקמת מסגרת מרכזית מסורבלת-ביותר, שכן הדצנטרליזציה הארגונית אינה ניתנת לביצוע יעיל במסגרת שיטה זו; שניה, אף בשיטה זו נשאר מקום

התפצלה הדרך לשתיים: האחת אל סיכות (ומשם — שוב אל רבת-עמון), ואילו השניה על פני אסיסלט הנוכחית, אל רבת-עמון.

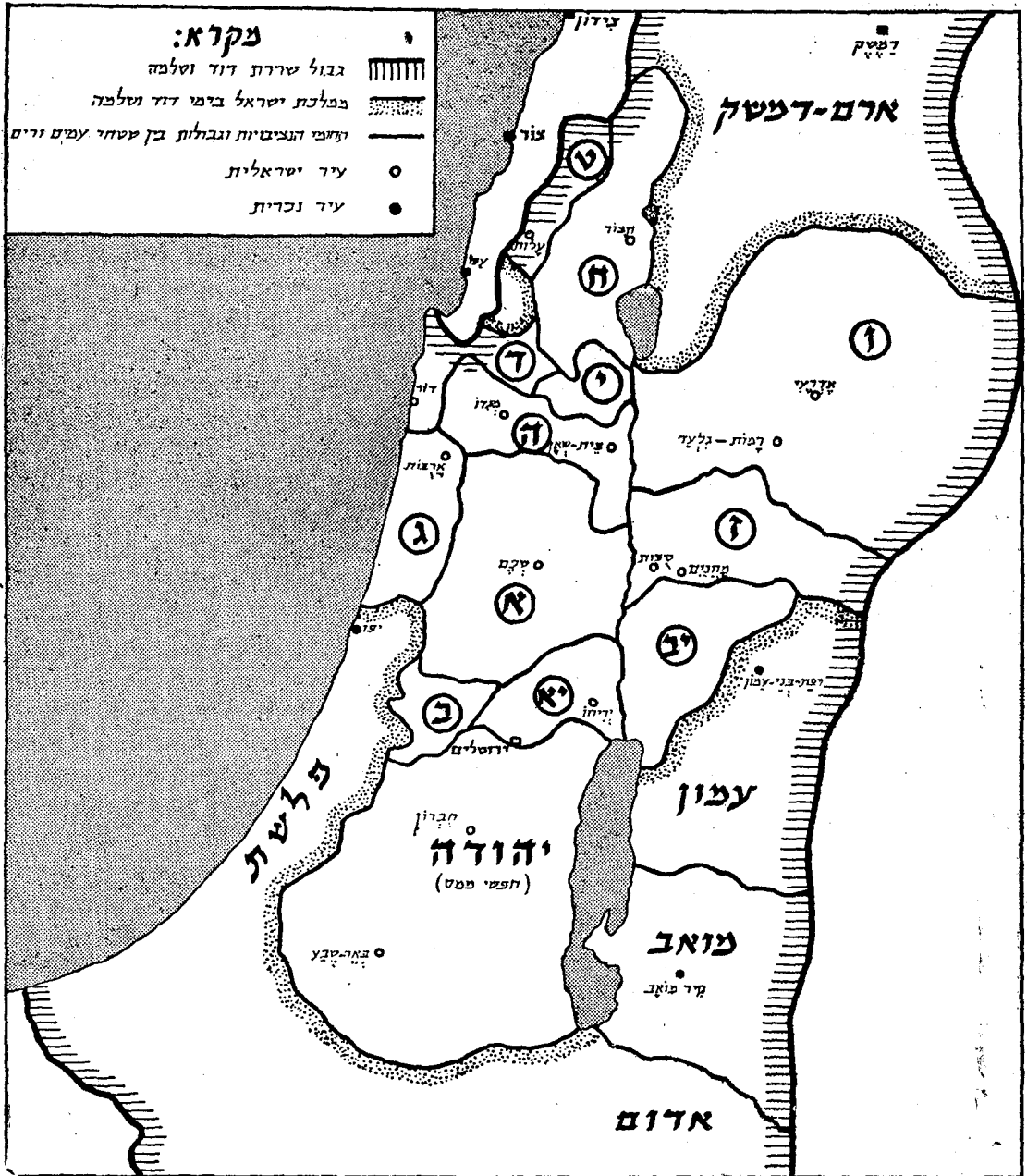
נתיב זה התאים במיוחד לחיל-משלוח אשר היה מורכב הן מצבא-המקצוע והן מגייסות-מיליציה — שכן מקום חצית הנהר נמצא אזי בנקודה, אשר נוחה היתה גם לגבי ישראל וגם לגבי יהודה. הטעם לכך כי גם יהודה עשוי היה להעדיף דרך זו היתה טמונה בעובדה, שאף כי המרחק בה מירושלים לרבת-עמון היה גדול יותר, הרי המרחק אותו צריך היה לעבור בפועל בתוך ארץ-האויב היה שווה כמעט בדיוק לזה שבנתיבים האחרים הנ"ל. (המרחק מן הירדן עד לרבת-עמון שבנתיב מס' 2 הוא כ-55 ק"מ; ואילו ממעברות-אדימיה, שבנתיב מס' 3, בדרך הישירה אל רבת-עמון — כ-50 ק"מ; ודרך סוכות — כ-60 ק"מ).

נתיב מס' 3 עשוי היה להעניק לזו גם מספר יתרונות נוספים:

א. הוא נתבסס על עמק-סוכות, שהיה מבוצר כיאות, ומסוגל היה לספק צרכיו ביד-רחבה. ב. הוא פתח בפני דוד את מיטב הגישה הבלתי-ישירה אל רבת-עמון, וביחוד בשיטת-לב לעובדה כי מסע גישה של דוד מעבר צפון-מערב עשוי היה, ממילא, לנתק את קו-התחבורה העיקרי שבין עמון לבין בעל-ביתיה, הארמית. על אף היותה, בלתי-ישירה מבחינה אסטרטגית, הרי דרך זו נמצאה חודרת את ארץ-עמון בגזרה הטקטית הנוחה ביותר, בהיות והיא היתה חשופה פחות לסכנה של התקפות-אגפיות. לאמתו-של-דבר, צבא המתקדם מעבר אדם לא צריך היה לדאוג הרבה לאגפו הימני, היות וכל האזור שמדרום לאדם היה באותם הימים בלתי-מיושב כמעט-לגמרי (ראה ספרו של גלסון גליק "Explorations in Eastern Palestine", עמ' 338).

כי אמנם היתה דרך זו, בתקופה הקדומה, נתיב-הגישה האסטרטגי הטוב ביותר שבביל להגיע אל רבת-עמון מן הארץ אשר ממערב לירדן — דבר זה מתברר גם מן העובדה כי — לאחר חלוקת הממלכה — היתה זו הממלכה הצפונית, ישראל (אשר בידיה נמצאו מאז ההתחלקות מעברות-אדימיה), אשר קיימה מומן לזמן שליטה על ארץ-עמון — ולא ממלכת יהודה, השוכנת בדרום.

(ויבאלוף, י' יד', ב-בחינות אחדות באסטרטגיה של אחאב ודוד". נתפרסם ב"ביבליקה", רבעון למחקר-התנ"כי של "המכון הביבלי האפיוורי" ברומא, בשנת 1955)

הנציבויות בממלכת שלמה ותחומיהן

הנציבויות אשר יצר שלמה (מחוז ליהודה, החמשיית ממס) היו: (א) הר אפרים; (ב) המבואות המערביים של ירושלים; שעלבים, בית שמש, אילון ובית חנון; (ג) השרון הצפוני; ארבות, שכה וארץ חפר; (ד) גפת דאר; (ה) עמק יזרעאל; תענך, מגידו ובית שאן; (ו) גלעד; (ז) ארץ גד, מחנים; (ח) גפתלי; (ט) אשר, כולל עלות; (י) יששכר; (יא) בנימין; (יב) ארץ ראובן («ארץ סיחון ועוג»).

מפה זו, ופירוט הנציבויות שבצדה, אורכנו אל מאמרו של רב אלוף י. ירין ע"י המערכת מתוך «אטלס גיאוגרפי-היסטורי של ארץ-ישראל» שבהוצאת צה"ל.

גם בהתאם לתור, ולארגון הנקבע ע"י הראשות השבטית או המחוזית. שיטה זו — יש עמה גם מעלות נוספות, שכן משאירה היא בידי הראשים השבטיים את השליטה על הבעיות הפנימיות שבתוך השבט, ואף מאפשרת — במקרה הצורך, ובשעת סכנה מקומית-מוגבלת במחוז זה או אחר — לחלוק ב- מהירות יחידות מקומיות, לטיפול מידי במצב.

שיטה זו מחייבת, כמובן, קיומם של שלטון מרכז רב-כוח ושל גוף-ארגוני חזק; גוף, אשר חייב לכלול נוסף על הפיקוד המרכזי — אף מפקדי קבע הממונים על מנהלתן ופיקודן של החטיבות התורניות. שיטה זו, כשהיא מבוססת על חברה המורכבת שבטים, או שהמסורת השבטית עדיין חזקה בה בכל הנוגע לעניינים פנימיים רבים — מחייבת כמובן אף את קיומה של מסגרת שניה, הלא היא המסגרת השבטית עצמה — שהיא המטפלת בארגון היחידות-המשנה בתוך השבט, בקביעת תורן, קביעת מפקדי-משנה, ובעיקר — בקביעת המכסות לפי משפחות ובתי-אב. בשיטה זו ניתן אף לנצל עד גבול היכולת עוד אחת מהתכונות הטבעיות הקשורות בכוסר-הלחמה השונה המצוי בשבטים, או בחלקי-הארץ, השונים. במקרא קוראים אנו לעתים קרובות ששבט זה חלץ „נושקי קשת“, ואילו שבט אחר — אנשי קלע, ושבט שלישי — תופשי חרב; וכיו"ב. במסגרתה של השיטה שצוינה כאן, יש ביכולת הפיקוד המרכזי להקצות לכל עוצבה מספר יחידות-משנה של קלעים, קשתים, רמחים וכיו"ב — דבר, אשר יתכן ולא יהיה ניתן לבצעו באופן יעיל ומתוכנן בשיטת המיליציה השבטית המובהקת.

שוב — ארגון צבא-המיליציה בימי דוד

ועתה נוכל לחזור אל ניתוח התעודה האמורה מספר דברי-הימים, אחד החוקרים שעסקו בפרשה זו, יונגה — אם כי מיחס הוא, ללא כל צורך, לדעת, את התעודה לימי יאשיהו, — פתח פתח חשוב להבנת המקור ע"י שציין כי אין לראות כל זיקה בין החלוקה הנ"ל ובין החלוקה השבטית, או אפילו לחלוקת 12 הנציבויות שבימי שלמה, שעוד נגע בהן להלן. נוסף על הנימוקים שהובאו-לעיל כנגד ההנחה על קיום שיטת המיליציה השבטית, בצדק ציין יונגה שאין כל הגיון לגייס מדי חודש בחודשו תושבי אזור או שבט שלמים, ולפורם בכל הארץ, לדעת יונגה, נועדו המחלקות הללו למטרות הגנה בלבד, וליתר דיוק לשירות בתור חילות-המצב שבמצרים, ע"כ שבכל מחוז ומחוז התחלפו אנשי המחוז מדי חודש

בחודשו בינם לבין עצמם — ונמצא כי מדי חודש בחודשו שירת החלק ה-12 של כלל המיליציה, אולם, אם כי יש בהצעת-גישה זו משום שבירת אדישות החוקרים הקודמים לתעודה זו בתור מקור לידיעה על ענייני צבא, הרי הצעתו טרם ענתה על השאלה העיקרית: — שכן שיטת המחלקות בודאי שלא נוצרה רק לשם קיום חילות-מצב, אכן, יתכן ודבר טבעי הוא שבביל יונגה לראות ככה את ענין המחלקות, שכן הסברתו כולה מתבססת, כאמור, על ההנחה כי התיאור כולו מתייחס אל תקופת המלך יאשיהו — תקופה, בה מערכת המבצרים וחילות-המצב שבהם, היוו את היסוד לכל תכנית ההגנה על המדינה.

יצוין, כי גם במגילת מלחמת-בני-אור בבני-חושך קוראים אנו על מלחמת המחלקות היוצאות מדי שנה בשנה — ודוקא למלחמות תנופה, מעניין, שגם לפי מגילה זו אין המחלקות זהות עם השבטים.

דומני, שלאחר הניתוח דלעיל על שיטותיו ובעיני-תיו של ארגון המיליציה בחברה שהמסורת השבטית עדיין חזקה בה — נוכל להתקדם צעד נוסף בהבנת שיטת ארגון המיליציה המתוארת בספר דברי-הימים. תעודה זו, כמובן שאינה עוסקת בפרטי הארגון אלא מציינת את עיקרי השיטה. בדומה לכך, אילו ניסה, למשל, היסטוריון בן-ימינו, לתאר את שיטת המילי-איים בצה"ל של כיום במשפט אחד — ודאי שהיה כותב משפט מעין-זה: „צבא-המילואים של צה"ל מאורגן חטיבות חטיבות (= מחלקות מחלקות...) המשרתות לפי החוקה כחודש לשנה בהתאם לתורן — חטיבה באה וחטיבה יוצאת“.

ואלו הן העובדות המזדקרות בתעודה שנשמרה

בספר דברי-הימים:

- (1) בראש כל מחלקה עמד שר-צבא.
- (2) כל מחלקה היתה מורכבת מ-24000 לוחמים.
- (3) מספר המחלקות — 12 — אינו מבטא זהות, במהותן, עם המבנה השבטי.
- (4) כל מחלקה שירתה חודש אחד בשנה.

העובדה הרביעית מעידה על כך שמספר המחלקות נקבע בהתאם למשך-השירות המינימלי שנקבע ל-חיילי המיליציה, היינו חודש בשנה; אך, כאמור, אינה מעידה על זהות מהותית עם החלוקה השבטית. שר הצבא שהיה ממונה על כל המחלקות, השתייך לאנשי הצבא-הסדיר, כפי שמעידה במפורש רשימת השמות; כגון: „הרביעי לחדש הרביעי עשהאל אחי יואב (כ"ז, ז), ועוד. כפי שכבר ציינו לעיל, מחייב המבנה הנידון גם את קיומה של מסגרת שניה,

מסגרת שבטית, האחראית — במקביל — לארגון המיליציה בתוך השבטים והמחוזות, לאיגוד החיילים ביחידותיהם הבסיסיות, לקביעת תור החלצם, ולהקצאתם למחלקות השונות. והנה, אותה תעודה, מוסיפה מיד עם גמר רשימת 12 המחלקות, גם את הרשימה הבאה: „ועל שבטי ישראל, לראובני נגיד, אליעזר בן זכרי, לשמעוני שפטיהו בן מעכה... ליהודה אליהו מאחי דוד, ליששכר עמרי בן מיכאל וכו' (שם, ט"ז ואילך).

שתי המסגרות, בצירופן, איפשרו להקים את חיל המיליציה בהתאם למתואר בספר דברי הימים: המחלקה, שתקנה היה 24000 לוחמים, היתה, עם התגייסותה, מורכבת, לפי הנחתי, ממספר יחידות, אשר היו נחלצות מכל שבט או מחוז ע"י המסגרת השניה הנ"ל. השבט — או המחוז — הקטן היה ממעט במספר היחידות, והגדול היה מרבה. הפיקוד המרכזי — הוא שהיה מחלק, ומצדו, את הסה"כ של יחידות כאלו אשר כלל השבטים (או המחוזות) חייב היה להעמידן מדי שנה, ל-12 המחלקות „החודשיות“, הי משרתות לפי תור; הן שהיו, כנראה, את עוצבותיו הגבוהות ביותר של חיל המילואים. אכן, שיטה זו — יש בה כדי הסבר לכך, כיצד אפשרי היה להרכיב 12 „מחלקות“ בעלות מצבה שוה, וללא פגיעה בסמכות השבטית והמחוזית בכל הנוגע לארגון הבסיסי של חיל המילואים וזיקתו למשפחות, בתי האב והשבטים. הסבר זה — הוא גם אשר יורה על הסיבה שבגללה הוצמדה רשימת נגידי השבטים מיד לסוף רשימת המחלקות — הצמדה, שגרמה לקשיים לא מעטים לחוקרי המקרא. למשל, באנציקלופדיה המקראית (כרך ב', עמ' 636) נאמר על ענין זה: „כך נרשמו נציגי השבטים, שנאמר עליהם: אלה שרי שבטי ישראל, אלא שתפקידם של אלה אינו ברור“.

מבנה זה של צבא המילואים היה גמיש ביותר ואיפשר למלך דוד לגייס את הצבא כולו בבת אחת, או מחלקה מחלקה מדי חודש בחודשו. למעשה, בימי שלום מוחלטים איפשרה שיטה זו אף שלא לגייס את המחלקה התורנית, אלא להחזיקה במצב של כוננות בלבד. מאידך גיסא, במקרה של מצב חירום מקומי, יכול היה נציב המחוז, או השבט או העיר, לגייס ב" מהירות את יחידות המילואים הבסיסיות המקומיות ולהפעילן מיד, ללא זיקה לסמכות המרכזית.

כי שתי הרשימות כאחת מכוונות למעשה לארגון המילואים, שהושגת על המפקד — למדים אנו במפורש מהמשך התעודה, המצינית: „ולא נשא דויד

מספרם למבן עשרים שנה ולמטה, כי אמר יהוה להרבות את ישראל ככוכבי השמים. יואב בן צרויה החל למנות ולא כלה“ (שם כ"ג — כ"ד).

לאור התיאור הנ"ל, נוכל אולי לבדוק מחדש עוד תעודה מימי דוד השופכת אור מענין על מצב העניינים במלכות דוד: — על מצב ארגון המילואים שלא עמד על הגובה, ועל זיקתו של יואב לבעיה זו. בספר שמואל ב' פרק כ' בקשר למרד של שבע בן בכרי מוסר המקור: „ויאמר הסלך אל-עקשא הסקללי את-איש יהודה שלשת ימים ואתה פה צמד: וילך עקשא לתוציק את יהודה ויחזר מן המועד אשר יצוי: ויאמר דוד אל-אכיש עתה ירע לנו שבע בן בכרי מן-עקשלוס אתה קח את-עבדי ארבע ורדף אתריו מן-עקשא לו ערים בצרות והציל ציננו: ויצאו אתריו אנשי יואב וספרתי ונספלתי וקל-הגברים ויצאו מירושלם לרדף אתריו שבע בן בכרי: הם עם-הקאן הנדולה אשר קנעו ונעקשא בא לפניהם:

זכור, מספר להלן המקור כיצד הרג יואב את עמשא, והמשיך אח"כ עם אבישי אחיו לרדף אחר שבע בן בכרי. פרק זה מסתיים במשפט המעניין: „ויואב על כל הצבא ישראל ובניה בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי“. מהמאורע הנ"ל יכולים אנו ללמוד שבתקופה ההיא לא עמד עדיין ארגון המילואים על הגובה, ולא היתה כל יחידה מגויסת תורנית. נקל איפוא להבין, שעמשא לא יכול היה לעמוד במשימה ובמועד שהוטלו עליו. כמו כן מעניין, שתפקיד גיוס המילואים מוטל כאן על עמשא ולא על יואב — עד אשר עמשא „הגה מן המסלה“ ע"י יואב;

התנגדותו של יואב לשימוש יתר בצבא המילואים (ובמקרה שצוטט כאן — לעומדים בראשו) מצאה אח"כ את ביטויה בשעת המפקד — אשר, כפי שראינו, לא בוצע עד תומו ע"י יואב למרות פקודתו המפורשת של המלך.

ארגון המיליציה והארגון המנהלי

שיטת ארגון המילואים שתוארה לעיל חייבה כמובן את קיומה של שיטת מנהל מפותחת ומסועפת למדי. אכן, כל התעודות מסוף ימי דוד ומתקופת מלכות שלמה מעידות על כך בבירור. פרק ד' שבספר מלכים א' מתאר במפורט את חלוקת הארץ ל"ב „נציביות“: „ולשלמה שנים-עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת ביתו. חדש בשנה יהיה על האחד לכלכל“. הפירוט הבא לאחר המשפט הנ"ל מוכיח אף הוא שחלוקת הנציביות לא היתה זהה עם

ועל-הצאן נזיו סתגרי קל-אלה שרי תרכוש אשר למלך דויד.

הנה, דומה שהזיקה בין שני-עשר שרי הרכוש הנ"ל לשנים-עשר הנצבים, היתה דומה לזו שבין שנים-עשר שרי המחלקות לשנים-עשר נגידי ה- שבטים. "שרי הרכוש", הממונים איש איש על סוגו המיוחד של תוצרת (או של כוחות-עבודה) היו מטילים על הנצבים את המכסות השונות, בהתאם לתוצרת החקלאית הטיפוסית למחוז ובהתאם לגורלו, ומרכזים אותן באוצרות המלך. השווי של התוצרת החקלאית מסוג מסוים שהיתה ניתנת מכל מחוז היה מספיק, בערך, כדי לכלכל את בית-המלך, בסוג זה של תוצרת, במשך שנה, או במשך חלק מתאים ממנה — כאשר מחוזות אחדים היו מספקים אותו סוג-תוצרת מסוים.

ושוב: גם שיטה "לוגיסטית" זו הכילה בחובה — בדומה לשיטת-המיליציה — את עקרונ-הזהב של המנהלה הנכונה: ריכוז הפיקוח — ופיצול אחריות הביצוע! יתכן, אפוא, לומר כי אין כלל משום מקרה בעובדה שצבא-המילואים אשר לצה"ל — ארגונו דומה מבחינות רבות לארגון צבא-המילואים שבימי דוד ושלמה, וכאשר יוקמו בישראל של היום גם "נצבים", שיהיו ממונים על הביצוע של הוראות שרי הממשלה — ובמיוחד "שרי הרכוש" למיניהם — יושנת ארגון מדינת ישראל של היום על העקרונות הדומים לאלה שנוסו כבר, ועמדו במבחן התנאים הגיאוגרפים והאֶתניים, לפני שלושת אלפי שנים, ע"י אבות אבותינו.

החלוקה השבטית. ואם נניח — כפי ששער פרופ' מור — שחלוקה זו יש לשייכה כבר לתקופת דוד, הרי שהיותה מסגרת שניה ומקבילה לזו של הארגון המיליציוני; מסגרת, שעניינה היה השליטה על בעיות המנהל והכלכלה של המדינה. אך בדומה למה שכבר נאמר כאן ביחס לארגון-המיליציה השבטי, שלגביו אין להניח כי, פשוט, השבט בכללו היה מהווה, בבוא תורו, את המחלקה התורנית — כן אין, לדעתי, להניח גם ביחס לענין בו אנו דנים כי כל "נצב" היה פשוט מכלכל את בית המלך, בהתאם לתור, חודש בשנה. התוצרת החקלאית היתה שונה בכל מחוז — שכן גם גידוליו שונים הם — ולפי הפירוש "הפשטני" הג"ל היה על בית-המלך לאכול בכל חודש מאכלים מסוג אחר, שלא לפי טעמו או רצונו אלא בהתאם לתוצרת החקלאית הטיפוסית לנציבות ה- תורנית...

גם כאן עלינו לחפש אחרי סימנים של שיטה דומה לזו שראינו בענייני המילואים. ואכן, אותה התעודה הדנה בענייני המילואים (דברי-הימים א', פרק כ"ז) מסיימת ברשימה מעניינת של חלוקת תפקידי השרים המרכזיים, השופכת אור על בעיה זו: **וְעַל אֲצֻרוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזָרְיָה בֶן-אֲדִיָּאל וְעַל-הָאֲצֻרוֹת בַּשָּׂדֶה בָּעָרִים וּבַמִּקְדָּלוֹת יְהוֹנָתָן בֶּן-עֲזָרְיָה: וְעַל עֲשֵׂי מְלֶאכֶת הַשָּׂדֶה לְעִבְדֵי הָאֲדָמָה עֲזָרִי בֶן-קְלוֹב: וְעַל-הַמְּכָרִים שִׁמְעִי הַרְמָתִי וְעַל שְׂבָכְרָמִים לְאֲצֻרוֹת הַיָּבֵן וְדָדִי הַשָּׁמְשִׁי: וְעַל-הַנְּזִימִים וְהַשָּׁקָמִים אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּעַל טָנָן הַגְּזֵרִי וְעַל-אֲצֻרוֹת הַשָּׁמֶן יוֹעָשׁ: וְעַל-הַבָּקָר הָרְעִים בַּשָּׂרֹן שִׁטְרִי הַשָּׂרוּגִי וְעַל-הַבָּקָר בַּעֲמָקִים שָׁפַט בֶּן-עֲדֵלָי: וְעַל-הַגְּמָלִים אוֹכֵל הַיַּמְעָלִי וְעַל-הָאֲתָנוֹת יְחִדְיָהוּ הַמִּרְנָתִי:**

המשטר בצבא*

א. מהות המשטר הצבאי

עליו את עצם ההצטרפות ואת משך השירות. חובר-תיו כבודות וכוללות, בין השאר, תפקידים המגבילים את חופשו האישי ולעתים גם את בטחונו האישי. כפוף הוא לסדר-יום מוגדר ומסוים, החל משעת ההשכמה וכלה בשעת כיבוי-האורות. חובה עליו ללבוש מדים מסויימים בצורה מסוימת, ולנהוג גינוני כבוד מוגדרים בממונים עליו. לעומת זאת מועטות זכויותיו, ואין תכליתן אלא לסייע בידו למלא את חובותיו ביעילות. זכויות אלו כוללות חופשה קצובה, שכר-שירות שהוא בחלקו דמי-כיס ובחלקו משמש לרכישת מצרכים הכרחיים לקיום הנקיון האישי וההופעה הצבאית — שהם חובה. ערבי-הוי תפקידם להקל עליו את מעמסת חובותיו בעזרת בידור, על מנת שיחזור אליהן ביתר רצון ומרץ.

לכל חברה, וצבא בכלל זה, "מסגרת" לחייה. תפקיד המסגרת הוא — להגדיר את חובותיו ואת זכויותיו של הפרט במסגרת אותה חברה. מסגרת זו קיימת בצורת תקנון במועדון, חוק במדינה, ופקודה בצבא.

בצבא קרויה "מסגרת" זו בשם משטר, ומכאן: המשטר בצבא הוא מערכת החוקים והפקודות המסודרת וההוי הקובעים את אורח-החיים בו. ובסיכום, מטרת המשטר בצבא היא — לאפשר לצבא את מילוי יעודו, ע"י:

א. חובות המוטלות על הפרט.
ב. זכויות הניתנות לכל פרט כדי להקל עליו להיות נכון למלא את חובותיו, וכדי לגלות יעילות בביצוען.

ב. המשטר ותוכן חיי הצבא

יעוד הצבא — לקיים את בטחון המדינה. הדבר גורר ביצוע תפקידים הכרחיים לקיומו של בטחון זה. ההכרח, החובה — אלה הם יסודות היחסים החברתיים בצבא. כל חייל כפוף — אם מתוך חובה שהטיל החוק על הצטרפות לשירות הצבאי, ואם מתוך התנדבות לשירות זה — למרות המדינה. עליו לעשות את ההכרחי לבטחונו, למן העמידה במשמר עד לסיור-

א. משטר, הגדרתו ומטרתו

אנשים מתחברים למטרות שונות: הם משתייכים למפלגות פוליטיות ולמפעלים כלכליים, מתאגדים לשם בידור וספורט בצותא, מתאספים כדי לקיים פעולות תרבות.

על אף השוני במטרתה של כל חברה וחברה — משותפת לכולן תכונה אחת, הן בתא החברתי הקטן ששמו משפחה, והן בחברה מסועפת ומורכבת ששמה מדינה: כדי להשיג את יעודו של הכלל — מוטלות חובות על הפרט; וכדי לספק את צרכי הפרט ולקיים את נכונותו למלא את חובותיו — מעניק הכלל זכויות לפרט.

אופי החברה, יעודה, וכן מידת הרצון-החופשי של הפרט בהצטרפו אליה — קובעים לא מעט את היחס שבין נטל-החובות המוטל על הפרט לבין מענק-הזכויות המוענק לו. יש וחברה מסוימת מטילה על הפרט חובות קלות-משקל בלבד, ומעניקה לו זכויות בידר-רבה, ויש חברה המטילה עליו חובות כבדים ומעניקה לו זכויות מעטות בלבד.

דוגמה לחברה מהסוג הראשון ישמש מועדון חברתי. חובותיו של הפרט מתבטאים בתשלום דמי-חבר, בשמירה על תקנון המועדון, ותו לא. לעומת זאת חופשי הוא לבקר במועדון בעת הנוחה לו, ליהנות מפעולות תרבות מאורגנות או ממשחקי חברה ויחיד, לשבת ולשוחח עם ידידיו, לעיין בעלונים ובכתבי-עת המובאים למועדון לפי דרישתו או דרישת חבריו. יעודה של חברה מעין מועדון הוא לאפשר לחבריה בידור ופעילות חברתית כרצוי להם. הם מצטרפים אליה מרצונם החופשי, והם הקובעים ב-פועל את אופיה וצביונה.

לעומת חברה זו מהוה החברה ששמה צבא דוגמה קוטבית. יעודה של חברה זו הוא לקיים את הבטחון בעתות רגיעה, ללחום בשדה-הקרב ולנצח את אויבי המדינה בעתות מלחמה. הפרט אינו נשאל לרצונו להצטרף לחברה זו — חוק מיוחד במדינה כופה

* החומר עובד לפי ראשי-פרקים המשמשים להרצאות בצה"ל, ודאי יביא עמו הדים מציבור הקוראים.

החייל. תפקיד זה נופל בחלקם של ההדרכה והחינוך. ההדרכה מלמדת את החייל איך להשתמש בכונה בכונות-הנשק, איך להחזיקו ואיך ללחוץ על ההדק. החינוך נוטע בו את אומץ-הלב הדרוש לכון את נשקו ולירות ממנו בהיותו נתון תחת אש האויב. בדומה לכך מאפשר המשטר למפקד להוציא את חייליו לאימוני שדה מפרכים ומחשלים. אולם לא המשטר, אלא שוב ההדרכה והחינוך, הם שיטעו בחייל אומץ-רוח וסבילות — תכונות חיוניות למילוי יעודו של הצבא בכללו.

ג. שגרה ויעוד

מן האמור לעיל מתבלט גם אופיו של המשטר הצבאי. בניגוד לטיבו של משטר בחברה אחרת, שאין תפקידו אלא לאפשר לאותה חברה לפעול לפי קו מסוים, אין המשטר הצבאי מסתפק במילוי צורכי היומיום. עליו לאפשר את ההתכוננות לצורכי ה"מחר" הקרבי. כך, למשל, תמצא את ההצדקה העיקרית ל"השכמה" הצבאית לא בצורכי היום-יום, אלא בצורך להרגיל חיילים להתנער במהירות משנתם ולהיות דרוכים ומוכנים בעת אזעקה.

סידור החפצים על מיטת החייל בא לטעת בו הרגל "לשלוט" בצידו בכל עת — חייל שמעירים אותו משנתו בבונקר שבמוצב ע"י אות אזעקה — צריך למצוא במהירות הבזק את נשקו, תחמושתו וצידו.

במשטר הצבא קיימים הרבה דברים שמנקודת הראות של צורכי היומיום הם מיותרים (למשל, השלישות הראשית ו"מערכות" יכולים לפעול גם בלי כיבוי אורות והשכמה...) אבל נחוצים להכשרתו ה"מלחמתית" של החייל.

בכל משטר חברתי מופיע הצורך לישב את הניגודים בין צורכי הכלל לצרכיו של הפרט. אולם בעית-יסוד אופינית למשטר הצבאי היא לגשר על פני הניגוד, לכאורה, המתהווה לעתים בין צורכי השגרה לצורכי הפעילות המשימתית. ניהול פעילות סדירה בגדוד, בבסיס-ההדרכה או בסדנה, מחייב שגרה קבועה, לוח-זמנים מדוקדק ובלתי-משתנה. לעומת זאת שולט בטקטיקה הכלל: "אל שגרה!"

בשגרת היומיום חשובים גילויי סדר וסדירות — שבילים ישרים ומסומנים, שורות אוהלים סימטריות, תגהוצת, הופעה מצוחצחת, השדה, לעומת זאת, תובע שבירת קוים, התרחקות מסימטריה, טשטוש דמות הפרט והמתקן והבלעתם בנוף.

וואנשים שנותנים בידם נשק, כלי-משחת לאבד חייהם של אחרים — שמים אותם בכבלי משמעת חמורה, מלבישים אותם מדים מיוחדים, ממנים עליהם מפקדים, מכניסים אותם למחנות מיוחדים או לקסר-קטין, מחייבים אותם לעמוד דום ולהצדיע בפני קצין, ומטילים עליהם תומרות רבות ושונות, וכל כך למה? כדי שהאנשים המזויינים שקוראים להם צבא לא יעשו בנשקם מה שלבם רוצה, אלא יהיו כסופים למשמעת חמורה שאין שום בן-אדם אחר כפוף לה".

(ד. בן-גוריון)

לטוח-ארוך, למן השכיבה במארב ועד לחימה על היעד.

ההכרח הבטחוני הזה מטיל על כל חייל לשאת נשק ולפעול בנשק — להרוג, מתוך סיכון ליהרג. מעת שגויס החייל, מותר לו דבר האסור לכל אזרח רגיל — להחזיק בנשק ולהשתמש בו שימוש קטלני נגד אדם אחר. כל חומרות המשטר הצבאי נובעות מעובדת-יסוד זאת.

ואמנם, כובד החובה המוטלת על החייל הוא כזה, שאין לחפש ולמצוא במשטר הצבא "איזון" בין חובות וזכויות. אין כל זכות מזכויות החייל שיהא בה פיצוי לחובה המוטלת עליו להקריב את חייו בעת הצורך. זכויות החייל — למן זכויותיו כאדם בפני החוק, ועד לזוטות חיי יום-יום, מטיב מזונו ועד לחופשתו — באות בראש ובעיקר כדי לטפח את נכונותו לעשות את המוטל עליו.

תוכן חיי הצבא, פעילותו שמטרתה להבטיח את מילוי יעודו, מורכב משני שטחי-פעולה עיקריים:

א. לחימה, או התכוננות ללחימה — על ידי ההדרכה והחינוך. ולגבי יחידה שאין משימתה לחימה בפועל הכונה לפעילותה המשימתית — הובלה, הספקה וכדומה.

ב. שגרה — פעולות שיש לבצען תמיד, ללא תלות בפעילות היחידה. בסעיף זה נכללים הזנת החייל, טיפול רפואי בו, אחזקת ציוד, וכדומה.

המשטר מאפשר למפקד להוליך את אנשיו לאי-מונים ולקרב ולקיים סדר-חיים גאות במחנה. זהו תפקידו של המשטר כמסגרת. אולם יש להדגיש כי אין המשטר אלא יוצר את המסגרת. לדוגמה, המשטר קובע אימתי ולאיהו צורך יש להשתמש בנשק. אולם אין המשטר יכול להבטיח את דיוק הקליעה של

אנה אפשר להגיע כאשר הפרדוקס בין שגרה ומשימה הופך לניגוד ממש, מראה הר קריקטורה העמוקה של ביל מולדיי, והכתובת שמתחתיה.

„ג'י, הוא צודק, כשאנחנו לא לוחמים, צריכים להתנהג כמו חיילים.“

הדרך היחידה לגשר על פני ניגוד זה ולהשיג שלמות במשטר הצבאי היא, לפיכך — לקיים זיקה ישירה והדוקה בין „משטר-השגה“ ומשטר-הלחימה. מפקדות-הקבע-לשגרה צריך להמשך קו ישיר אל פקודות-הקבע-לקרב. סידור החפצים על מיטת החייל מובן ומוצדק לאור הכוננות הנדרשת ממנו לזנק בעת אזהרה לעמדתו כשהוא חמוש ומצויד ללחימה. ההקפדה על הופעה נאה ועירנית של חייל בבגדי-שירות נקיים ומגוהצים מוצדקת במידה בה

„בעולם הצבאי של ימינו משתקף חזיון פרדוקסלי: בעוד שמשקל-מסורתו של צבא נוטה אל הסידור האחיד, אל ההופעה הנאה והסדירה, תובע אופי הלחמה כיום דוקא את הבלתי-סדיר ואת ההעלמה, ניגודה של ההופעה, משיכת-החבל, הנוצרת על-ידי ניגוד-רשישות זה, עלולה להביא לידי פשרות חסרות תועלת בשטחים רבים של הפעילות הצבאית.“

(לידל-הארט)

נדרשת ממנו הקפדה שוה על אחזקת תלבושת-האימונים שלו, קסדתו וחגורו, על אורור מימיתו ועל הטבעת פרטיו האישיים על גבי דיסקיות-הזיהוי שלו. ערכו של מסדר כניסת המשמר במחנה הקבע מתבטא בכך שבשלביו באים לידי ביטוי סמלי כל אותם פרטי נוהל-קרב של יחידה הנכנסת ללחימה.

בסיכום: אם תקוים בתוך המשטר הזיקה הישירה בין משטר-השגרה למשטר-הלחימה, ההמשכיות הברורה ממשטר מחנה-הקבע למשטר-השדה, ואם יחוש החייל ויבין קשר זה — יסייע המשטר להכשיר כל חייל לבצע את משימותיו, ולהכין את כלל-הצבא לקראת מילוי יעודו.

אשיות המשטר הצבאי

מסיבות המלחמה בתימינו ואשיות המשטר

אילו תכונות חייב המשטר הצבאי לטפח בחייל-הפרט, כדי שיעמוד הלו כראוי במבחן מילוי חובותיו במלחמה בתימינו? — מה צריך להיות היחס הנפשי של החייל אל המוטל עליו בתוקף ההכרח הבטחוני? — התשובה לשאלות אלו נעוצה במסיבות המלחמה בתימינו, אשר אחדים מן הקוים האופייניים לה מודגשים להלן:

בידותו של שדה-הקרב — „החייל בקרב רואה סביבו רק חברים בודדים. אפילו מפקד-הכיתה אינו חולש תמיד בתצפיתו על כל טוראיו. את נשקו מתפעל הרובאי בשוחתו למעשה לא תחת עינו הפקוזה של מפקד-הכיתה המצוי בשוחה סמוכה“ — — — „שדה-הקרב הוא קר... לא המות הצפוי בקרב הוא תכונתו ממרטת-העצבים ביותר לגבי החייל-הרגלי שהקרב חדש לו... תכונתו האכזרית ביותר של השדה היא — היותו ריק... הוא טובל בדממה גדולה, הנדמית לו כמבשר-ירדע יותר ממטחי-אש מקריים שהוא שומ-עם“... (א.ל.א. חרש).

בתנאים אלה, האם די בציות לפקודות כדי להזניק את החייל קדימה בהתקפה, או להציבו על עמדו בהגנה?

ליצה — בחשיכה, נוכח קשוי השליטה והבקרה, לא ינוע החייל קדימה רק בלחץ „היד החזקה“ של מפקדו, כי אם בראש-וראשונה בכוח שליטתו הוא ברוחו, רצון-הלחימה שלו, תחושת כבודו-העצמי בין חבריו. רק אלה יסייעו לו להתגבר על פחדיו האנושיים.

חינוך — יותר מאי-פעם מותנית פעולת הלחימה בתימינו במכוונות ובמכשירים. כמעט בכל תפקיד הופך החייל ל„מכונאי“, החייב לאחזק את הכלי

בהכרה בענין שלמענו הם נלחמים, ובאמון שהם רוחשים למפקדם וליחידתם.

בהתגייס הטירון לצבא הוא פועל בעיקר מתוך צייתנות, והוא "עושה מה שאומרים לו". על טירונים רבים משפיע בעיקר פחד העונש. אולם על המשטר הצבאי לאפשר פיתוח של מידת אמון במפקדו וכי חבריו-ליחידה של אותו טירון, וכן בו עצמו, בכוחותיו ובכושרו. כן צריך המשטר לאפשר בו פיתוח של הבנה לצורכי הצבא ולנדרש ממנו אישית.

באופן זה תטופח נכונות החייל לעשות את ההכרחי. אמנם די בציות כדי לגייס חייל, אולם הכרחית משמעת כדי להפכו ללוחם. משמעת היא תכונת החייל העושה מתוך נכונות את המוטל עליו.

ב. רוח-ציות

משמעת נתבעת מכל פרט, ולגבי משמעת אחראי כל פרט רק למעשיו הוא. אולם אין פעולה צבאית מבוצעת על ידי החייל הפרט. פעולות צבאיות מבוצעות, על ידי מספר יחידים המתלכדים לצוות, וכל צוות הוא חוליה בצוות גדול יותר. הבטחון בחברים-לצוות, הנכונות "להטות-שכם" כדי למלא את משימת הצוות, כל זה נובע מנטיעת גאווה בחייל על השתיכותו ליחידה ולעוצבה, בנטיעת הרגשה בו של התערות במשפחה הצבאית" שלו — הכיתה, המחלקה, ה-פלוגה, הגרוד והחטיבה.

טיפוח הרגשת ההישג הקיבוצי המשותף תוך-כדי ניהול תחרות בריאה, החדרת ערכי-מסורת המגבשים את "אופיה" של היחידה בעיני החייל-הפרט; הרחבת ההבנה-ההדדית בין יחידות העוצבה וביניהן לבין חילות משתפי-פעולה — כל אלה הכרחיים לפעולה מלוכדת ויעילה בתנאי לחימה הבנויה כולה על מאמץ משותף ומתואם של יחידות וחילות.

לפיכך אין די בצבא במשמעת, כשם שאין די בקבוצת-ספורט ביכולתו של שחקן "כוכב". דרושה רוח-ציות, שמשמעה הוא — שילוב מאמצי הפרט בתוך המאמץ הכללי של יחידתו לשם ביצוע המשימה המוטלת עליה.

הבה נהיה תלויים כולנו איש ברעהו —
פן נהיה כולנו תלויים איש לצד רעהו.

(סימרת לוחמים במלחמת העצמאות של ארה"ב)

חייל-הרגלים זקוק לאמונה ביעודו, לרוח-ציות מפותחת, לרעות ולעזרה הדדית.

(רב-אלוף מ. מקלף).

שבידיו ולתפעל אותו נכונה. טנק עלול להעצר בהסתערות הן מחמת תקלה מכנית, והן מחמת "קצר" בעצבי הטנקיסט. מכונית המובילה את מטען חובלת הדרך הלוחם עלולה שלא להגיע לתעודתה הן מחמת מוקש, והן בגלל פחדו של הנהג. רק אלחוטאי, מקלען וחבלן שיעשו במלוא הכרתם כמיטב יכולתם כדי להתגבר על תקלות מכניות, גם כשאין מפקדם נוכח במקום — יאפשרו לצבא לעשות את ההכרחי לנצחון. מכל האמור לעיל נובע, כי החייל נדרש בימינו לבצע פעולה טכנית קרה ומדויקת למרות סערת רוחו שנתעוררה בשל סערת קרב, ולנוכח סכנת-מות בה הוא נתון.

דבר זה צריך החייל לעשות כשהוא נתון למידת-פיקוח קטנה, או ללא פיקוח כלל. לפיכך צריך המשטר הצבאי לפתוח-פתח לטיפוחן של תכונות-רוח, אשר בכוחן לחשל את החייל לקראת מילוי חובותיו לאור מסיבות המלחמה בת-ימינו. כל סעיפי המשטר יבחנו לאור השאלה: — האם תורמים הם לטיפוח הגישה הנפשית הנכונה של החייל לחובתו הצבאית? תכונות אלה, אשריות המשטר, מנותחות בפסקאות הבאות.

א. משמעת

הצבא קיים למען ההכרחי. כדי להשיג שכל חייל יעשה את ההכרחי — גם בניגוד לרצונו הוא ומתוך סיכון חייו — יש להרגילו, לחנכו, ולנטוע בו היענות לביצוע כל פקודה הניתנת לו.

טיבה של היענות זו הנו, במסיבות קרביות ושגרתיות רבות בחיי הצבא, מידי התגובה צריכה להיות אבטומטית, ללא הרהור, בבחינת "רפלכס מותנה". מהפעלת מנועי אנית-מלחמה ועד להפעלת מכשיר-קשר, מתפעול מקלע שנעצר ועד לתגובתו הראשונה של הרובאי הנמצא לראשונה תחת אש יעילה. ה"תרגולת" על כל גילוייה מושתתת על ציות ללא הרהור, אותו ציות המוצא את ביטויו החיצוני המובקק בתרגול-הסדר.

אולם כבר ראינו כי אין הצבא יכול להשתית את היענות להכרחי על ציות בלבד, שכן בציות יש משבירת רצון החייל על ידי כפיה, או מהתבטלות-עצמית של החייל בפני רצון מפקדו. והנה הלחימה בת-ימינו זקוקה לחייל שיפעיל את מלוא כוח-רצונו — וביחוד במסיבות בהן אין החייל פועל תחת פיקוח ישיר של מפקדו. הנהג בדרך, הצלף בעמדת-מחבוא, הטנקיסט וטייס-הקרב, כולם פועלים בעילות וב-אורח-תכליתי רק אם נתגבשה בכל אחד מהם נכונות נפשית לעשות את המוטל עליהם. נכונות זאת מקורה

ג. יזמה והתנדבות, חלוציות

משמעת ורוח-הצות חשובים לניהול לחימה יעילה, אולם אינם משמשים כשלעצמם ערובה לנצחון. די לה למשמעת בעשית "המוטל עליך", ורוח-הצות תובעת עשית המלאכה בצותא. אולם ההכרחי בקרב הוא, לעתים קרובות, עשית דבר ש"מעל ומעבר לצו החובה". תכופות אין מצוי במקום מפקד שיאמר לחייל מה יעשה, ורק הבנתו, יזמתו וכוח-רצונו של החייל הם שיפתרו מצב קשה ליחידה כולה.

אין צבא חדיש שאינו זקוק לטייסים — אולם אין צבא שמצא דרך לחייה חיליים לטוס. אף כי הטיס הכרחי לניהול מלחמה, ממלאים רק מתנדבים תפקידים של טייסים. שלדו של הצבא הוא סגל משרתי-הקבע, אולם אין חוק שירות בטחון שיוכל לכפות על מישהו שירות-קבע, ככל היות שירות הקבע הכרחי לצבא — הריהו ענין להתנדבות.

אולם גילויי יזמה והתנדבות אינם יכולים להשאר נחלת יחידים-סגולה בצבא המבקש לחחום ביעילות ולנצח. טיפוחם הכרחי בכל יחידה. על הטוראי לדעת ליטול לידיו פיקוד על כיתה שעה שמפקד הכיתה נפצע. על המטולן הנגד-טנקי לגלות יזמה והתנדבות בעקבו אחרי טנק אויב מתקרב, לזחול בכיוון אליו ולהשמידו. סייר צריך לדעת לחזור עם בן-זוגו עמוק לתוך שטח אויב ולבצע משימת-סיור שם. הכרחי שמכונאי יפתח כוח-המצאה לשם הפעלת כלי-רכב שהתקלקל.

עצם תפעול כלי-הנשק בשדה-הקרב טומן בחובו גילוי של יזמה, יותר מאשר משמעת גרידא. הרי דברי הגנרל-בריגדיר מרשל בנדון: "פעולת היריה על האויב מתוך רצון — היא כשלעצמה דוגמה ליזמה נעלה בשדה-הקרב, אף כי מפקדים היו רגילים לראותה זמן רב כתוצאה טבעית של הדרכה טובה".

על המשטר הצבאי לטפח גילויי יזמה ועירנות, ביטוי עצמי, התעלות אנושית והתנדבות. סיסמאות נדרשות ממורשת העבר כמו "לעולם אל תסרב — לעולם אל תתנדב" — אין להן עוד מקום בצבא חדיש. רבה הסכנה בפקודות ותגובות מלמעלה היוצרות צוננין על יזמה יוצרת מלמטה (*). רק משטר צבאי בו מעודדים חייל להתבטא, להגיב, להשמיע

(*) בשנת 1881, כמעט ארבעים שנה לפני מלחמת העולם הראשונה שהכתירה את מכוונת-היריה כמלכת-שדה-הקרב, רכשה יחידה מרגימנט "מתנדבי-לונדון" שתי מכוונות-יריה בנות הדגמים הראשונים — לצורך ניסוי ותרגול. על מעשה זה של יזמה בכונה זכו לניופה הרשמית האופינית: נא דוח מדוע הנכם מחזיקים בכלי-נשק בלתי-מאושרים, שהנם בלתי-מתאימים ל"חלוטין לשימוש חיל-הרגלים. (צ"ל-הארט)

«אין סתירה בין משמעת ויזמה, אלא הן משלימות זו את זו... עם הקמת המדינה יצרנו מכשירים וכלים חדשים לביצוע חזון גאולתנו — אולם לכלים ולמכשירים אלה יהיה ערך רק אם נדע לקיים ולהאריך את ההתנדבות החלוצית שהיתה נשמת ההגנה».

(ד. ברגוריו)

דעתו ולשאת באחריות — יוכל לטפח את פירות היזמה וההתנדבות ולהבשילן, לטפח בחייל את הרצון לבצע דברים שהם יותר מחובתו ומעבר לה.

מן הראוי להזכיר כאן, שהמילה "חלוציות", שעבד רה כבר גלגולית-תוכן רבים במציאות הישראלית, מגלמת במובנה התנכ"כי הקדום דוקא את תכונת היזמה וההתנדבות הצבאית של אלה המוכנים לעשות יותר מן הנדרש מהם, אלה הדורשים מעצמם (החלצו מכס אנשים" — במדבר ל"א; ו"נחנו נעבור חלוצים" — במדבר ל"ב).

רק בהתוסף החלוציות הצבאית על תכונות ה"משמעת ורוח-הצות" — תושג הגישה הנכונה של החייל לחובותיו, ותושג מטרת המשטר הצבאי.

שילוב הערכים — והמורל הצבאי

אמנות המנהיגות הצבאית מתבטאת במציאת ה"תשלובת הנכונה בין כל הערכים הללו. כי בחיי יומיום עלולה לחול התנגשות בין התביעה למשמעת — המחייבת השלמה ללא-תנאי עם ביצוע פקודות שהן פרי מחשבתו של אדם אחר, ובין החינוך לגילוי יזמה — שהיא פרי המחשבה העצמית. כמו כן קשורים גילויים של יזמה בפיתוח הגישה העצמאית, האינדיבידואליסטית, בעוד שרוח-הצות תובעת לא אחת ויתור לטובת הזולת, הקרבה למען חבר, פשרה בתכנון מבצעי.

שכבת היסוד לתשלובת זאת היא המשמעת — וזהו גם היסוד הראשון בו יתקל הטירון בצעדי הראשונים בצבא. על בסיס של משמעת מתוך נכונות תפוחה בהדרגה רוח-הצות, ועליה יושתת פיתוח היזמה וההתנדבות. לעתים יתקל המפקד במצב בו יהיה חייב להחליט מה קודם למה? משמעת או רוח-צות, משמעת — או יזמה? — כמובן ישאף למנוע התנגשויות מעין אלה, אבל כאשר הענין עומד למבחן, קיימת רק תשובה אחת: משמעת תחילה! אין בצבא מקום לרוח צות ולהתנדבות "על חשבון המשמעת" — רב המקום לרוח-צות ולגילוי התנדבות המיוסדים על יסוד המשמעת.

התשלובת הנאמנה של משמעת, רוח-צות, יומה והתגדבות תבטא בסופו של דבר בשאיפתו של החייל לעשות במלוא יכולתו את הגדרש לנצחון ב-מלחמה, וכאן יגיע להתעלות אל שיא עצמתו הרוחנית של האדם: חירוף הנפש.

דומה כי שאיפה נלהבת זאת „לעשות את חובתך“ היא עיקר תכנו של המורל הצבאי.

אמנם מושפע המורל של היחידה מגורמים רבים: א. יש בה מן הבטחון העצמי הנובע מהדרכה יסודית ומנסיון קרבי.

ב. יש בה מן הבטחון בנשק ובציוד שבידי החייל — אבל עליונות או נחיתות על האויב באיכות או כמות הנשק היא ענין אפסנאי.

ג. לא במעט יושפע המורל מיחסי הכחות הכמותיים בין צבאות יריבים*.)

אולם כאשר שתי יחידות מצויות בתנאי-לחימה שונים מכל הבחינות הגל, ובכל זאת יחידה א' עולה על יחידה ב' בעצמת שאיפת-הלחימה שלה — הרי תהיה זאת תוצאה של מורל צבאי, המושגת על התשלובת הנכונה של ערכי המשמעת, רוח הצות, היוזמה וההתגדבות. אכן, המשטר הצבאי צריך לראות

תנו לי אנשים היודעים על מה הם נלחמים, האוהבים את אשר הנם יודעים.

(אוליבר קרמוזל)

האדם עודנו כלי-הנשק הראשון במלחמה... המורל של החייל הוא הגורם החשוב ביותר בפני עצמו במלחמה.

(פילד-מרשל מונטגומרי)

חוקי משמעת ברורים, המסתייעים באמצעי פיקוח ועונש מחד-גיסא, ובחינוך למשמעת מתוך הדגשת פיתוח ההכרה ותחושת ההתנדבות מאידך-גיסא, יהיה בהם כדי לעצב מש-מעת שכוחה יהיה יפה החל ממניעת חיילים מ-„לסחוב“ תפוזים לא להם ועד לנכונות לחירוף-נפש, שהוא הדבר היקר ביותר הנדרש מחייל.

(אלוף י. אלון)

כתכליתו את טיפוח שאיפת החייל, והיחידה, לעשות את חובתם, שהיא עיקרו של המורל הצבאי.

ב. דפוסי המשטר בצה"ל

השפעתם על חיי השגרה של צבא. משטר חמור יותר יוטל על צבא שטיב כוח-האדם המשרת בתוכו ירוד, שהתגייסותו לצבא זה באה עקב כפייה, מאשר על צבא שטיב אנשיו מעולה ושמידת נכונותם לשרת בו גדולה. הקפדה גדולה יותר על „חזות“ החייל תקוים בצבא סדיר, העומד תקופה ארוכה כשהוא חמוש אך בטל מלחימה, מאשר בצבא מילואים המתגייס לשירות צבאי עם התעורר סכנת-מלחמה בעין, והחייב ל-התכונן לחימה במשך תקופה קצרה בלבד. זכויות החייל מבחינת בידור תגדלנה ביחס ישר לממדי המשאבים העומדים לרשות המדינה לה שייך צבאו. מצב פוליטי רגוע מחייב פחות כוונות, ומאפשר לכן חופשות ארוכות יותר אף לאנשי צבא סדיר-עומד. מסורת מושרשת עשויה לנטוע במשטר הצבאי הרגשת גאווה והתעלות, וכן גינוני הופעה וטקס, ההופכים עם חלוף הזמן לערכים כמעט-מקודשים. להלן ינותחו הגורמים העיקריים המשפיעים על דפוסי המשטר בצה"ל.

אמרנו לעיל כי יעודו של צבא בכל מדינה ומדינה אחד הוא — ללחום בשדה-הקרב ולנצח את האויב. משטרו של צבא צריך להכינו לקראת יעוד זה. אולם שלבי-הביניים המוליכים לקראת היעוד הזה הנם שונים, ואופים מושפע ממספר גורמים מהותיים לאותו צבא, וכן לאותה מדינה המקיימת אותו. בין גורמים אלה יש למנות את טיב כוח-האדם ממנו מורכב הצבא, את מידת ההתגדבות שבהתגייסות לצבא זה, את ממדי המשאבים העומדים לרשות המדינה, את מצבה הפוליטי של המדינה בתוך חקר-האומות את אופי משטרה הפנימי, וכן את מידת השתרשותה של המסורת בחייה ובחיי הצבא המשרת אותה.

אחד משלבי-הביניים של משטר צבאי, אחד ה-בולטים והחשובים שבהם, הוא משטר השגרה. מן ההכרח הוא שהגורמים הנזכרים לעיל ישפיעו את

* והמורל של החייל היחיד יושפע מגורמים רבים ושונים נוספים — כמו מוון טעים ומזין, כושר גופני מטופח, מכתב מעודד מן הבים.

הגורם האזרחי-מדיני

ההחלטה שקבעה את המסקנה היסודית ביותר לגבי המשטר בצה"ל היתה — ההחלטה המדינית שקיבלו אזרחים נציגי-העם: ההחלטה על שירות-החובה. מספר החיילים בישראל, קשריהם לציבור בכללותו, גילם ותנאי-שירותם — כולם נובעים מהחלטה זו.

במונח „שירות-חובה“ נכללים הן שירותם הסדיר של הנער והנערה, והן שירותם של יוצאי-צבא ואחרים במילואים.

ממדי המספריים של צה"ל, היקפו הנרחב בקרב האוכלוסיה לכל רבדיה ולכל שכבות הגילים שבה, מטשטשים את התחומים שבין הציבור האזרחי והצבא, ומעצבים את משטרו של צה"ל כך שימנע בעד התהוות „כיתותיות“ צבאית וטיפוח מעמד-צבאי נבדל. להיפך — צה"ל צריך להתאים את משטרו לכך שהעם כולו, למעשה, כולל ותיקיי-שוב ועולים-חדשים יוכל למצוא בו את מקומו ולהסתגל לשירות בתוכו על-נקלה, החל מהגיע תור השנתון הצעיר לשרת בו שירות-חובה-סדיר ועד לגיל הפרישה מ-שירות-המילואים.

חובת שירות זו, שהטיל העם על בניו, מוצאת לה את ביטויה במשטר צה"ל בצורה הבאה:

קבלת מרות המדינה היא צעדו הראשון של הטירון בבואו להצטרף לשורות הצבא. דבר זה נעשה באמצעות השבועה שכל מתגייס לצה"ל חייב להביעה במופיו.

תהליך השבעת הטירון המתגייס לצה"ל קודם להטלת החובה עליו, חובה זו מתבטאת בנשיאת נשק, והיא כוללת גם זכות: על החייל מוטלת מעתה החובה, וכן מוענקת לו הזכות, להרוג את אויבי המדינה כדי להגן עליה.

השבועה האחת שנשבע כל חייל, וחובות-היסוד אשר כל חייל חייב בהן, גוררות אחריהן את כלליותו של הצבא ואת השוויון ההתחלי בתוכו. חוק-שירות-הבטחון וחוק-השיפוט-הצבאי חלים על הכל. כל החיילים שוים בזכותם להתמנות לתפקידים ולהבחר לשמש כמפקדים.

שרשרת-הפיקוד בצבא שואבת את סמכויותיה לפקד ממקור הסמכות העליונה של העם. כפיפותו של החייל למרות המדינה מתבטאת בכפיפותו למפקדו, אולם סמכותם של מפקדיו מוגבלת בתחום מוגדר, שממנו אסור להם לחרוג. אסור למפקד לנהוג

גם בצבא יש חייל שהוא אמיץ ומוכשר יותר, ויש שהוא אמיץ ומוכשר פחות, אך כולם מוצבים באותם התנאים, מקבלים אותו האימון ואותו הציוד ועומדים לרשות אותו הפיקוד.

בצבא מעניקים למפקד סמכויות עצומות: כל מי שכפוף לו חייב להשמע לו ללא ערעור והרהור, והוא רשאי אפילו לשלוח אנשים למות — בלי זה אין צבא. אבל כל זה מקבל המפקד ממקור הסמכות הממלכתית, ורק בתוך התחומים שהם מוגדרים על ידי רשות העם. (ה. ברגוריוו)

שררה בפיקודיו הנתונים למרותו — ולחייל שמורה הזכות להגן על עצמו מפני מפקד המנסה לפגוע בו או בזכויותיו.

כוח-האדם

כוח האדם בשירות-סדיר הוא למעשה כל דור הצעירים והצעירות שבמדינה. מפקדי הכיתות והמחלקות הם בני גילם של הטוראים — או שהם קשישים מהם במספר חודשים בלבד. במרבית היחידות משרתות חילות ליד חיילים. מכאן שעל המשטר הצבאי בצה"ל להתאים עצמו לתכונותיהם האופיניות של בני-הנעורים. הצבא הסדיר מהנה למעשה מעין „חברת-נוער“ ממלכתית, נושאת מדים ואוחזת בנשק. הנעורים הם מקור כוח וגבורה, ועל המפקד לדעת להצית בפיקודיו את שלהבת ההתלהבות למילוי חובתם — על-ידי הנהגה נוסכת-השראה.

כוח-האדם במילואים, עיקרו ורובו של צה"ל מעמיד בפני המשטר הצבאי את ההכרח להשלים עם המידה המכסימלית של חירות אזרחית. אין חייל מילואים כפוף לחוק-השיפוט אלא בהיותו בשירות מילואים פעיל. אין איסור על חייל-המילואים לנהל

בצבא צעיר עשוי מתן-השראה להיות חשוב מנויפה ותוכחה

(ג'ורג' ושינגטון)

כחצים ביד גיבור — כן בני-הנעורים.

(תהלים)

פעילות ציבורית ופוליטית מחוץ לתקופת שירות פעיל זה.

מבנה צה"ל

במסגרת צה"ל קיימים גופים, הפועלים בצמידות ובקשר הדוק עם גופים אזרחיים: למשל, הנח"ל וההגנה המרחבית. גופים צבאיים אלה מהווים יצירה מקורית, ובמידת-מה יחידה במינה, שמקורה בצורכי המדינה האורגניים. השפעתה של יצירה זו על המש"טר בצה"ל מתבטאת בהריסת מחיצות "מיליטריסטיות" ובטיפוח אחרת-מגן בין החיילים ושותפיהם האזרחיים במערכת-הבטחון. העובדה שבישראל אין הצבא מהווה את הזרוע הבטחונית היחידה וכי גורמים כלכליים-משקיים, ובעיקר ההתישבות, שותפים לעול הבטחוני היומיומי — מציגה את המשטר הצבאי בפני הצורך להכיר ב"אזרחיים" שאינם בהתאם לצרכיו הוא כשלעצמו.

תנאים פוליטיים וניאוגרפיים

האפשרות התמידית של "התלקחויות" ושל מעבר מידי מְרָגֵעָה ללחימה מציגה בפני צה"ל תביעה למידה גבוהה של כוונות רגייעה, וכן ליכולת מעבר מהיר של יחידות, מתקנים ומפקדות משגרת-רגיעה לפעולה במציעת. לפיכך על צה"ל להמנע ככל האפשר מכל שוני במשטר-הרגיעה לעומת משטר-הלחימה. על משטר-הרגיעה לחפוף את משטר-הלחימה ברוב פרטי.

שאיפת העמים היא, בדרך כלל, לקיים את בסיסי הצבא בתוך "מרחבים צבאיים" — הנבחרים בעיקר בגלל נוחות השטח לאימון ולתמרון. במרחבים כאלה ניתן גם לקיים משטר-מחנה לגבי יחידות הצבא החונות בו. לא כן הדבר במדינת ישראל, החייבת להחזיק יחידות בפיוור על פני הארץ כולה, ולעתים אף בקרבה יתרה לערים הגדולות. דבר זה גורם בהכרח לטשטוש-תחומים בין "במחנה" ו"מחוץ ל-מחנה", ומהווה גורם המכביד על טיפוח ערכים צבאיים והמחייב מאמץ-פיקוח ניכר על חיילים שמחוץ למחנותיהם.

עם זאת שוהות יחידות-השדה של צה"ל זמן ממושך, בתנאי שדה, אשר, למרות שאינם תנאי-לחימה, הריהם שונים מתנאי-החיים בתוך מחנות-הקבע. כל דפוסי המשטר הצבאי חייבים, איפוא, בהתאמה גמישה לצורכי טיפוח היחידה בתנאי שדה.

משאבים

האמצעים התקציביים שבידי צה"ל מצומצמים ביותר, בגלל המאמץ הכלכלי המוטל על המדינה,

ובגלל אי-יכולתה להקציב לכווחת-הבטחון הגדולים-חסית שבה סכומים שיחפפו את מלוא צורכיהם.

מסיבה זו ניתנת קדימה מובנת-מאליה לצרכים מלחמתיים ישירים, כתוצאה מכך הכרחי לנתר על דברים רבים, שערכם רב לביסוסו של המשטר הצבאי, החל מהידור בתלבושת המעלה את ערכו של חייל בעיני עצמו ובעיני הציבור, בדמי-כיס שיוסיפו לבידורו ולשעשועיו של החייל, וכלה בצביעת צריפי-המגורים לעתים תכופות ולהקמת ארונות ואצטבאות לחפצים בתוכם. המשטר חייב איפוא לנהוג "צנע" חמור בדברים רבים אשר להם חלק לא-קטן בסיוע למשטר בצבאות אחרים.

מסורת והוי

ערכה של המסורת למשטר הצבא נעוץ בכך, שהיא מציגה בפני החייל את עלילות-המופת של קודמיו בעבר, מגבירה את הנכונות שביסוד המש"מעת, מטפחת את גאנות החייל על יחידתו וצבאו, ומעוררת שאיפת התעלות — המולידה גילויי יומה והתנדבות. היא גם מטפחת בחייל את רוח-הצוות, בנטעה בו את האמונה כי הנה משתייך הוא לחברה, ל"משפחה", אשר זכות, היא וכבוד הוא להשתייך אליה. מטבע הדברים הוא שבצבא צעיר, כגון צה"ל, אין המסורת מקיפה עדיין שטחים רבים בחייו. אולם ניצני התהוותה בצה"ל ניכרים כבר בגילויים שונים: שמות חטיבות ועלילות-קרב שלהן, ימי-זכרון וסמלי-יחידה.

בהתאם לנהוג בשאר צבאות-העולם, זורמת גם מסורת צה"ל בהתהוותה בשני אפיקים עיקריים, לפי תוכנה ואופיה: המסורת הצומחת בעוצבה, והמסורת שמקורה בחיל.

המסורת העוצבתית מטפחת את הערכים שצמחו מתוך העבר המשותף לעוצבה כולה, וליחידות מכל החילות שנמנו ושעודן נמנות עליה. לפיכך היא מושתתת גם המסורת ביחידה על ערכי-קרב, סמלים וזכרונות הקשורים במעללי-קרב, בדומה לה, מושתתת גם המסורת ביחידה על ערכי-קרב.

המסורת החילית, לעומתה, מטפחת ערכים-מת-זקים בחייל את זיקתו לתפקידו החילי, ולאודוקא בתוך עוצבה מסוימת. "הכומתה השחורה" היא נחלת כל התותחנים והשריונאים, יום-חילי-חימוש הוא יומם של כל אנשי חילי-החימוש: המסורת החילית מטפחת ערכים תקצועיים ביסודם, בין אם הם קרביים ובין אם הם אחרים.

טיפוח מכון ושיטתי של ערכים מסורתיים, ואפי-

לו הם צומחים מאליהם הוא ענין למפקדות, ועליהן לודא את הקביעות והרציפות החיוניות לצמיחתה.

בהוי ובנוהג מוצאים להם ביטוי היחסים החברתיים בתוך יחידה, בכל אותם תחומים שאין להגדירם בפקודות. קריאת חבר-לצות בשמו הפרטי היא תוצאת הני מסוים. הבעות השמחה והצער, גינוני החג וחי החולין — כל אלה משתקפים בהוי היומיומי של היחידה, במאורעותיה החגיגיים, בשמחותיה ובמסיבותיה.

הוי ונוהג גאותים בחיי יחידה באים לידי ביטוי בכל אותם תחומים שהם מעבר לסמכותה המחייבת של פקודה, כאשר האמון ההדדי ואחנת-הלוחמים מתגלים בטבעיותם ובכך נותנים ביטוי למוראל של היחידה. קשה לשיר לפי פקודה, אולם שירי-הלכת

„קולחים“ מאליהם ביחידה בריאת-הוי בשעת מסע. גם נימוסים, המושתתים על הערכה הודית הם פרי של הוי ונוהג גאותים. בין אלה נמנים הנוהג לבקר חיילים חולים ופצועים בבתי-חולים על ידי מפקדיהם וחבריהם-ליחידה; השתתפותו, הפעילה או הסבילה, של סגל-הפיקוד בכל פעילות, חברתית או ספורטיבית, של היחידה.

ברור כי הוי של היום, משהיכה שורש בחיי היחידה, עתיד לשמש בסיס למסורת של המחר. כל תופעה חיובית של הוי ונוהג, שחשיבותה היא בת-קיימא בתודעתם ובהכרתם של חיילי היחידה כיום — עשויה להוסיף נדבך למסורת שהורישו ליחידה קודמיה. ויש לתת את הדעת על-כך. לענין זה, כלענינים רבים אחרים בחיי הצבא, יפה המימרה: „כזה ראה וקדש“.

הגורם המכריע הסופי בכל המאבקים, הקרבות והמלחמות הוא רחם-

המלחמתית של הכוחות היריבים. כלי-נשק טובים יותר, מזון טוב יותר, עליונות מספרית ישפיעו על הרוח המלחמתית, אולם בחשבון הסופי קובעת ההחלטה כשלעצמה לנצח, ותהא מלזבה על-ידי מי ומה שתהיה“.

פילד-מרשל לורד נינל

העונש בשיפוט הצבאי בצה"ל

אפילו כשהוא נתון לסכנה „לחטוף“ על מעשה קונדס, מובטח לו תמיד יחס סלחני כאל „ילד“ מצד ההורים ואף מצד מרבית הסובבים אותו.

והנה פתאום ובבת־אחת נשלל ממנו כל החופש הזה, בכל אשר יפנה הכל בגדר של איסור ועליו לעשות לא כפי שהדבר עולה על דעתו, אלא רק כפי שיצווה, נוסף לכך מתיחסים אליו כאל מבוגר ממש ומעסיקים אותו עד לעיפה ניכרת.

המסגרת הצבאית מצדה, נאלצת להמנע מכל ויתור, מאחר והתקופה המיועדת לשירות הצבאי קצרה יחסית ואינה מאפשרת כל טיפול מודרג. המציאות מחייבת כניסה ישירה וללא כל מעברי ביניים.

לאחר לבטים נפשיים מרובים נקלטים צעירים אלה, בסופו של דבר, במסגרת. לטירון, שגמר את אימוניו הבסיסיים נדמה, שהנהו חייל לכל דבר. אולם בהגיעו אל היחידה צפויה לו אכזבה. כאן מתחילים בהכשרתו כלוחם ובניצולו במבצעים, תמ־רונים, תפקידי פיקוד וקורסים שונים, אשר כולם ביחד מהווים מאמץ גופני ושכלי רב וכל זה בתוך מסגרת נוקשה של פקודות ואיסורים, הנוטלים במידה רבה את הרגשת החופש האישי. גם על כך מתגבר החייל, בסופו של דבר, ובגמר שירותו הוא נושא עמו הכרה, שקיבל השתלמות רצינית ביותר בבית־ספר לאומי זה ששמו צה"ל. גופו ורוחו חושלו לקראת סבילות ומאמצים, בהם מלווים מבחני שעות חירום, הצפויים לעם ולמולדת. הכשירוהו כלוחם אמיץ, בעל הכרה וידיעה מקצועית צבאית. הקנו לו את ההשכלה הכללית הדרושה ואת ידיעת השפה, במידה ואלה חסרו לו. הוא הכיר מקרוב את המולדת, תוך מסעות מיגעים ומעניינים. הוא התחנך לאורחות טובה, המב־ססת על משמעת פנימית. מפותחת, דבר חשוב לכל אחד מאתנו לאורך חייו. כאן ניתן לו לחוש, הלכה למעשה, את כור ההיתוך שלנו, בו הופך קיבוץ־גלויות לעם אחד וכאן אף צויד במטען רציני של חויות והרגשות, אשר ילווהו וידריכהו נכונה בפע־לותו העתידה כאזרח וכחייל במילואים.

כל אלה מהווים הישג עצום, שיש לרשמו לזכותם של צה"ל ושל כל יחיד מבני הנוער שלנו כאחד.

לאחר שבית דין צבאי הרשיע את הנאשם, יבססו בפניו בעלי הדין את המסיבות לקולה ולחומרה. עליהם האחריות להביא לידיעת בית הדין את מלוא המסיבות כפי שהן קיימות, פן תגרם טעות בגזר הדין (לקולה או לחומרה), כי כמה מהמסיבות לא הובאו לידיעת בית הדין.

בית הדין, מצדו, יבחן את אמיתות המסיבות הנ"ל וישקול אותן ביחס הנכון, כפי שנראה לו, ועל ידי כך יגיע לקביעת מידת העונש ההולמת את העבירה על מסיבותיה, בהתאם לקבוע בחוק ולפי מצפונם של שופטיו.

אולם האמור עד כה מהוה רק כעין מסגרת טכנית לפעולתו זו של בית־הדין. למעשה, קובע החוק, בצדה של כל עבירה המוגדרת בו, את העונש הגבוה ביותר, שניתן להטיל על עבירה זו ומשאיר לשיקול דעתו של בית הדין להטיל בכל מקרה מסוים עונש קל יותר; ורק במסיבות מיוחדות במינן יטיל בית הדין את מלוא העונש.

מה צריכה להיות המדיניות הכללית בבתי הדין לגבי הענישה או מה המטרה, שהננו מתכוונים אליה בבואנו להטיל עונש על חייל?

* *

*

נסקור תחילה בקצרה את הרקע להתהוות עברי־נות בצה"ל.

לשירות בצבא מגיע נוער בגיל 18, אשר אופיו טרם גובש. התגבשות האופי תחול אצלו תוך כדי שירותו הצבאי. מכאן, שמוטלת על צה"ל משימה חינוכית כבדה למדי.

הנוער שלנו גדל, בדרך כלל, בתנאי חופש ניכר בבית, בבית־הספר, ברחוב ובתנועה. לכן כה חריף השוני בו נתקלים כל נער ונערה בהגיעם אל בסיס־האימונים.

יש להם, אמנם, מלוא ההכרה בחיוניות שירותם הצבאי ומלווה אותם, ללא ספק, אף הרגשת גאווה על היותם חיילים, אשר העם בוטח בהם. אולם כל זה אינו מונע את קשיי הקלטותם במסגרת החדשה, הרי מגיל שלוש, לפחות, מקיים כל אחד מהם את עולמו החפשי, הנראה לרבים מאתנו כחפשי במידה מופרזת.

אולם הישג זה נקנה במחיר של התלבטות נפשית קשה, ולעתים קשה מאוד, והתלבטות זו מהוה גורם יקריר להתהוות עבריות צבאית רגילה.

כידוע מורכב הנוער שלנו מחטיבות שונות. ילידי הארץ: מהם בני הכפר (בני גיבוצים, מושבים וישור בים כפריים חדשים); בני הישוב העירוני (חניכי תנועות נוער, בוגרי בתי-ספר תיכוניים, נוער עובד, נוער "זהב" ונוער עזוב); שאינם ילידי הארץ — עולים שהגיעו רק תמול-ששום וכאלה אשר נמצאים עמנו לכל היותר 6 שנים. אלה שונים גם בתוכם לפי הבדלי ארץ מוצאם, התרבות שהביאו עמהם, השכלה ואורח חיהם.

רביגוניות זו מכבידה, אמנם, על הבעיה, אולם, ניתן לומר, שככל וצעירים אלה הנם בעלי אופי רגיל, ללא תסביכי נפש, הרי לבטי הקלטותם במסגרת הצבאית גורמים לעבריות רגילה בלבד, אם כי הלבטים הנפשיים עלולים להתבטא בצורה שונה בכל אחת מהחטיבות שמגנית.

מגיע לצבא גם נוער, אשר מביא אתו נסיון פלילי. ישנו גם הטיפוס המוכר בשם "ארטיסט", אשר, לעתים בוירטואוזיות ממש, מגיב מחלות גוף ונפש במגמה להשתמט מהשירות, וביחוד מהיחידה הקרבית. מגיעים גם חולי-רוח, שהבדיקה הרפואית לא גילתה את סימני המחלה ובתנאי השירות התבלטה בכל חומרתה. מובן מאליו, שסוגים אלה של נוער גורמים להתהוות של עבריות רצינית יותר, המחייבת אף אמצעים חמורים יותר.

באופן כללי ניתן לומר על יסוד הנתונים של שבע שנות קיומו של צה"ל, כי העבריות בו ברובה המכריע הנה עבריות צבאית רגילה, שמקורה בשור-בבות ויצר החופש שנשלל. אולם אין להשלים אף עם כך והמגמה היא למצוא את הדרכים הנאותות על מנת להקטין יותר ויותר את מימדי העבריות בצה"ל. זאת היא בעצם מטרת הענישה בשיפוט הצבאי.

*
*

נבחון כעת את הדרכים, אשר בעזרתן ישיג קצין השיפוט את המטרה הנ"ל. קצין השיפוט ימלא את תפקידו זה בצאתו משלושת הנחות-יסוד אלה:

(א) לאיש מאתנו, ובשום מסיבות, אין כל זכות לפגוע בכבודו של אדם ולהשפילו. להשתמש לצורך ביצוע מעשה פסול זה בסמכויות, אשר החברה המאיר רגנת מעניקה לנו לעתים בקשר לתפקידים המוטלים עלינו — הוא מן הדברים הפסולים ביותר. עלינו לזכור, כי כל אחד מאתנו עלול להמצא במסיבות,

בהן יפגעו בערכו האנושי ומספיק שנשער את ההר-גשה, שמעשה כזה יעורר בנו, כדי שנכיר, שערכו של אדם באשר אדם הנהו, מחייב כבוד, הגינות ונמוס. (ב) סמכות השיפוט הנתונה בידי המפקד מהוה חלק מתפקידו הכללי, שהנהו תפקיד מחנך מעיקרו. לשיפוט חיילים ולהענישם, במידה וימצאו אשמים — זו סמכות רצינית מאוד, בעלת משמעות חינוכית רבה ואחריות גדולה קשורה בה.

(ג) חובתו של קצין השיפוט לחנך את החיילים הנותנים בפניו את דינם ולכן יראה בהם תמיד חיילים ובל ימהר להדביק להם תו פלילי של עברניים. צעירינו אינם עברניים על פי טבעם ואין כל ספק, שבעזרת חינוך נאות ניתן למנוע אותם מלהגרר אחר יצר העבריות, שהנהו יצר טבעי לכל חברה אנושית, ובמיוחד של צעירים, הנמצאת במסגרת מחייבת כל שהיא. את כל צעירינו ניתן לחנך ולהכשיר כלוחמים מעולים. במידה והדבר אינו מושג, הרי האשם אינו בחניכים, אלא במפקד, שאינו מתאים לתפקיד נכבד זה.

לכן, בל ימהר קצין השיפוט להטביע חותם של עברין, פרט כמובן, לעברין המועד או ה"ארטיסט". בסבלנות רבה ימשיך קצין השיפוט לנסות פעמים רבות את כוחם של הסבר, שכנוע, אזהרה, עונש ומחילה, כל עוד ולא שוכנע, שעברין מועד בפניו או, להבדיל, אדם חולה-רוח.

יש לזכור, כי המגע הישיר אל הטוראים נמצא בידי המפקדים הנמוכים, אשר לרב הנם חיילים בשירות החובה, הוא אומר, בגיל שאינו גבוה בהרבה מגיל פיקודיהם. דוקא למפקדים צעירים אלה חסר הנסיון הדרוש נוכח שלל הבעיות החינוכיות המתיצות בות בפניהם ויתכנו לכן מצדם אף משגים, העשויים לסייע, שלא מתוך כונה רעה, להגברת העבריות אצל פיקודיהם. עובדה זו מוסיפה, כמובן, על כובד הנטל המוטל על קצין השיפוט.

אכן, אין זו מלאכה קלה. היא מחייבת מצד אחד סובלנות, אורך רוח, הבנה דקה לגבי המתרחש, אבי-חנה מעמיקה בפרטים ומהצד השני — עמידה תקיפה ובלתי מתפשרת לגבי דרישות המשמעת וקיום הסדר הטוב בצבא.

במשימתו זו מן הראוי שיתן קצין השיפוט את דעתו למספר הערות אלה:

(א) ישמש באישיותו דוגמא נאה. בזכותו יהיה לדרוש הרבה מהאחרים רק לאחר שהוכיח, שמעצמו הוא דורש לא פחות ולא זו בלבד, אלא שאת כל זאת הוא אף מקיים בצורה נאה. כל זה חל, אמנם, על כל

מפקד בדרך כלל, אולם משמעות חשיבותם של דברים אלה גדולה יותר לגבי קצין השיפוט.

ב) היה נאמן לצדק והשמר מעשית עול. על קצין השיפוט להמנע לחלוטין מכל שרירות-לב, אי-צדק וטיפוח החנופה סביבו. גם מצוה זו חלה על כל מפקד בדרך כלל, ואוי לו לאותו מפקד, אשר בכך תהיה קלקלתו — לעולם לא ירכוש את לב חייליו.

ג) הסבר ושכנוע. זכותו של כל חייל כאדם להבין את המסגרת הצבאית ומכאן, שעל המפקד החובה להסביר לו הרבה דברים. אין לך ענין במסגרת הצבאית, שאינו ניתן להסבר, מאחר וכל דבר בה מיוסד על הגיון פשוט. אם אין החייל קולט מיד את המוסבר לו, הרי צריך לחזור על ההסבר או למצוא את הביטוי המתאים יותר לכושר הבנתו של חייל זה. מטרת ההסבר היא, שהחייל יבין את הדבר ל-אשורו, אולם בשום פנים לא לשם דיון או ויכוח. הבין החייל את הנושא שהוסבר לו, עליו לקבלו כחוק ואין זה מעניין כלל, אם עצם הדבר מתקבל על דעתו. אף את זאת יש להסביר לחייל.

קצין השיפוט יבחון בכל מקרה באיזו מידה הגיע לידי הבנת הדברים החייל הנותן בפניו את הדין ויוסיף תמיד הסבר משכנע משלו בקשר לנושא הנדון.

ד) המשפט. החוק אינו מחייב את קצין השיפוט בדיני ראיות נהוגים בבתי הדין הצבאיים, אולם אין פירושו של דבר, שמוותר לו לקיים דיון שטחי ולזלזל בצדק. עליו להתור לגילוי האמת ולעשות דין צדק. יזכור, שבפניו חייל צעיר, שאמנם לא התגבר על יצרו ועבר עבירה; אולם קיימת אצלו ודאי התלבטות נפשית ומן הראוי לבחון את מניעיה. בודאי שיש מקום לפנות אל לבו ומצפונו ולהחזירו למוטב, כדי שיתקדם כחייל ממושפע, בעל הכרה.

בל יראה הדבר כמכביד. גישה זו תחסוך לצה"ל כוח-אדם יקר, בעוד שגישה שטחית ומזלזלת תגרם לתוצאות הפוכות. את המשפט יש לקיים בהקדם וככל האפשר בסמוך לתאריך העבירה והגשת התלונה. בלעדי זאת עלולים להפגע ענייניה השוטפים של היחידה. בכל מקרה והחייל נמצא אשם, יש להענישו.

ה) אזהרה. בדרך כלל לא יפעיל קצין השיפוט את מלוא סמכותו להטלת עונש, אלא יזהיר את החייל וינסה בזאת לשכנעו לחזור למוטב. האזהרה תהיה בדרך של הטלת עונש על תנאי או עונש מהקלים יותר. אולם תמיד מתוך הרגשה, שקצין השיפוט מאמין, שבפניו חייל, אשר רק טעה ואשר ברצונו לחזור מן הדרך הנפסדת ושיש לעזור לו

בכך. מובן מאליו, שבמידה וחייל זה לא יצדיק את האמון שרחש לו קצין השיפוט, הרי יבוא על עונשו התמור יותר.

אזהרות אלה, באם גם תרשמנה בקפדנות בגליון התנהגותו של החייל, עלולות לשמש בידי המפקד אמצעי יעיל.

ו) מחילה. גם המחילה יכולה לשמש אמצעי עזר חשוב בחינוכם של החיילים. סבורני, שמן הרצוי להסמיך מפקדים בדרג מסוים למחוק מגליון התנהגותו של חייל עבירות ועונשים, אשר ניתנים בדין המשמעת, במידה ולדעת המפקד הוכיח החייל, ש-אמנם חזר למוטב והתקדם כלוחם למופת וכחייל ממושפע ובעל הכרה. רצוי ששלטונות צבאיים הממורנים על נושא זה יכתבו מתשבה זו ובמידה וימצאו כחיובית יפרסמו פקודות מתאימות.

ז) חייל בעל עבר פלילי עד לגיוסו. יש להסביר לצעירים אלה, כי בעינינו הגם יהודים, אשר חובתם להמנות עם חיילי צה"ל ובזכותם אף להוכיח את עצמם כחיילים טובים ולוחמים אמיצים. יש להטעים בפניהם, שכל אדם, בהגיעו לשירות הצבאי, חייב לנטוש את עיסוקיו והליכותיו הרגילים. ודאי שניתן לדרוש מאת הצעיר בעל הנסיון הפלילי שינטוש לחלוטין לתקופת היותו חייל, את מעשיו, אשר פסולים הגם בעיני החוק והחברה. קיימת התקוה, שחייל מסוג כזה, אשר ידע להתגבר על נטיותיו הפסולות במשך שירותו בצבא, ימשיך בכך גם לאחר שחרורו ויקיים אורח חיים פרודוקטיבי כאזרח. אין ספק, שבמידה והסבר זה אינו נושא את הפרי המבוקש, יש לראות בחייל זה עברין מועד ויש לחייבו לתת את הדין בפני בית דין צבאי.

ח) ה"ארטיסט". מן הראוי לפנות אף אל מצפונו של זה — ואפילו אם נצליח להחזיר למוטב כך "ארטיסט" אחד, ראוי המאמץ. אולם, משנתברר, שלמעשה אבד ה"ארטיסט" כל קורטוב של מצפון ושכל ישר — יש לראותו כעברין מועד ולחייבו לתת את הדין בפני בית-דין צבאי.

ט) חולה רוח. במקרים מצערים אלה, יש לודא שחייל זה יוצא מהיחידה, והשלטונות הצבאיים הממורנים על כך ידאגו לשחרורו הסופי של חולה זה בהקדם האפשרי.

הערות אלו אין בהן כדי פתרון ממצה, אלא משום קיום מנחים להרחבת דעתו של קצין השיפוט, בבואו להטיל ענשים על חיילים, הנותנים בפניו את הדין ונמצאו על ידיו אשמים. כל זה כמוכח, במידה וקצין (סוף בעמ' 46)

יסודי האימון להסתערות

סאח : ג'י'ס'ור ג'יסס ק. פראי

שמכוננים „מוחות“ אלקטרוניים בתוכניהם של קלי-
עים מונחים.

המשימה הבסיסית

משימת-הבסיסית של הצבא תחבטא תמיד ב-
השמדת כוחותיו המזוינים של האויב. פירוש הדבר,
לגבי החייל הלוחם-על-הקרקע בקו החזית, הוא להרוג
או לשבות את האויב במינימום של אבידות. כדי
שיוכלו לבצע משימות כאלה בתנאיה המורכבים של
כל התנגשות-קרב עתידה, הכרח הוא כי דברים-
שביסוד מסוימים יוקנו לחייל הפרט ולמפקד ה-
יחידה-העזירה.

חשיבותו של אימון-קרב

במנותך אחד-לאחד את צרכיו הראשוניים של
אימון-קרב, גזירה היא כי יראו בעיניך פשוטים-
יחסית. אך לעתים נדירות יכיר אדם בשלמות מה
ערכם האמתי של צרכים אלה בטרם יוטלו חייו על כף
המאזניים. רק משקלע לראשונה לתוך חומרת הקרב
תיפקחנה עיניו לראות, כי אפילו הקטנה שבבחינותיו
של האימון המעשי חשיבותה כחשיבות-חיים-זמות
היא. רק כאשר מונחים על כף המאזניים ההצלחה
והכשלון החיים והמות — ישיג מוחו של אדם, מה
חשיבות נודעת לקליעה המדוייקת של החייל הפרט,
לאורחי התנועה והתמרון הנכונים, לשליטה ולקשר,
לדקדוקי ההדרכה — המשיגים את תיאום פעולתם
של כל כלי-הנשק — ולצורך בלימוד פני-הקרקע.
הדברים-הבסיסיים שביסוד זהים הם לכל היחידות ה-
לוחמות על הקרקע. שונים הם רק ביישומם בהתאם
למרחק מן האויב, לכלי-נשק הפועלים, לאורחי הקשר
ולתובלה. מפקדו של טנק, למשל, משתמש בתותח,
ואיש הרגלים — ברובה. אך צורך-היסוד אחד הוא:
לירות במהירות ובמדויק; להרוג חיש וביעילות,
בכל כלי-נשק מצוי.

אש מדוייקת ותנועה

היכולת להנחית אש מדוייקת וקטלנית בנשקו
העיקרי של החייל-הפרט הנה החשובה שביסודות

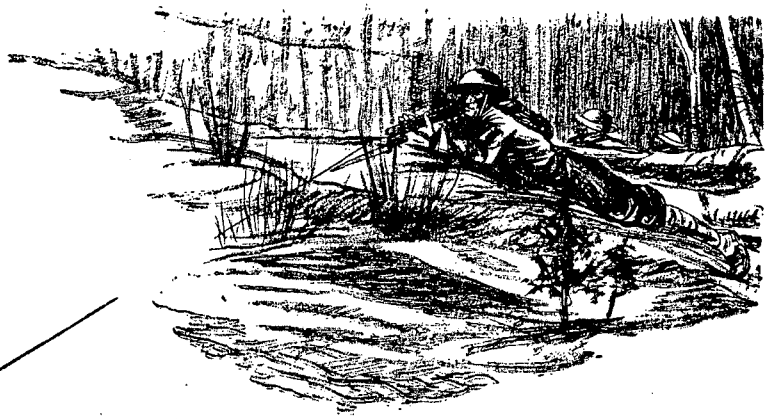
יסודם של יסודות

מעולם לא היתה כיתה שקועה בקשיים מרובים
יותר. הגשם והבוץ לא היו אלא דבר-שבולאי; דומה
היה שיר גסה היא שחוללה את האנדרלמוסיה. האד-
מה רעדה מהתפוצצויות, והלם הנפץ זעזע לא רק את
הגוף אלא גם את הנשמה. אחד הקשיים היה זה שנב-
צר מהרובאים ליצב את כונות רוביהם, ומה גם
להבחין בדברים בהם שומה היתה עליהם לירות.
היה זה מצב של סננירים — אלא ששעת יום היתה
זו. הרעם נתלנה אף הוא לקרב הנטוש. בעיני האנ-
שים לא הוקל בהרבה המצב גם על ידי הצלפות
לשוננו של הסמל — אחד מאותם טיפוסים מימים-
עברו. היודע מלאכתו ועמל להשיג סרט נוסף, עוקצו
של האיש היה בעיני הבחורים כתקיעת פגיון בגב,
שעה שעמדה בפניהם מלאכה חמורה בחזית. היינו-
הך מה עשה החייל — „סמל הברזל“ שילה בו תו-
כחתו.

קול-נפץ חדש ביתק את חלל האויר. מאן-דהו
צנה וקרט ארצה כשבוע ניתז אל פניו. הסמל לא ידע
רחם: „בדרך זו לעולם לא תלמדו דברים שביסוד.
צריך היית להתקע מאחורי גבשׁוּשׁ זה, וההדף לא
היה מטיח בך כה קשות. כיצד תסתדר בקרב אם
לא תנהג נכון בתרגילי-אימון אלה?“

דברים שביסוד נלמדים בשדה האימונים. נסיון
נרכש בקרב בשדה ובמלחמה. תמיד יהיה מצוי קרב
בשדה.

טרם הומצאה אותה המכונה שתמלא מקומו של
אדם, דברי ימי המלחמה רצופים מצבים בהם נטשו
בני-אדם את מכונותיהם — וזאת משום שבנטוש
הרצון את האדם נטש האדם את המכונה. ההבדל המ-
הותי היחיד בין המלחמות שבעבר לאלה הצפויות
בעתיד הוא ההכרח עתה לאמן את האנשים ולחסנם
לקראת עצמת-ההלם והמוץ אשר כלי-נשק אדירים
יותר יטילו בקרב. לפיכך, יותר מאי-פעם בעבר,
קיים ההכרח כי את הדברים שביסוד הלחימה נכונם
בהכרת האנשים ובתגובות-האינסטינקט שלהם, כשם

לאש מכוונת ומדוייקת נודעת השיבות רבה ביותר.

מלחמת העולם הראשונה: הקלעי הדגול מילר מחסל מקלע אויב באמצעות אש רובאים מכוונת כדבעי.

לעצמם מחפה. מק"ב אחד עצר את התקדמותה של המחלקה שנמצאה קרובה ביותר. הקפיטן זחל או אל תלולית קרקע שבסמוך, ושם השיב לו אחד החיילים, כי הנה יכול הוא להבחין, מפעם לפעם, מבין העשבים, בקסדתו של המקלען הגרמני.

להלן ההדגמה מפי הקפיטן מילר עצמו לחשיבותה של אש מכוונת:

„לקחתי רובה מידי החייל הסמוך וזחלתי אל עמדת-יריה, אמדתי את הטווח, ואת היסט הרוח, ממש כמו שהייתי עושה ב„מחנה פארי“ בחפצי השיג יריה מכוונת כראוי. (הקפיטן מילר היה קלעי ידוע-שם). לפתע הבחנתי בקסדתו של המקלען הגרמני, בירותו צרור. כיונתי אל מקום בו נראה קודם הראש — והמתנתי. לאחר שניות מספר, שב הגרמני לירות וקסדתו נסתמנה בשדה ראייתי. לחצתי על ההדק מתוך קפידה. ה„ספרינגפילד“⁽¹⁾ שלי נבח — וקסדתו של המקלען הגרמני נתגלגלה מראשו. המק"ב זחל מלירות.“

הדבר-שביסוד החשוב השני אשר יש ללמדו, הוא התנועה של בודדים ויחידות. התבניות למסע הת-קרבות, כפי שהן מתוארות ב„ספרי-השימוש לשדה“ שלנו, הן ברורות ומספיקות. אינני ממליץ על שינוי בהן. כמו כן אין צורך בשינוי לגבי התבניות הפרו-סות שמשמשים בהן כדי לעבור בשטח הנתון לאש

אימונו של החייל, לאימון בקליעה ניתן טיפול מספיק בספרות ההדרכה שלנו; אולם לא ניתן כלל לבטא ביטוי מספיק מה גדולה חשיבותה של אש מדוייקת. נסיונו הן של מלחמת-העולם השניה והן של מלחמת קוריאה מראה, שחיילים רבים „השתתפו“ בקרבות מבלי שירו כלל ברוביהם. מקצתם חששו פן יגלו את עמדותיהם לאויב וכך, מחמת פחדנותם, לא באו לעזרת חבריהם בקרב; לא מעטים הם האמריקאים ששילמו בחייהם בשל-כך בלבד, ואילו אחרים — נבצר מבינתם לתפוס את ערכה של אש מכוונת. ושוב אחרים — כפותים היו על-ידי הצו: „לא תרצח“.

אלה הן בעיות-יסוד שכל קצין המתעתד להיות מפקד מצליח בקרב, חייב לראותן נכוחה ולהעלות להן פתרון.

חשיבותה של אש-רובים מדוייקת ומכוונת כהלכה מתאשרת משנה-אישור על ידי סיפור שסח לו למחבר, איש חיל-רגלים, ותיק מלחמת-העולם הראשונה, הקפיטן ר. או. מילר. פלוגתו של הקפיטן מילר ערכה אותה שעה התקפה דרך שדות, דרומית מסאסן שבצרפת — כאשר אש-מק"בים אויבת, שניתנה מקרקע-חולש, אילצה את הרובאים לבקש

(1) רובה-השירות האמריקאי במלחמת-העולם הראשונה, אשר לקראת מלחמת-העולם השניה פונה את מקומו ל„גארננד“.

יסוד אימון יהדות-זעירות להתקפה

אש-מכוונת מדויקת, בחלוקה שיטתית

תנועה מתואמת, מהירה, יעילה ונשלטת

שימוש תכליתי בקרקע שעל פניה מתבצעת ההתקפה

אך חייל שנפצע, או קליע אויב שהחטיא-מטרתו אך מעט, הם עדות משכנעת כי להשאיר חשוף — משמעו מות. האנשים משתטחים על הקרקע — כרגיל מאחורי עצים, קורות או טרשים — בכל אשר יהיה המחסה מצוי. אי-אפשר לראות את האויב, ונטית כל אדם היא להשאיר מוסתר. במסיבות כאלה, כל סוג מחפה, טבעי או מלאכותי, יהיה בו כדי לסייע להתקדמות נוכח אש-אויב מכוונת. עשן, מרגמות וארטילריה, וכן רימוני-רובה גם בהם יהיה משום עזר; אבל הבטחון הרב ביותר טמון במהירות התנועה.

כיוון ההתקדמות

זהו שלב ההתקפה בו משתמשים בשלבים הראשונים של אותם דברים שנלמדו ב"תרגולת-הקרב להסתערות". מפקד-הכיתה מציין את כיוון ההתקדמות. הוא עושה זאת על ידי זנקו ראשון קדימה אל עמדה קרובה יותר לאויב, או באמצעות אותות מתאימים. הרובאים, כל אחד ביזמתו, עושים כמותו בהגיע תורם.

אי אפשר לציין במדויק מתי צריך כל חייל לנוע. בדרך כלל נקבע הדבר על פי תנאי המחסה ועל פי המקום שתופס כל חייל במסגרת-צוותו האש והתמרון.

הדבר הרגיל הוא, שהחייל העורפי ביותר מן האויב יהיה הראשון שיתקדם, עד שימצא לצדם של שאר אנשי קבוצתו. אולם אם ברור לו לאדם שהאויב הבחין במקום המצאו, וער לתנועתו הבאה, וחיו תלויים בעיתוי נכון ובתחבולות-חמיקה — הרי רצוי כי ישהה את תנועתו: במסיבות כאלה צריך לעשות את המהלך הבא איש שהחתיק אמנם להתקדם ממנו אך מחסהו טוב יותר — וע"י כך יסיח את תשומת לב האויב ויסייע בעקיפין לאותו חייל החשוף יותר לסכנה. על כל פנים, תהיה מידת הסיכון כאשר תהיה, הרי ליכוד של צוותי התמרון עולה חשיבותו על דבר בטחונו של הפרט. אין הצדקה לאותו חייל הנחבא ללא-קץ במחסהו, בעת שחבריו מבצעים את ההסתערות; אבל בכל זאת מראה נסיון-המלחמות שיש ואנשים היססו ופיגרו בעוד אחרים גשאו בעול ההתקפה.

סגן מפקד הכיתה משגית ועוזר בשליטה על כל חברי הכיתה. לאחר שציין את כיוון-ההתקדמות לחולית סיוע-האש, יהיה כרגיל האחרון שינוע קדימה. הוא נוקט אותן פעולות משלו שתהיינה נחוצות בשביל הכנת ההתקדמות, ובכדי להבטיח כי קווי-התנועה בהם ינועו אנשי הכיתה, והעמדות בהן יבחרו, יהיו אמנם הטובים ביותר שבנמצא.

ארטילריה ארוכת-טווח, אש מרגמות או אש נשק-קל עקיפה.

חיילים מחפשים מחסה אינסטינקטיבית כאשר הם נתקלים באש נשק-קל מדויקת ומכוונת. כל הוראה בניגוד לכך היא חסרת-שחר, ולא יצייתו לה. רק לעתים רחוקות נתקלים באש מדויקת מעבר למרחק של 400 מ' מעמדת האויב, ובדרך כלל לא לפני שקרבים עד לפחות מכדי 200 מ' ממנה. מעשה-שוא הוא להשיב מטוחים רחוקים יותר לאש האויב; אבל בעת התנועה לשם התקרבות לטוחים תכליתיים, יש ביכולתו של פרט, על-ידי התנהגות אישית מתוכננת-כדבעי לסייע לכך שהיחידה תנוע בהתאם לרצון ה-פיקוד, בשליטתו, ותמנע מאבידות שלא-לצורך.

קיים בקרב אזור יחיד-באופיו, בו מתעוררים רגשי פחד יותר מבכל מקום אחר. זהו שטח בו תעופנה הצפרים באין-מפריע, אבל האדם מבקש לוחל בו כאחד החרקים — השטח שטוף-האש אשר כה נכון לכנותו "שטח ההפקר". כאן הוא השלב בקרב, אשר ממנו והלאה אפשר לבצע התקדמות רק ע"י תנועות מתוכננות ומתואמות-במדוקדק. שעה שמתרחש בפועל קרב רגלים במסיבות אלה אין נוהגים בצבאנו לתקוע בתצורות, הפקודות בעליפה מעטות הן ומשתמשים אך במספר קטן ביותר של אותות.

התנועה במחושב

כל "זינוק" של אחד האנשים צריך שלא יחרוג ממרחק שבין 15 — 40 מטר, כך שאפילו קלעי-מרחק שבין 15 — 40 מטר, כך שאפילו קלעי-מדויקת בוונק, אין נותנים אותות; אין שואגים פקודות. כך יש לנהוג בהתאם לדבר-שביסוד השני, רב-החשיבות: תנועה מחושבת-בתבונה. כאשר המרחק אל גייסות-האויב כבר פחת די הצורך בשביל לאפשר מתן אש מדויקת נגד האויב — מתחילים גורמי-היסוד של אש ותנועה לסייע זה ביד זה — ומפקד-הכיתה מפצל את כיתתו לחולית ומרון וחולית סיוע-אש. זאת יוכל לעשות ע"י מתן אות או בפקודה בקול רם.

הדרישות החיוניות המוצגות לגבי השליטה על כלי הנשק המסייעים שאינם נכללים במחלקה, ותיאור-מם, — אין מקומן בתרגולת-קרב להסתערות. יטופל בהן כאן רק בעקיפין. אלה הם נושאים נפרדים בפני עצמם, והם נידונים דיים בספרי-שימוש-שדה.

השפעת פני-ההקרקע

האחרון שבדבריי-היסוד שנודעת להם חשיבות לגבי תרגולת-הקרב להסתערות הוא הערכת פני-הקרקע. לעתים קרובות מדי רואה החייל והקצין הזוטר ענין זה כנושא לדאגתם של מפקדי יחידות גדולות בלבד, ולא היא: פני-הקרקע משפיעים על הצלחת כל פעולה — מן הכיתה ועד לארמיה. אין בסוגית פני-הקרקע כל מסתורין אשר לא יוכל כל חייל להבינם, כפי שיעיד התיאור הבא, בשפת-החיילים גוסס 1945:

"שלושה טנקים פעלו בסיוע למחלקת סיור. בערך בזמן שהגענו לפסגת הגבעה, פתחו עלינו באש כעשרים תותחי נ"מ*.

הכל השתטחו והחלו מחפשים מחסה. אך מחסה פשוט לא היה שם בנמצא. להתחפר לא יכולנו, כי כל

* בירי למטרת-קרקע. רוב תותחי הנ"מ הגרמניים היו דו-תכליתיים, וחלקם אף תלת-תכליתיים (נ"מ, נ"ט, ושדה) כמו ה"מ"מ" הידוע. (המתרגם).

** מסתבר — תעלה בצד דרך.
*** מצוטט מתוך ספר קורות-המלחמה של יחידה — "חטיבת חיל-הפרשים 106 באירופה, 1944-5".

פעם שאחד מאתנו היה זז, היתה אש הכלים-הנ"מ מצמידה לקרקע. מאחר שהייתי האחרון בתעלה**), אמרתי שאנסה למצוא מקום טוב יותר. התחלתי לזחול אחורה, וכל אימת שהזזתי ראשי, היו יורים עלינו. לאחר שזחלתי כ-15 מטר נפלתי במקרה לתוך תעלה בעומק של כ-90 ס"מ. היה זה טוב יותר מכל דבר אחר בסביבה, וקראתי לשני האחרים... כאשר הגיע טוראי ניו... הוא קם ורץ. מדוע לא ירו בו לא אדע. לאחר שהגענו כולנו לתעלה, פסקו היריות והתחלנו חושבים מה לעשות עתה... מאחר שהסתלקנו מפסגת הגבעה, היינו בטוחים***).

אין כל דבר מורכב באשר להערכת פני-הקרקע שהכיתה נמצאת נכחם. אלה הם דברים שביכולתו של כל אדם; לומר איזהו הצד של גבעה שיעניק המחסה הטוב ביותר, או שייטיב להטות-הצדה נפץ אטומי; לראות היכן יש בתעלות כדי לתת לך מחסה בטוח; היכן הצללים יסתירו תנועה; היכן לא תתאפ-שר התקדמות בגלל מצוקים; היכן שטח פתוח, שכמוהו כהזמנת המות; וכן לגבי כל שאר תואי-הקרקע, ששומה עליך להבחין בהם מיידית אם רצונך לזכות בקרב. כל קטע של קרקע — מצוי בו מחסה-מה. אפילו שקע קטן יסתיר חלק מספיק מגופו של אדם כדי להפכו למטרה שקשה לפגוע בה, ובמיוחד חד כאשר עשן אבק מתאבכים בשדה הקרב, והפחד וההתרגשות מורטים את עצביו של האויב וגורעים מתכליתיות אשו.

המטרה של אימון היחידה הקטנה צריכה להיות — להחדיר בטחון-עצמי אישי המבוסס על ידיעה כוללת מה יעשה כל איש שביחידה. התוצאה שתצמח מכך תהיה יחידה חדורת רוח-תוקפנית. אותם דברים-שביסוד שאת השליטה בהם חייבים לקנות לעצמם מפקד היחידה הקטנה והחייל שאותו מאמנים להגיע למגע קרוב עם האויב, על מנת להרגו או ליהרג, הרי הם:

1. אש-מכוונת מדויקת ומחולקת-שיטתית.
2. תנועה מתואמת, מהירה, יעילה ונתונה-לשליטה.
3. שימוש מנצל-יתרונות באותה קרקע שעל פניה מבוצעת ההתקפה.

מכתבים טקטיים:

ה שי מו ש בז מן

אלא גם מבחינת כושרו של מפקד להבחין ברגע-החולף, ולנצל — שאף הוא בגדר ניצול-הזמן הנכון, אם כי לא מהבחינה ה"כמותית". אל-לנו להתעלם מזה שהשגרה — מכאן, והרצון לשלמות ויסודיות מכסימליות — מכאן, יוצרים בצירופם תמונה מסוֹ-לפת של מציאות צבאית ומציאות-מלחמה; תמונה של איזה "תהליך", הדומה כביכול לתהליכי טבע — למשל, המעבר מגיאות אל שפל, ולהיפך; או תהליך-התפתחות סתמי, שאינו קשור ברגעי-הכרעה קרי-טיים. אך אין בלחימה תהליך כזה, ואף לא תהליך דומה. עצם המלים "תהליך" ו"מהלך-התפתחות" מצו-יות בלשון-הצבאית בשימוש מושאל בלבד.

תפיסתנו את החיוניות של "שימוש-בזמן" לא תהיה שלמה אם לא נראה את ההכרח להכשיר את המפקדים שיוכלו להבחין ב"נקודות-המפנה", או ב"הרגע-החולף" שבהתמודדות, ולנצלם — כתנאי לכך שידעו לנצל את היתרון שהללו מעניקים להשגת ההצלחה. מכאן, שסוגית השימוש-בזמן כוללת שתי משמעויות, רחבות-ביותר, אשר "לוחם" נגע רק באחת מהן. וחשבתי לנכון לעמוד על זאת.

במאמרו על "הממד הרביעי", נגע "לוחם" * בשאלת השימוש בזמן מבחינת מה שנעשה במשך זמן נתון. לדעתי, אם גם לא החטיא "לוחם" את הנושא כולו, הרי לא נגע אלא בחלק ממנו בלבד. הוא עמד על ההכרח לנצל את הזמן כדי להביא את היחידה אל שיא היעילות והאפקטיביות, בתנאים בהם פותחים-והולכים משקי-הזמן העומדים לרשות המפקד הן לצורך אימונה של יחידתו והן להפעלתה. אך הוא לא ציין שאין כלל משתמע מזה כי אמנם יחול מועד הפעלת היחידה דוקא לאחר תום תקופת הכנתה, (או שיש ב" כלל מקום במציאות להנחה (זו), כי הרי אסור לצאת מהנחה כזאת — כי לעתים קרובות תופעל יחידה עוד לפני תום תקופת-האימון. חשוב הוא לכן שנראה את ענין השימוש בזמן לא רק מבחינת אותו "ממד-רביעי" של "לוחם" —

מנשק הפרט - אל החוליה כ.צות'נשק'

יחד עם זה, עבר הדגש מהחייל הבודד אל החוליה, כי בדרך כלל, אין עוד כלי-נשק אחד עונה על כל המצבים. להיפך, נמצא, שצוות של כלי-נשק — הוא הנותן את התשובה הטובה ביותר. למשל: התת-מקלע עם ה"בווקה"; התת-מקלע עם הרימון; התת-מקלע עם הלהבירור. וחוליות כאלו מסתייעות על-ידי חוליות מקלע, קל או כבד. כושר-העמידה שלהן, כושר-העצירה שלהן, כושר-הפגיעה שלהן — הול-כים-וגדלים עקב זאת. רק הצלף נשאר עוד בבחינת אותו רובאי-בודד שיוכל, במקרים מיוחדים, לגרום נזק רציני לאויב.

על הנשק האישי — הרובה והכידון — עבר תה-ליך-התפתחות ממושך. מכלי-נשק "אוניברסלי", ה-מתאים לכל מצב, הפך הרובה, כתוצאה ממגמת-ההת-פתחות בשדה-הקרב, לכך שאין הוא משמש עוד מע-נה לכל מצב ומצב — ועדים לכך מצבים כגון הס-תערות, לחימה נגד רכב-משורין, לחימה נגד מצדים ומגננים. קצב-אש וכושר-החדירה של קליעיו אינם מספיקים לתכליות אלו. ואף בהגנה אין ביכולתו לשבור בעוד-מועד הסתערות; בקרב "פנים-אל-פנים" — מוגבלת יעילותו. לעומתו — התפתחו תת-המקלע, המקלע, ה"בווקה" וכמוכן הרובה-האבטומטי.

(*) ראה חוברת צ"ג — המער.

התפתחות כלי-הנשק, על תכונותיהם, יתרונותיהם ומגבלותיהם הביאה איפוא אתה, כאמור, את הצורך לבצע, במצבים שונים, איגודים מתאימים להם — ומהפרט עבר הדגש אל החוליה בת 2—3 אנשים הפועלים כצוות, בדומה לכל צוות אחר. השוני בינה לבין יחידת-המשנה הזעירה ביותר של חיל-הרגלים ב"תקופות הקודמות הוא בזה שכאן כלי-הנשק השונים של החיילים-הפרטים משלימים זה את זה — ויוצרים את עצמת-האש המגוננת של החוליה.

התפתחות האש (ארטילריה, מרגמות) — היא שהביאה לפיתוח המגננגונים — חפרות, מצדים, מגנים מסוגים שונים, הביאה לטיפוח ההסוואה והפיזור, והולידה את הטנק. אנו מוצאים איפוא כי הטנק פגיע לנשק נגד-טנקי (או תותח טנקי אחר), והתותח הנגד-טנקי פגיע למקלעו של הטנק.

אם נסתכל בטיפוסי הנשק של החוליה-הרגלית (השם "חוליה רובאית" כבר אינו הולם אותה, למעשה), נראה שתכונתם העיקרית היא הטוח הקצר. הדגש עובר עתה על-כך מאימון הרגלי-הבודד אל אימון החוליה בשימוש בכלי-נשקה, ובניצול פני-הקרקע והלילה כדי להתקרב לטוח-יעיל מן האויב, ואל תרגולה לקרב-התקלות — כדי שתוכל לפעול עד להסתערות ברנחים, המקנים את הבטחון, מהחור ליות האחרות, לתאם אתן פעולה מיד עם התחלת ההסתערות ולבצע את ההתחפרות עם התחלת ההתארגנות-מחדש.

בדרך כלל, אם נבחון, אחד אחר השני, את התת-מקלע, הבוקה, המקלע-הקל, הלהביור — נראה ש-

התכונה ההתקפית היא הבולטת בכולם. החוליה-הרגלית, בהרכביה השונים, הופכת לחוליה התקפית: ותכונתה זאת תגדל ככל שיגדל כושרם של אנשיה לפעול במהירות וכושרם לנצל פני-קרקע ומחסה כדי להפיק את מקסימום-היתרון בקרב-האש.

על אף היות החוליה זעירה כל-כך ניתן להשתמש בה כב"כלי-נשק" שיהיה בעל אפקט פסיכולוגי לא-מבוטל. "נשק" כזה יכול בנקל להסתגל לעורף האויב, ובתיאום עם כוח מסתער — לפתוח באש ולהקים רעש בעורף האויב, כדי להחזיר בו את ההרגשה שמכותר הנו ושהתנגדותו חסרת-טעם. מעשה כגון זה — לא זו בלבד שמתגלם בו שיא-כושרה של חוליה, אלא שבעצם יש בו אף משום שיא כושרו של לוחם-בודד; ואולי זהו אף ה"בחן", בהא-הידי-עה, הגותן תוכן-של-ממש לדיבורים הרבים על ער-כו של לוחם-בודד.

מכאן, שמבנה הכיתה-הרגלית הטוב ביותר, וזה המנצל בשלמות-יותר את תכונות כלי-נשקה ואת אפשרויות-הלחימה הפתוחות בפני חוליות, הוא אותו מבנה המושתת על 3 חוליות בכיתה, שהן 3 "צוותי-קרב", שכוחם בדרך כלל קבוע, אולם הוא ניתן בנקל לשינוי בהתאם לצרכי הלחימה של הכיתה. ולא זו בלבד, אלא שמבנה זה אף מקל על השליטה, מחד-גיסא, ועל הפיזור, מאידך-גיסא, לפיו פוחת מספרם של האנשים אשר יימצאו חשופים למכת-האש הרא-שונה; וכן מנצל הוא את הגורם הפסיכולוגי, המקנה לאנשיו של צוות הרגשת-ביטחון העולה על זו של בודדים.

ע ל ת י א ו ר י ה ו מ ע ש ה

לעמוד על מקומם של התיאוריה והעקרונות בהוראה הצבאית, חשוב כאן להבדיל בין העקרון הראשון — שהוא בחירת המטרה וה"דבקות" בה — לבין היתר, אשר נובעים ממנו. לא אכנס לויכוח על מספרם של העקרונות, ואף לא על כך האם נכון לקרוא לכל יתר העקרונות שיטות — כי לא לזה כונתי כאן. ברצוני לעמוד על מקומם בלחימה — ואולי, כמסקנה מכך אף לבסות ולהציע מה צריך להיות הדגש אשר יש לשים בהוראתם עתה, משחדלו להתקיים תנאי המחותר. בידוע הוא, כי מיוחסת לנפוליון האמרה-הקולעת: — שהתיאוריה של מלחמה דבר פשוט הנו; אלא שהכל תלוי בביצוע.

כדי לעמוד על מקומם של הג"ל, נראה לי כי

זכורים היטב הימים כאשר שמענו סיכום של מבצע האומר: — "לא הצלחנו במארב, אבל השגנו הפתעה"; ושנים מספר אחרי כן שמענו על גישה הדרכתית אשר מצאה צורך לציין את "ביטויי עקרו-נות המלחמה" בהתקפה, בהגנה ובנסיגה. שני אלה הנם תוצאה של אותה התרבויות-יתר בתיאוריה של לחימה שציינה את תקופת המחותרת, אשר תנאיה מנעו את האפשרות לעסוק במעשה. אך עקב נסיון ממושך זה נתגבשה גישה זאת אל התיאוריה, והיא הוסיפה להתקיים גם לאחר שהשתנו פני הדברים, ונפתח שטח נרחב ל"מעשה". אכן, קשה להנתק מהקנאים.

אין כונת דברים אלה למתוח ביקורת לשמה אלא

...הרינו מחוים את דעתנו עליו"

אל הביצוע, בהתאם לאותם ציונים. לפי קו-מחשבה זה — באם נביאהו לידי גילוי הקיצוני — הרי אדם העובר בגשר ורואה איש טובע בנהר, יצטט תחילה לעצמו חוק-מוסרי הגוגע בעגין, ורק אח"כ יקפוץ למים כדי להציל את הטובע; או שנצטרך לתאר לעצמנו מתאגרף, למשל, מצטט לעצמו במהי-רות על-אנושית את חוקי-הבוכס לפני כל מכה שהוא מנחית.

נראה לי שהסבר מלאכותי זה אינו מיצג כלל את האמת. העובר על הגשר, והמתאגרף — וכן החייל — חושבים על כך כיצד לבצע, ואינם עורכים כלל אותה שעה במוחותיהם כל ציונים בעסקי התיאוריה, ה-חוקים והעקרונות. אם נשאל מתאגרף, על אלו חו-קים ועקרונות חשב לפני ה"גוקאוט" שבו הכריע את הנצחון לטובתו — לא ידע לענות לנו; כי עצם הצגת השאלה תהיה נובעת לא ממציאיות כי אם מהנחה מסולפת.

כי לו כך היה המצב, הרי השיעור הראשון שצריך לתת לטירון מוקדש היה אזי לעקרונות המלחמה — ולא לפרטי-הפרטים של ה"כיצד", כגון סידור מיטה, עמידה בתור לאוכל, ניקוי כלי-נשק ועוד הרבה שיעורים שהם למעשה שייכים למסכת "משטר ונוהג".

ידוע לכל, כי מי שקרא בקלאוביץ ומסכים להנ-חותיו של זה — אינו הופך עדיין על-ידי כך למצביא

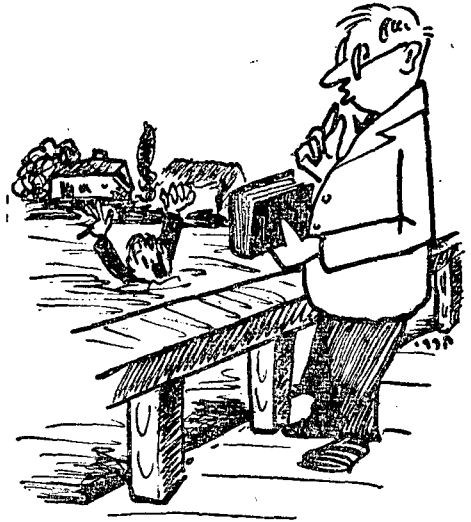
ניטיב לעשות אם ננסה לראותם על רקע חיי היום-יום. כאשר כותב מפקד חזות-דעת על מפקד הנמוך ממנו, או כאשר מתוך לימוד ההיסטוריה הצבאית מתרשמים אנו ממצביא מסוים, הרינו מחוים את דעתנו עליו בהגדרות כגון: — "מגלה תבונה רבה" "פיקח" "בלתי-זהיר" "מוכשר" "נועז" "שולט באנ-שיו" וכדומה; אולם אין אנו אומרים: — "יודע את עקרונות המלחמה. הערכות אלה באות לציין שאנחנו אמנם צרים לעקרונות המלחמה; אולם כל כנותנו אינה אלא לציין את כושרו; או אי-כושרו, להלחם — ולא את מידת ה"ידיעה" שלו בתיאוריה.

אנחנו משתמשים במלים כגון "יעילות" "אפק-טיביות" "מפקד מוצלח" — כי אנו מודדים אותו בהתאם למדדי-מעש המקובלים עלינו; ואנו מודדים אותו לפי מידת התבונה שהוא מגלה בישומם. אין אנו משתמשים בביטויים כאלה לתיאורו, למשל, של שיעור הפועל בדייקנות. אלה הן תכונות, או ביטויי-הערכה, אשר אנחנו מיחסים רק לאדם האחראי למע-שיו — כאשר אותו אדם לא רק נמצא הולם את הסטנדרטים וה"מדדים" אשר קבענו, אלא אף מגלה תכונה אופיינית משלו, שעה שהוא פועל בהתאם לאותם ערכים וה"מדדים" המקובלים עלינו כתוצאה מלקח-נסיגונו שנתגבש.

ככל שנוהגים להכליל את "ביטויי העקרונות" בניתוח שלבי-הפעולה, הרי למעשה עיקר הדגש כאן איננו בלימוד אמת-מופשטת, הגלומה בעקרונות. הדגש הנו ב"שיעור-ולקח ללימוד" — כלומר, בהג-דלת כושרו של איש-הצבא. והסיבה שאומדים ומוד-דים כאן את התגלותן של אותן אמתות-מופשטות היא לא בכך שהנן מטרה-לעצמן, כביכול — אלא בכך, שרואים בתהליך אומדן-ומדידה זה אמצעי לפתח בפרט את הכושר לחפש בעצמו אחרי אמתות-עקרו-נות אלה, ל"ארגן" את השימוש בהם למצבים שונים, ולנצלם כראוי; כושר זה — לגלותם, לקלטם ולהש-תמש בהם — אותו רוצים שישגל לעצמו איש-הצבא, אותו רוצים להחדיר בו.

בענין היחס שבין תיאוריה ומעשה יש חושבים — ואין חלקי עמהם — כי ישנם למעשה שני שלבים. השלב-הראשון — שלב של מחשבה על העקרונות (כונתי, לכל העקרונות, פרט לראשון) ולאחריו בא השלב השני — של יישום העקרונות והתיאוריה, כלומר הביצוע בהתאם לחוקים, עקרונות וכו'. כל-זמר, תחילה כאילו מצטט האיש את הכללים והעיק-רים (חרש, בקול רם או בכתב) — ואח"כ ניגש הוא

אשר לא עברה על שום חוק, אלא מציינים אנו את זו אשר גילתה תבונה — בגבולות החוקים — שנתנה לה את היכולת לנצח. יש להבדיל בין ה"כיצד" שהוא הרגל (כגון רכיסת כפתורים) וה"כיצד" שהוא הכושר לפעולה ונוהג נבונים; למשל, המטפס על הר תלול, ובכל צעד שהוא צועד הריהו מפתח את כושר הבי-צוע שלו — אנו אומרים עליו שהוא מגלה העזה, תבונה, זהירות וכו', ולא שהוא מגלה את ידיעתו בעקרונות הטיפוס על הר תלול.

...ורק אח"כ יפוז למים כדי להציל את הטובע

יחד עם זה, לימוד העקרונות קובע לעצמו מקום מיוחד ויחיד-במינו בהדרכת איש-הצבא ובאימונו; אולם לא כ"מטרה-לעצמה", ואף לא כ"תחליף" לכו-שר-הביצוע, אלא רק במידה שאמנם מגדיל הוא את כושרו של הלז לבצע. עולה חדש, אף כששולט הוא היטב בדקדוק, לא ידבר עברית כאותו נער אשר גדל על ברכי השפה, ואפילו ידיעת אותו נער בדקדוק אינה מספקת. ואולי נוכל להרחיק עוד יותר בשימוש זה בדוגמת הדקדוק. מבוגר, שגדל על ברכי העברית — אינו זקוק, בעצם, לדקדוק כדי שיוכל לדבר בה, ולא יהיה זה כלל נכון לומר, שלפני שהוא מוציא משפט המביע את מחשבתו חושב הוא על כללי הדק-דוק; אולם כאשר ישמע שגיאה בעברית בדיבורו של אחר — ירגיש מיד שהדבר צורם את אוזנו. כלומר, כאשר מישוה נכשל בנוכחותו בשגיאה בולטת, פשע בחוקי הדקדוק — כאילו התריע דבר-מה במוחו על השגיאה. יקשה לומר כי ברגע זה הוא ממש חשב על אותו חוק דקדוקי; אבל כאשר הושמעה השגיאה — נזכר הוא בנוהג הנכון שבהתאם לאותו חוק. דבר דומה קורה גם בענין העקרונות (פרט, כאמור, לעק-רון ראשון); רק כאשר נכשלה פעולה מסוימת — נוהגים אנו לציין כי פשעו כאן בעקרון זה או אחר. בפעולה מוצלחת אין אנו אומרים, כרגיל, שהשתמ-שו כאן בכל העקרונות ונהגו לפיהם — אלא מציינים לשבח את המפקד ואת יחידתו. אנתנו מנתחים פעולה לא כדי להוכיח את אמתות העקרונות אלא על מנת לעמוד על כושרו של המפקד ועל מידת מומחיותו ע"י שאנו בוחנים אותו לאור בחנים מוסכמים בלבד; והדבר שאנו רוצים אז ללמדו כאן איננו נוגע לאמתות העקרונות אלא לכך, כיצד להמנע משגיאות ולהג-דיל את כושר עצמנו.

דוגמה דומה אפשר להביא מענינו של הצלף. לא תוכל להיות לצלף ע"י שתרכוש את ידיעת חוקי הקליעה. הצלף הבדני למשל, אינו יודע אותם כלל — אולם בכל זאת, באם יעמוד בבוחן המעשי, נציין בצלף הטוב, כלומר: — החוקים והעקרונות חשו-

מיד. להיפך: — ישנה טענה בדוקת-נסיון, שאת קלאוויבין אפשר להבין רק לאחר נסיון רב — אם כי גם לפני הקריאה בו ודאי שמספיקים לנהוג-למעשה לפי הרבה מתורתו.

את "ידיעת הכיצד" אי-אפשר להעמיד על קבלת-העקרונות-הכלליים בלבד, ואי-אפשר להפיקה במי-שריץ מידיעת אלה. כי לו כך היה הדבר, הרי לא היה לנו כל יסוד לפסול אותה תכנית אשר מצטטת תחילה את העקרונות — ובהמשך, כמסקנה מהנ"ל, מפרטת תכנית-ביצוע. למעשה, אנו מקבלים או פוס-לים תכנית לא לפי שקילת העקרונות, אלא בהתאם לכך האם מאפשרת היא במציאות, במאמץ מינימלי, להשיג את המטרה. נראה לי שאין כאן שתי פעולות, או אפילו שני שלבים של פעולה אחת, אלא למעשה פעולה אחת, אשר בה אי-אפשר לציין את התיאוריה כמוקדם ואת המעשה כתוצאה הנובעת ממנה — אלא שניהם מהולים כאן בפעולה האחת, שיקשה אולי לציין אפילו את תהליכה-הפנימי, במהלך התבצער-תה. ראשי-הפרקים של הערכת-מצב באים רק להד-כיר, פן ישכח גורם מן הגורמים; אך אין הם כוללים את פירוט העקרונות — פרט למטרה, אכן, אם נת-בונן כלפי-העבר, באימון אשר נתנו במשך תקופת שנים, נראה שלמידנו את ה"כיצד", בהדרגה — מן הקל אל הכבד — בצירוף השלמה תיאורטית קצרה, לפי כל שלב-התפתחות, ובהתאם לכושר-הביצוע שלנו.

אין אנו מציינים לשבח קבוצה במשחקי-כדור על

...איש המעשה ואיש התיאוריה

החיל. דומה הדבר ליחס שבין ידיעת מקצוע לבין ידיעות המונחים בהם משתמשים במקצוע מסוים. "לימוד המונחים" אינו הופך את הלומד לבעל-מקצוע. מצד שני, אי-אפשר לדעת את המקצוע מבלי דעת את המונחים הקשורים במקצוע. אלה הם שני תהליכי-לימוד ששניהם נחוצים באותו תהליך אחד של קליטת המקצוע.

חשוב הוא שיהיה ברור כי אין לימוד ה"כיצד" דומה ללימוד התיאוריה. אלה הגם תהליכים שונים. את ידיעת התיאוריה אפשר להפיק משמיעת הרצאה ומקריאה; ואילו את ה"כיצד", את סיגול אופן ביצוע של פעולות וסדרן, את רכישת ה"טכניקה", את אורח יישומם של אלה לכל מצב ומצב — כל זאת לא ניתן להחדיר אלא ע"י תרגול ואימון. אכן, קשה ללמד אותם — אפשר רק ללמוד אותם; ובעיקר אמורים דברים אלה באימון, אשר כדי שאמנם יעשה ממש להשגת מטרתו — זקוק הוא ל"אמנות" המדריך, אשר תקבע בכל פעם להניך משימות כאלו אשר טרם ביצע אותן, אבל אשר בכוחו לבצען. ואילו התיאוריה — כוחה-אתה לשפוך קרן-אור על עובדות, לעזור בהבנת משמעותן — אולם לעולם לא תבוא כתחליף להן, כי אין עובדות אלא תוצאות של מעשה.

"גדעון"

ביום במידה שמסייעים הם לכושר הביצוע. מקומם של העקרונות והחוקים באימון הצבאי הוא, על-כן, אינדיבידואלי בעיקרו ולובשים הם צורות שונות ומשתנות לגבי כל פרט ופרט: — כהסברה מקדימה, וכבקורת על ביצוע — ולרוב, על ביצוע-שנכשל. נראה לי, כי השפעתה של התיאוריה איננה כ"כ בגדר השפעה מפעילה כאשר בבחינת השפעה מתרעת; כלומר, במחשבה אין אני אומר לעצמי "כך תפסיד את ההפתעה". במלים אחרות — התיאוריה, העקרונות והחוקים הם המשמעת המחשבתית, אשר כל עוד איני פוגע בהם בצורת הביצוע "אין הם מתריעים". על כן, לתיאוריה — שצמחה מתוך נסיון, או שהיא תוצאה ריאלית של מציאות — יש שלושה תפקידים: לעזר, להתריע ולעודד. אך ההחלטה היא בידי המעשה — והעושה; ועליו גם האחריות, הן במקרה של הצלחה והן במקרה של כשלון. אין מפקד נמצא אשם בכשלון, או ראוי לשבת על הצלחה, בגלל התיאוריה שלו — אלא אך ורק בשל המעשה, שעשה או שלא עשה.

אם כן, התיאוריה היא משמעת מחשבתית — וערכה נודע לה רק במידה שהיא משכללת את ה"כיצד", כדי לסייע בהשגת מטרה מעשית-ביותר. כאשר היא קיימת "לשמה", או באה במקום המעשה (או אפילו מקצתו), או כשהיא משמשת מפלט לכל חסר-נסיון — הריהי תשתייך או לתחום הפלפול, זה של ה"אגודל" הנודע ושל ה"אילו"...

ברור מכאן החיץ המפריד את איש-המעשה הימוכשר — והמבקר — מהתיאורטיקן-גרירדא. הלחימה נמדדת רק בתוצאותיה — ולא לפי טיב התיאוריה שלה. מכוחו של ניתוח תיאורטי עוד טרם נכנע שום אויב שבעולם בפני יריבו.

הדברים שנאמרו כאן לא באו למעט את ערכם של התיאוריה והעקרונות — אלא רק לקבוע את מקומם בתהליך-ההכשרה הצבאי. מצביאות טובה זקוקה לתיאוריה. אבל אי אפשר לאמר שמצביאות טובה — משמעה ידיעה תיאורטית טובה; ואין זו אפילו תכונה "מובנת-מאליה" של מצביאות בכל מקרה ומקרה. הנסיון בלבד — הוא המכשיר את

הרהורים בעקבות תרגיל עוצבת־שריון

טרינה והן מבחינת האימון אשר נחוץ עוד לתתו לה. אל לנו לשכוח כי עובדת ראשוניותו של התרגיל שרירה־וקיימת לא רק לגבי העוצבה המתורגלת אלא אף לגבי מנהלת התרגיל. כל ראייה אחרת, לא ראשונית, של פני־הדברים עלולה להביאנו לידי שורה של מסקנות שתהיינה נחפזות, ועל כן בלתי־מושלמות. בבחננו תרגיל, וסדרת ההתרחשויות המתארעות בו שומה עלינו לחלק את הנושא לשניים: אופן ניהולו של התרגיל, מחז־גיסא — וכשירות העוצבה כפי שבאה לידי ביטוי בתרגיל, מאי־ד־גיסא.

אין ספק שהכנת התרגיל היתה יסודית מאוד, והושקעה בה עבודה רבה ומאומצת. הסגל, שבידו הופקדו הכנת התרגיל וניהולו, השקיע מחשבה רבה במאות הפרטים הקשורים בביצוע התרגיל ותרם רבות להארת צדדיו השונים של תרגיל מסוג זה. עם זאת, חשוב שניתן את דעתנו על תופעות מספר שהיו קשורות בניהול התרגיל, ובעיקר מנקודת־ראות מתו־דית. כידוע, ערכו העיקרי של תרגיל־מבוקר מתבטא בכך שניתן בו לכוון את מהלכיו באופן שיאפשר להביא־לידי־בחינה את כל הנושאים שנקבעו־מראש. דבר זה הנו נכון בגבולות האמצעים המתודיים שבידי מנהלת־התרגיל, והללו כוללים בעיקר את הכנת השטח לתרגיל, את הגדרת המשימה של העוצבה־המתורגלת (שמחייבת את זו לנקוט בדרך־ביצוע מסוימת), ולבסוף את הפעלת מבימי־האויב — אשר מגמתה העיקרית היא לכוון, באופן מציאותי־ביותר, את מהלכי־המתורגל באמצעות העמדתו הפיזית־העור־בדחית מול יריב־"תוקפן", הפועל נגד הגייסות המ־תורגלים. אמצעי נוסף מהוה עובדת היות מנהלת־התרגיל גם המפקדה הממונה על העוצבה המתורגלת; אלא שבנקודה זאת מתעוררת אחת הבעיות החשובות והעדינות כאחד. ניתן להגדיר את הבעיה בצורה זו: — מה צריכה להיות, מבחינה מתודית, השפעתה של מנהלת־התרגיל על תכניתו הטקטית של המפקד המתורגל? האם חייבת מנהלת־התרגיל, בפעלה כ־

הפעלתה של עוצבת שריון במסגרת תרגיל חטיי־בתי מבוקר חד־צדדי (עם ביום־אויב) שימשה השנה פתיחה לתרגול העוצבות במסגרת שנת האימונים.

בהתבוננו בתרגיל ובהישגיו — שומה עלינו לראותו לאור מטרת־התרגיל כפי שהותוותה, ולאור התכלית העיקרית של סוג אימוני־גייסות זה בכללו. וכדאי שתחילה נבהיר את התכלית־העיקרית. תכלית זו של אימון הגייסות ותרגולם היא להכינם לקראת משימות הצפויות להם במלחמה, ולבחון את רמת אימונה־הכולל של העוצבה על מנת להגיע למסקנות לגבי כשירותה המקצועית וכוננותה לקרב. אולם ב־אלה טרם נדלית התכלית; כי כל אשר נאמר לגביה, מכוון גם להפקת הלקח — ולהתוית המשך־האימון של אותה עוצבה. אסור שנראה בתרגיל ואפילו יהיה זה תרגיל המסכם פרק־אימון ארוך יחסית, סוף־פסוק; כל המתחשבות על אודותיו חייבות להתבסס על כך שהוא מהוה חוליה נוספת במסכת אימון העוצבה — חוליה בשרשרת, שתמשך עד אשר תגיע העוצבה למבחן הממשי בשעת־חירום. ולדבר זה משמעות מיוחדת לגבי חטיבת־מילואים, שאנשיה מוצבים בה במשך זמן ארוך יחסית.

אין זה, איפוא, בגדר מקרה שמטרת־התרגיל, כפי שהוגדרה, כוללת את המלה "לתרגל": — כי זאת היא המטרה העיקרית. מטרתו המסוימת של תרגיל זה היתה — "לתרגל חטיבת שריון במבצע התקפי, משולב עם כוחות מוצנחים ובשיתוף כוחות אויר, ארטילריה והנדסה".

אפשר לומר בבטחה שכל תרגיל, ובעיקר תרגיל ברמה עוצבתית אשר בסיכומו אינו מצביע על ליקויים וחסרונות מסויימים, איננו תרגיל טוב. במה אמורים הדברים — באם יוצאים אנו מתוך הנחה שאין לך מסגרת מושלמת־לחלוטין. השיפת ליקויים — היא המשמשת מצע, לגבי העתיד, בכל הנוגע ל־ארגון אותה המסגרת ולתפעולה, הן מבחינת הדוק־

על דרכי-פעולה אפשריות של כוח-משנה מסוים במסגרת משימה מסוימת — למשל, כיבוש יעד מסוים בדרך ההתקדמות. במיונן של כל דרכי-פעולה אפשריות אלה יש צורך לציין את אותן דרכי-פעולה שהן, לדעת מנהלת-התרגיל, פוטנציאליות לביצוע — דבר, שימש מצע לבקר/שופט בכיר שיועד להשגיח על תקרית מסוימת. והיה אם יחליט מפקד כוח-משנה על תכנית הנכללת בדרכי-פעולה אשר נפסלו על ידי מנהלת-התרגיל, לא ירשה לו הבקר/השופט הבכיר לבצע, ויחייבו לנקוט בדרך-פעולה אחרת. ונדועת לדבר זה משמעות טכנית ידועה, מבחינת הפעלה של כוחות ביום-האויב. כאשר מתכננים את הפעלת הכוחות האלה — נאמר, במערך הגנה — בונים את התכנית על מספר אפשרויות המתקבלות על דעתה של מנהלת-התרגיל — ומסגלים בהתאם לכך את תכנית הפעלת ביום אש, ואילו אם יחליט מפקד כוח-המשנה לבצע התקפה גרוועה, מכיוון לא-נכון, אשר איש לא הניח את אפשרותה — לא יהיו מוכנים שם האמצעים לביום מיקוש ואש, ומפאת הזמן הקצר לא תהיה אפשרות להתקיים. פסילת תכנית גרוועה על ידי בקר/שופט בכיר היא הדרך היחידה העשויה למונע תקלות ממין זה.

האמור-לעיל מביא אותנו אל עוד בעיה אחת שהתבלטה מנסיון התרגיל; והיא, היחס בין התחזית הבסיסית, שתוכננה מראש, ובין מציאות הביצוע של הגייסות; רצונו לשוות מידה רבה של מציאותיות לתרגיל מחייב הסקת-מסקנות מידית מביצועו הלקוי של כוח-משנה מסוים, אפילו אם הדבר יחייב הכנסת שינויים בלתי-מתוכננים לתחזית-המבצעים הבסיסית. אמנם האמור-לעיל מונע, במידה מסוימת, בפני תופעות מסוג זה — אבל אין הוא מונע בעדן לחלוטין. אם, לדוגמא, תוכנן בתחזית-מבצעים בסיסית שכוח-משני הפועל בציר מסוים יכבוש את אחד היעדים עד מועד מסוים, ולאחר זאת ימשיך בביצוע משימתו — הרי שבאם הביצוע של אותו כוח היה לקוי — ולפי דעת בקר/שופט הבכיר לא היה אותו כוח, בתנאים הנתונים, כובש את היעד — חובה היא על מנהלת-התרגיל לקבוע לגבי אותה התקפה תוצאות שליליות, ולהעמיד את מפקד-העוצבה בפני ההכרח להטיל את המשימה על כוח אחר, במידה שבשלב זה אין עוד לכוח הראשון כושר לביצועה. ברור, שהדבר יכניס עיבושים בתחזית התרגיל; אבל מאידך-גיסא יתרום הוא להמחשת המצב, כפי שעלול היה להיות במציאות. גמישות זו בניהול התרגיל צריכה להגיע עד כדי האפשרות שהתרגיל אף לא יסתיים בהשגת אותם

מפקד-הממונה, להכנס לכל פרטי התכנית (דבר, שבמציאות היתה אולי עושה אותו) — או שרצוי, מהבחינה המתודית, להניח למתורגל חופש-פעולה נרחב יותר ולהציג לו נתונים שהם תוצאה של פעולת "מביימי-האויב" ושל החלטות בקרים/שופטים בק-בעם את תוצאות התקריות השונות. לדעתי, הדרך השנייה הגנה נכונה יותר מבחינה מתודית והיא עשויה לגרום להרגשה טובה יותר של המפקד המתורגל (דבר, שחשיבותו אינה מבוטלת כלל), זאת ועוד. משנקבל את הדרך השנייה — תהיה גובעת ממנה עוד התחייבות אחת, והיא: — מנהל התרגיל חייב לצעוד לקראת המפקד המתורגל, ולאפשר לו לבצע פעולות המבוקשות על ידו — כמובן, במידה שאין הן נוגדות בצורה קיצונית את שלבי-היסוד של התרגיל והתחזית-הבסיסית כפי שנקבעו, ואינן מסכנות את בדיקת אותם הנושאים שהועמדו לבחינה. ניקח לדוגמא מאת הבעיה של שעת ה"ש" למבצע חטיבתי, גם אם נרצה להסתכל בדבר מקודת-ראות מציאותית ביותר, כפי שהעניינים גראים מרמתה של מפקדת העוצבה הגבוהה-יותר (המיוצגת, כזכור, ע"י מנהלת-התרגיל), הרי שחטיבת שריון זאת נוטלת חלק עיקרי במבצע של העוצבה הגבוהה כולה; ומכאן, שקביעת שעת ה"ש" מושפעת מתכנית החטיבה הנידונה. בקשת המפקד המתורגל לשינוי שעת ה"ש" היא, איפוא, בעלת משמעות מיוחדת גם מבחינת המציאות וגם מבחינה מתודית.

בעיה נוספת, שכדאי לתת את הדעת עליה, קשורה בתרגיל המבוסס על קרב-תנועה. תרגיל מסוג זה טומן בחובו אלמנטים מסויימים אשר לא פגשו בהם בתרגילי חי"ר, והעיקרי שבהם — נהירות התנועה, ומהירות הביצוע של מהלכים מסויימים, דבר המקשה על הבקרה וביחוד מבחינת הכנתה של תכנית-תגובה מטעם מביימי-האויב (ומכאן — גם על השליטה על התקריות השונות). וכן יוצר קרב-תנועה אפשרויות של שינויים בתכנית המקורית של יחידות-המשנה, בעיקר מבחינת צירי-התקדמות ו-כיווני-התקפה. כל זה מגביל את אפשרויות המעקב המרכזי של מנהלת-התרגיל על האירועים השונים ומביא לידי הכרח "להוריד" את הסמכויות, לגבי פרטי התחזית היומית, מידי המנהלה לידיהם של בקרים/שופטים בכירים. אמנם, "הורדת" סמכויות זו מחייבת פעולת הכנה מסוימת, כדי שניתן יהיה לודא בכ"ז מידה מסוימת של שליטה מצד מנהלת-התרגיל על הנעשה. פעולה זאת תחבטא בניתוח מוקדם של התקריות העיקריות המובאות-בחשבון בתרגיל, ודיון

היעדים שתוכננו מראש, או אפילו עדיכדייך, שהעוצבה המתורגלת לא תהיה מסוגלת, בגלל ביצוע לקוי של גייסותיה, להשיג את המשימה הסופית שהוטלה עליה.

* * *

נקודה "קטנה", אבל חשובה, התעוררה במוחי בהסתכלי במהלך התרגיל, והיא, "פרשת המבקרים". אין ספק שחשוב ביותר לאפשר לסגל המפקדים הבכירים בצה"ל לחוות בתרגיל ממין זה וללמוד ממנו ככל האפשר. מאידך גיסא, מעקב אחר חלקים נקודתיים של התרגיל לא רק שגורע מיעילות הלימוד אלא במקרים רבים, עלול הוא ליצור רושם מסולף, דבר שתוצאתו שלילית ביותר. באם רוצה הנג באמת ללמוד — כי אז עקוב אחר התרגיל בשלמותו, ואל תסתפק בטעמים בודדים. דומה הדבר לקריאת ספר תוך דילוג על פרקים שונים בתוכו; ואפילו הגעת עד למלה "סוף" (באם הגעת). השאלה היא האם תוכל לומר שאכן קראת את הספר? — זאת ועוד. על המבקר בתרגיל חלות מספר חובות, הנובעות מעובדת היותו אורת. באותה מידה שאין זה מקובל כי אורת, אשר הוזמן לארוחת ערב, יתערב בעניני הבישול של בעלת הבית — כך אין זה נכון שהמבקר בתרגיל ילעיט את המפקד המתורגל בשאלותיו והערותיו השונות. דבר זה גם אינו הוגן כלפי "המתורגל", היות ויש לו די דאגות משלו, וגם פוגע בטעם הטוב. עוד הערה לסוגית המבקרים. שומה על המבקר לזכור שהמדובר הוא בביקור בתרגיל ולא בביקור בהצגה; ואסור להתחסם לקטעיו השונים של התרגיל כאל "הצגה".

* * *

ועתה, משהוערו ההערות לגבי ניהול התרגיל — נפנה מכאן אל החטיבה עצמה. לראות את אנשי המילואים מפעילים אמצעי לחימה מורכבים — דבר זה, כשלעצמו, מהוה חזיה נעימה ביותר. למרות ניתוק היחסי של חייל המילואים מבעיות היום-יומיות של הצבא, כשיר הוא להפעיל את כל ה"ברגים" של אותה "מכונה" מורכבת, עוצבת השריון — ולגרום לכך, שכל המנגנון העצום הזה יחיה, יפעל, ינוע, ויבצע את המשימות שהוטלו עליו.

אין אולי טעם ממשי להכנס לזיכוח על הפתרונות הטקטיים השונים של מפקד העוצבה ומפקדי כוחות המשנה, לעומת זאת, כדאי להעיר הערות מספר ה"כרוכות בבעית תפעול הכוחות. מקומו של חרמ"ג בעוצבת שריון, ואופן תפעולו, מהוים סוגיה שיש ויש מקום להחלפת דעות עליה. אך, מכל מקום, אין להת-

עלם מהאפשרות להפעיל לעתים את הגדוד החרמ"ג כגדוד רגלים, מבלי לצרף לו אלמנטים של שריון. אחת הדוגמאות לכך היא התקפה על יעד המפתח שבציר התקדמותה של העוצבה — והזיקה שהיתה להתקפה זאת אל פעולת יתר כוחות המשנה. צירוף טנקים אל גדוד חרמ"ג משפיע, בין השאר, על קביעת שעת ה"ש" של אותו כוח; והגורמים של אור, חשכה, וכיוב"ז המשפיעים על קביעת שעת ה"ש" של הטנקים יהיו שונים מאלה שאצל חיל הרגלים ואף נוגדים אחד את משנהו. במקרים בהם מתגלה ניגוד מעין זה, יש מקום לותר על צירוף יחידת טנקים אל גדוד חרמ"ג (וכן על הפרשת פלוגה או פלוגות מתוכן) — וע"י כך להשתחרר מן הצורך לקרב את שעת ה"ש" אל ראשית אור-היום, כדי להקל על הפעלת הטנקים; ותחת זאת אפשר אזי לבצע התקפת לילה של חי"ר בסיוע ארטילריה — ואף להגיע לידי ניצול שלם יותר של הצלחת ההתקפה, בעזרת אותה עצמה מוגמרת של כוחות שריון, אשר תתאפשר עקב היותו על ריתוק יחידת טנקים אל התקפת הרגלים האמורה. ניתן לחשוב כי התקפת גדוד רגלים בלילה, בסיוע גדוד ארטילריה ובלי צירופה של פלוגת טנקים, עשויה להיות בעלת עצמה גדולה יותר מאשר התקפת יום של אותו גדוד, פחות פלוגה, ועם פלוגת טנקים; וזאת ביחוד במצבים בהם השריון עשוי להיות כה חיוני לתפקיד הפריצה, שלאחר התקפת הרגלים. יצוין כי פיצול סטנדרטי של פלוגות הטנקים בין צותות הקרב, במקום מתן עדיפות לריכוז יותר באחד מכיווני המאמץ, עלול במרבית המצבים להשפיע באופן גורלי על מהלך לחימת העוצבה כולה.

* * *

שימוש המפקד במטהו — זוהי תורה אשר משמעותה באה לידי ביטוי מוחשי ביותר בתנאי שדה ובלחץ זמן. אסור לו למפקד להגיע למצב שבו הוא ירגיש שהמטה מפריע לו בניהול העוצבה; ובעיקר אסור זאת מחמת גבולותיה של היכולת — הפיסית והנפשית — הגלומה באדם אחד. אם ניגש גישה כזו אל העניין הגידון — כי או, בהמשך, תצוף ותעלה לפנינו הבעיה החמורה של זמן, ברור, שאדם יחיד יהיה זקוק לזמן רב ביותר בשביל שיספיק לחשוב על מספר נושאים, מאשר אנשים אחדים — כאשר כל אחד מהם מחשב, במקביל, את נושאי המיוחד. הוא, ובסופו של דבר מתגלית אזי תמונה של חלוקה בלתי צודקת ובלתי תכליתית של זמן בין המפקד ומפקדי יחידותיו — כאשר הראשון נוטל לעצמו זמן

ארוך-מדי, והוא משאיר לכפופים לו זמן בלתי- מספיק לתכנון ולהכנות.

המפקדה היא גוף המסוגל להוציא מתחת ידו עבודה יעילה, בתנאי שהוא עובד יחד, תוך פיצול מינימלי. מצב-הדברים הנוח ביותר הוא כאשר כל המפקדה נמצאת במקום אחד; אך דבר זה הוא לרוב מן-הנמנע בתנאי לחימה. ומכאן באה ה"טכניקה" של פיצול המפקדה לשני חלקים עיקריים — העיקרית והעורר-פית; ובתנאים מסויימים, אשר חייבים להיות מוגר-בלים בזמן ובמרחב, יוצאת חבורת-פיקוד קדמית לשם גיהול-מקרום של שלב מסוים בלחימה. זהו הפיצול הנכסני-חלי, והמפקד ישקוד ודאי כל-כך שמצב כזה לא יארך אלא זמן קצר-ביותר ככל האפשר. אין ספק שהמגמה לפיצול רב-מדי, ולמשכי תכנון או ביצוע ארוכים-מדי מזה, הנה הרסנית לעבודת המפקדה בכללה; היא מבטלת את יעילותה וגורמת לסיכול אפשרויות העזרה אשר היה ביכולת המטה להגישה למפקד; ובהמשך לזה — לאי-תאום ולא-י-הבנות רבות. טבעי למדי הוא, שכאשר מקיימים את התנאים לעבודת המפקדה כפי שצויינו, עובר משקל-הכובד אל מפקדי היחידות; ומכאן — ריבוי קבוצות-הפקודות למיניהן, שלרוב הגן בלתי-מוגדרות, ואף טרם הובהר מה מקומן המדויק בנוהל-הקרב. נוסף לחוסר-התכליתיות ובריבוי קבוצות-פקודות אלו, הרי עשוי הדבר לגרום לבזבוז זמנם היקר של המפקדים-הכפופים, ולסכן את יעילות הפעלת הגייסות.

* * *

לבסוף, עוד נושא אחד — והוא חשוב-ביותר;

שכרון ההצלחה והנצחון, מטבע האנוש הנם, אך אין דבר מסוכן יותר מאשר המצב בו קורה ו"שכרון" זה יתקפד בשעת לחימה, והנה, שלב סיום הלחימה לאחר כיבוש היעד טומן בחובו סכנות רבות לכובש. דוקא ברגעים אלה נמצא הוא במצב שבו הנו חשוף ביותר להתקפות-נגד מיידיות, תרגולת להתארגנות מיידית להגנה לאחר הכיבוש, היא בלבד העשויה להציל את היחידה הכובשת מתוצאות אפשריות של התקפת-נגד. דבר זה צריך להיות "בדמו" של כל לוחם, ובעיקר בדמם של המפקדים בכל הדרגים. בהגיע השלב הזה, חייבת כל עירנותם של המפקדים להיות מרוכזת בשמירה מפני גילוי פריקת-עול ותוסר-משמעת בגייסות, על אף העיפות הכללית ורגשות-ההצלחה הקיימים אותה-שעה. כי הצלחה המלווה תופעות כאלו — עד-מהרה תהפך לכשלון חרוץ, שמחיריו יהיה יקר מאוד.

בסכמי את הערותי, עלי לציין כי התרגיל נתן ביטוי למאמץ מאוחד ובלתי-פוסק של כל הגורמים אשר נטלו חלק בו. אין ספק שתועלתו היתה מרובה; גם לאלה שניהלוהו, ובדאי לעוצבה המתורגלת. התרגיל תרם רבות לגיבוש התפישות בנוגע לארגונו וניהולו של תרגיל-עוצבתי כשהמדובר הוא בעוצבות-שריון.

לא עמדתי כאן על שני נושאים שהיו קשורים בתרגיל; הפעלת כוחות-מוצנחים, שנטלו בו חלק; והפעלת מביימי-אויב בתרגיל מסוג זה. נושאים אלה, מפאת מהותם והיקפם, מחייבים טיפול נפרד — ועוד אשוב לדון בהם בעתיד.

העונש בשיפום הצבאי בצה"ל (סוף מעמוד 33)

מן ההכרח, שהעונש ירתיע את העברין מלתווך על מעשהו ואת כלל החיילים מלהגרר אחר העבריות. לדעתי, מן הראוי, שבית הדין הצבאי ימעט בענשים סמליים או על תנאי, ובאותם המקרים, שימצא לנכון להטילם, מן החשוב, שיסביר בפסק דינו את טעמו של הדבר, כדי שהעברין וכלל החיילים לא יקלו ראש ביחס לפסק הדין.

צריך להיות ברור שעונש הנובע מהשקפות ליב-רליות בבית הדין הצבאי עלול לסייע בידי העברין לחזור על מעשהו ועלול לשמש פיתוי לחיילים אחרים ללכת בדרך זו.

עונש חמור, לעומת זאת, ההולם את העבירה יגרום לכך, שהעברין יהסס וישקול היטב אם כדאי להתסכן מחדש ואין ספק שירתיע כלל חיילים.

השיפוט סבור, כמוני, כי עיקר תפקידו זה הוא בחינוכו ותיקונו של החייל.

בבואנו לבחון מהי הדרך, בה ילך בית הדין הצבאי להשגת מטרת הענישה, עלינו לצאת מן ההנחה, שבפניו יתנו את דינם חיילים, הנאשמים בעבירות חמורות יותר או חיילים שיש להניח שהנם עבריינים מועדים. שניהם כאחד ראויים לעונש חמור, במידה ואשמתם תוכח כחוק. לשם יכולת הטלת עונש חמור נתן החוק בידי בית הדין הצבאי סמכות רחבה למדי.

לאחר שבית הדין הצבאי הרשיע את הנאשם ושקל את המסיבות, יודא, שהעונש ימחיש לעברין, כי המחיר שהחייל משלם עבור ההנאות שהיו לו בצד העבירה הוא יקר למדי וכי כל הענין אינו כדאי.

לשני טיפוסים קצין-מטה

...קציני-מטה יושבים על כסאות ומטפלים בניירות

העבודה אל הקצין שבדרג הגבוהה. בכל אופן, הן מהביקורת והן מההסברים ברור שפועלת שיטה של "העברת-נייר וצירוף חות-דעת"; ואכן, מדי פעם אף נבדקים צינורות "הניירת", על מנת לצמצמה.

ועוד תכונה משותפת לכל מטות, באשר הם: — שקציני-מטה הממונה על תפקיד מסוים — מעמדו מוגדר כך שלא תהיה כלל אפשרות, שלא יהא כפוף לקציני-מטה גבוה ממנו; כלל הוא, כי על קצין-מטה להיות כפוף לקצין מטה אחר, הממונה ומפקח עליו.

התכונה-המשותפת השלישית היא שקציני-מטה מתמנה למשך זמן פחות או יותר מוגדר, ועם מינויו מוטל עליו תפקיד שלם (להבדיל מתפקיד חלקי או התנדבותי). חלוקת האחריות שבכל ענף או שטח של עבודת-מטה, או אף בחלקו, דורשת שיהיה לו איש האחראי אחריות מלאה ושלמה בכל עת. ואילו התכונה המשותפת האחרונה היא, שעל קצין-המטה להיות מוכשר לבצע את תפקידו הן מבחינת ידיעותיו והן מבחינת קוי אופיו ואישיותו (על זאת אעמוד בסוף דברי).

התכונות החיוניות לעבודת-המטה שפורטו עד כאן — משותפות הנן לגבי שני הטיפוסים הנ"ל שבהם הנני מטפל ברשימה זו — ואילו מכאן-ואילך נפרדים הם. האחד — הטיפוס ה"כללי" של קצין-מטה, או טיפוס של קצין-מטאם; והשני — טיפוס

אותו נושא שנכללים בו דרך עבודתם של מפקד ומטה, יחסים בין מפקד ומטה, מושגי "ראשות", "מנהיגות" וכו' — הריהו נושא נרחב-ביותר; ול-מעגל-עניינים רחב זה נודעת השפעה גדולה-ביותר גם על אותם "שני טיפוסים קצין-המטה" שבהם ידובר כאן. אלא שנראה כנכון להתרכז הפעם בהב-הרת הנושא המוגבל הזה בלבד — ועל כן גם שמה המוגבל של רשימה זו.

כרגיל, אין קציני-מטה שומעים אלא דברי-ביקורת בלבד — אשר הגון הכללי שבהם הוא כי יושבים-הם על כסאות, מטפלים ב"ניירת" ואינם יודעים למעשה במה הם עוסקים. העדינים שבין המבקרים נהגו לכנותם, "עכברי-משרד" והמתונים שבאלה תיארום, ברחמנות רבה, כ"מושכים בעט על גבי נייר". כונתי אני איננה לבקרים כי אם לנסות ולתאר שני טיפוסים, מבחינת תכונותיהם ודרך-עבודתם. כנקודת-מוצא תשמע לנו העובדה שהמטות הם חלק משיטת-הפיקוד של צבא, חלק אשר אי-אפשר לותר עליו. כדי שלא תיפול כאן טעות — ופן ייחסו את הדברים הנ"ל אל כוחות-היבשה בלבד — הריני לציין כי הנני משתמש כאן במונח "צבא" באותו מובן בו נקוט הוא בשם "צה"ל" — דהיינו, כשם כולל לכוחות היבשה, כוחות האוויר וכוחות הים; וכי "שני הטיפוסים" עליהם המדובר כאן מצויים בשלושת סוגי המטות, ואנסה כאן, כאמור, לעמוד על מספר-קוים חשובים המציינים את כל אחד משני טיפוסים קצין-המטה הללו שבמפקדות השונות; ובעי-קר — על דרך עבודתם זה עם זה.

לא נכנס לשאלה מה הן היריעות הצבאיות הדרו-רות לקצין-המטה במטות מהסוגים השונים. אולם ברור כי ישנן כמה תכונות כלליות המשותפות לכל מטות אלה — ולמעמדם וחובותיהם של קציני-המטה שבהם. ראשית-כלל, בתוך כל מטה קיים, "צינור-הפיקוד", ארגון של קצינים גבוהים וקצינים נמוכים, כשאלה האחרונים כפופים לראשונים, קיימת בו שיטה של חלוקת עבודה וארגון עבודה. ובכל המטות שומעים את הבקורת על כך, שעבודה רבה-מדי מצטברת למעלה — או שהיא משתהה יותר מדי זמן בדרגיה-המטה הנמוכים. יש מסבירים, שזוהי תוצאה הכרחית מהצורך בתיאום "אופקיי", לפני שמגיעה

זה היא שלעורך באמצע הפירמידה של המטה מצטבר עיקר עבודות הנייר" (כגון הכנת החומר לתכנון, הצעות, ופירוטי החלטות שנתקבלו, וכיוב"ו); כשראש הפירמידה עוסק בקביעת קווי-סיד לפעולה ולמגמור תיה ואילו תחתית הפירמידה מטפלת בביצוע.

באמצע הפירמידה זורמת העבודה לכל הכיוונים — התיעצות, חות-דעת והכנת מצעים לאותם קווי פעולה (בשביל ה"ראש") אשר אח"כ עתידים להמסר (לידי ה"תחתית") לביצוע. באמצע הפירמידה הזאת של המטה ישנה חלוקה פונקציונלית, לפי מקצועות, בעוד שבראש הפירמידה ובתחתיתה אין חלוקה פונקציונלית אלא קיימת שלמות: — כי כאן עוסקים, באופן כולל, בתעודת הכוח (מלמעלה) ובאורחי לחימתו — אם ביבשה, בים או באויר — מלמטה.

הקו לפיו נקבעים יחסי העבודה שבין הקצין הכללי והקצין המקצועי, מתבטא בכך שההכרעה היא בידי הקצין הכללי. חשוב על כן לעמוד על כך, מה הן התכונות הנדרשות אצל הקצין הכללי בכדי שיהיה מבנה-ארגון זה יעיל ומוכשר לשאת באחריותו. צריך שיהיה לו כושר-אומדן וכושר-שיפוט כלליים ושיהיה מוכשר לבחון בתבונה את חות-הדעת המקצועית של אנשי-המקצועות — הגם שאינו חייב לקבלה כולה, או אף מקצתה. אפשר, איפוא, לראות כי הרבה יהיה תלוי בתכונותיו של הקצין הכללי; אמנם, אין עליו להיות מומחה בכל אותם השטחים אשר לטיפול בהם, במיוחד, משמשים מומחים הכפופים לו — אולם עליו לגלות ענין וצירות לשטחים אלה, למען ידע לאמוד את אלה לגופם-של-ענין. צריך שיכולתו ואופיו יאפשרו ללמדו — אולם בעיקר שיכשירו אותו עצמו ללמוד את הטעון-ידיעה בשטחים מקצועיים כאלה, עד לרמת-התמצאות כזאת במצב הדברים שיוכל בכוח-שיפוטו לקבוע אומדן בהם — והערכה מה יהיה בר-ביצוע בשטחים אלה. צריך שיהיו לו גסיון ובקיאות מסוימים בשטחים שמומחיו מטפלים בהם — כדי שיוכל לדעת להשתמש כראות במומחים אלה. כן צריך שיהיה איש הגיוני ומעשי כאחד, בעל-תושיה ובעל מוח בקורתי כדי שיוכל — ע"י בקורת תקו" פתית שיערוך — למנוע "השתוללות השגרה". הכונה כמובן, איננה לכך, שכל יום שני וחמישי יעשה "מהפכות" באותה שגרה; אלא נחוץ שלאחר תקופת, חצי-שנה או שנה, נאמר, יבדוק נוהלים, ניירות וצינורות-מטה לאור השאלות: — "האם דבר זה נחוץ עדיין?" "היכן עומד כיום ענין זה, כמושגי זמן ומרחב?" "האם כל כוח-האדם שהוקצב לכך תחילה עודנו דרוש גם היום?" "האם אורח-הפעולה שנקטנו

"מקצועי" של קצין-מטה, כאמור, קיימים שני הטיי-פוסים האלה במטות של כוחות-ים, חילות-אויר וצבאות-יבשה כאחד.

עם התפתחות אמצעי-לחימה התפתח גם המטה, וקיבל צורה של גוף המורכב מ"תערובת" של קצינים כלליים וקצינים מקצועיים. הצגת הקצין ה"מקצועי" לעומת הקצין "הכללי" געשית כאן כדי להבליט את ההבדל שביניהם. בשביל איש חולה — הרופא הכללי הוא המומחה; ואילו לרופא הכללי — אותו רופא המטפל במיוחד בצינורות הדם, למשל — הוא ה"מומחה". כך בעיני האזרח — איש-הצבא באשר-הוא — הוא מומחה במקצועו, המקצוע-הצבאי; ואילו לאיש-הצבא — מתקן הרכב-הצבאי, למשל — הוא מומחה-במקצועו. על ההבדל שבין הקצין הכללי לקצין-המקצועי, ואף על דרך עבודתם של זה ושל זה, אפשר לעמוד ע"י השוואה זו מתחום-הרפואה — אם כי אין למתוח את ההקבלה עד הסוף. הרופא הכללי מקבל עליו את חות-דעתו של רופא-העיניים, שבדק את עיני החולה אשר בו מטפל אותו רופא כללי, כמו שיקבל עליו את חות-דעת המומחה אשר בדק את דמו. האחד — "כללי"; והשני — מומחה-לענף-מיוחד. אולם כאן ההשוואה מסתיימת. כי הקצין הכללי לא תמיד מקבל כמותיבת-אותו את דעתו של הקצין המקצועי; לרוב יקבלה — אך אין הוא חייב לקבלה.

פירמידת-הפיקוד בתוך המטה בנויה כך, שקצין המטה הגבוה הוא קצין מן הטיפוס ה"כללי"; לערך באמצע הפירמידה מופיע הקצין-המקצועי; ועוד יותר למטה — קצין-מטה מתאם נמוך, שעליו ביצוע ההחלטות הלכה למעשה. ההנחה עליה מבוסס מבנה

"...תערובת של קצינים כלליים וקצינים מקצועיים"

יקרה, לעתים, כי תחת שקצין-כללי כזה של כוחות-יבשה יראה את הקצין-הכללי הימי כמי שאחראי על שטח אחר ונפרד, אשר יתכן והוא משפיע על שטחו. הוא — רואה הוא אותו כעומד לגביו במצב של קצין „מקצועי“ בתוך שטחו המיוחד הוא; והוא אף מתפלא כאשר נודע לו שקצין הכללי הימי רואה אותו כקצין „מקצועי“ לגבי עצמו — היות ובשטחו משפיע הוא, מבחינות ידועות, על המתרחש בשטח הימי. שניהם טועים בגישתם זו. כי שניהם — קצינים-כלליים הנם, המטפלים בשטחים שונים ותעודות שונות, המשלימים זה-את-זה, כשכל אחד מהם משפיע, במעט או בהרבה, על שטח-המוגדר של רעהו. ועל כן, אין כאן כלל יחס שבין קצין „כללי“ לקצין „מקצועי“ — אותו יחס, אשר לפיו לראשון שבשנים אלה סמכות להכרעה והאחריות לה. כאן לפנינו שני קצינים „כלליים“; ואין שני קצינים-כלליים אלה צריכים אלא לבחון את „אזור-ההשפעה“ החופף של שני השטחים — כדי להגיע, ע"י שיתוף פעולה ביניהם, לידי הצעה על קו-פעולה משותף או דרך לביצוע-משותף של קו-פעולה שנקטו בו, בכל אותו „אזור החפיפה“ שבין סמכויות-יהם, מבלי להציג שאלות בענין כפיפת האחד מהם לשני.

„פירמידת-הפיקוד בתוך המטה — באמצע הקצין-המקצועי, ומתחתיו קצין מטה מתאם נמוך“.

הולם את הצרכים — או שצריך לשנותו? וכו' וכו'. הנסיון מראה, שה„פירמידה של המטה“, על שלבי-היעוץ אשר בה, וכו' כוללת בתוכה „קצינים מעוניינים“ — ז.א. המעוניינים בדבר זה או אחר, ויהיה זה בלתי נכון אם קצינים אלה ינסו לטשטש את „הענין“ שיש להם ע"י כיסוי מילולי או העמדת פנים-ניטרליות; אדרבא, צריך שכל יועץ או דובר יכריז בגילוי-לב מהו הענין שהוא מעונין בו, או מה הן הדעות הקדומות אשר יתכן ומשפיעות על דבריו, ואח"כ יפרש את הצעתו; וזאת למען ידעו המדיינים, ובעיקר אלה אשר צריכים להחליט, את כל הנימוקים, הגלויים והסמויים, המתיחסים לענין; ע"י כך תוכל החלטתם להתקבל לאחר שהובאו-בחדשבוך גם גורמים אלה של דעה-מוקדמת או „ענין“ מיוחד.

עד כאן — על יחסים שבין קציני-מטה בתוך „פירמידה“ של מפקדה אחת. ואפשר היה לסיים בזה ולסכם, אילו לא העובדה כי יש ויחסים אלה שבין קצין-מקצועי לקצין-כללי מועתקים לפעמים גם ל-שטח שבו אין כלל מקום ליחסים מסוג זה.

כזה הנו, למשל, שטח היחסים שבין קצין-כללי בכוחות-יבשה לבין קצין-כללי, נאמר, בכוחות-הים.

כל הגדרת-תפקידים מפורטת-מדי אשר תכלול פירוט-סמכויות וכו' ב, לא יהיה בה אלא משום יצירת „מיטת-סדום“ אשר ממנה לא יצמח לא שיתוף-פעולה ולא נוהל-משותף מוסכם, אחראי ובר-ביצוע. נראה לכן, בסיכום, שבמקרים כאלה צריכה הגדרת-תפקידים רק לציין, ע"י תחימת התחומים, את „שטח החפיפה“, שבו הכרחי שיתוף-הפעולה; וכתוצאה מהגדרה זו, ומשיתוף-הפעולה על שני הקצינים-הכלליים, צריכים אלה-האחרונים להציע נוהל ו„טכניקה“ כאלה אשר ינארו לגבי כל אשר יצטרך להעשות ב„שטח-חפיפה“ זה, את הדרישות החיוניות של אפקטיביות, עיתוי, דיוק, מידידות והת-מדה, וכדי להשיג זאת — צריך שיהיו לקצינים אלה אותן התכונות שציינתיו אותן לעיל. כי אין לנו דבר אשר יכול לבוא כתחליף להן, שיתוף פעולה — שלא כתיאוס — הוא תוצאה של כושר-מנהיגות, ואין אפשרות להפעילו ע"י הגדרת-תפקידים מפורטת, או בכוח פקודה פורמלית.

לאיון בפיתוח מחשבתנו הצבאית

ה. הקרב איננו רק צידוף כמותי ואיכותי של אמ- צעים אלה. כי אילו היה כזה, הרי ניתן היה לקבוע מראש בודאות את תוצאותיו של כל קרב לפי הישור- בים אריתמטיים פשוטים, או אפילו חישובים מורכ- בים. אולם ההיסטוריה שופעת דוגמאות למכביר לכך שכל נסיון-חישוב כזה הכזיב את המחשבים. הן ההי- שגים המזהירים ביותר והן הכשלונות המחפירים ביותר, לא באו בהתאם לחישובים מסוג זה.

ו. מהו, אם כן, המכתיב את התפתחות הקרב ואת ההכרעה בו? ברור, שבראש-וראשונה מכתבים אור- תה — ע"י כמותם וע"י איכותם — חמשת הגורמים (האמצעים) הנ"ל; ולכן ישאף כל צד לרכז את מכסי- מום הכמות והאיכות להשגת ההכרעה בקרב. אולם, היכולת לכך מוגבלת ע"י תנאים ונתונים שאין כל אפשרות לחרוג מתוכם אף במיטב הרצון והשאיפה.

לעומת זאת, ישנו גורם אחר הנתון בעיקרו בידי הלוחמים עצמם; והוא — אופן שילובם של חמשת האמצעים הנ"ל, ודרך השימוש בהם, שיהיה בהם כדי למצות את מכסימום האפקט שניתן להפעילו על גופו ורוחו של האויב.

אכן, השילוב והשימוש המושכלים אינם מצטר- פים, סתם, לסיכומם של הכמות והאיכות אלא, על- פי-רוב, הופכים לגורם במכפלתו. זאת ועוד, אין גורם זה מותנה בתנאים אוביקטיביים, אלא הוא סוביקטי- בי בעיקרו. גורם זה, של שימוש מושכל באמצעי- הלחימה במסגרת נתונה, עומד ביחס ישר אל רמת ידיעתו ואופקי הכרתו של הלוחם, אל רצונו והחלי- טתו-הנחרצת להביס את האויב.

ז. בסיכום מתבלט ומזדקר ערכו של גורם זה; — אופן שילובם של חמשת הגורמים ודרך השימוש בהם — באדם, באש, בתמרון, בקרקע ובזמן; קל וחומר — בתנאים שלנו.

תורת הלחימה

א. רצונו של כל צד לכנן את התפתחות תהליך הלחימה על פי קוי-יסוד הרצויים לו, מתבטא על ידי תכנון והכנה מוקדמים. תכנון זה מושתת על עקרונות והנחות-הלכתיות שהנן פרי לקח-העבר; ויש בו משום נסיון לחזות ולצפות-מראש את ההתרחשויות העתידות, ולהתאים את דרכי הפעולה אליהן.

מטרת מאמר זה היא לנסות ולבחון את תהליך התפתחות המחשבה הצבאית בצבאנו, אגב ניתוח הגורמים המעצבים אותה — ולעמוד על השתקפותה בהתהוות תורת-הלחימה שלנו.

כדי שנוכל לעקוב בבהירות אחר הקשר וזיקת- הגומלין שבין מושגים ומונחים אשר שימושם רב ביותר בנושא כגון זה, יהיה עלינו, ראשית-כל, להבי- היר כמה מושגי-אב, לפחות כדי-צרכיה של רשימה זו. את אשר נאמר-להלן יש לראות כמתחם, בעיקר- רו-של-דבר, אל כוחות-היבשה; ומידת-יישומו לגבי זרועות אחרות מוגבלת.

הלחימה

למען נגיע לבהירות-יתר בדיון בנושא עצמו מן הדין שניתן תחילה דעתנו על משמעותן המדויקת של הנחות-יסוד אחרות.

א. הלחימה היא ההתנגשות הפיסיית, בשטח ובזמן מסויימים, בין כוחות יריבים במגמת השמדת היריב.

ב. ההתנגשות מבוצעת ע"י שילוב כלי-נשק שר- נים, על מנת להוות עצמת-אש קטלנית, ותוך-כדי תנועה ותמרון המכוונים להשיג, בתנאים נוחים ככל- האפשר, מגע עם האויב ולנצל את יתרונות פני- הקרקע של שדה-הקרב; אותם יתרונות המעניקים מחסה, שליטה ואפשרות למיצוי מכסימום היעילות של כלי-הנשק.

ג. הלחימה משיגה את תכליתה רק עם השגת ההכרעה — שהיא השמדת האויב; או נטילת רצונו להמשיך במאמץ להשגת משימתו.

ד. לאור הנ"ל בוכל לסכם שתהליך הלחימה, שבי- טויו הוא הקרב, מורכב מן הגורמים, או האמצעים הבאים:

- (1) האדם (הלוחם)
- (2) האש (הנשק)
- (3) התמרון (התנועה)
- (4) הקרקע (השטח עליו מתנהל הקרב)
- (5) הזמן (א. פרק-הזמן בו ביצוע המשימה עדיין משיג את תכליתה; ב. העיתוי, הקולע להודמגיות בלתי-חוזרות).

ב. מכאן מגיעים אנו אל המסקנה שעיצוב המחשבה הצבאית אינו מותנה רק ע"י נסיון העבר ובי"תחזית ההתפתחויות בעתיד, אלא שמושפע הוא במידה מכרעת מנקודות-ההשקפה מהן אנו צופים את דרך לחימתנו ובוחנים אותה.

ג. מקובל על כולנו, כי להגיע לידי בחינה יסודית של עצם או תופעה ניתן רק לאחר תצפיות ועי"קוב מוזיות אחדות, ועיבוד נכון של תוצאותיהם.

ד. אולם בידוע הוא כי בחירת עמדות התצפית, והיכולת לצפות מהן, מחייבות אימון, חינוך ותרגול של סירים וצופים מעולים.

ה. נצעד מכאן עוד צעד — והרינו מגיעים אל המסקנה המבוקשת כפתח לנושא עצמו: בדומה לתצ"פית בשדה הקרב כן גם בשדה המחשבה המופשטת — הרי בחירת "עמדות-התצפית" (נקודות-ההשקפה) וחיון העוסקים בה הם הקובעים את עיצוב דפוסי המחשבה הצבאית, שהיא בית-היוצר לתורת הלחימה.

ו. זאת ועוד. על ברכי המחשבה הצבאית ומבטאיה גדל וצומח לתפארת דור לוחמי-המחר. את אורתה נושמים מפקדי העתיד. ומציאות זאת אין לשנות ול"עדכן" ע"י שינויי-הנחיה או פקודות, אפילו עם תחלה רטרואקטיבית.

ז. דומני על-כן שלא אטעה אם אסכם מבוא-כללי זה באמרי: המחשבה הצבאית מכתובה את הלכות-הלחימה שמיצוין היא תורת-הלחימה המחנכת את דור-הלוחמים העולה. אם נקבל הנחת-סיכום זאת, ולו גם בהסתגלויות אלו או אחרות, הרי שנמצא כי כדאי וראוי הוא — ואולי אפילו הכרחי — כי נבחון נושא זה כפי שהוא מופיע אצלנו בתקופה האחרונה.

פרק א' — המחשבה הצבאית

נושאי המחשבה הצבאית

מן-המוסכמות שהמחשבה הצבאית נרקמת ומת-גבשת לאו-דוקא "על פי תקן" או "על פי מסכות" מחשבה מוקצות". היא הנה סך-הכל של פירות המחשבה והתדיינות מאורגנת וחופשית, מעל במות שו-נות, של אלה העוסקים בענין הצבאי ישירות, או אלה שעסקו בו ומוסיפים עתה לתרום חלקם בדיון מעל דפי בטאונים שונים, מטבע הדברים שציבור זה, שהוא נושא המחשבה הצבאית החופשית, מורכב בעיקרו קצינים בפועל או בעבר, בשירות פעיל או במילואים.

...לחזות ולצפות מראש את ההתרחשויות העתידות

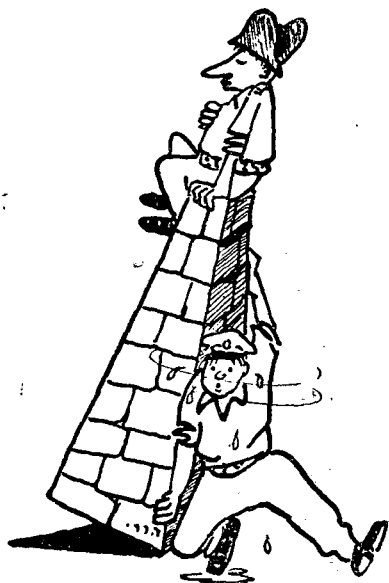
ב. מכאן, אנו יכולים לומר שמדיניות הלחימה של צבא מסוים היא גיבוש נסיון העבר עם תחזית הע"תיד — והפיכתם לתורת לחימה.

ג. גיבוש זה של תורת לחימה אינו תהליך פשוט וקצר. הוא עובר דרך כור-ההיתוך של המחשבה הצבאית באותו דור.

המחשבה הצבאית

א. המחשבה הצבאית הנה התיחסות הגיונית אל בעיות המתעוררות עקב מציאותו של אויב בכוח או זה שבפועל — לנוכח האינטרסים והמטרות הנתונים בתחום האפשרויות והאמצעים הריאליים, במגמה להשגת פתרונות מעשיים. מכאן, שהמחשבה הצבאית משמשת ביטוי לנקודות-ההשקפה מהן בוחנים אנו את נסיון העבר ומהן צופים אל פני התרחשויות העתיד.

מנקודות-ההשקפה אלו נגזרות זוויות-ראיה בהן אנו רואים ובוהנים תופעות מתופעות-שוונות. זוויות-ראיה אלו הן המעצבות את דפוסי אמות-המידה של הכדאי והבלתי-כדאי, ואת הסטנדרטים למיניהם שב-תחום המקצוע הצבאי. עובדה היא שאנשים בעלי נקודות-השקפה שונות מסיקים לקח שונה מאותו נס-יון-עובדתי עצמו, ומגיעים לידי מסקנות שונות לנו-כח אותה תחזית-עתיד גופא. וזאת, כאשר נקודות-ההשקפה (או, בשפתנו, "עמדות-התצפית") השונות יוצרות "השלכות" — ומכאן, אף הערכות — שונות לגמרי על אותה תופעה עצמה.

...לתת קרקע מוצקה, עליה יוכל מפקדו לבנות את מגדלי תכונותיו"

ולהצמיד את פיקודיו אל-מעבר לכל מכשול בדרך להשגת המטרה.

ואילו קציני-המטה, לעומת זאת, הוא טיפוס-האדם האגור ידיעות, עובדות ונתונים — עורכס מתוך גישה שימושית בסדר מסוים — שוקלם על-פי כללי הגיון-הברזל של $2+2=4$ (ומי יערער על כך?) — ולבסוף, מעבדם למתקונות-הצעות למפקדו; הצעות, שעל-פי רוב בעיקרן מבטאות הן את הפער שבין הרצוי למצוי. הוא עושה כן משום שזה תפקידו וזו תעודתו. שומא עליו לתת קרקע מוצקה של עובדות ונתונים, עליה יוכל מפקדו לבנות את מגדלי תכונותיו, או, אם נרצה לבטא זאת בסמליות-יותר — הרי שתפקיד קציני-המטה לעגון את מעוף מחשבת מפקדו אל קרקע המציאות, ולצנן את להט הברקור-תיו במדמנת הבעיות שיחידתו נתונה בהן. תפקידו השני והחשוב הוא ל"תרגם" ללשון פרטים מעשיים את "הרעיון", "הקו" ו"כונת-המפקד", כשהוא מסגלם ומתאימם אל המציאות החדשה.

מתוך עצם מהות התפקיד הזה הופך קציני-המטה להיות מיצג הבעיות, נציג המגבלות, דָקָרם של הזהירות והבטחון; ומכאן, שבהכרח נוטה הוא אל דרך-המלך הסלולה ואל דפוסי-השגרה הבדוקים והמנוסים, אשר — אותו הגיון-ברזל חופף עליהם בפני "התפרצות-הברקותיו" של המפקד.

חלוקת ציבור נושאי המחשבה הצבאית לסוגיו באמרנו "קצינים" — הרינו מכלילים הכללה כור-ללת-למדי; במידה ומעוניינים אנו לעקוב אחרי שורשי-יניקתה של המחשבה הצבאית, מן הראוי לפרט כאן. אופקית מתחלקת הקצונה לפי דרגות ורמות. אך חלוקה זו אינה מעניגת מבחינת הנושא שלנו, היות ואת התכונות של כושר-התבוננות, יכולת-העמקה, חריפות-ניתוח, הגיון בריא ואומץ להסיק מסקנות בהירות ומוחלטות — לא ניתן להקביל (ולהגביל) בהתאם לסולם-הדרגות; במקרה-הטוב, ניתן להקביל לסולם זה את מרחב-ההתבוננות — כתוצאה מראיה מקיפה-יותר של הנושא, עקב ההסתכלות בן מרמה גבוהה יותר, ואת משקלם-הסגולי של הדברים — כתוצאה מנסיון רב-יותר. אכן אין בכל אלה כדי לעצב נקודות-השקפה שונות, לפי חלוקה שתהיה מקבילה-זוהה לזו שבסולם הדרגות והרמות.

אולם, קיימת בתוך הקצונה גם חלוקה אנכית: חלוקה שבה נמצאים מצד אחד טיפוסים המפקד — ומהצד האחר טיפוסים קציני-המטה. לא תמיד תהא חלוקה זו זהה עם המינוי וההצבה של כל פרט ופרט בפועל. והנה, אם החלוקה הראשונה בולטת-לעין, כתוצאה מקיום סימון-חיצוני של דרגות — הרי ה"חלוקה השנייה, למרות היותה סמויה יותר, הריהי ברורה ומוחלטת — ואולי מעצם-מהותה אף חוצצת בכל הנוגע ל"נקודות ההשקפה" על סוגית הלחימה.

שורשינו של השוני שב"נקודות ההשקפה"

ברצוננו להצביע על השוני וההבדל שבין שני "מחנות" אלה בנקודות ההשקפה שלהם, עלינו לנסות ולראות את ההבדל המהותי שבין טיפוס-האדם שנכ"הו "מפקד" לבין זה שיוגדר כ"קציני-מטה".

ראשית עלינו לקבל את ההנחה-הכפולה, שביסוס-דורש-לדבר הרי ההבדל כאן בתכונות-אופי — אולם השפעה רבה ישנה גם לטיפוח ולהכוננה-חינוכית ב-משך שנים. והנה, בעוד שלא ניתן, על ידי חינוך והכונה, להפוך את טיפוס-האדם המוגדר כ"קציני-מטה" ל"מפקד מוכשר" — הרי אפשר-ואפשר להכ-שיר טיפוס-אדם של "מפקד" לתיותו קציני-מטה, ואו-לי אפילו קציני-מטה טוב. וזאת — משום שהמפקד הוא אותו טיפוס-אדם אשר נוסף על כל התכונות החיוביות שנרצה לראות בו, הרי הוא ראשית-כל בעל "מאגרי דחף" המעניקים לו את היכולת להוציא מן-הכוח-אל-הפועל את הרעיונות וההברקות שלו,

לעומתו — המפקד; זה, שמחד-גיסא, האחריות העליונה לביצוע המשימה רובצת עליו — ומאידך-גיסא, תכונות-אופיו שלא להרפות ולא להרתע — דוחפים אותו קדימה גם שעה שכל דרכי-המלך הסלור-לות והשגרתיות חסומות. הוא נאלץ לחפש ולהתפרץ מגדר השגרה אל מרחב האלתור והתושיה, אל תחום הנתיבה-העוקפת והמהלך-הנועז, אלה המוליכים אל ההצלחה ואל הנצחון כשלתחם רובצת-אורבת השואה המרתיעה. אך בזאת — לא סגי. המפקד הטוב אינו מתיחס אל עובדות ונתונים שהם לרעתו, והמת-יצבים על דרכו, כאל עובדות שאין לשנותן. הוא מחפש את הדרך לשנות את עצם העובדות לכיוון הרצוי לו, וזאת — על ידי שרשרת רצופה של פעו-לות המכוונות להכתיב לאויב מה עליו לעשות, ותוך התחשבות-מינימלית באותן עובדות שהאויב מעונין להציבן כמכתיבות וכמדריכות. לזאת קוראים אנו ה-**”מלחמה על היוזמה”**.

כי היוזמה, בשדה-הקרב, היא הגורם הנותן את הערך האקטואלי לכמות הכוח ולאיכותו.

מכאן ניתן איפוא לומר, שקציני-המטה — דוקא משום שהנם העוזרים למפקדם אשר שומא עליהם להשלים את החסר בו (או אף לאזן את המצוי בו), עד כדי היותם בגדר תנאי-חיוני למיצוי מכסימום היכולת הגנוזה בו וביחידתו — ממילא **”נקודות-השקפתם”**, ולכן גם דרך-מחשבתם מן ההכרח שתהיינה שונות בתכלית מאילו של המפקד.

הגורמים המשפיעים על עיצוב נקודות-ההשקפה

עלינו להכיר בהשפעת-הגומלין שבין האופי האישי ואופי התפקיד. כמובין, שאופי התפקיד מכתוב במידה מסוימת גם את הבחירה של טיפוס-האדם שתכונותיו מתאימות לכך ביותר. אולם, מאידך-גיסא, אין להתעלם אף מן ההשפעה-המצטברת של אופי-התפקיד על הנושא-בתפקיד; השפעה, המתבטאת ב-עיקר בסיגולו אל דפוסי-מחשבה ונקודות השקפה. אכן, קודמת להשפעת התפקיד עצמו השפעת תה-ליך הכנתו וחיונו של הקצין לקראת תפקידו; קור-סים, בתי-ספר והחומר העיוני המוגש לו בדרכים שונות והנקלט במידה זו או אחרת במוחו. השפעה זו עומדת ביחס ישר אל אורך הקורס, רמת אותו חומר-עיוני ואיכותו, ורמת ההדרכה.

אם נפנה את מבטנו לעבר מוסדות ההדרכה וה-חינוך של צה”ל היום, וננסה לבחון אותם על פי שלוש אמות-המידה הנ”ל, נבחין מיד בעדיפותו

ובכורת-המוחלטת של בית-הספר לפיקוד-ומטה. יש לברך על ההישגים של בית-ספר צעיר זה וביחוד על העובדה שהם הופכים להישגיו של צה”ל. תהליך הנחלה זה הנו יעיל ומהיר, וברכה רבה טמונה בו. הוא בא למלא את החלל שנתהווה, עם הקמת צה”ל והתפתחותו, בשטח עבודת-המטה, עיבוד נוהלים, לוי-חות-מטה, עבודות מחקר חיוניות ומדויקות — לספק את הצורך בהכשרת קציני-מטה; באחת — יציקת דפוסי-שגרה אחידים לעבודת-המטה, בשלבי המקשב, התכנון והפיקוח שבדרגים השונים.

ודאית ואינה מוטלת-בספק ההנחה שהישגים אלה הם פרי המאמץ והמסירות של חבר קצינים, מקימי בית-הספר ומדריכיו, אשר נשען על ההכרה שגמלה בצה”ל, כי יש לחתור לפתרון הבעיות הנ”ל באופן עצמאי, תוך הסתייעות בניסיון אחרים.

כל האמור לעיל אינו משחרר אותנו מחובת הבחינה המדוקדקת של התוצאות, הישירות והעקיפות, של הישגים אלה — מחוץ לתחום בית-הספר ומעבר לטוח שליטתו ופיקוחו.

תהליך-ההנחלה של הישגי פו”ם בקביעת מונחים, הגדרות, נוהלי-עבודה, שיטות-תפעול ולוחות-מטה ובחתימה קדחתנית להשגת שגרה אחידה ויעילה, קיבל תאוצה וכיווני התפתחות אשר, לפי עניות-דעתי, מחייבים לתת עליהם את הדעת, ובעיקר — בשטח ההשפעה העקיפה על דרך-המחשבה או, כפי שהגדרתי זאת, על התגבשות **”נקודות השקפה”**. הפרת האיזון ההכרחי שבין **”נקודות השקפה”** (של המפקד, כמפקד, ושל קציני-המטה, כפי שתוארו לעיל) בתחום המחשבה הצבאית שלנו — הנה הרת-סכנות. מה אם-כן גרם להפרה זו?

אנסה לפרט מספר גורמים, שנראים לי כעיקרי-ריים.

(1) הנטייה הטבעה בדמנו: להתפס בקיצוניות ולחדש ולנוצץ.

זוהי תכונה המביאה אותנו לזניחת כלים וערכים שכל **”חטאים”** שאינם חדשים יותר; לעתים — עד כדי **”יריקה לבאר ממנה שתינו”** (כשטרם נתברר מהו התחזיקי). עיין בכתבות ובמאמרים ב**”במחנה”** וב**”מערכות”** על השיטות והחידושים בבסיס אימון טירונים, בבי”ס לקצינים על הערך, או חוסר-הערך, של תמרונים דו-צדדיים לעומת תרגילים-מבוקרים; וכו’ וכו’.

התופעה הנה פריודית; והגלגל ממשיך וסובב... זכורה לי תקופת גמר מלחמת-העצמאות, שעה

דת-מטה, נוהלים ולוחות — ההופכים להיות "מקוד-
 שים", מאחר שישנה להם הגושפנקה של המוסד ההל-
 כתי הגבוה. במלים אחרות: שכבת המפקדים, ואפילו
 ברמות הגבוהות (ואף אלה שאינם בוגרי פו"ם —
 ומתוך כך נחותים בהשכלתם הצבאית), נסחפת בזרם
 המונחים, ההגדרות והנוהלים, היוצרים הילת-קדושה
 סביב לאסכולת עבודת-המטה, ומבלי משים, מביא
 הדבר לכליאת המעוף, לצמצום היזמה, להתשתת-ההע-
 זה — שתוצאתם סירוס דמות המפקד וסילוף אורח-
 מחשבתו הדינמי.

(3) מידת ההדגשה, השינון והתדירות, שבהם
 נתקל כל קצין באותם פרטים שהם, בעיקרם, אמצ-
 עים טכניים של עבודת-מטה — ובשום פנים אינם
 אפיקים להורמת מחשבת המפקד ולפיתוחה. בכל
 תרגיל, בכל תמרון חד-צדדי, ואפילו דו-צדדי —
 נמצא, שעיקר הסיכום מתיחס אל אותן נקודות של
 נוהלים, שגרה, וכל יתר הפרטים-הטכניים, החשובים
 של שליטה, וזאת למרות העובדה שבציון הנקודות
 העומדות למבחן באותם תרגילים מוזכרות על-פי-
 רוב גם נקודות חיוניות אחרות; אלא שהדגש שב-
 סיכום הנ"ל הופכן למס-שפתיים בלבד. אם נעיין
 במאות ואלפי דפי הסיכומים של התרגילים והתמרו-
 נים, נמצא בכולם שפע הערות קטלניות על פרטי
 שגרת עבודת-מטה, שהיא כיום "באופנה"; אופנה,
 המיוצגת ברוב התרגילים על ידי משלחת "נכבדה"
 של קצינים הלומדים באותה תקופה בפו"ם, המשמ-

"... כי מאולפן תצא תורה"

שהרעב לסיוע-ארטילרי הוליד את ראיית "חזות-הכל"
 בארגון הטבלאות לתכניות-אש ובתיאום-תנועה-ואש;
 כשהכל פנו לעבר קווי-הדיווח, עד כדי זלזול בערך
 החיפוי-העצמי בכיתה ובמחלקה; ההתפסות למסגרת
 הערכת-המצב הביאה לפולחן הסעיפים והמחשבה
 המאורגנת, עד כדי ביטול "חיוב הגיון האויב";
 ועוד כהנה וכהנה (איני רואה בכך ידויו אישי, אלא
 פשוט הכרה בתופעה עובדתית — אשר, כרגיל, ימצ-
 או ודאי רבים שיטענו שהם נקיים ממנה). בדרך זו
 הגענו בתקופה אחרונה ל"עידן עבודת-המטה", כש-
 הכל סוגדים ללוחות-המטה, ומשתדלים לקיים בוקר-
 וערב מצות-נוהלים ומוסר-אחידות-השגרה.

(2) עמדת הבכורה שיש ל"פו"ם.

בעובדה, פו"ם הוא בית-הספר הצבאי הגבוה
 ביותר, "האקדמיה הצבאית". ולמעשה, בכל שדה-
 ההלכה הגענו לכך "כי מאולפן תצא תורה ודבר
 הצבא מ"פו"ם", אף כי האותיות "פו"ם" הן ראשי-
 התיבות של "פיקוד ומטה", הרי בעובדה זהו בית-
 האולפנה לקציני-מטה, ולא למפקדים, ולו גם משלי-
 מים שם מפקדים רבים את השכלתם הצבאית. במשך
 תקופת לימודיהם זו של קרוב לשנה אף מפקדים
 אלה מסתגלים אל אותן "נקודות השקפה" הטבעיות
 בשביל קציני-המטה. זאת ועוד. גם מעבר למסגרת
 בית-הספר, ומחוץ לתחום בוגריה, נמצא את הש-
 פעתו — אשר בעיקרה הרי היא חיובית ורצויה.
 אותה השפעה מתבטאת בהתבססות של שגרת עבר-

"והתמרונים..."

שים כשופטים ובקרים — ואשר למעשה הופכים על-פירוב, להיות "שוטרי שגרה" ו"כוהני נוהל". לעומת זאת, גם אם נהפוך ונהפוך באותם סיכומים — נמצא אך מעט-מן-המעט הערות או ציונים על מח-שבת המפקד, על בהירותה, זריזותה, גמישותה ועל מידת כושר-מנהיגותו, התמדתו בחתירה קדימה, העזתו, כושרו ליטול, באמצעים פסיביים ואקטיביים, את היזמה מן הצד שכנגד. אמנם, תמיד נשמעת ה"טענה לגבי כל אלה, כי אין אפשרות לבחנם בתנאי תמרון ותרגיל — זו הטענה האומרת: "גיבור בתר-גיל — זוהי חכמה קטנה; נראה אותך בקרב!" אולם, למרות מידת-האמת שיש בה בטענה זו, הרי אין תוקפה שונה בהרבה לגבי נושאים אלה לעומת תוקפ-פה לגבי כל אותם נושאי שגרת עבודת-המטה, מוכ-רים לנו כל אותם "החבריא" הטוענים שאין טעם לדקדק כעת בהתחפרות או בהסוואה או בנוהל שגרת עבודת-מטה — "סמוך עלי, בשעת הקרב זה יהיה מאה-אחוז". והרי התשובה שכבר מזמן למדנו את אמתותה אומרת כי אשר מתקגלים, ומתקגלים-אלי, בטרם-קרב — זה אשר יהיה אח"כ (לפחות בחלקו) בקרב עצמו. מדוע אפוא פג תוקפה של הנחה זו לגבי בחינת ערכי המפקד ותירגולם — ערכים מהם יונקת ומתפתחת שגרת מחשבה דינמית, ומת-גבשת ל"נקודות השקפה" של המפקד? — לערכים אלה יכולים להיות גילויים שונים: לתזוז ולהקים פלוגה, גדוד, חטיבה, או כל יחידה אחרת, פעם-נוספת למאמץ נוסף ומכריע; להציעים עוד מסע מיגע, שמעבר לתחום השגרה-המקובלת; לרכז ולגרד-בצפריניים ריכוז-אש מכסימלי לרגעי ההכרעה הכל-לית גם מעמדות שאינן בהתאם לאסכולה-של-הארטי-לריה; לנסות בעקשנות להרויח-זמן, ולהקדים את האויב שעות, ואולי אפילו רגעים, על חשבון שבירת השגרה של קבוצת-פקודות, "התיעצויות" והכנסה לתמונה" וכל יתר הדברים הכלולים בתפריט של עבודת-מטה נכונה — ולו גם על חשבון מידת-התי-אום. כל אלה — לא מתוך התעלמות-שבאי-ידיעה, אלא מתוך ההכרה וההנחה — המקבלת את ההסתכ-נות-ההכרחית — שבכך טמון הסיכוי לנצחון; וכל אלה, על-פירוב — נגד חלק מ"סוכני הוהירות והבטחון" או אפילו מרביתם, מובטחני, כי גילוי כל התכונות שמניתי לעיל נדרש גם בתרגיל ובתמרון (ואני מעיז לומר; שבתמרונים, תחת לחץ "עקימת-חוטם" של הבקרים והשופטים והאורחים-למיניהם למשמע תכניות החורגות מהמוסכם וה-מקובל-עליהם — היכולת לגלות את כל התכונות

הנ"ל נדרשת אולי אף יותר מאשר בקרב עצמו). הונחת צדדים אלה שבהתנהגות המפקד, והמעטת ערכם לעומת ההדגשה החוזרת-יושנית של הפרטים, החשובים אמנם, שבנקודת-ההשקפה של קציני-מטה — וזאת במשך יותר משנתיים — תרמו גם הן את חלקן בהנחלה מוגזמת זו למרבית קציני צה"ל של "נקודות השקפה" האופייניות לקציני-המטה.

(4) הנטייה הגוברת לאחידות ולסטנדרטיזציה, שהיא נחלת כל צבא מתוך היותה חונפת את השאיפה להגשמת השליטה המלאה, ועוורת לה — הפכה בזמן האחרון לנחלת אה"ד. אין להטיל ספק בהישגים ב-תחום שליטה, אחידות והעלאת הרמה המקצועית שהושגו ע"י אה"ד (דהיינו — ע"י צה"ל). אולם גם כאן מן הראוי לשאול עצמנו אם אין נודף כאן ריח של "חסכון בכל מחיר".

התכנון המפורט של האימונים בכל הדרגים ובכל המקצועות, בצנטרליזציה המקובלת היום, משחרר את המפקד ברמות השונות מכל בעיות תכנון, אילתור ותושיה — ומרגיל אותו לקבל חומר מעובד, לעוס וכמעט-מעוכל, דרך הצינורות-המקובלים. כל המוטל עליו הוא — לבצע, בתחום השגרה הקבועה, קשה להניח ששיטה זו תורמת לפיתוח התכונות המבוקשות במפקדים, להעסקת מחשבתם בשדה הצבאי ולביסוסן וגיבושן של "נקודות השקפה" המציינות את המפקד, כפי שהודגמו לעיל. דומני כי ידוע לכל לאן מוליך עקרון ריכוז האחריות כלפי-מעלה — ולקראת מה מכון עקרון התדרת האחריות כלפי מטה.

(5) הצינורות החיליים, שיעודם מיסודו הוא תצפועי, תורמים בלא-משים לערעור סמכותו הבלע-דית של המפקד ולצמצום גמישות אפשרויותיו המבצ-עיות. החילות השונים, ובעיקר המפותחים והמאורג-נים שבהם, תוך שאיפתם להבטיח רמה מקצועית גבוהה של החיל, משתלטים — נוסף על שטחם המק-צועי הטהור — גם על בעיות ויסנת כוח-האדם, מס-לולי-ההתקדמות, פיקוח החימוש והכנתו, וכל יתר האמצעים שהם למעשה המכשיר להגברת השליטה על היחידה וליצירת הויקה בין היחידה לבין המפקד והמפקדה הממונים עליה. כל אלה, כשאינם בידי מפקד העוצבה, ובאופן מעשי אף נמצאים מחוץ לתחום השפעתו המכרעת — הריהם מקטינים את הויקה של יחידות-המשנה הטייליות אל מפקדתן האורגנית ברמות העוצבתיות. ע"י כך נחבל המאמץ-הכולל של בנין אבטוריטה של המפקד והמפ-קדה על יחידות-משנה אלו. דבר זה מורגש בעוצבות

בחלקי-עולם שונים ביותר, בדרגים השונים בימי
מלחמה, שהיא בבחינת חידק-שיתוק-היזמה.

(7) העתקת נקודות-הכובד — וה"רוטציה". גם
כאן בולטת תופעת ההקלעות-לקצוות. מתוך המגמה
החיובית, לקרב את המטכ"ל על כל מחלקותיו אל
בעיותיה של היחידה בשדה, נסתמן בשנים האחרונות
ריכוז מפקדים רבים עשירי-נסיון כראשי המחלקות
השונות במטכ"ל.

לעומת זאת, במגמה לעקור קצינים רבים מתפ-
קידם המוגבל, להביאם להרחבת אופקים ולגיוון
נסיונם, מתוך מאמץ לטפח שכבת קצינים יעילה —
באה שיטת הרוטציה, שלהלכה היא חיובית — אולם
בדרך הגשמתה המכנית יש והיא גורמת לכך שקצין
מתמנה לתפקידי-פיקוד מבלי שיהיה בעל הנתונים
הדרושים לתפקידים אלה. מה עוד ששיטה זו לא
תמיד הצליחה להקיף את כל אלה מהעומדים על
שלבי הסולם שנראו כזקוקים לה ביותר.

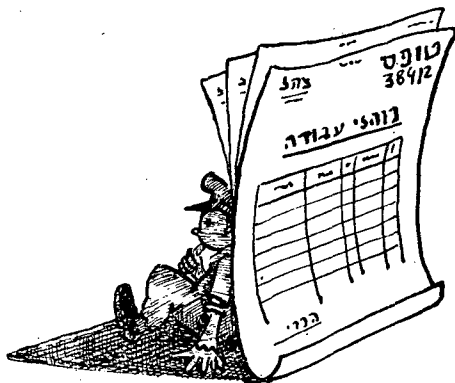
מכאן מצטברת התוצאה: העתקת נקודת-הכובד
מפונקצית המפקד אל פונקצית המטה בדרגים הגבו-
הים; תופעה, שנצטרפה אל כל קודמותיה — והג-
דילה את הפרת האיזון הרצוי וההכרחי בין "נקודות
ההשקפה" השונות הנ"ל בפיתוח המחשבה הצבאית
ובעיצוב פני תורת הלחימה.

ה. גורמים מכריעים, שיש לקחתם בחשבון

במצבנו האסטרטגי, הנגזר מנתונים אובייקטיביים
שאינם ניתנים לשינוי בדור הקרוב, מתבקשות מס-
קנות אחדות, המוכרות לנו מתוך הנחת-היסוד של
"עמידת מעטים נגד רבים".

יחסי הכוחות והנתונים האובייקטיביים מחייבים
השענות על רמתו האיכותית של הלוחם כפרט, ושל
הכוחות-הלוחמים ככלל. במערך-גבולות ומבנה-ארץ
כשלנו, ביחסי כוחות ונשק כפי שאנחנו לומדים לה-
כירם לאחרונה — מידת יכולתנו לרכז כוחות-משימה
גדולים ולהפעילם ביעילות מוחצת מחד-גיסא, ולהת-
פצל ל"רסיסי"-כוחות, שכל אחד מהם ממשיך לא
רק לעמוד על נפשו, אלא להלחם תוך חתירה מתמדת
להשגת המשימה המשותפת מאידך-גיסא — היא-היא
שתקבע את גורלנו.

לכן חשובים הם נוהלי עבודת-המטה ורמתם
המקצועית של קציני-המטה, ובשום פנים אין להמ-
עית בערכם, אולם חלילה מלהתעלם מחשיבותה המכ-
רעת והראשונית של שכבת המפקדים שנצמיח ונכין,

...דור של מפקדים הגדלים בצל הטפסים

הסדירות; וחומרתו גוברת בעוצבות-המילואים, שבהן
הזיקה במסגרת יחידת-האם או עוצבת-האם פחותה
בהרבה, וההודמנויות לגיבושה מצומצמות יותר.

גם בסעיף זה, כבקודם, רבים ההישגים המקצו-
עיים והארגוניים שניתן לציין בשטחי יעילות האי-
מונים הספציפיים; אולם תוצאתם העקיפה בשטח
עיצוב האבטוריטה של המפקד מפותקת למדי ויש
בכך כדי לפגוע באחד הדפוסים החשובים ליציקת
עמדתו של המפקד בתוך כלל הקצונה בצה"ל — אר-
תה עמדה אשר ממנה מושפע עיצוב "נקודות ההש-
קה" של דור-המפקדים החדש.

(6) הסתלפות יעוד המפקד בימי שלום ורגיעה.
מטבע-הדברים שבימי "אין מלחמה" מתגבר הצד
המנהלתי, וכופה עצמו על המפקד בסיוע טפסים,
פקודות-מטכ"ל, נוהלים ושאר דפוסים-שגרה. במידה
שגורמים אלה מתפשטים וחודרים אף לתחום המב-
צעי היחיד שנותר למפקד — שהוא האימונים וההד-
רכה — מוחנק באפו כל שמץ של יזמה עצמית.

תופעה זו מולידה דור של מפקדים הגדלים בצל
הטפסים והנוהלים. גידולי-צל אלה הם-הם טיפוסי
המפקד המשתדל להיות "בסדר", להיות "מכוסה",
שסיסתו היא לעשות את "המינימום ההכרחי" ולא
להסתבך ולהסתכן בכאב-הראש של "השגת המכסי-
מום האפשרי".

תופעה זו ראשיתה בקטנות יום-יום, של המנעות
מהכנסת "ראש בריא למיטה חולה", ע"י שמור-לי
ואשמור-לך — וסופה, שהיא עלולה חלילה-וחס
למצוא את ביטויה בשדה-הקרב, בהסכם ג'נטלמני-
בלתי-מוסכם ובלתי-כתוב בין מפקדים שמשני עברי
קו-החזית, הסכם של "אל תגע בי ולא אגע בך";
אותה תופעה שלילית המוכרת לפי נסיון חזיתות

ומנקודות ההשקפה שנוצליח להנחיל להם בתור שכאלה — לכל אורך הסולם הפיקודי וגובהו.

הפעולות שביצעו יחידות צה"ל על גבולות הדינה ומעברן בשנתיים האחרונות משמשות גורם רבי-ערך בגיבוש נקודות ההשקפה של שכבת המפקדים-ההוותרים (ויש רגלים לסברה שהשפעה לא קטנה מזו ניכרת, לפחות באותה שכבה, מהעבר השני של הגבול — אלא שכיוונה הפוך).

חוקה אמונתי שרק ביום המבחן נוכל לקבל את מלוא ההערכה למשמעותן של פעולות-התגמול בשטח זה שאנו רגילים לכנותו "המורל" — רוח-הגייסות. אולם, שומה עלינו לודא כי יהיו-בנמצא מקורות-יניקה לרוח, ומחצב לאבני-היסוד לבנין תפיסתו של המפקד בצה"ל כמפקד — ולהבטיח שנקודת-ההשקפה זו תהיה אמנם לא היחידה, אולם בכל מקרה תהיה היא "נותנת הטון". בעובדה, מעיו אני לומר, שהיום אנו נתונים במצב מוזר בו נותן-הטון בשדה ההלכה והמחשבה הצבאית הוא קציני-המטה, ואילו בשדה הביצוע קובע המפקד — ולעתים די-מוזמנות קובע הוא את קביעתו מתוך התעלמות מוחלטת מ-קציני-המטה. פער זה, שבין ההלכה, המשועבדת לנקודות-ההשקפה של קציני-המטה, לבין הביצוע "הפראי" — סכנות רבות טמונות בו, וקשה לראות מצב זה כאידיאלי.

ז. בכיוון אל פתרונות

על אף העובדה שהפתרונות גרמזים כבר באופן די-ברור מתוך הביקורת עצמה, ברצוני לסכם ע"י הצבעה על כמה הצעות תמציתיות.

(1) בית ספר למפקדים, השקול ברמתו וערכו לפז"ם — או הפיכת פז"ם, כשמו, לבית-ספר לפיקוד ומטה! כשהראשון הוא ראשון, גם במהותו.

(2) השתחררות מ"התקדשות" השגרות והנהלים

לטובת טיפוחם ובחינתם של ערכי-המפקד, כפי שצוינו לעיל (זאת — בתרגילים ובתמרונים לסוגי-הם, ובשיטת מינוי השופטים והבקרים הבכירים, שצריכה לתת את אותותיה אף בדרך עריכת הסיכום). (3) בחינת שיטות התכנון והארגון המרכזיים של האימונים בדרג המטכ"לי — וזאת גם בשים-לב להשפעתם-המצטברת על עיצוב הדרג המפקד במשך השנים, ועל קביעת משקלו-הסגולי בצבא.

(4) העברת כל ה"צינורות החיליים" בעוצבות דרך תחום-פעולתו של המפקד הלכה-למעשה, כאבן-השתייה לבנין צות-לוחם.

(5) הקטנתו וצמצומו של הפער שבין ההלכה-הצבאית לבין המעשה-המבצעי — ולאן דוקא ע"י שינוי הביצוע והמבצע — במידה שהלז מוכיח את עצמו כיעיל.

(6) בחינה מחודשת מרחיקת-לכת של סמכויות המפקד בכל הדרגים, גם בשטחי המנהלה השונים, מתוך רצון להקביל (ולא להגביל!) את סמכויותיו בעניני "גירות" ותחתונים, למשל, לזו שניתנה לו לגבי דם לוחמי.

(7) וכשלב ראשון לכך — טיפוח סגלי-המפקדים ועיצובו, וייעוב מעמדו-הפיקודי, חינוך מפקדי-המש"נה וקציני-המטה ללויאליות למפקד — ולקור-הפעולה הנקוט על ידיו.

* * *

למרות בטחוני שלא-מעטים יעדרו על רוב הנחותי — חוקה אמונתי שרבים הם אלה אשר יוחררו במקצת מהערותי, ומכאן התקווה לראשית המפנה ההכרחי, שיוליך אל האיזון הבריא במחשבה הצבאית, ובעקבותיו — אף אל ביסוס מציאותי של תורת-הלחימה; והלא פרים של שנים אלה הוא כושר-לחימה מעולה — אשר כה חיוני הנו לעתידנו. על נושא זה במיוחד — בפרק הבא.

אמרות • השגות • מושגים

עצמת-אוויר — מציאות ומגמות

עצמת האוויר החדישה הפכה את שדה המערכה לדבר שאינו נוגע לענין המלחמה. הפצצה האטומית ניטרלה את הטנק; ב-1939 היה המפציץ כלי-הנושק החדש, ואילו ה"צוללת כבר נתישנה והולכה". היש צורך לומר כי צמרי-פוסקים צבאיים כאלה באו מפייהם של מפקדים בכירים של חילות אוויר? הן תוצאת הגאווה המיוחדת של אנשי ה"זרוע" או ה"שירות" על זרוע-האוויר הגדול, הן נובעות מאי-הודאות ששררה בתוכו בתקופה קודמת יותר, בשנות העשרים וה"שלושים של המאה, כאשר זרוע-האוויר לא היתה אלא בבחינת שותף-זוטרי בסולם-העמדות הצבאי. אולם כיום אין עוד צורך בדרך-אחד או ב"פילי" מיטציל להבלטת נקודה זו. כל מסע מלחמה גדול במלחמת-העולם השנייה, החל מההתקפה על פולניה ועד לכניעת יפן בקיץ 1945, הטעים את חשיבותה של עצמת-אוויר; וכן הרגיש אף את אי-יכולתה של זו לעשות יותר ממה שהמסיבות מאפשרות. לא היה די בה, בעדיפות אויר, כדי לזרז את ההתקדמות האנגלו-אמריקאית באיטליה ב-1944, כשם שלא היה ביכולתה של עדיפות-אוויר לעצור את ההתקדמות הצפון-קוריאנית בקוריאה שש שנים לאחר מכן. עשויה עצמת האוויר להשיג את אשר בתחום יכולתה — ולא למעלה מזה. הפעלתן והשפעתן של מאה פצצות אטומיות תלויות במודיעין-על-מטרות; במוג האוויר; בהתנגדות האויב; במציאות בת-חירושת תת-קרקעיים; בהסאות האויב; באמצעי נגד אלווטיים; ברמת הצוותות — ובהמון גורמים אחרים.

ספר זה הגו נסיון להרהר-מחדש באחדות מבחינותיה של עצמת-האוויר בעבר, בהווה, ובעתיד. עתידה של עצמת-האוויר — איש טרם צייר מפתו ואיש טרם קבע נתיבו. הדבר היחיד שאפשר לאמרו בודאות הוא כי היא תהפוך, במאונן-הכוחות הצבאיים, לחשובה אפילו עוד יותר מאשר בעבר. יתכן כי רקישות-מוגחות ארוכות-טווח — קליעים קצרי-טווח משוגרים מקרקע — ומטוסים הממריאים-אנכית — ישנו את כל פני עצמת-האוויר. כרעי משה מעופפים, "קונברטיבלים" (*), הלי קופטרים ורקישות כה שונים הגם מהמפציצים וממטוסי הקרב, הסיוור והתובלה המקובלים, אשר קבעו את המסגרת למחשבה האוירית מ-1925 ועד 1945 — היינו, באותן עשרים שנה בהן הפכו כלי-נושק אוויריים לאחד הגורמים הראשיים כמעט בכל תכנון בין-זרועי; והיכולים אנו היום להבחין תמיד בין הפצצה-טקטית להפצצה-אסטרטגית — כאשר מטוסי-קרב, ה"גושא פצצה אטומית, יכול לגרום להרס בעל חשיבות אסטרטגית? יתכן כי צוותות-טכניים שעל-הקרקע ילכו בהדרגה ויהפכו לחשובים יותר מאשר רבים מצוותות-הטיס. חילות

(* דהיינו, כלי-טיס "ממירי-טיבם" — המצרפים יחד את תכונות ההליקופטרים (בעיקר, להמראה ולנחיתה) ואת תכונות המטוסים הרגילים (בעיקר לצורך טיסה מהירה וזריזה יותר).

האוויר, אשר בעשור השנים שלפני מלחמת-העולם השנייה נאבקו על עצמאות והכרה, יצטרכו עתה אולי למוג את משאביהם בתוך מאמץ-אווירי כולל של המדינה, ולהיות מוכנים להעביר אנשי טיס ומכ"ם אל צבא-היבשה ואל הצי — ממש כפי שהם עצמם השיגו את טירוניהם מקרב זרועות אלה בסוף מלחמת-העולם הראשונה.

מתוך דברי-טובא מאת אשר לי,
בספרו "עצמת-אוויר".

יסודי חינוך-ממח

שיטת המטה-הכללי הפרוסי, כפי שגובשה סופית בימי הנהגתו של מולטקה, במניי-השנים שלאחר 1871, היתה נשענת על שלושה עמודי-תוך עיקריים: ראשית, אימון מאומן וקשה במידה בלתי שכיחה וחהליך-ברירה מחמיר; שנית — אימון לא רק לתפקיד של הגשת עזרה טכנית אלא לקראת שימוש-פעולה, מתוך מחשבה והבנה, בנייה-למבצעים ברמה גבוהה; שלישית — רוח ונוהל בלתי-ביורוקרטיים בתכלית. ואימון וברירה אלה היו מתחילים כבר בשלב התחרות להתקבלות לאקדמיה-הצבאית.

הרברט רוזינסקי, סופר והוגה נודע על הצבא וחורת-המלחמה הגרמנית, בספרו "הצבא הגרמני".

קטנות כגדולות בדמויות אישים

"אין אני כותב היסטוריות, כי אם חיי-אישים. לא תמיד המעשים רבייהדו ביותר הם המיטיבים להראות לנו את המעלות שבבני אדם ואת המושחת שבאופים; מעשה של יום יום, מילה, הלצה — תכופות הן מאפשרות לנו להכיר את אופיו של אדם יותר מאשר מערכות עקבות דם, מאמצי-מצור, או מעשים שנחרתו בזכרון הדור".

פלוטרק

ידענות מופשטת — וידענת חובות-מעשה

"אלה היוצאים מבתי-ספר צבאיים, נדרשת לגביהם טרחה לא מעטה בשביל להספיק ולהשכיח מלבם מספר רב של דברים חסרי תועלת אשר למדים שם... ראשם הוא תוהו ובוהו של כרונולוגיה, דברי-הימים, גיאוגרפיה... בעד רשימת אפיפורים אשר השמיעה בע"פ זוכים הם לשבחים אשר לאמיתו של דבר אינם מגיעים להם אלא אם גילו ידיעה מושלמת של חובותיהם משיצטרפו לשירות בדימונים שלהם.

הנסיך דאלין, מחשובי הסופרים הצבאיים במאה ה"י"ה, בספרו "זעות-קדומות צבאיות".

פלגות-„נחיתה“ של אנשי גדוד תת-מקלענים (חרצ"ם סובטי) מסתדרים, לקראת-התקפה, על טנקים T-34 או נערכים לנוע בצמוד מאחוריהם.

נארם אנדרהי

טקטיקת השריון הסוביטי

המקובלת בכוחות הסובייטיים; צורת-התקפות, ה- מושתתת על ההנחה כי עצמת-אשו של השריון, וכוח ההלם שלו, הם שיאאו את ההתקפה עד אל היחידה האויבת, ויפלוסו לה נתיב דרכה — באופן שהתפקיד אשר ימלא חיל-הרגלים אשר עם השריון כמעט ותפ- קיד „משטרת“ יהיה (כשומרים על הטנקים ומאבט- חים אותם, בשעת ההתקפה; כמבערים ומחסלים את אזורי-ההתנגדות ש„נשטפו“ ע"י השריון; כמזקפי- חוץ, סביב אזור-ההתכנסות של טנקים).

בעסקנו בסוגיה זו של „לעה-ר“ — הבה ונתאר לעצמנו כי כוחות סובייטיים באים במסע-דהוף, כש- משימתם למחות מאחז יריב שהוקם ב„ראש-חוף“. נניח כי ראש-החוף כבר מובטח כראוי על-ידי מער- כת הגנה-לעומק. הכוחות הסובייטיים — בפעלם חיש, על מנת להטיל מהלומתם בטרם ישיג האויב מידת- התבססות נוספת — מחליטים ל„הרביץ“ במערך זה חזיתית (דבר, אשר בדרך-כלל מומחיהם למבצעי- „בזק“ מאוד-מאוד אינם מחבבים אותו).

כיצד פועלות יחידות הטנקים הסובייטיות ?

רבים הם אלה המתקשים לתפוס את מהות לוח- מת-ה„בזק“ המשוריינת, באם לא הוכשרו לכך במיו- חד. על כן, מוטב כי לא נפתח כאן בתיאורים מור- כבים על תורת-ה„בליץ“, כי אם נציג לפנינו מצב הרגיל בשבילנו יותר: התקפה על מערך-„עמוק“ ומוגן-היטב, התקפה אשר בה יתכן וישתמשו כוחות סובייטיים גם בחיל-רגלים במספר רב, תוך מאמצם „להשמיד“ את כוחות היריב.

וזאת לדעת; מצוי אצל הרוסים שם מיוחד — וראשית-יבות מיוחדים — לצורה זו של שימוש בשריון (להבדיל ממבצעי-שריון עצמאיים-יותר); „H II II“ (שהמקביל להם בעברית יהיה — „לעה-ר“; דהיינו — „לעזרת הרגלים“).

ככל שנסגל לעצמנו תחילה את עיקר התפיסה המונחת ביסוד טקטיקת ה„לעה-ר“ הזאת — יקל עלינו להבין בשלמותו גם את מכלול-המושגים העו- מד מאחרי כל צורת-ההתקפות „רווית-השריון“.

סיוור בעצמה-ניכרת, ונתמך על-ידי טנקים, "מפ" תח" תחילה את מערך היריב (דהיינו, ממשש, ומב" היר את תנוחתו, מבנהו ונקודות-הכוח העיקריות שבו); אנשי-הצפית וסיירים-מסתתנים בוחנים את המערך בחינה מפורטת. בעוד יחידות-השריון שנוע" דו להסתערות מתקינות-עצמן לקראתה (בדלק וב- תחמושת, בבדיקה אחרונה, ובבדק-קל) בעורף — דהיינו, מחוץ לטוח הארטילרי של היריב, באים קציני יחידות אלה קדימה, כדי מטחי-ראיה אל היריב, כשהם לבושים מדי-רגלים רגילים (ולא למשל, סרבלים שחורים, הנהוגים בשריון ו), על מנת לצפות את השטח ואת היריב ולעמוד על טיבם. לפי תוצאות הצפיותיהם אלה עורכים הם את "כרטי" סי-הטנק" שלהם, שבהם מסמנים הם את נתיבו ההתחלתי של כל טנק — ומצאנים בו את המטרות בעלות-העדיפות המשוערות.

ישנם אנשים אשר אינם חדלים מלדבר על כך, שנוהג הכוחות הסובייטיים הוא להתרכז-ולהצטופף לקראת התקפה, אך אין אלו אלא אשליות בעלמא. כל זה שייך למעשים מימי מלחמת-העולם השניה. החל מ-1942 ואילך, יכלו הכוחות הסובייטיים לנהוג כך, תודות לעובדה כי היטלר אילץ או את הגרמנים לעמוד בחזית המזרח על-עמדם, ויהי מה. היטלר הכריז כי אסור-בתכלית לותר ולו על קילומטר של שטח, אפילו היתה נסיגה-בקילומטר עשויה להביא את ההתקפה הסובייטית לידי כך כי תסתער-סתם לתוך שטח ריק, ולאותו זמן כבר לא היו לגרמנים, ברוב המקרים, לא עצמת-שריון ולא עצמת-אוויר כאלו שהיו מאפשרות להם לזנוק, ולחדור-פנימה, ולשבש את הכנותיהם של הרוסים, אשר כרגיל התנהלו לא- במהירות וצעד-צעד, ואף ארטילריה-ארוכת-טוח מספקת חסרה לגרמנים. על כן, לפני כל מערכה, אפשר היה לכוחות הסובייטיים ליטול לעצמם את הזמן הנחוץ בשביל לכנס את ה"מכש" שלהם, לציידו כראוי בדלק ושאר-צרכים — ולהתניעו למסע-ההת- קדמות. האמת היא, כי באותו זמן היה זה פחות-אור יותר בגודל הכרח לכוחות הסובייטיים לנהוג בטקטיקה מעיקר-יו — וזאת, משום שבמהלכו של ה"בזק" הגר- מני ב-1941 אבדו רבים מאנשי-הפיקוד ואנשי-המטה המאומנים והמנוסים אשר היו להם, בלעדי אלה — לא ניתן היה להם או לקוות כי יוכלו להלחם לחימה

(1) מקביל לכך — אמצעי-הזהירות המקובל במצבים כאלה בכוחות הבריטיים — סילוק הכומות השחורות על-ידי קציני-שריון העורכים סיור-מפקדים; וכן — סילוק "קסדות טנקאים".

(2) rapier, fleuret

זריזה-ומהירה, נוסח אלוף-התאגרות זריז, או נאל- צו הם, תחת זאת, לנצל בראש-וראשונה, את גודלם ומשקלם, ולנהל לחימת-מהלומות אטית, מגושמת וקשה, בדומה לסוג אחר של אלופי-התאגרות, אלה הבונים בעיקר על כוח-מחצב.

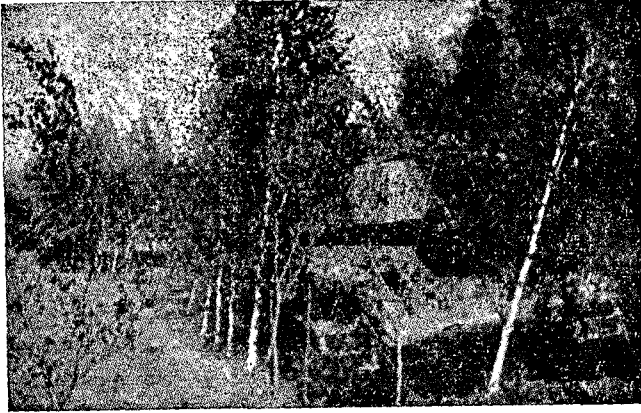
אולם, לאמתו-של-דבר, לא חיבבו כלל מפקדים סובייטיים צורך זה להשתמש בצורת-מבצעים כבדה, מגושמת, "נוסח אלה-מוחצת". אפילו או היו רבים מהם מעדיפים את הלחימה המהירה, זריזת-התחבור לה, הדומה יותר למכות של חרב-מקל-קצה צרה וגמי- שה(2), ולא זו בלבד, אלא שרובם הבחינו כבר אז בכך כי הריכוזים המסיביים של ארטילריה-רגלים-שריון מתחילים להיות דבר מתיישן-והולך, כבר לפני שנים, ב-1946, נכתבו במאמרים מוסמכים, מעל דפי במות- צבאיות סובייטיות, אזהרות אל כוחות-הצבא בזו ה" לשון: "בעתיד אין לשער כי ינהגו בדרך של ריכוזי גושים גדולים של אנשים וציוד, וזאת בשל הסכנה כי הללו יגולו ויושמדו במהרה". וכן: "השימוש בכוחות רבי-עצמה יהיה אפשרי רק בתנאים בהם יכונסו כוחות אלה, ויוטלו לקרב, במהירות רבה". אותו גנרל אשר פירש דברים אלה בפנותו אל קציני- הגייסות, הדגיש גם, כי באמרו "במהירות רבה" — היתה כונתו לשעות אחדות בלבד. אופיה של מערכה יהיה אופי תמרוני-בלבד" — כך סיים את מאמרו והרי היה זה איש חיל-הרגלים — ולא דוקא קצין- שריון, שהנו בגדר טוען-מושבע ל"בזק משוריין"!

פירושו של דבר, כי יש לשער שהכוחות הסוביי- טיים — באם יפעלו בתנאי מלחמה-רבתי — ינסו ודאי להשיג את אלה:

1. לחזיק לפני ההתקפה את יחידותיהם מפוזר- דות כדבעי, ומזלמות כראוי מתצפית-האוויר — כשהן ערוכות מאחרי מסך "נגד-סיוור" טוב, בלזית מספרים גדולים של תותחים נגד-טנקיים גרורים, שהוצבו במארבים שנוני-תחבולה לאורכם של כבי- שים ושל נתיבי-טנקים אפשריים;

2. להרבות ככל האפשר במעשי הטעיה-פעילה, וכן בהסוואה שקדנית וביצירת תנאי-בטחון לתנועת רכב-תחבולה. הם יתאמצו להטעות את היריב באשר לתנוחתם האמתית של כוחותיהם, לעצמתם ולכוננו- תיהם. יתכן וישתמשו לביצוע מלאכת-הסיוור וה- "מיסוך"-בחזית ביחידה שהושאלה מדיביזיה אחרת לגמרי; ובאם יפלו אחדים מאנשיה בשבי, הרי לא ידעו אנשים אלה דבר על היחידות שמאחריהם ועל מפקדיה, ובכלל על כל המתרחש באותה גזרת-חזית. אשר לבטחון-אחוס — הרי אנשי "גייסות המיניס-

הסוואה — תוספת-חימוש לטנק

צל ועלנה — היכן הם העומדים לתקוף?

בבידוד ובכיתור — טנק מחופר ומוסוה עודו רב-עוקץ

הללו כבר זחלו קרוב ככל שיכלו אל עמדות האויב; ושם — התחפרו.

אחרי עלות השחר, הארטילריה (אשר כבר מקודם היתה "משדרת" באשה את שטח עמדות האויב) פותחת בפרץ-אש — קצר למדי וחריף מאוד — על הפאה הקדמית של מערך האויב. אש זו ניתנת בצורת "מחסום-חומה" או "מסך-אש", נוסח מלחמת-העולם הראשונה*) כלי-הנשק הכבדים של הרגלים פותחים אף הם באשם. הללו כוללים תותחים גדודיים (או תותחי-שדה-ונגד-טנקיים, דו-תכלי-תיים) גרורים, שהובאו קדימה כדי לסייע הן לטנקים והן לרגלים באש-כינון-ישיר נגד מוצבי כלי-הנשק האויבים שאוקנו. על כן, מן-התבונה יעשה יריבם באם יפקח עין על בטחון-ההסוואה שלו ויעסוק כל הזמן בשקידה בהכנת עמדות-חליפין.

טרויך-לענייני-הפנים, המכונים בפי העם "כובעי-תכלה", הם המקיימים את האונת-הבטחון, העוקבת אחרי כל הנאמר והנשדר במכשירי-האלחוט של כוחות סובייטים; ואזי לו למשמיע דברי-העולם השניה פעלו משגיחים אלה כה מהר, עד שבהזדמנות אחת גשפט עבריון ונורה תוך ארבע שעות מאז ביצוע העבירה).

3. לפתח את ההתקפה במהירות;
4. לנגח-ולפרוץ בנקודה אחת את הדרך לחדירה, למען יתאפשר להם: —
א. ללפות אגף אויב — כדי לכתר וללכוד, בסופו-של-דבר, את כוחותיו הקדמיים של האויב בטרם יוכלו להסוג; ב. באותו זמן עצמו — להבקיע במהירות אל תוך עורף האויב, במאמץ לשבש את הארטילריה שלו ול"תפוס" את עתודותיו כשאינן עריכתן מאוזנת. כי אם אין הכוחות הסובייטים מוצאים "מצב נוהג לתמרון", בו יש להם סיכוי לשטוף סביב האגפים כדי להקים "כיסים" — ינסו הם בכל מחיר ליצור מצב כזה, ודבר זה אמור לגבי גופי-הצבא שבכל הרמות — מארמיה ועד לכיתת-הרובאים.

יחידות-ההסתערות נעות אל תוך עמדות-ההתקפה שלהן כלילה, הטנקים משתדלים להשתמש בנתיבים מחופים,

ואת נהמת תנועתם "מטביעים" באמצעות אש-ארטילריה וטנקים "יוצרי רעש", המופעלים לצורך זה באזור הקדמי. עמדות-ההתקפה של הטנקים עשויות להיות שונות — החל בעמדה המחופה על-ידי פני-הקרקע מתצפית האויב ואשו, וכלה בפאה-הקדמית של יער; אולם בכל מקרה חופרים הטנקאים שקע הגון מתחת לטנקים שלהם, חוששים הם פן יפגעו על-ידי אש-ארטילריה או על-ידי התקפת-נגד בטרם יצאו להתקפתם. יתר-על-כן, אם יש בשטח רק מחפה מועט — או אם יש יסוד רב לחשוש מאוירית האויב או מהארטילריה שלו — יתכן כי הטנקים לא יטרחו כלל למצוא לעצמם עמדת-התקפה; יתכן כי אזי יתקפו ישר, בהמשך תנועתם, מתוך מטע-ההתקרבות. אשר לרגלים שהוקצו להסתערות,

(*) ראה תמונה בעמ' 62. — המער.

בהתקפות טוביטיות תקינות, המכסה היא טנק T-34 אחד לכל מחלקה רובאית; מחלקת-טנקים, בת 3 טנקי T-34 — לכל פלוגה רובאית; ופלוגה בת 10 טנקים — לגדוד רובאי. גדוד טנקים בעל שתי פלוגות — בסך-הכל 21 טנקי T-34 — פועל עם רגימנט מסתער, מאחר שכרגיל יש לרגימנט כזה שני גדודים קדימה — ואחד מאחור.

שעה שהם מתגלגלים וצועברים על פני הרגלים שלהם, פותחים הטנקים באותו דבר שהגרמנים כינו-הו "הסתערות פרי-מטורף" שלהם. ברגע זה הם מתחילים לירות בתותחיהם בני 85 המ"מ פגזי חנ"ם על המטרות שסומנו ב"כרטיסי הטנק" שלהם. הם יורים למרות שהם נעים במהירות המכסימלית אותה מאפשרים פני-הקרע. עד כה לא היו בהם אמנם "קניצבי-גירו" לתותחים (אשר על-אודותיהם יודעים הרוסים את כל הטעוץ-ידיעה). אולם יש לו, לטנק T-34 — מתלה (suspension) מטיפוס אמריקאי, כמת-כונת-קריקטי⁴. הדבר מקנה להם בשטח-ללא-דרך אורח-תנועה מתגלגל; כפי שאומרים — "משהו בדומה לתנועתה של ספינה". הודות להתגלגלות זו, ולצורה פשוטה אולם שנונה של מבנם-המיכני — וב-השתמשם בכונת-ציודו שימושית* במקום באביזרי-

חישוב מורכבים — בונים הרוסים ב"פירוש על כך כי הטנקאי-המתאמן ש"להם יגיע לידי פגיעה ישירה, בפגזו השני, בקן-מק"ב שבמרחק 1000 מ' ומעלה.

מצויים מצבים שבהם, בעצם, אחת היא לרוסים אם הטנקאי פוגע במטרתו או שאינו פוגע בה. הדבר אותו ישתדלו להשיג או טנקי T-34 הוא השפעה פסיכולוגית. אשם — כמוה כ"אש-תוך-הילוך" של רגלים; אלא שבמקרה זה באה אש-הטרדה זו מתותחיים בני 85 מ"מ. בעלי מהירות-ליוע גבוהה, ובצורת פגזי חנ"ם נוחים ומילילים.

מאותו רגע בו נמצאים הם בקרבה מספקת — בטנחים עד ל-800 מ' — יפעילו הטנקים במלוא-המרץ את אש מקלעי ה-7.62 מ"מ שלהם, שבצריח הטנק ובחרטומו. אש זו גועדה לדכדך את ה"לחימה-מקרוב הנגד-טנקית" של היריב. אש זו "מרססים" על פני כל אותו אזור אשר סוברים כי בו נמצאים כלי-נשק ללא-רתע.

אחרי מנה הגונה של אש זו, מתחילה ההתקפה. יתכן כי היא תזוז-קדימה באותו רגע שחלק מאש הארטילריה יועתק כדי לכסות את "עומק עמדת האויב". דבר זה יותיר בתפקיד של מספקי מטר-הפלדה לאותה "חומת-אש" רק את הארטילריה הקלה, או הקלה-יחסית, המכוונת בראש-וראשונה נגד מטרות-אדם — תותחים בני 76.2 מ"מ והוביצרים בני 122 מ"מ; כמוכן — יחד עם המרגמות בנות 81 ו-120 המ"מ.

ההתקפה מתחילה כאשר הטנקים (בשלב זה לרוב — מטיפוס T-34) חוצים את קו שותות-השועל של הרגלים-המסתערים שלהם. כדי שיוכלו לעשות זאת באותו זמן עצמו בו אש-הארטילריה מועתקת, עליהם לצאת מעמדת-ההתקפה שלהם מוקדם למדי למען תהא להם שהות לפלס את דרכם קדימה. את דרכם זו עושים הם, אם אפשר, בנתיבים מחופים, כדי להג"דיל את ההפתעה עד למכסימום. כרגיל, הם מתפרסים לשורה-חזיתית לפני שהם עוברים דרך חיל-הרגלים שלהם, בפתחם רוחי 35—40 מטר בין טנק לטנק.

* טיפוס של טנק (על שם תוכן טנקים אמריקאי) מסוף שנות העשרים וראשית שנות השלושים — שהיה בשעתו מן המהירים ביותר. המער, הדומה לאותם סידוריהיסט, מסוג "Kentucky windage", שבכלי-יריה אמריקאיים.

הסתערות אש ושריון

הטנקים — "נדחקים" אל תוך רצועת ה"נפצים" המתקדמת של מחסום-האש

בהתפשט עננת העשן — בדנחים של 35 מ' — קדימה!

האויב על-ידי קפל-קרקע, ואילו התוחת שבצריחו יכול לפעול נגד האויב; מעמדות כאלו יכולים הם לצפות אל התקפת הטנקים ולחפות עליה. לתוחתיהם יש כושר-צידוד מועט מאוד, אולם ה-«ס.א.ו.» אינם צריכים לחשוש לאגפיהם ולעורפם (אף שאין להם צריח מסתובב); וזאת, משום שהם נמצאים או ממש בתוך מבני-הרגלים שלהם או סמוך לפאה-העורפית של מבני-רגלים אלה, הודות לתוחתיהם הגדולים, יכולים הם איפוא להמצא מרחק-מה מאחרי הטנקים — ובכל זאת לחפות על הטנקים, שעה שהללו נעים קדימה.

אם באמת רוצה אתה לדעת מה פשר השם «ס.א.ו.» — וספק אם יועיל לך הרבה הדבר שעה שתפגש בהם — הרי פירושו ברוסית Samokhodnie Ustanovki; היינו, «כך-תוחת בעל היסע-עצמי», אולם במל-חמת-העולם השניה «אומצו» כלי-קרב אלה (שבמקורם היו כלי ארטילריה) על ידי ה«גייסות הטנקיים והממוכנים» של הצבא הסובייטי, על מנת שיפעלו ויירו בתפקיד של שריון-מסייע, אפשר להגדירם כטנקים הנושאים בחלקו-הנמוך של שריון-החזית שלהם תוחת אשר הנו גדול מזה שניתן להציבו בצריחו המסתובב של «טנק-מצורח», על כן, הגירסה חסרת-הצריח של הטנק מטיפוס «יוסף סטאלין» (הקרויה «י.ס.א.ו.») נושאת תוחת-הוביצר ארוך-קנה בן 152 מ"מ — במקום הכלי בן 122 המ"מ שבטנקה-«אח» בעל הצריח; והגירסה חסרת הצריח של הטנק T-34 («ס.א.ו.» 100) נושאת תוחת בן 100 מ"מ — במקום זה של 85 מ"מ המורכב ב-T-34 בעל הצריח.

(ביתר פירוט — ראה בענין זה בחוברת צ"ט של «מערכות», עמ' 81).

אם רואה צות «ס.א.ו.» את הרשף של תוחת או «בזוקה» של האויב, הפותחים באש על הטנקים שעליהם הוא מחפה — משלח הוא לעברם את פגז תותחו בן 100 המ"מ או 152 המ"מ, ומאותה עמדת רכביה-«ס.א.ו.», שבמרחק כ-250—400 מ' מאחורי הטנקים, יכול צותו בנקל לכסות באשו כברת-שטח המשתרעת עד אל כ-3000 מ' — ולירות אל מטרתו פגז הראוי-להתכבד בגודלו, ואשר לו גם נפץ חזק; נפץ, אשר קל להבחין בו — ולתקן לפיו את כיוון הירי.

שעה שהטנקים מתגלגלים-ועוברים על פני חיל-הרגלים שלהם, (ואכן, יש ויקרה כי הטנקים יעברו תחת לטוחות הרובאים ממש, ולא-ודוקא ביניהם), מגיחים אנשי-הרגלים וקמים — ומעתה מנסים הם שלא-לפגור אחר השריון שלהם. מצפים מהם כי לא יפגרו יותר מאשר כ-150 עד 300 מ' אחר הטנקים, פן יחמיצו אותה השפעה שתהיה לטנקים בעברם ממש מעל לביצורי-האויב, אולם, מאחר שהטנקים T-34 יכולים לדהור כהלכה כשפני-הקרקע נוחים, הרי זהו תפקיד קשה. הוא יקל באותם מצבים בהם יכלו לפני-כן הרגלים לזחול, במשך הלילה, אל סמוך-לאויב — ולהתחפר שם בעמדות-התקפה הקרוי-בות אליו.

במלחמת-העולם השניה היו רגלים סובייטיים רביי-תחבולה וזחלים, במשך הלילה שלפני התקפתם, עד אל 200 מ' בלבד מעמדות היריב. שעה שהטנקים מתקרבים אל האויב, משתדלים הרגלים לעזור ב-חיפוי על הטנקים באש. הטנקים עוזרים לרגלים על-ידי כך שהם ממעכים ומפילים תיל במקומות שתוכננו-מראש. הם יורים על מטרות אשר הרגלים מסמנים להם באמצעות אש-נותבת, אולם בכל מחיר מתמידים הטנקים, בשלב זה, בתנועתם קדימה, נייחותם היא אמצעי-המגן הראשי שלהם.

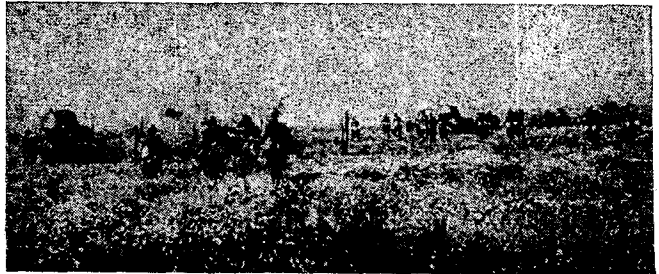
תפקידם העיקרי מוסיף גם בשלב זה להיות תפקיד פסיכולוגי:

1. לנכדך את רוח האויב על-ידי גודלם, רעשם והירי שלהם, ואפילו יהיה «פרוע»;
 2. למשוך אש אויבת, ולהסיחה מן הרגלים שלהם;
 3. לשמש כ«פתיון» — ולמשוך אליהם אש נגד-טנקית⁽⁶⁾;
- כי שעה שהטנקים יצאו להתקפתם — החלו לנוע, מרחק לא רב מאחריהם, ה«טנקים-חסרי-הצריח» הסובייטיים, הידועים בראשי-התבות של כינוים הרוסי — «ס.א.ו.».

כלי-«ס.א.ו.» אלה (שהם נטולי צריח — בדומה לטנקים הראשונים, במלחמת-העולם הראשונה) הנם נמוכים מאוד — ביחוד ה-«ס.א.ו. 100», קשה לראותם וקשה לפגוע בהם. הם תופסים עמדות מחופות — אם אפשר, עמדות «תגבה», בהן מוסתר גוף-הטנק מן

⁽⁶⁾ «פתיון» — כאן — במובן זה, שעלידי התקרבותם מעוררים הטנקים את התוחתים הנגד-טנקיים של היריב לפתוח באש עליהם, ועקב כך (מחמת שלהבת-הלוע בשעת הירי, קולות יריה ועוד גורמים) — להתגלות; והדבר מאפשר לרכביה-«ס.א.ו.» הנע בעקבותיהם לבצע, על-ידי קליעה «צל-פית» מדויקת, את השמדת התוחתים הנגד-טנקיים המתגלים. — המער.

התקפה, הסתערות, הדברה

אל-לו לחיל הרגלים לפגור אחר שריוניו, ה-T-34

עולים על מערך המגן — ומשלמים באבידות כבדות

לאחר דו-קרב בין טנק לתותח נ"ט שפותה לגלות-עמדתו

קשה יותר לפגוע בו בתנועתו המתמדת הזאת (לפי שזוהגו הוא לירות תוך-תנועה) מאשר אילו היה נעצר, ולו רק לזמן קצר, לשם מתן אש. אולם, אם אין הצות הנגד-טנקי יורה בו, הרי יפרוץ הטנק אל תוך עמדת האויב.

מאידך-גיסא, אם אמנם ירה הצות הנגד-טנקי — הרי בכך יחשוף עצמו, בהכרח, לסכנות הבאות:

1. ל"אש-תוך-הילוך" של הטנק עצמו. הלו מסוגל כבר ל"קסס" בה לעבר אותו כלי נ"ט.

2. לאשם של הרגלים הסובייטים.

3. ל"ברכת-חשובה" של פגז חנ"ם בן 34 עד 88 ליטראות (15 1/2 ק"ג ו-40 ק"ג), שישוגר במהירות-לוע של כמה אלפי רגל בשניה (על ידי ה"ס.א." — אשר ודאי שיגלה ענין רב מאוד באותו צות נגד-טנקי.

4. להסתערותו של הטנק גופו (בדומה לאותו מפקד-הצוללת האמריקאי ל-יד טאני, אשר מיאן לשחק את התפקיד של "חתול" בפני ה"כלב", דהיינו בפני המשחתות היפניות, והדהים את האויב על ידי כך ש"דהר" ישר לקראתו — כן מנסים גם הטנקים הסובייטים להדהים את האויב על ידי דהרת-מצח ישר עליו; כשיאה של דהרה זו משמש המאמץ למחוק-ממש את עמדת ה-אויב, בעזרת זחליו ומשקלו של הטנק).

כי זאת לדעת, שהטנקאים הסובייטים אומנו וחונכו תמיד ברוח חיל-הפרשים

המונגולי של צ'ינגיס חאן בימים עברו. במלחמת-העולם השניה, ובמלחמות הקטנות שקדמו לה — בספרד, מונגוליה (מונגוליה) ופינלנד — נהגו הם לשטוף במישרין אל מרכז שדה-הקרב, ולשאת באבידות אימות. וכן, לאחר-כך, במלחמה שבין גרמניה ל-רוסיה, היו "בתי-עלמין לטנקים" (כפי שכינום הגר-מנים) זרועים על פני חזית-המזרח. "מכיר אני אנשי-רגלים רבים אשר עברה עליהם המלחמה מתחילתה ועד סופה, והם נשארו בחיים", אמר איש-צבא-סובייטי לשעבר, "אולם מעולם לא פגשתי בטנקאי שעלה כזאת בידיו".

הרוסים סוברים — על סמך נסיון רב שנרכש במלחמת-העולם השניה — כי כל אלה מעמידים את המתגוננים בפניהם במצב שאינו-מך-הנוחים. אם צות נגד-טנקי אויב מבחין בטנק T-34 סובייטי, הרי התנועה המתמדת של הלו עושה אותו למטרה גרועה.

(ע) למעשה — לא-רחוק מ-1000 מ' בשניה. — המער. (י) הכוונה ל"תקריות-גבול", בקנה-מדה אשר הקיף דיביזיות, סמוך לגבול שבין ה"רפובליקה העממית המונגולית" (שאת השליטה העליונה עליה נטלה למעשה, מאז ראשית שנות העשרים, הממשלה הסובייטית, אם כי השטח נחשב אז עדיין על אדמת סין — הלא היא "מונגוליה-החיצונית", או הצפונית) — ובין מנגווריה, שבכיבוש היפני. תקריות אלו, שנתרכו סביב ההר חולחין-חול, שנתרחשו ב'1938-1939. — המער.

בקרב על נקודת ישוב

T-34 חולף על פני בנין מאוכל-אש...

... ועתה פורצים הרגלים אל בין בתי הישוב ומטעין

ב"ארמיות-אוויר" המיועדות לסיוע טקטי. ואם כי אחרי 1941 לא השאיר הצבא הסובטי דיביזיות שלו אלא ארטילרית-שדה קלה — הרי עשה זאת רק על מנת שיהיה ביכולתו לרכז את עצמת-האש הארטילרית באותו מקום בו היא נדרשת ביותר. הרוסים צברו, והוסיפו לקיים מאז, "מקוות" עצומים של רגימנטים-ארטילריים המוצבים לרשות מפ"קדות-קורפוסים ומפקדות-הארמיות — ואפילו "די-ביזיות" מיוחדות של ארטילריה מכל הסוגים. "דיביזיות-ארטילריות" אלו כוללות לא רק יחידות ארטילריה בינונית או אף כבדה למשימות הריסת-ביצורים או אש ארוכת-טווח ביותר, אלא יכולות גם לספק ארטילרית-שדה קלה, כדי ל"צופף את אש ארטילרית דיביזיות-הרגלים, וכן שפעת תותחים נגד-טנקים, כדי לזרוע בצפיפות אזורים עמוקים שלמים ב"מארבים-נגד-סיוור".

אם הטנקים המסתערים (שלרוב הנם מטיפוס T-34) ניתקים מן הרגלים שלהם, אין הם נעצרים

כפיצוי על-כך, הזכר בטנקאים רשמית כבגייסות-עידית. יש להם "יום-הטנקאי שלהם", קציניהם, בדומה לקציני חיל-האוויר, לובשים "מדי-סוג-א" מיוחדים. ההתחרות והקנאה בין ה"גייסות המובחרים" — חיל-השריון מזה, וחיל-האוויר מזה — גדולות הנן.

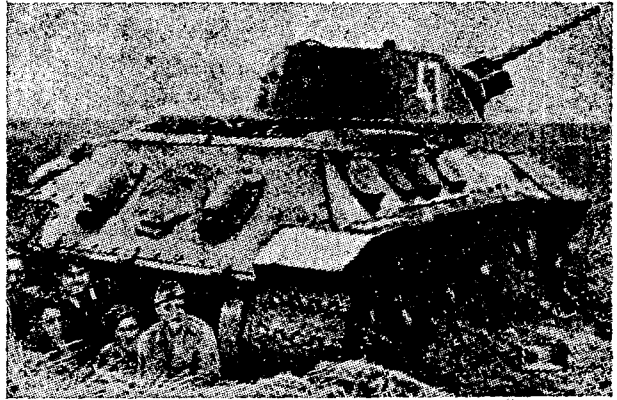
במשך ההתקפה כולה, מוסיפים כלי ארטילרית-שדה קלה ומרגמות סובייטיים להמטיר את "אש חור-מת-המחסום" שלהם. פגזי-החנ"ם של התותחים בני 76.2 המ"מ וההוביצרים בני 122 המ"מ הסובייטיים בנויים באופן כזה שתהיה להם "התרסות פחותה-בהרבה" כלפי-עורף מאשר לפגז של ההוביצר בן 105 המ"מ האמריקאי. על-כן יכולים גייסות-תוקפים סובייטיים להתקדם בסמוך-מאוד אל מחסומי-אש-נעים — כשם שיכולים לעשות זאת הבריטים, בנועם בעקבות גפצי הפגזים בני-25-הליטראות שלהם. בעבר, לא נמנעו טנקים סובייטיים מלהסתכן בפגיעות מפגזי הארטילריה של צד-הם, פגיעות שהיו הופכות מסוכנות אם פגעו הרסיסים בדלתיות-הצריחים. הם היו דוהרים ישר אל תוך הפאה-העורפית של רצועת המחסום-הארטילרי שלהם, כדי להבטיח לעצמם חיפוי-אש בשעת הכנסם אל תוך עמדת האויב.

האוויריה-הטקטית של הכוחות הסובייטיים תיראה אף היא כמשך ההתקפה — מטוסי-קרב סילוניים מטיפוס "מיג", היורים בתוחם בן 23 המ"מ, ואולי אף מטילים פצצות ורקטות, אשר למפציצי-הסילון הקלים "איל 28" — הרי יתכן מאוד כי, בדומה לארטילריה-הבינונית של הכוחות הסובייטיים, ישמשו בעיקר להרחבת עצמת-פגיעתה של האש הסובייטית על פני מלוא-העומק של עמדת-האויב, להטרדת הארטילריה שלו ולכבילת עתודותיו למקומן.

אכן, אין להתעלם מהארטילריה-הבינונית ועצמת-האוויריה-הטקטית הסובייטיות. כבר מלפני מלחמת-העולם השנייה הדגישה רוסיה את השימוש הן בתותחים והן במטוסים בשביל סיוע-ההודק. על אף כל הדיבורים על כך ש"רוסיה החלה להכיר בחשיבות של הפצצת ערים ובתי-חרושת", גשארית-בעינה ה"עובדה שאפילו כיום כלולים רובם הגדול של מטוסיה

(⁶) בצבא הסובייטי קיימים, כמוכן, גם "ימי חילות" אחרים — כגון "יום הארטילריה", ועוד.
(⁷) המונח "מפציץ-קל" הנקוט לגביהם הנו, כידוע, יחסי מאוד. ביכולתם לשאת, למשל, פצצה מן הסוג שבמלחמת-העולם השנייה כונה "פצצה-מחסלת-גוש-בתים" (מדג טון ומעלה), ואף תוספת-מה של פצצות קלות. המונח "מפציץ-בינוני" הולם אותם הרבה יותר, למעשה. — המער.

בטרם התקפה

טנקאי T-34 „קונים שביתה“ בתחפורת זמנית. כשהם מתחת לטנק ומוגני-שריונו

עמוק באזור האויב הופכים מבודדים, ודלק-הדיוז שלהם אוזל — הרי אנשי הצותות ישתדלו להסתלק משם. או בחמיקה או תוך לחימה. לטנקאים — כושר ניכר בתנועה-ברגלי. רבים הם המקרים בהם הפסגה של הקגלחם הגופנית, שנמשכה שנה תמימה, התבטאה במרוץ-סתי, ב- שטח-ללא-דרך, אשר בו היה עליהם לעבור 5 ק"מ תוך 25 דקות. אולם בדרך-כלל הם בתורים לא-מגדולים. הרוסים רוצים שהטנקאים שלהם יהיו קטני-גוף וקלים, בכדי להמגע מן הצורך לקיים בשביל הצות חלל-משורין שיהיה גדול-דיו-בשביל להכיל מיני „גליתים“ מגושמים.

יתכן כי המפקדים הסובייטים יחליטו במקרה מסוים כי הרגלים לא יוכלו להת-קדם עם הטנקים מבלי לפגור. במקרה כזה, יורכבו על הטנקים „גייסות-נחיתה טנקיים“. הטנקים ישתדלו להסיעם או ישר אל תוך עמדת האויב, או אפילו עד אל יעד-הטנקים עצמו. במלחמת-העולם השנייה, ספגו לעתים „רוכבי הטנקים“ הסובייטיים אבידות עד כדי 70 אחוז, וכל זה בשביל להחזיר (1) מספר אנשים אל תוך עמדה גרמנית (או — דרכה). דבר זה — מעט-הרגלים הנלוים אליהם — איפשר אזי לטנקאים להתבסס ממשית בעמדה שבתוך מערך-ההגנה האויב, ועל-ידי כך להפריע לנסיגות האויב ולהתקפות-נגד שלו.

„גייסות-נחיתה טנקיים“, אם הם משתייכים ל- „גדודי תת-המקלענים“, שאומנו וחומשו לתפקיד זה במיוחד, עלולים להוות בעיה לא-קלה בשלב של ההסתערות-גופא. אלה הם חיל-הרגלים ה„פרטי“ של ה„גייסות הטנקיים והממוכנים“. הם חמושים בתת-מקלעים במקום רובים, היינו — בחימוש אבטומטי-מלא. עד כה היו אנשיהם חמושים בתת-המקלע ה-מפורסם „פ.פ.ש.“ M 1941 — הלא הוא אותו תת-מקלע פשוט-המבנה וה„פרימיטיבי“ שהכרוהו במל-חמת-קוריאה. שעה שהם רכובים על טנקים, יכולים חיילים אלה לרסס באש את הסביבה, בתת-מקלעיהם ובמקלעים-הקלים מטיפוס „ד.ט.“ שלהם (מקלע לכיתה).

אם מתפתחת ההתקפה כשורה, „דלגו“ כלי-ה„ס.א.“ מקורירי לקורירי. פירוש הדבר הוא, שיתכן כי בפרק-זמן זה או אחר לא יפעלו אלא מוחצתם; כי אין הם (שלא כטנקים הסובייטיים) יורים תוך כדי תנועה-ממש.

או תורים. הם מוסיפים לפלס דרך אל יעדם, ואחר כך — אל נקודת התכנסות-מחדש. זו יתכן שתמצא במרחק של כ-2 ק"מ, או יותר, בתוך מערך-האויב פנימה. אולם בדרך כלל עליה להיות בחוף טוחה של ארטילריה תומכת. שם יתארגנו הטנקים במבנה מעג-לי — בדומה לאותה „מצודת-קרוגות“ שהיתה נהוגה בחניות בערבות-המערב שבארה"ב לפני מאה שנים. בעבר עמדת-התכנסות-מחדש זו של טנקים סובייטיים תוקפים גמצאה במקרים רבים בין קו עמדותיו הקדמיות של האויב המותקף לבין עתודותיו העור-פיות-ביותר.

את המק"בים של הטנקים ניתן להסיר מתוכם. כל טנק נושא גם תת-מקלע (ה„פ.פ.ש.“ M.1943). במקרים רבים יחפרו נהגי הטנקים ועוזריהם שוחה תחת הטנק, וישתמשו במקלע-החרטום שלהם, מטי-פוס „ד.ט.“ (דיאגטיאריוב-טנקי) לפעולה מתוכה, כשהוא מוצב על הדורגל שלו. עם בוא הרגלים והפלסים, שיקבלו על עצמם את האבטחה המקומית, יתחילו הטנקאים בטיפול בכלי-רכבם.

הרוסים מצפים מטנקים שנפגעו, ושאינם יכולים עוד לנוע, כי יוסיפו ללחום; ותכופות אמנם עושים הם כן. אולם יתכן גם כי יעמידו פני-מת, עד אשר תופיע בתחום-אשם מטרה טובה — כמו, למשל, עתודות אויב מתמרנות.

או — אם ההתקפה נכשלת, והטנקים הנמצאים

(1) הקבלה אמריקאית — מצויה בפרשת-הקרב „כוח משימה קרומבאז“ שבספר „פעולות-קרב בקוריאה“ (פרק י), המופיע בעברית, בהוצ' „מערכות“.

בלי חי"ר צמוד — יהיה השריון עצמו צמוד-למקום

וכן חייל הרגלים הרגיל, רכוב הטנקים

ה"נחנתים" קופצים, תת-מקלע ביד, לקרקע —
לאבטח השריון, ולהתקדם אתו בקרב

ובמשולב עם "ס.א.ו. 76" — פורצים לתוך מערך המגן

מחלקת "ס.א.ו." אחת — בת 2 או 3 כלי-רכב —
תסייע לכל פלוגת-טנקים בת 10 טנקי-T-34.
פעולתם תנהל באמצעות אלוטו, כשהן אנשי צוות-
הטנקים והן אנשי צוות-ה"ס.א.ו." בוררים לעצמם
מטרות — ומצביעים עליהן באמצעות אש-גותבת
או ציונים (בדיבור-אלהוט בלתי-מוצפן) לפי נקודות-
התמצאות שנקבעו מראש. כאשר נתקלים טנקים
ב"קן" נגד-טנקי קשיח, יתכן מאוד כי הטנקים ית-
נועצו סביבו ויטרידוהו באורח חמקני — ויקראו
באותו-זמן-עצמו לאש של "ס.א.ו.". מפקדי יחידות
"ס.א.ו." יכולים אזי להקצות למשימה את כל אותם
כלי ה"ס.א.ו." שיש ביכולתם לראות מטרה זו.

לפי השיטה הסובייטית, הטנקים וה"ס.א.ו." פו-
עלים רק בסיוע לרגלים; ואין מפקדי הרגלים
מקבלים את הפיקוד על השריון שהוקצה לסיוע זה.
לפך יכולים הם רק על כלי-ה"ס.א.ו." הרגימנטיים
שלהם-עצמם — "ס.א.ו. 76" — המתרכזים בדרך-
כלל בפעולה נגד מטרות המפריעות לרגלים (בפרט
— נגד כלי-נשק אבטומטיים). מכאן נובע, שעם מתן
אות האזעקה "שריון אויב!" — נפרד השריון הסו-
ביטי זמנית מהרגלים.

כי בשעת אזעקה כזו, חולצים-עצמם הטנקים
הסובייטיים מתוך ההתנגשות הבלתי-אמצעית באויב.
את קרבי-האש נוטלים על עצמם ה"ס.א.ו.", כבדי-
התותח.

אף-על-פי-כן, אין הטנקים T-34 מסתלקים או
מאזור הקרב. הם מסתלקים אל האגפים, בהשתמשם
בניידותם כמגן — ויורים מדי פעם בפעם, תוך
היעזרות קצרות המיועדות להשגת לינון טוב. הם
משתדלים להטריד את אנפי טנקי האויב, ול"משש"
דרך, מסביב אל עורף האויב.

חשוב מזה: יתכן, כי ישתדלו למשוך שריון
אויב אל תוך מארבים שהושמו-מראש. כי, מלבד
אותם ה"ס.א.ו." המשמשים בסיוע לטנקים, יתכן
מאוד כי הרוסים יחזיקו בידם גדודי "ס.א.ו." (ואולי גם
טנקים מסוג "סטאלין") כעתודה נגד-טנקית. בשביל
תפקיד זה, הרי גופו הנמוך של ה"ס.א.ו. 100"
ועצמת-האש ארוכת-הטוח שלו מהווים יתרון גדול.
מלחמת-העולם השניה הראתה כי "ס.א.ו." יכולים
להשתמש בקרקע מחוספסת על מנת להתגנב עד אל
טנקים-בעלי-צריח של האויב, הגבוהים מהם. מש-
מגלה עצמו המארב ומתחיל לפעול, יכולים כלי-ה-
"ס.א.ו." לנצל כהלכה את תותחיהם ארוכי-הטוח ורבי-
העצמה, כדי לתפוס בשטח-אשם יחידת-טנקים אויבת,
כולה — מחזיתה ועד לעורפה. גרל-שריון גרמני,

בעל נסיון רב בלחימה נגד שריון רוסי, מזהיר כי כלי-רכב סובייטיים אלה נמוכי-המבנה עלולים לגרום הפתעות לא-נעימות. בדו-קרב ארוך-טוח בין תותחים, הרי קוטנה של המטרה שהללו מהוים (ביחוד — מצדם החזיתי) הוא בבחינת יתרון רב — ומבחינה זו, הרי במערכות של טנקים-נגד-טנקים עדיפים הם על הטנקים בעלי-הצריח.

משעוברים הכוחות הסובייטיים דרך הפאה-הקדמית של מערך-המגן, אותה הם סיירו וניתחו באופן כה מדוקדק, נכנסים הם אל תוך ה"קרב בעומק הגנת-האויב". בעוד שבדיוניהם ובתרגיליהם מפרטים הם עד לאחרון-הפרטים את הנוהלים להתקפת אותן עמדות-האויב הנמצאות באזור הקדמי של מערכו — דהיינו, העמדות אותן יכלו הם לצפות, לבחון ולסמן — הרי מכאן ואילך מודים הם כי על בחוריהם לבצע שלב זה "לפי שמיעה", ולא "לפי תוים".

בימי מלחמת-העולם הראשונה רגילים היו הבריות לומר על הגרמנים שלי-אז שהכרחי להם כי הכל יהיה מאורגן עד לפרט האחרון; כי אנשי-השורה שלהם היו בגדר "כבשים" - נשמעות ל"כלבים מדריכי-העדר" — תפקיד אשר מילאוהו הקצינים; כי לא היתה להם יזמה, וכי אפילו הקצינים-הווטרים היו נעקרים-מאפיקם שעה שבמהלך ביצועה לא "הלכה" התכנית, ודאי שבמקרים רבים נכון היה תאור מעין זה לגבי הכוחות הסובייטיים — הגם שמסוכן יהיה לסמוך על כך כי אמיד כזה יהיה מצב-הדברים. מתכננו ובזנהו של הצבא הגרמני שבתקופה לאחר מלחמת-העולם הראשונה, הגנרל פון-סאקט, ואנשים

להדיפת התקפות-נגד ולהתבססות

סוללות תותחי 7.62 המ"מ בתפקיד נ"ט בכינון ישיר — נעים עם דרג ההסתערות

מחבר עוזריו הצעירים, כגון רומל וגודריאן, הצליחו להפוך את החייל הגרמני מן ה"כבשה" שבמלחמת-העולם הראשונה ל"שועל" שבמלחמת-העולם השני; והמפקדים הסובייטיים ודאי שמכירים בצורך להשיג אותה חכלית. אך העובדה בעינה-עומדת כי השיטה הפוליטית הנוקשה של המדינה הסובייטית (שבגללה, אפשר לומר, "מסוכן אפילו לחשוב מחשבות-משלך — פן תגלה אותן באם תדבר מתוך שינה") מכבידה על השגת תמורה כזאת, אפילו אם ישאף הצבא לטפח יזמה-אישית.

בהתקפה הסובייטית שאנו מנסים לתארה ולנתחה כאן, פירושו של כל זה יהיה כי יש לשער שכלל שמעמיקה-יותר החדירה אל תוך מערך האויב — כן יקשה להשיג מארטילרית-השדה התומכת בה ביצוע משימות-אש לפי קריאות-הזמנה של מפקדי הגייסות המסתערים. במלחמת-העולם השנייה תכופות גילתה-מראש הארטילריה של הכוחות הסובייטיים ליריב את תכנית ההתקפה והחדירה שלהם על-ידי שירתה מחסומי-אש לאורך שני צדדיו של "תריז-ההבקעה" לו נתכוננו התוקפים — וציינה ע"י כך את תחומיו של אותו תריז-הבקעה אשר תוכנן וסומן במדוקדק לפני ההתקפה.

כמובן, שרק במקרים-של-מזל-מובהק יקרה-כפועל שכל אותם סידורי-האש המתוכננים-מקודם — הן מסכי-אש שנקבעו-מראש, והן "ריכוזי-האש" ה"ממוספרים" שטווחו והוכנו מלכתחילה — בין על-מנת שינתנו לפי קריאות-הזמנה, ובין שיידרו לפי לוחות-זמנים קבועים-מראש — "יכסו" במציאות גם את המטרות-הממשיות, (אשר תגלגלנה-ולתלכנה בהודמנויות מהלכו-של-קרב); ושפגיי-עותיה של אש מתוכננת-מראש זו, ל-סוגיה, תזדהינה עם המטרות הללו. מכאן, שתכופות קרה כי סיוע-האש, מן הסוג הניתן על-ידי ארטילרית-שדה (ואתו — כל אותם היתרונות אשר הכוחות הסובייטיים עשויים היו להפיק מגושי-הארטילריה האדירים שלהם) היה מגלה את הנטיה לקחות-ולהחלש דוקא באותו זמן ובאותם מקומות בהם היה הוא נחוץ ביותר. על כך, רכב-ה"ס.א.ו." הוא אשר חייב היה אז, ליטול על עצמו ככל שהתמשך הקרב, יותר-ויותר מן התפקידים השייכים כ-

רגיל למלאכת-הארטילריה. אך אל-נא נשכח כי מצויות גם סוללות

של תותחים-על-גלגלים, בני 58 מ"מ ובני 100 מ"מ⁽¹²⁾, שנועדו לירי בכינון-ישרי, ואשר נגררים קדימה באמצעות ג'יפים, או מטולטלים בכוחות-אדם. הללו מהווים חלק של המאמץ "לפצות" על ליקויי אורח עבודת-הצוות והתקשורת של הכוחות-הארטילריים המשמשים את ההסתערות. סוללות אלו מצד אחד מסוגלות הנן לפעולת-ירי מידית ומהירה, אך לעומת זאת אין הן יכולות לטפל אלא באותן מטרות המופיעות בתוך תחום-הראות המצומצם שלהן⁽¹³⁾. עקב שימוש כזה בכלי-ירי אלה, מפסידים איפוא הכוחות הרוסיים את כל היתרונות שב"כיסוי" רחב וגמיש של גורת-החזית, הטמונים בארטילריה עקיפת-האש, זו המוכשרת להתערב במהלך-הקרב בחזית רחבה, וגם לחפות באשה על אנפים ועל העורף.

בהתקפה-דיביזיונית, רבים יהיו המקרים בהם רגימנט-רגלים אחד, שטנקים נעים בראשו, ינסה לבצע את החדירה. גדוד אחד של אותו רגימנט מהווה אזי את ה"מאמץ-העיקרי" של הרגימנט. מיד מאחוריו — גדוד-העתודה, משהגיע אל היעד-ההתחלי — יתחיל הגדוד-החודר להתחפר בשצף-קצף. גדוד-העתודה עובר דרכו ומתקדם הלאה. גדוד שני זה, הנעזר על-ידי קבוצה חדשה של טנקים וכלי-ס.א.ו., יוסיף אזי תנופה להתקפה על-ידי שיפעיל את אנשיו הרעננים ואת צידו, שטרם נתפלה בקרב. כוחות חדשים אלה יתכן וימשיכו את החדירה ויעמיקוה — או, תחת זאת, אפשר וינסו לפנות-בתנופה ימינה או שמאלה, בכדי ללכוד כוחות-יריב במלכודת, באם הללו טרם נטשו את עמדותיהם. יחידות סוביטיות להתקפת-ריתוק, אשר באגפים, יתכן ותזנה בינתיים אף-הן כוחות מגורותיהן אל "פתח"-החדירה, ותע" בורנה דרכו פנימה, אל תוך אזור-המאחז בתוך מערך-המגן האויב אשר כבר הושג, כנ"ל, ע"י החדירה הראשונה.

בנקודת-התפתחות זו — או במצב-דברים דומה, אשר יתכן ויזדמן בשלב מאוחר יותר של הקרב — אפשר והכוחות הסוביטיים "ישחילו" לתוך פתח-החדירה שהושג יחידת-שריון ניידת מובהקת. יחידה כזו תבצע מסע מהיר אל תוך הפער הצר, והיא

⁽¹²⁾ וכמוכן — גם בני 76,2 מ"מ. — המער.

⁽¹³⁾ האופייני להפעלת ארטילריה בירי בכינון-ישרי.

⁽¹⁴⁾ להבדיל מלחימה בתנאי מלחמת-עמדות ומערכי-מגן.

⁽¹⁵⁾ דיכוייה אשר, לפי מבנהו הקיים של הצבא הסוביטי, תתאים כודאי יותר לתפקיד מהסוג המתואר — להבדיל מ"בזק" שהור, ממבצעי-שריון אופרטיביים עצמאיים-למחצה — מאשר הדיכוייה-הטנקית המובהקת שבו. — המער.

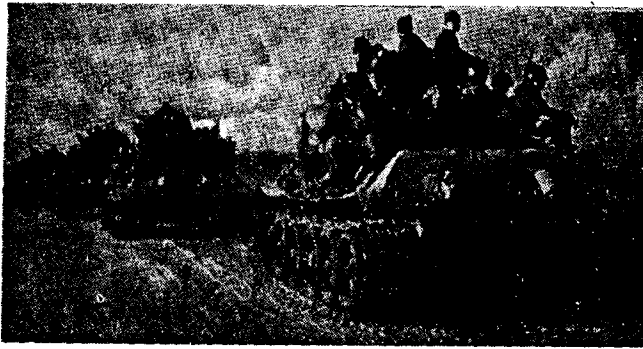
⁽¹⁶⁾ 21 טנקים — בגדוד הסוביטי. בפלוגה האמריקאית — 22 טנקים. — המער.

תתאמץ להדביר את התנגדות היריב ששרדה-עוד בפנים מערכו — ולהבקיע עד-אל עורף היריב, וה- מרחב שמאחוריו. שם תלחם היא בנוסף "לוחמה בשטח-פתוח"⁽¹⁴⁾ ותערוך קרבות-פגישה-והתקלות. ובמצבים, למשל של פעולה נגד ראש-חוף של גיי- סות-יריב שעלו מן הים — כאותו מצב שציינוהו לדוגמה בפתח סקירה זו — ינסה השריון הסוביטי לבצע זניקת-הבקעה עד אל ראש-החוף גופו. הגייסות הרגלים הנעים אתו מוסעים במסיעי-גייסות משור-ינים — באם הללו מצויים; ואם אינם מצויים, הרי ירכבו גייסות-גלזים אלה על טנקים או יוסעו במ- שאיות "רכות" חסרות-שריון — ויקבלו על עצמם את דין הסיכוי-להפגע והסיכוי-לשרוד הכרוכים בכך. יש ביכולתה של "דיביזיה ממוכנת" סוביטית⁽¹⁵⁾ לערוך התקפה שתהיה דומה בדיוק לנוסח שתואר כאן. כלולים בה שלושה "רגימנטים-ממוכנים" — שלאמת-של-דבר הנם חיל-רגלים ממונע (אך יתכן כי יוסעו בכלי-רכב משוריינים, ואזי תכופות גם ילחמו מתוכם — ויהיו, במקרה זה, גייסות-ממוכנים באמת); ולכל רגימנט כזה גם "גדוד-טנקים" משלו, שעצמתו — כעצמת פלוגת-טנקים בצבא ארה"ב⁽¹⁶⁾. יש לה לדיביזיה-הממוכנת גם חיל-תותחנים משלה. אולם ישנה בידה גם מהלומת-שריון ניידת — רגימנט-מעודב של טנקים-כבדים ורכב-ס.א.ו. (אשר יוכל לספק הן רכב-ס.א.ו., לתמיכה בפעולות-ה-טנקים — והן טנקי-סטאלין" כבדים, לצורך התקפה על נקודות-בצורות גדולות, תפקיד שבו רבה יכולתם של אלה משל ה-T-34); וכן ישנו בה רגימנט-טנקי, אשר אותו אפשר להעביר בדהרה דרך פער שהובקע, על מנת שיפרוץ אחר-כך אל תוך השטח-הפתוח שבעורף היריב ויפתח שם בלחמה-ניידת.

אכן, אותם אנשי-צבא רוסיים אשר במשך שנים ניהלו מסע הסברה ושכנוע למען הקניית עצמת-אש משורינת ניידת לצבא הסוביטי, אינם מחקבים ביותר נוסח-התקפה "לעה"ר", כפי שהלז נכתב והוגדר ב- ספרי תקנון-ההשדה הסוביטיים.

ראשית כל, הרי נוסח-התקפה זה הוא כבר עתיק-יומין, לטבילת-האש שלו זכה בקרב ליד פּוּאָנְטָאֶס-דֶאֶ-אַבְרו, במלחמת-האזרחים הספרדית, בו הופעלו הטנקים הרוסיים שלי.א.ו. T-26; ומאז היה הוא מקובל בקביעות על מצביאי-רגלים סוביטיים. רק תמורה-רבתי אחת הוכנסה בו במשך כל השנים שמאז — כאשר נוספה עליו, במהלך מלחמת-העולם השנייה, התמיכה באמצעות רכב-ס.א.ו., לא רק הגייסות הרוסיים בלבד למדוהו והשתמשו בו, אלא אף כוחות-

במסע לניצול-הצלחה

שוב על טנקיהם — הפעם לא במערך פרוט כי אם בשדרת-מסע — אנשי-הרצ"ם רוכבים, עד התחדש קרב

כליל, בעורפו, את הארטילריה והעתודות שלו, אשר נודעת להן חיוניות כה מרעת, ומשהשגת זאת — אין עוד, בעצם, תפקיד של קרב לפניך כי אם „מלאכת ביעור וניקוי“.

רבים מבין המשקיפים סבורים כי רוטמיסטרוב, והקבוצה אשר סביבו, הם אשר „נתנו את הטון“ בצבא הסובייטי מאז 1947, המיכון הגובר-והולך משמש עדות בולטת לכך.

ולא זאת בלבד, בשנים שלאחר מלחמת-העולם השנייה חידש הצבא הסובייטי חידושים, והקים „דיביזיות-טנקיות“ ו„דיביזיות-מוכנות“ מטיפוס חדש¹⁷, במקום שיהיו להם „פיקודי-קרב“¹⁸ ו„צוותי-קרב רגימנטיים“ גדולים, בדומה לאלה הנהוגים בדיביזיות-שריון של הצבא האמריקאי — מקיימים הם יחידות קטנות-יותר; ורבים מבין אנשי-הצבא ש- במערב סבורים כי יחידות כאלו הן שמתאימות יותר לפעולה-ניידת מהירה, ואף הן פגיעות-פחות להתקפות מן האויר, או על-ידי ארטילריה, או באמצעות כלי-זין אטומיים.

אופייני לחיל-השריון הסובייטי, במבנהו החדש הזה, ה„רגימנט-הטנקי“ שלו, לאמתו-שלי-דבר, הרי זוהי „דיביזיה-שלי-כיס“, ובה גדוד בן 21 טנקים T-34 (דהיינו, „גדוד-הטנקים“ הסובייטי הרגיל, שכאמור גודלו הוא כגודל פלוגת-הטנקים האמריקאית), „גדוד תת-מקלענים“ של חיל-הרגלים, וגדוד בן 21 כלי-רכב מן הטיפוס „י.ס.א.ו. 152“, — כשזה האחרון ממלא את התפקיד-הכפול, של „ארטילריית-שריון“ ושל טנקים-כבדים, לרגימנט זה — גם פלגת-סיוור ליד מפקדתו, ובה מכוניות-שריון וטנקי T-34 כן ישנן לו פלוגת כלי-ירייה נגד-מטוסיים, פלגת-

הרפובליקה בספרד, גייסות סיגנים, זכך הצבאות של פולין, צ'כיה, רומניה, בולגריה, הונגריה ויוגוסלביה בשנים שמאז מלחמת-העולם השנית — אם פי, במקרים רבים, בלי ההשתתפות של רכב-„ס.א.ו.“ (אכן, בשעת הצורך ניתן גם להשתמש בטנקים-בעלי-צריח ל-מילוי תפקידם הטקטי של ה„ס.א.ו.“ שבאורח-ההתקפה המתואר; והאמת היא, כי מילוי תפקיד זה היה בין משימותיו הראשונות של הטנק „יוסף סטא-לין“).

לדברי שריה-„בוק“ הסובייטים — הוכיחה מלחמת-העולם השנית מפור-שות, הוכחה שאין לערער אחריה, כי התקפת-ה„לעה-ר“ הנה אטית מדי, בלתי-גמישה מדי, וחלשה מדי בעצמת-מחץ משורינת, משתהלום את תביעותיו של קצב מלחמת-זמננו.

לפני כמנין שנים לגלג מרשל-השריון פאָבל רוטמיסטרוב, ראש-התיאורטיקנים של כוחות-טנקים ברוסיה, על אורח זה של „כרסום-אטי של מערך-ההגנה“. הוא לא רצה עוד בהתקפות בהן ינוע קדימה גל יחיד של טנקים, ברוחים בני 30 עד 60 מ' (הצפיפות הרגילה בהתקפה במלחמת-העולם השנית היתה כ-30 טנקים לכל אלף מטר של גזרת-ההתקפה הסובייטית). הוא אמר: „היה הכרח להרוות-ממש את שדה-הקרב בשריון“.

כנוהג חיל-האויר במפציצים — כן רצה הוא לנצל את יכולתם של כלי-רכב-משוריינים להתרכז ול„הת-מקד“ במהירות אל נקודה-נתונה, ולפָּצֵץ אותה כהלכה. מהירותו של השריון, אמר הוא, היא שתספק לו את הגורם של הפתעה-מכסימלית — וכן את הגורם של בטחון-מכסימלי בפני גילוי מוקדם-מדי על-ידי כוחות אויר, או ארטילריה, ו„כלי-זין חדי-שנים“ משל היריב¹⁹, ובפני התקפה והפְּגֵעות על-ידי אלה. רק השריון בלבד, לדבריו, עשוי לצבור-ולרכז בוריות כה רבה, על פני גזרת-חזית צרה, עצמת-אש כזו של כלי-תותח וכלים-אבטומטיים — ועל-ידי כך „להטביע-באש“, ממש, את עמדות-ההגנה של האויב, רק בדרך זו ניתן לך להבקיע את חזית האויב ולשבש

¹⁷ הכונה, כמוכך, לכלי-ינשק אטומיים ודומיהם. — המער.
¹⁸ תחת הארגון הקודם, כ„בריגדות“ וב„קורפוסים“ טנקיים או ממוכנים, — „קורפוסים“, אשר למעשה דמו בעצמתם לדיביזיות-שריון, כפי שהללו נהוגות בצבאות-המערב. — המער.
¹⁹ דוביפיקוד בשריון ארה"ב המקביל, כערך, למושג של „צחים“. — המער.

עצמו בו רגיל היה בשעתו חיל-הפרשים ל"בלות" את סוסיו-אביריו. פירושו-של-דבר — אפשרות רבה יותר לגילויי גמישות טקטית — ואף למהלכים אופרטיביים מפתיעים.

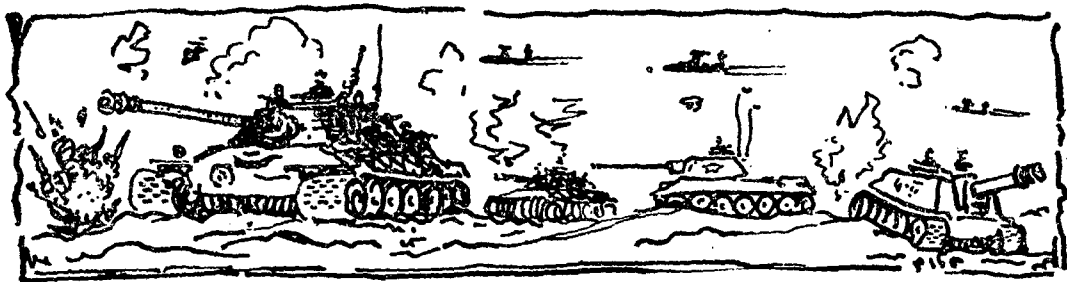
בשנים האחרונות נוצר הרושם כי ב"דרכי הפעולה וההכנה של הפיקוד הסובייטי חלה התפתחות לא-מעטה. "תרגילי-המפ"קדות", הנערכים בשביל קציניה, עוסקים לעתים קרובות בתכניות קונקרטיות לפעולה נגד "יחידות וטקטיקה של גייסות זרים". וכן נעשה, בכמה מקרים, גם בתמ"רונני-הגייסות הסובייטיים. הפרסומים ה"צבאיים הרוסיים המכוונים אל הגייסות מכילים במדורים "בצבאות זרים" מאמרים מפורטים על כלי-נשק, ארגון וטקטיקה. לגבי צבא ארה"ב, למשל, אף צוטטו ב"מדורים אלה בגלוי "ספרי-שימוש-שדה" אמריקאיים, על שמותיהם ומספריהם, והו"עקפו ציורים מתוכם²⁰.

הגדסה ופלטת-שירות. הוא מסוגל ללחום ולבצע מסעות באורח עצמאי, ללא תמיכה — וכן מוכשר הוא על-נקלה לנוע לקראת התחברות עם "חבילות"-שיריון קטנות אחרות, הדומות לו.

אלו הן יחידות מאותו סוג אשר מומחי-השריון של המערב כבר זה זמן-מה מדברים על הצורך בהן; ואשר בדומה-להן טיפה בשעתו הגנרל הגרמני מנטויפל, לצורך הלחימה נגד כוחות רוסיים, ב"1943 — ואף הגיע אז להצלחות לא-קטנות. אולם, בעוד שבמערב דיברו על כך — הרי הכוחות הסובייטיים ביצעו גיבוש גופי-צבא במגמה זו.

אחד הדברים שיש לזכרם שעה שמדובר בטקטיקה הסובייטית, הוא כי עתודות-השריון שנצטברו בצבא הסובייטי הן כה גדולות עד שניתן לו עתה ל"הוציא" במהלך של קרבות טנקים באותו אופן

²⁰ בעל המאמר, כנראה, אינו מביא בחשבון את העובדה שאת הספרות האמריקאית הנ"ל ניתן לרכוש עלידי הזמנה פשוטה בכתב — כמוכן, בתשלום מחירו התקין של כל ספר... המער. —

תמרון טנקים בסיוע מסך-עשן

ועד שהספיק האויב לסוכב את תותחיו — כבר נכבשה עמדת המארב.

ניתוח פעולותיו של לויטננט זליק מראה על תבונתו. הוא לא נכנס עם קבוצת הטנקים שלו בחוץ העשן, אלא התקדם במקביל למסך, שאותו יצר, במהירות מסע מכסימלית — והספיק בתנועתו זו להקיף את המסך מסיביב אגפו הימני של זה, במקום שנמצא במרחק של כ-600 מטר בערך מהגבעה. את 3 הטנקים מס' 6, 7, 8 השאיר הוא בשיחים, באגפו השמאלי של הענן, לשם תצפית על תנועות האויב, וכדי להפריע לאויב בנסיגותיו האפשריים להעביר את תותחיו לעמדות אחרות. אחרי שהתבהר ענן העשן, ריכזו 3 הטנקים, ביריותיהם מעמ' דתם שבשיחים, את כל תשומת-לבו של האויב על עצמם — ובכך איפשרו ביצוע התמרון ע"י הכוח העיקרי של היחידה. אני מדגיש: — אסור לטנקים, בתכלית-האיסור, להכנס לחוץ מסך-העשן, עליהם להשאיר אותו בינם לבין האויב, ולהתקדם במקביל אליו. בחוץ העשן מוגבל מאוד כושר תימרונו של הטנק. הוא עלול להכנס לתעלה, בור וכיוב"ז, — וגם אפשרות הפיקוד על הטנקים מוגבלת אזי. ושומה על המפקד שלא-לאפשר לאויב לנצל את המסך לצורך שינוי הערכותם של כוחותיו!

כשעל טנקים לפעול ב"תמרון-מצח", והרוח נושבת מעבר החזית — או סוטה בזווית חדה בלבד מכיוון זה המופנה אלינו — הרי על הטנקים, ויחידות המשנה המיצרות את העשן, להתקדם קודם-כל לג'בר האויב. את הטלת מסך-עשן בסמוך אל האויב מבצעים אזי מספר טנקים שהוקצו במיוחד למטרה זו — ואשר במהירות מכסימלית, וככל-האפשר במפ' תיע לאויב, עוברים את המרחק עד אל קו הטלת מסך-העשן. לשם הבהרת אורח-הפעולה זה נביא פה דוגמה מאחד הקרבות בחזית פולין בשנת 1944.

ליגמנט רגלים, אשר נסתייע בשתי סוללות תותח-ישראל, וסופח אליו גם גורד של טנקים מדגם T-34, קיבל פקודה לפרוץ ולשבור את מערך ההגנה של האויב, שהוקם ואורגן מבעוד מועד ויסודית — ולהתקדם ולכבוש את העירה נ השטח היה מתאים לפעולת טנקים. לפני הפעולה הקדמית של הגנת-האויב נמצאה תעלה נגד-טנקית רחבה ועמוקה. את הסיודרים לחזית התעלה, ע"י הטנקים (סתירתם במקומות ידועים, וכיוב"ז) צריכה היחה להקים יחידת-ההגנה של הרגימנט, אבל היה עליה לעשות זאת תחת אש התותחים והמקלעים של האויב, ששמר בעין פקוחה על אזור-הגישה אל התעלה.

מסקד הרגימנט, כדי להקל על הטנקים וחיל-ההגנה ולהיבטיח את הצלחתו של מבצע פריצת הגנת האויב — החליט לכסות את תמרונו במסך-עשן. לשם זה בחר המסקד 4 טנקים, עם פלגת "גחיתת" של חיל-רגלים שהורכבה עליהם — ואנשיה בעלי-נסיון בקמת מסך-עשן. 5 דקות לפני גמר ההכנה-הארגונית צונוה על קבוצה זו בת 4 הטנקים להתקדם עד לתעלה הנגד-טנקית. לנצל את הרוח — שנשבה מעבר החזית — ולהקים שם מסך-עשן.

מסך-עשן ממלא תפקיד חשוב בהעלמת תנועת טנקים בשדה-הקרב. הוא יוצר תנאים נוחים לביצועו של תמרון מוסנה, ומקטין את האבירות מאש התותחים הנגד-טנקיים של האויב.

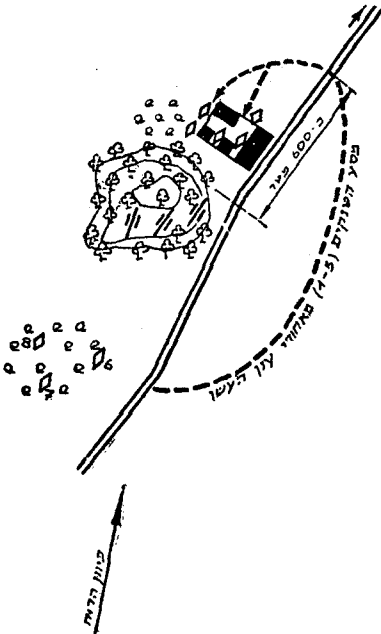
ברצוני להרגיש שיצירת מסך-עשן, שתפקידו לכסות על תמרון הטנקים, הוא דבר הכרוך בקשיים רבים. דבר זה נובע מהעובדה שהצורך בשימוש במסך-העשן מופיע בדרך-כלל בצורה פתאומית — במצבים, בהם לא נעשו הכנות מוקדמות לכך, ושעה שהטנקים נכנסו כבר לתחום אש-האויב, פירושו של דבר, שבשביל יצירת המסך נשאר זמן מועט למדי. ככל שיקרימו הטנקים בהפקת העשן, כן יקטינו את אבידותיהם. בתנאים אלה שצוינו כאן, אין כמוהן אפשרות לחכות עד שתגענה היחידות המיוחדות להטלת-עשן.

קיצורו של דבר: בזמן הקרב, כשהטנקים נמצאים כבר בטוח של אש תותחי האויב, רק הם עצמם — הודות לכושר-תמרונו, מהירותם ושריונם — יכולים ליצור את המסך. כמוהו, שמסך זה לא יתמיד לזמן רב; אבל מנסיון מלחמת-העולם השניה ניתן ללמוד שמסך המתקיים 15—10 דקות מספיק כדי לאפשר ליחידות טנקים לבצע תמרון של התלצות והערכות-מחדש. משך-זמן זה נותן לטנקים את השהות לצאת מהאזור המסוכן — ולהתרכז לשם התקפה לכיוון אחר.

כאחד מהקרבות בחזית-המזרח במלחמת-העולם השניה, קיבל מסקד פלוגת טנקים-בינוניים T-34, לויטננט זליק (*) פקודה לערוך סיור באיזור תחנת מסה"ב הקטנה (ציור 1). השטח היה פתוח וישר. כשהפלוגה, שהיו בה אז 8 טנקים, התקדמה בכיוון אל התחנה — נתקלה היא באש מן המארב. המארב נמצא כבוסתן שעלי-ד אחוזה בודדת, קרוב אל הדרך, על גבעה קטנה ששלטה על השטח. האפשרות של הפגזות הטנקים היחה בעצם, במסיכות אלו, בגדר ודאות. הטנקים נעו במהירות של 20—15 ק"מ לשעה, במרחקים של 30—25 מטר אחד אחרי השני. מכיון שלא היחה שום אפשרות להסתתר, ומאחר היה כבר לבצע עקיפת הגבעה, החליט לויטננט זליק לכסות על יחידתו במסך-עשן. הרוח נשבה, בזווית-מה, בכיוון כללי אל המארב. הוא הדליק גרתי-עשן וצויה על כל הטנקים לעשות כמוהו. לטנקים מס' 6, 7, 8 הוא ציוה, באלחוט, לעבור אל מקום מכוסה-שיחים שממול לגבעה, להסתכל משם בתנועות האויב ולפתוח באש על הגבעה מיד לכשידלל הענן. אחרי כ-30 שניות נוצר ענן של עשן, שכיסה את הטנקים. לויטננט זליק, עם יתר הטנקים, התקדם במהירות-מסע מכסימלית, במקביל לענן, לעבר הבינונים שמאחורי הגבעה. משתה"חיל הענן להתבהר, פתחו שלושת הטנקים מס' 6, 7, 8, מעמדותיהם שבשיחים, באש אל הגבעה. האויב, כשהרגיש בהם, כיון את תותחיו נגדם. אותה שעה נעו כבר יתר הטנקים מאחרי בנייני-האחווה הג"ל, שהסתירו עתה — ומשהגיעו אל הגבעה, מהצד הערפי שלה, עלו ופרצו לתוכה.

(*) וילקוביץ — יהודי אשר כעבור כ-3/4 שנה נהרג בקרב ליד באדן שבגרמניה.

דוגמה של תמרון טנקים תחת המסווה של מסך-עשן

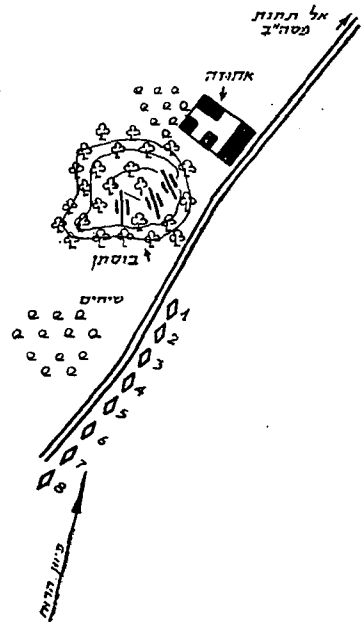
ציור 2: - מצב ב'

המצב לפני ההסתערות על עמדת-המארב

נמצאים גרמנים על הצטלבות דרכים שמאחורי יער. לפני היציאה לסיור נמצא הטנק שלו בחורשה. בין החורשה והיער היה שטח פתוח; נוח לפעולת טנקים, שהשתרע על פני 400-500 מטר. עם צאתו מהחורשה, הותקף הטנק מהצד צ"י תחת נגד-טנקי, שהיה מוסתר בין השיחים. היה מסוכן מאוד להתקדם דרך השטח הפתוח הזה, מתחת לאש אגפית של האויב, וגם להסתער על התותח היה בלתי אפשרי. לויטננט זוסר זרמסקי חזר לחורשה, ניצל את הרוח, שנשבה בכיוון אף התותח, וזרק מספר גרורות-עשן. העשן התרומם, והחל נע עם הרוח. תחת מחסה מסך-העשן, זינק הטנק במהירות מכסימלית דרך השדה הפתוח לתוך היער, והגיע להצלטבות דרכים. שם קבע שהמקום נמצא בטוח-האש של מארב תותחים (התותח הג"ל, בו נפגש זה-לא-מכבר - השתייך אף הוא למארב תותחים זה, אם כי בריחוקימה מן השאר). הוא חזר, הסתער על התותח מעורפו, השמיד אותו, והגיע בשלום אל יחידתו. מהפעולה הזו יש ללמוד שבתנאי רוח נוחים יכול אפילו טנק בודד להשתמש בהצלחה במסך-עשן. במקרים כאלה אינה קיימת, כמובן, החובה להתקשר עם שכנים, ולהודיעם על הקמת מסך-עשן.

בקרורתיה של מלחמת-העולם השנייה ידועים מקרים של שימוש במסך-עשן בקני-מיהה עצומים; למשל - בשעת תצית מפרץ סייב, ליד חצי-האי קרים, צ"י ארמית-טנקית סובאטית שלמה - והתכונות-החדש, באגפה של הארמיה ה-17 הגרמנית - בתודש מאי 1944.

אולם, זוקא הדוגמאות הנועירות שהובאו כאן - עשויות אולי במיוחד לאלפנו על התועלת החיונית שבשימוש בעשן, גם במסגרת מבצעי-סיוון קטני-היקף - דהיינו, כאלה אשר כל אחד מאתנו עלול להתקל בהם בשעת-מלחמה.

ציור 1: - מצב א'

הפלוגה נתקלת במארב שנמצא על גבעה בתוך בוסטון.

ברגע שנקבע זוו 4 טנקים והתקדמו במהירות מכסימלית, כשהרוחים שבין טנק לטנק הם 250 מטר בערך. 3 כלי-רכב הצליחו להגיע עד התעלה, הרביעי נפגע לא-הרחק מהתעלה, צ"י מוקש, אבל בכל זאת השתתף בפעולת ההעשנה. חיש מהר נזרקו מהטנקים לתוך התעלה אמצעי-העשנה. העשן הסתיר את הטנקים ואת פלגת-הנחיתה. תחת מסוה זה קפצו ה"נחתיים" לתוך התעלה, ובזמן קצר ביותר הציגו, ברוחים מתאימים, גרות-עשן בתוך התעלה - והללו הגבירו באופן ניכר את עננת-העשן. תחת מסך זה זו עתה קדימה מבנה-הקרב של טנקי-פריצה, כשעליהם רוכבת פלגת חיל-ההנדסה. אנשי-ההנדסה סידרו עד מהרה מעברים בשביל הטנקים על פני התעלה, ואיפשרו לטנקים לעבור את המכשול. שעה שאחרוני הטנקים עברו את התעלה, כשחיל-הרגלים נע אחריהם, התבחר בינתיים העשן עד כדי כך, שכבר לא היה בו כדי להפריע לתוקפים בשעת פריצת המאה-הקדמית של הגנת האויב. הסתירות הטנקים, הודות למסך-העשן, השיגה את הבקעת הגנת האויב באבידות לא גדולות, ואיפשרה לחיל-הרגלים להכנס לתוך הפרצות שנפרצו - ולשבור לגמרי, בעזרת הטנקים, את הגנת האויב בקטע קטן זה של החזית.

בהזדמנות זו רואה אני צורך להדגיש כי באם ישנו צורך להקים מסך-עשן, במצב בו הרוח נושבת לרוחב החזית, על מפקד היחידה להתקשר עם היחידות השכנות, שבאותו צד אשר אליו נושבת הרוח, ככדי לקבוע אתן את הזמן והאופן של הקמת המסך. כי יש צורך להתחשב בכך שמסך-העשן עלול לסנוור את שכנינו אלה ולהגביל את יכולת-פעולתם.

ברצוננו לספר עוד, כיצד הקים מפקד של טנק T-34, מסך-עשן, באחת מפעולות-הסיוור, וניצל אותו לשם מילוי משימתו. מפקד טנק, לויטננט-זוסר זרמסקי, קיבל פקודה לודא האם

הזחל"ם מהו -

מוביל-גייסות או רכב-קרב?

ד. המסוגל צות הזחל"ם לפתוח באש מדויקת — נאמר, משני מקלעים ומרגמה בת 2 אינץ' — ואף להחליף עמדות במהירות?

ה. האם נודע לחל"ם עקב תנועתו בלבד (ומבלי שתופעל אש) אפקט של הלם?

ו. הניתן — למרות המולת הקרב — להמטיר אשר מדויקת מ"מקלע-התפוח", המורכב בתוך לוח-השריון של חזית-הזחל"ם, בימינו, כשה- יורה נמצא במחסה הנותן לו הבטחה מוחלטת מפני אש הנשק-הקל ורסיסי פצצות-מרגמה, הפוגעים בדפני-השריון?

שאלות אלו — כולן ביחד, וכל אחת מהן לחוד — אינן אלא שאלות רטוריות; ואת התשובה להן ניתן לתת ללא כל הסתייגות; כן!

ועתה נעבור לדון בפרטות-יתר בסעיף השלישי והאחרון של דיוגנו זה, הדין בתחום השימוש בזחל"ם ובכדאיותו, לאור צירופי-המסיבות המיוחדים שבכל מקרה ומקרה — כגון, היחס שבין טנקים וחל"מים בצדך-אתה, מציאות שריון ונשק נ"ט בצד האויב, תנאי-הקרקע ועוד כיו"ב — ובהתחשב במצבים הנראים באופק, סעיף זה — הוא שקובע למעשה את מהות הדוקטרינה להפעלת חרמ"ש.

נציג אף כאן מספר שאלות:

א. האם יפעלו תמיד הזחל"מים בשיתוף עם טנקים, או שמא יתכנו מקרים בהם תפעלנה יחידות חרמ"ש בגפן?

לא-אחת מזדמן לשמוע דעות שונות (ולעתים, אף משונות) על-אודות ייעודו ותפקידו של הזחל"ם. לעומת הסברה הגיונית כי הזחל"ם הנו גם רכב-קרב, יש הטוענים כי אין הוא אלא מוביל-גייסות בלבד. נראה לי כי רוב המתוכחים מודים שהזחל"ם הנו גם רכב-קרב; ברם, הויכוח כשלעצמו, בכלל, והתוספת רבת-המשמעות של המלה "גם", בפרט, אומרים דרשני. ולפיכך, ברצוני להביע את דעתי האישית בסוגיה זו.

כאשר מנסים להגדיר את תפקידו של כלי או מכשיר כלשהו, יש לקבוע תחילה מספר עובדות עליהן תושחת ההגדרה:

- א. מגמתם של יוצרי הכלי.
- ב. סגולותיו של הכלי (והללו סותרות לעתים את מגמת המתכננים).
- ג. התחום בו השימוש בכלי משתלם (הערכה, שהנה סוביקטיבית — והיא משתנה בהתאם לתנאיו של כל צבא וצבא, ולעשירותו בכלים אחרים — המשלימים את הכלי דגן, או משמ-שים לו תחליף).

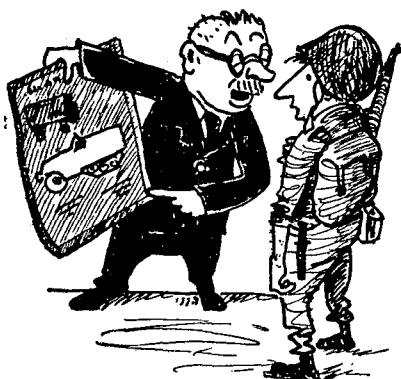
נבדוק עובדות אלו — ראשונה ראשונה, ואחרונה אחרונה.

נפתח, איפוא, בענין המגמה. מטרתם של יוצרי הזחל"ם היתה פשוטה: הם התכוונו לאפשר לחייל הרגלי לנוע בעקבות הטנק באותם שטחים בהם מסוגל הטנק לנוע, ובאותה מהירות — על אף ההפרעות הנגרמות ע"י קליעי הנשק-הקל ורסיסי פגזים ו-פצצות.

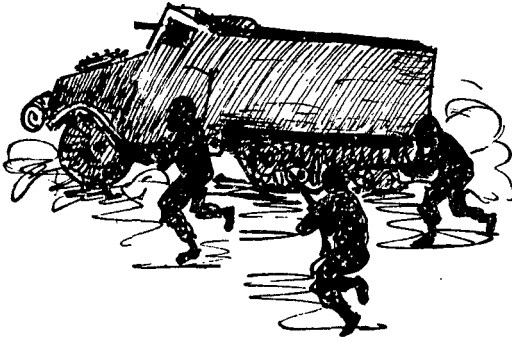
למעשה, הגדרנו בזאת את ייעודו העיקרי של הזחל"ם, אבל טרם מצינו את כל סגולותיו.

לגבי אלה, נשאל-נא את עצמנו מספר שאלות, מהן נלמד על תכונות הכלי: —

- א. האם ניתן להמטיר אש מן הזחל"ם, תוך עמידתו בעמדות-אש (ועמדות-מקלע-עליון)?
- ב. האם ניתן להמטיר אש מן הזחל"ם למספר כיוונים תוך-כדי תנועתו?
- ג. האם הזחל"ם מאפשר תפיסת עמדות-המתנה — וניגוק מאלה אל עמדות-אש?

....מטרתם של יוצרי הזחל"ם היתה פשוטה"

בלי כל ספק יתכנו מקרים רבים בהם תפעלנה יחידות חרמ"ש ללא נגקים — וזאת אף במסגרת חטיבה משורינת, ועל אחת כמה וכמה במסגרת חטיבת רגלים. אך יש לזכור כי במקרים בהם פועל החרמ"ש בשיתוף עם טנקים — מקרה רצוי לכל הדעות — יארע תכופות שבפינות שונות של גיורת החטיבה, ובמומנטים מסויימים, לא תמצא יחידה זו או אחרת של חרמ"ש תחת כנפיו המגינות של הטנק; ואז חייבת היא לדעת "להסתדר" בכוחות עצמה.

"להסתדר" בכוחות עצמה — משמע: — למלא את החלל הטקטי הבלתי צפוי, אשר נוצר עקב העדרות הטנק. הדבר ניתן להיעשות ע"י הוחל"מים בשלוש דרכים:

1. סיוע ישיר קרוב — וסיוע ישיר מקרוב.
 2. הנחתת מכת אש (לעתים — תוך כדי תנועה).
 3. ביצוע תמרון מהיר לעבר האגף.
- ב. האם במקרים מסויימים לא יהיה זה בזבז חיים — וכתוצאה מכך גם הפסד ביכולת היחידה בקרב — באם יורדו הרגלים מן הוחל"ם?

סבורני, כי קיימים מספר מצביי קרב, בהם לא יהיה זה מעשה מושכל להוריד את הרגלים מן היחידה, ובהם אין לעשות זאת אלא לאחר הקרב — ואולי אף בכלל לא.

נדגים זאת בשתי דרכים:

ראשית, כשיחידת חרמ"ש נתקלת באויב, הנע אותה שעה במשאיות, או שהנו בשלב התחלי של ארגון ההגנה, או שאינו אלא כוח קטן יחסית, כגון פטרול רגלי — לא יהיה זה מן התבונה להוריד את הרגלים מהוחל"ם למען בצע הסתערות. מכת אש חזקה ותמרון מסוים של הרכב יכולים לסיים את הפרשה ביתר מהירות ובפחות אבידות. לא אחת תהא זו אף הדרך הנכונה היחידה; כגון, כשמדובר בפעולת צפ"ם (צות פלוגתי משורין), כשהוא משמש בתפקידי משמר קדומני, או ניצול הצלחה של שריון.

שנית — וזאת אומר אני, ברעדה, אך בהכרח — יש לעתים צורך, לשם קיום תנופת ההתקפה, כי הוחל"מים יפרצו ליעד אף כשהנו מבוזר. הדבר יכול להיות מבוצע או כשנמצאים הרגלים בתוך הוחל"ם, או אף כשהלו ריק הנו ומשמש רק כעור לקיום אפקט ההלם, ובאמצעי מסייע לפריצת מכשול, כגון גדר.

(* "אש הסתערות" (Assault Fire) או "אש מהלכת" (Marching Fire) — מושג השואל מאורח התקפה של חיל רגלים (וגם כשהלו מלווה שריון). ראה — "אש מהלכת" ב"צקלון" מ' 38; וכן, ב"מערכות" ס"ד — "אש אגבי הילוך" (עמ' 82). — המער.

בלי ספק, שיטה זו יקרה היא, ואין להמליץ עליה במיוחד; אך לפעמים תמצא תכליתית, מאחר שאין לזלזל באותו אפקט אשר, למשל, ארבעה זחל"מים ריקים ("ריקים") — משמעו פרט לנהג ולנהג-משנה, המפעיל את המקלע, ואולי אף מקלען נוסף) יכולים ליצור אותו כשהם גלויים אל פלוגת חי"ר תוך פריצה אל היעד.

ג. היש מקום להפעלה משולבת, שבה פועל חלק מהרגלים על הקרקע, והחלק האחר — מתוך הוחל"מים?

שיטה זו היא, לדעתי, אחת השכיחות ביותר, והיא מגלמת בתוכה אפשרויות רבות ביותר. כאן, בעצם, מוצגת הבעיה היסודית שלנו "על חוד התער", היות וניתן פה להפעיל את הוחל"ם בשלושה אופנים גם יחד:

1. כמוביל-גייסות.

2. כרכב קרב — וזאת בשתי דרכים:

א. כ"אש הסתערות" (מוסעת *), שעלול להיות לה ערך ממשי — בהתחשב באפשרות למתן אש בשני מקלעים (כולל המקלע הנוסף של כיתת הרגלים שבתוך הוחל"ם), ברוביהם של אנשי הכיתה, ולעתים, תוך הפריצה לעמדת האויב — גם ע"י הטלת רימונים.

ב. כעמדת מקלע ניידת ומשורינת יחסית (ל-אחר שהורדו הרגלים).

ד. הניתן לנצל את הוחל"ם (הריק), על מקלעו, לצורך סיוע קרוב — ע"י פעולות נגד מטרות מזדמנות, מתן אש חסימה, שמירת אגף או עזרה בשמירה עליו?

כאן מובנת מאליה התשובה החיובית, ואין צורך בהדגמות.

לאחר כל מה שנאמר לעיל נראה לי כי נכון יהיה להתיחס אל הזחל"ם כאל רכב-קרב — נוסף על היותו, כמוסכם, מוביל-גייסות.

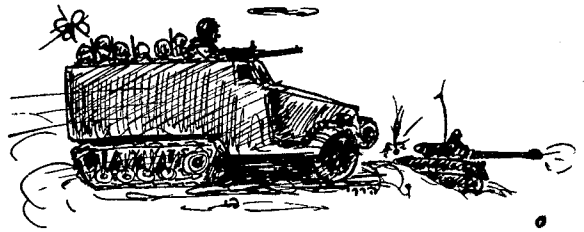
אכן, עם כוונת היא מסקנתנו — הרי יהיה עלינו גם לפתחה בעקביות. והרי להכרעה זו או אחרת בשאלה זו נודעת חשיבות רבה לגבי ענין התקנת הזחל"ם, לצורך פעולת-קרב מתוכו — דבר, שבעיקר חייב להתבטא בהתקנת תפוח-המקלע בשריון-החזית של-הרכב, ובהכנסת זכוכית משוריינת, כשהם קבועים בחזית הזחל"ם, ומאפשרים את הפעלתו התקינה של המקלע ע"י עוזר הנהג.

"בראשית" לא הותקנו סידורים כאלה בזחל"ם, אשר נחשב כמשמש בתור מוביל-גייסות גרידא. ב-היחית מ"פ חרמ"ש, נודמן לי לצאת בזחל"מים כאלה אל מול קוי האויב, בנסיון לכבוש את עיראק-אל-מנשיה (באוקטובר 1948).

מספר הטנקים שבאותה גיזרה היה דל, ובעצם היה "סמלי" בלבד. השטח היה פתוח וסיפק בקושי עמדות-אש לרובאים. מאחר שתפקיד פלוגתי היה לחלץ את הכוחות אשר נקלעו לשדה-הקטל שבין גת לעיראק-אל-מנשיה, מובן כי הדבר לו הודקקתי ביותר היה עצמת-אש — ולא יכולתי על-כן לותר על הפעלת "מקלעי-הסיפון" (או "מקלעים-עליונים"), ש-הגם מורכבים מעל לשריון-החזית של הזחל"מים (ולא — להבדיל מ"מקלעי-התפוח" — במרכזו של לוח-השריון החזיתי*). ברור, שרוב הנפגעים בפעולה היו נפגעו-ראש — וכולם מבין מקלעי-הסיפון הפעילים. ברור עוד יותר כי דבר זה לא נשאר בחזקת סוד לגבי החיילים — ופעולתם של מקלעי-הסיפון בקרב הבא היתה "זהירה" ביותר, ותכליתיות-אשם — מפוקפקת.

ביום הזכרון לחללי החטיבה

ה. האם בכל המקרים של הפעלת צוות-קרב משוריינים תהיה "תערובת הטנקים בצות" רבה די-הצורך כדי שנוכל לותר על שאר סגולותיו של הזחל"ם, הנוספות על סגולתו-מלידה לשמש כמוביל-גייסות?

בדרך כלל לא נדלה את השאלה באם נגיד שבצות מסוים היחס בין הטנקים לחרמ"ש הוא, למשל, 1:1, על יסוד ציון-העובדה כי אותו צות מורכב מפלוגת-טנקים אחת ומפלוגת-חרמ"ש אחת. חובה למנות גם את מספר הטנקים שבפלוגת-השריון לעומת מספר כיתות-הרגלים שבפלוגת-החרמ"ש. בצבאות מסויימים, למשל, מונה פלוגת-טנקים 22 כלי-רכב, והיא אף נעזרת ע"י מחלקת חרצ"ם צמודת-קבע משלה, המבטיחה אותה הבטחת-קבע בפני נשק נ"ט וחי-בורות "ציידי-טנקים". ברור, שכאשר מצטרפת פלוגת טנקים כזו אל פלוגת-חרמ"ש, בת 3 מחלקות — ויוצרת יחד אתה צג"ם, המורכב כאמור ביחס של 1:1 — הרי מוצגות אזי בפני החרמ"ש שבאותו צג"ם דרישות הקטנות לאי-ערוך לעומת אותו מקרה בו מלווה פלוגת חרמ"ש זו ע"י יחידה בת 12 טנקים בלבד, למשל. מובן-מאליו כי מספרים אלה אינם משמשים אלא כדוגמה שרירותית, וייתכנו אף "הפר-שים" גדולים עוד יותר.

אי-לכך, ברור כי הדוקטרינה של הפעלת הזחל"ם יכולה (ובעצם, אף צריכה) להשתנות מצבא לצבא. בהתאם ליחס המספרי שבין הטנקים והזחל"מים (שבצות-המשוריינת) הנהוג בו, כמו-כן, מותנות תנודות כאלו בכך האם קיימות באותו צות-משורייני יחידות-חרצ"ם, צמודות-קבע-לטנקים, ובמימדי הסיוע-האר-טילרי העומד לרשות הצות — היות וגורמים אלה הם המכריעים לגבי כך כיצד, איפה ומתי יהיה על הרגלים לרדת מן הזחל"ם.

(*) ה"תפוח" הוא מתקן חצי-כדורי (בצורת גולה-התוכה) — הנתון בתוך מיסב, שמאפשר למקלע, הנתון בתוך "תפוח" זה, לנוע חפשית לכל הכיוונים, ועם זאת לשמור על יציבותו. הזכוכית-המשוריינת הקבועה מעל ל"תפוח" מאפשרת שדה-ראיה לצורך כיוונון המקלע, במצב בו כוונות-המקלע נראות ליורה דרך הזכוכית.

התבוננתי בפנינת הנהג נוכחתי לדעת כי הלה הוריד את תריס-הנהג, והשאיר סדק קל בלבד, עד כי אף כדור בקוטר 0,303 היה בקושי מפלס לו דרך. בפעולות הבאות היו כבר אף הנהגים, ברובם, מצו-יידים בזכוכית-משורינת, כדוגמת זו של המקלען.

הבאתי דוגמאות אלו, ובפרט את דוגמת ה"תפוח" למקלע, כדי להקיש מן הכלל אל הפרט — ולהוכיח את ההכרח כי יקוימו גם לעתיד אותם סידורים, המצויים בזחל"ם, הנחוצים בשביל ניהול-קרב מתוך הרכב; וכי הם יותקנו בכל הזחל"מים, ואף ישוכללו.

וזאת — משום שהזחל"ם, בשעת דחק, הנו גם רכב-קרב".

לאחר שהוכנסו לזחל"מים, לפי דרישתי, "תפוחים" למקלע, בתוספת זכוכית-משורינת צמודה לצורך תצפית, עלתה יעילותם של מקלעני הזחל"ם פי כמה וכמה, והם פעלו בשלוה, בתנאי בטחון רב-יחסית (לפחות — בפני כל סוגי הנשק-הקל). דבר זה התבטא במיעוט אבידות בתוכם ובתוצאות מפליאות באשר לדיוק-האש ולמיעוט המעצורים במקלעים-מוגנים אלה, שהיו יציבי-הירי ביותר בגדוד כולו, פרט למקלעי הטנקים.

זאת ועוד אחרת: באחת הפעולות, כשיחידת ה"זחל"מים נמצאה תחת אש — ובעיקר אש של נשק-רגלים, לרבות מקלעי "ויקס" — הבחנתי כי הזחל"מים החלו "שוקעים" לתוך ערוצים ובורות. כש-

התקפה על מוצב מדרום לואדי אביאד, יום לפני כיבוש עוג'ה אל-חפיר.

פשיטה על חרבת וובידה

גיתנה לאנשי הסיוור הוראה להמנע מהתגלות ומלפתוח באש. כן גיתנה התראה למפקדים ונקבע סדר-יום ליום המתרחש.

ב. ההכנות משך יום — 24.11.48:

1. ידיעות.

הסיוור יצא מבעוד יום לדואימה, ברכב, לצורך תצפית על השטח. עם רדת החשכה יצא לעבר הכפר, בבוקר חזר הסיוור ועיקר הידיעות שהביא היו:

- ציר התנועה נוח לתנועה לניווט.
- גבעה 428 (ראה מרשם) מתאימה לבסיס-אש ולאור הירח יש ממנה תצפית על הכפר, שבתיו בנויים אכן לבנה.
- הכפר המונה כ־20—15 בתי אבן, המחוברים זה לזה ע"י גדרות אבן, נמצא בשטח נמוך לרגלי מדרון העולה דרומה ונמשך לאורך של כ־200 מטר ממזרח למערב. במרכז הכפר בית גבוה.
- בכפר לא הורגשה כל תנועה מיוחדת פרט למספר אורות עמומים ונביחת כלבים.
- לא הובחנו כל גדרות תיל לפני הכפר.

2. התכנון:

לאור תוצאות הסיוור סוכמה התכנית הבאה (ראה מרשם):

- יציאה מדואימה בשעה 2000 ותנועה לאורך השביל עד לקרבת גבעה 428.
- מיקום המק"ב על גבעה 428 לחיפוי נצור, ותנועת הכוח המסתער להערכות קרובה מצפון לכפר, בעוד הפרדות עם חומר החבלה ישארו ליד בסיס האש.
- הסתערות מצפון לדרום לעבר מרכז הכפר. כיבוש הכפר. השמדת השיירה והתארגנות להבטחה היק"פית בהיקף החיצוני של הכפר. (שעת ההסתערות נקבעה ל־2330).
- הבאת הפרדות עם חומר-הנפץ ופיצוץ בתי-הכפר.
- נסיגה בציר-הגישה חזרה לדואימה.
- פינוי נפגעים-על-גבי הפרדות.
- הקשר בתוך הכוח — בין המק"ב והכוח המסתער — ע"י מ"ק 300 ובנוסף סימני רקיסות ופנסי כיס.

ג. הכנת האמצעים, ניסוי הפרדות והסברת הפעולה:

משך לפנה"צ הכינו החבלנים את מטעני הפיצוץ, אשר כללו 250 קילוגרם ט.נ.ט., במטענים בני 10 ק"ג שנארוזו בילקוטי צד (שלל מצר) והיו מופעלים ע"י מאיץ שנחתב לתוכם דרך חור מנוקב בסכין-חבלנים. כן נוסו המק"בים. במקביל אורגן הכוח בשלושה כוחות-משנה שכל אחד מהם כלל שתי כיתות. נמסר תדריך מפורט לכל חבר המפקדים ובשעות הצהריים הוסברה הפעולה לכל אנשי הפלוגה ונערך תרגול קצר במבנה ההסתערות וההתפרסות לשיחור היעד. לאור הנתונים ולאור

הרקע ונתוני פתיחה

להלן יסופר על מספר פעולות פשיטה שבוצעו ע"י פלוגה ג' של הגדוד הראשון בחטיבת "גבעתי".

חורף 1948. הנגב שוחרר במבצע "עשר המכות" ובארבע שבועות נכבשה. הבריגדה המצרית הרביעית נצורה בכיס פלוגיה, והספקתה מצטמקת מדי יום ביומו. הידיעות על האויב אומרות שהלגיון מרכזו כוחות בהרחברון (בהם גם גדוד עיראקי) במטרה לסייע בחילוף הכוח המצרי הנצור בפלוגיה. כוחות חטיבתנו המודוללים והיעיפיים לאחר מבצע "יואב" (פריצת הדרך לנגב במבצע "עשר-המכות") מועברים לאזור בית-גוברין, כדי למנוע אפשרות של פריצת הלגיון מכיוון הרחברון לעבר פלוגיה ו/או נסיגת הכוח המצרי הנצור בפלוגיה לעבר הרחברון.

החטיבה עם הערכותה נוקטת בפעולות תוקפנית לשמירת היוזמה ולמניעת שטח מהאויב — פעולות המבוצעות בעיקר ע"י הגדוד הראשון הערוך בכיוון מזרח במשולש בית-גוברין—דואימה — לכיש. פלוגה ג' המונה 2 מחלקות (האבידות) במבצע יואב צימקו את הפלוגה משלוש מחלקות לשתי מחלקות) וכיתת סיירים פלוגתית — ערוכה בלכיש. מצורפות אליה מהגדוד כיתת מק"ב וכיתת מרגמות 81 מ"מ.

המשימה

ביום 23.11.48 נקרא המ"פ למפקדת הגדוד בבית-גוברין והמג"ד מסר לו את הדברים הבאים:

"הלגיון, בשיתוף המצרים, מעביר שיירות אספקה על גבי גמלים מהרחברון לפלוגיה הנצורה. הכפרים באזור משמשים להן בסיס-ביניים לשהיה ביום. שיירות אלה מאובטחות בדרך-כלל ע"י מחלקה אחת. ידיעה שנתקבלה אמרה שבלייל 24/25.11.48 צריכה לשהות שיירה כזו בחרבת וובידה הנמצאת כ־6 ק"מ דרומה לדואימה. על פלוגה ג' לתקוף את הכפר בלייל 24/25.11.48 לפגוע בשיירה ולפיצץ את בתי-הכפר".

באותו מעמד נקבע שהמ"פ רשאי להשתמש בכיתת המק"ב, כן צורפו לפלוגה כיתת חבלנים ו-5 פרדות. כבסיס היציאה נקבעה דואימה. לצורך העברת הכוחות הועמדו לרשות המ"פ משאיות.

ההכנות

א. ההכנות משך אחר-צ וליל 23/24:

עם חזירת המ"פ לפלוגה ולאחר בדיקה ע"ג מפה (תצלומים לא היו) נקבע סיוור מוקדם, ובו יטלו חלק חולית סיירים, ומפקד מחלקת-המק"ב הגדודית (שפיקד על הכיתה המצורפת לפלוגה) בפיקוד מ"מ — ס"ה"כ 6 איש. משימת הסיוור היתה לבדוק את דרך הגישה, את בסיס האש (כפי שתוכנן על-גבי המפה) וכן לצפות מקיבו על הכפר.

זמן זה צפה המ"פ לעבר הכפר, שהיה בטוח של כ־400 מטר ממנו, אשר נראה כגוש אחד של מבנים בצורים. לפני תזוזתו קבע המ"פ עם מפקד המק"ב את מרכז הכפר כנקודת כיוון מרכזית למק"ב. (לרשות המק"ב היתה תחמושת זוהרת) כן נקבע סופית, שהמק"ב יפתח באש לפי פקודה ו/או — עם פתיחת אש ע"י האויב לפני תחילת ההסתערות.

ההסתערות וכיבוש הכפר

משמוקם המק"ב, חזרו המ"פ והסיירים לפלוגה והתנועה חודשה לעבר מקום ההערכות שנקבע בגיא, כ־250 מטר מצפון לכפר. הפרדות עם חומר התבלה והתכלנים הושארו ליד בסיסהאש. הגלישה ממקום שהיה לעבר הגיא התנהלה בשורה עורפית תוך תנועה איטית וקשה במאמץ למנוע דדור אבנים. עם הגיע הכוח לגיא נתגלה מרחוק היעד והבחנו מספר אורות עמומים. אופי הקרקע השתנה לשטח חרוש — זרוע אבנים ועצי זית בודדים. תוך משנה והירות המשיך הכוח לנוע עד כ־300 מטר לפני היעד ונעצר להערכות. תוך דקות ספרות התארגן הכוח לתבנית ההסתערות שהיתה שתי מחלקות קדימה ואחת מאחור, ומפקדת הפלוגה בין שתי המחלקות הקדמיות. המ"פ מיוזם כונסו אל המ"פ וניתנה הוראות אחרונות, כדלהלן:

התקומות במבנה ההסתערות ללא התפרסות, כאשר כל מחלקה נעה בשורותיים והסיירים קדימה עד כ־150 מטר מה עד, מקום שהמחלקות תתפרסנה לפי אות או לפי פקודה במקרה ותפתח אש ע"י האויב (הסיירים יצטרפו למ"פ בהסתערות לעבר היעד); המחלקה הימנית מסתערת ומטהרת את החלק הימני של היעד, המחלקה השמאלית את החלק השמאלי של היעד, המחלקה השלישית מאחור כ־50 מטר; מרכז היעד הבית הגבוה (אשר בלס מתוך גוש הבתים); פתיחת אש לפני ההסתערות לפי פקודה; באם נתקל באש תוך תנועה ולפני ההסתערות יפתחו המק"בים באש מהירה.

לפני התזוזה הסופית ניתנה התראה למק"ב באלחוט והכוח החל לנוע לאט ובדממה. השעה היתה לערך 0030. כעבור דקות ספורות החלה נשמעת נביחת כלבים מהכפר וקולות בני אדם. כ־3—2 דקות לאחר מכן, שעה שהכוח נמצא כ־200 מטר מן הכפר, נפתחה אש של שני מקלעים ומספר רובאים משתי פאתי הכפר. אש האויב — שהבהיקה נראו בברור — היתה בלתי יעילה. המק"ב פתח באש ואישו נצפתה כשהיא פוגעת במרכז הכפר. הכוח התעכב, התפרס לפי פקודה והמשיך מיד לנוע תוך הגברת קצב התנועה והרכנת הגוף. הסיירים הצטרפו אל המ"פ. כעבור דקות מספר הגיע הכוח לטווח של כ־120—100 מטר לפני היעד. תוך כדי תנועה נתן המ"פ פקודת הסתערות ואש גם יחד, ונורתה ריקשה לסמן למק"ב להסיט את האש (הבתאם לקביעה המוקדמת). שתי המחלקות הקדמיות פתחו מיד בהסתערות תוך ירי של כל הכלים מהמתן. עם תחילת ההסתערות פסקה אש המק"ב וכעבור שניות לא רבות חודשה לעבר קצהו הדרומי של הכפר, ותוך צפית הכוזרים הזוהרים של המק"ב ע"י המסתערים.

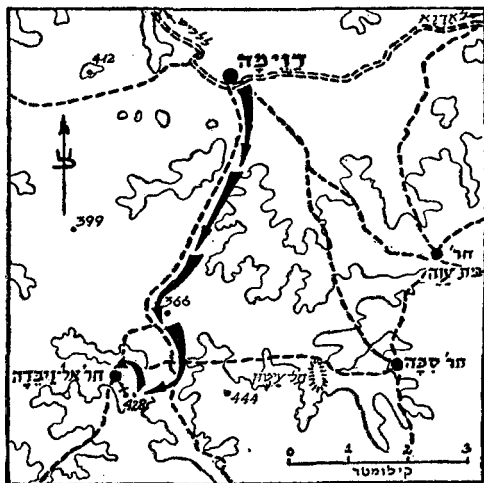
עם פתיחת ההסתערות נראה היה שאש האויב פסקה. לא עברו דקות רבות ושתי המחלקות הקדמיות נבלעו בין הבתים; נשמעו רק פקודות רמות של המ"פ והמ"כים. המחלקה השלישית עם המ"פ התקדמה ללא אש עד כ־80 מטר לפני מרכז היעד, במקום שנתקלה בגדר אבנים נמוכה. לפי פקודת המ"פ תפסה עמדות מאחוריה. אותה שעה נשמעו מקצות

נסיגה בעבר נראתה המשימה לפלוגה כקלה יחסית. בשעות אחר הצהריים המוקדמות הועברו הפרדות, מטעני התבלה וכיתת המק"ב לדואימה ונערכו ניסויים בהעמסת הפרדות והולכתם בשבילים הסמוכים לכפר (היתה הפעם ראשונה לפלוגה להסתיע בפרדות כאמצעי תובלה). בניסויי הסתבר שהעומס האופטימלי לפרדה בשטח זה הוא כ־80 ק"ג. כן הסתבר שיש הכרח להוליך את הפרדות במרכזי נהוגות ע"י נהג פרדות. (בניסוי זה לא חסרו רגעים משעשעים כאשר הפרדות "ניערו" מעליהן את מטעני התבלה וכאשר אחת הפרדות עמוסה במק"ב ונהוגה ע"י איש מק"ב דהרה כאנת נפשה, תוך רדיפה רבתי של אנשי המק"ב).

הביצוע

א. ריכוז והכנות אחרונות.

לפנות ערב עלתה הפלוגה על משאיות, תוך השארת חיילי השירותים להבטחת לכיש, ונעה לדואימה. כניסת הכוח לדואימה היתה עם דמדומי חושך וללא אורות. עם התנסות כל הכוח בדואימה התקיימה פגישה נוספת של מפקדי המחלקות, מפקד המק"ב ומ"מ התבלה (אשר פיקד אישית על הכיתה שצורפה לפלוגה). ניתן תהיך שלפני היציאה כן נבדקו מכשירי האלחוט בדיקה אחרונה.

ב. התנועה למקום בסיס האש:

לשעת היציאה נערך הכוח במסדר. נערכה בדיקה אחרונה, הגשק נטען — כדור בקנה — וננצר, והכוח החל לנוע בסדר הבא:

- כוח מוביל ומסייר — כיתת הסיירים.
- הגוף העיקרי — שלוש המחלקות (המוקטנות), כאשר מפקדת הפלוגה נעה אחרי הסיירים.
- מאסף — שלוש פרדות עם מטעני התבלה, שתי פרדות עם כיתת המק"ב וכוח מאבטח עורפי מאנשי המק"ב והתכלנים. התנועה התנהלה בשורה עורפית כאשר הקשר בתוך הגוף מבוצע ע"י רצים שנעו ליד המ"פ. משך התנועה לא אירעו כל אירועים או תקלות וקרוב לשעה 2300 הגיע הכוח לרגלי גבעה 428. הפלוגה נערכה להבטחה היקפית, מכשירי האלחוט נפתחו וכיתת המק"ב, בהבטחת הסיירים, עלתה לתפיסת בסיסהאש. פעולה זו נסתיימה תוך חצי שעה לערך. משך

היעד ירי צרורות והתפוצצות רימונים וכן פקודות וצעות האנשים.

הרושם הכללי של המ"פ היה שהענין "הולך" בקלות יתר. לפיכך, מבלי לשהות יתר על המידה, הורה למחלקה השלישית להסתער לעבר מרכז היעד ולהשתלט על הבית הגבוה שהובחן בבירור ואשר לפניו היו מספר בתים נמוכים. למק"ב נתנה פקודה להפסקת אש וחולית סיירים נשלחה להביא את הפרדות עם חומר-הנפץ.

המחלקה השלישית הסתערה לעבר הבתים ללא אש ומבלי להתקל באש אויב. כעבור מספר דקות הצטרף המ"פ ועמו חולית חבלנים ושאר הסיירים למחלקה אשר היתה כבר בין הבתים הנמוכים — אותם "בדקה" ע"י ירי צרורות ת"ת וזריקת רימונים — בתנועתה קיימה לעבר הבית הגבוה. לא ארך הזמן והמ"פ של המחלקה שועה במרכז הודיע למ"פ בצעקה שהבית הגבוה בידיו. כאשר הגיע המ"פ לבית הגבוה, פגש שם את המ"מ וכן רצים משתי המחלקות האחרות אשר הודיעו לו על השלמת ביצוע המשימה ע"י אותן מחלקות וביקשו הוראות נוספות. האש בינתיים פסקה כמעט, אם כי אירפה אישם נשמעה עוד יריה או ירי צרור מת"ת.

פיצוץ הכפר

המ"פ עם מ"מ החבלה החלו בסיוור הכפר תוך מעבר המחלקות וקביעת שיטת ההבטחה ואופן הסגת הכוחות לאחר הפיצוץ. עוד הם מסיירים ומהרס הדורמי נפתחה אש מקלע ומספר רובאים לעבר הכפר. המ"פ התקשר עם המק"ב, ולאחר שהתברר שאנשיו צופים את הבהקי היריות הורה להם לפתוח באש לעברם; ואכן כעבור דקה לערך החל המק"ב יורה לעבר הרכס. אש האויב שותקה בתחילה, אולם חודשה עד מהרה. בשעת הביקור אצל המ"מים הסתבר, שפרט לשני פצועים קל מרטיס רימון (ספק שלנו ספק של האויב) אין אבידות; כן הסתבר שלא נמצאה כל שריטת-אספקה בכפר וכי ששה שבויים שנחפשו — הנם כולם מקומיים.

תוך הסיוור נקבע שהפיצוץ יתחילו משני קצות הכפר לעבר המרכז והבית בן שתי הקומות, (שבינתיים התברר שהוא משמש כטחנת קמח) יהיה האחרון לפיצוץ. כן נקבע שהמח"לקות יסורו למפגש, כמאה מטר מצפון לכפר, לפני הפיצוץ האחרון — לפי הוראה שתיצא ע"י רץ. מפקדת הפלוגה התקמה ליד הבית הגדול במרכז הכפר.

השעה היתה לערך 0130 כאשר הפרדות עם חומר החבלה הגיעו לאחר תנועה מואצת ע"י הסיירים. החבלנים ניגשו לעבודתם בנחת כשאל כל חולית חבלנים מתלווה פרדה נושאת

חומר-נפץ (ופרדה אחת נשארה במרכז הכפר לעבודת הגמר). עם הפיצוץ הסתבר שהפרדה היא חיה מופלאה שאינה מתרגשת מפיצוץ קרובים. כל אותה העת המשיך האויב בהנחת אש לעבר הכפר כשהמק"ב שלגו עונה לו לסירוגין. הזמן התקדם ועמו הפיצוץ שעלו מדי פעם. בשעה 0230 לערך סיימו החבלנים את פיצוץיהם. מסתבר שהיתה הפרדה בשימוש בחומרי חבלה, וכי ניתן לפוצץ בתיכפר כאלה בכמות פחותה של חומר-נפץ. בשביל מספר בתים נוספים לא היו מטענים. הועברה הוראה למחלקות על נסיגה למפגש תוך מעבר מפקדת הפלוגה ודוח; ואכן תוך 10 דקות היו כל המחלקות מחוץ לכפר תוך השארת חולית חבלנים והבטחה לפיצוץ הבית האחרון.

הנסיגה

עם פיצוץ הבית הגבוה התרכז כל הכוח במקום המפגש, נערך מפקד נוכחים והכוח החל ונסוג לעבר גבעת המק"ב, תוך הגברת אש המק"ב לעבר הרכס הדורמי. עם הגיע הכוח לקרבת גבעה 428 נערך להבטחה הקפית; המק"בים פורקו והועמסו על-גבי הפרדות; והכוח החל בנסיגה לעבר דואימה בשורה עורפית עם הבטחה מלפנים ומאחור. הפצועים צעדו בכוחות עצמם. עם מדומי בוקר הגיעה הפלוגה לדואימה וכאן הסתבר למ"פ שה"פרטיזנים" של הפלוגה (מלוחמי היערות נגד הגרמנים במלחמת העולם השניה) מוליכים עמם עדר פרות קטן כאשר כל פרה מובלת ע"י שנים — אחד מושכה בשתי האצבעות בנחירים, ושני מסובב את הזנב כקפיץ על-מנת לשכנע את הבהמה להאיץ דרכה. לאחר ארוחה חמה, שהוכנה לחוזרים ע"י הרס"פ, עלתה הפלוגה על גבי משאיות וחזרה ללכיש.

מלקח הפעולה

א. הפרדה היא אמצעי תובלה מצוין בשטח הררי; יתר על כן אין היא רגישה לאש והתפוצצויות (אם כי לא ברור לי באם זו תוצאה של אימון מוקדם או שכך הן מטבען). אך יש צורך בנהג פרדות מלווה.

ב. המק"בים ניתנים להפעלה יעילה בלילה ללא מיקום וסיוע מוקדם, באם מצוייה תחמושת נותבת ובאם השטח "נותן" תצפית אש.

ג. נצירת האש ע"י המסתערים מנעה מהאויב את איכונם והכונת אש נגדם, ובפרט שהאש נפתחה בהיות המסתערים קרובים ליעד — תוך ריצת האנשים והשמעת קולות הסתערות — דבר שהביא לשבירת רצון האויב להלחם ולבריחתו המהירה.

שיטה חדשה בחינוך שדה

אף אגדה שאת המקצוע הזה מסוגל להדריך איש אחד בלבד בכל צה"ל! אולם כל אלה הם דיבורים מיושנים. כאשר תראה את ה"שיעורים" המפורטים בחוברת הנדונה, תינכה שאכן לא ייתקל המ"כ ב"קשיים מיוחדים בהדרכה במקצוע זה.

— כיצד, אפוא, מצאו את הפתרון?

— כל השיעורים סדורים שם בארבעה פרקים, לפי ארבעה נושאים: אש ועשן, צמחי מאכל, צמחי מרפא, תושית-שדה. השיעורים בנויים לפי שלבי ההדרכה המקובלים: הצגה, לימוד, תרגול וסיכום — ופורטו עד אחרון פרטיהם.

— עדיין לא השכלתי. אולי תוציא את החוברת ונעיין בה קצת?

— מוטב כך. קרא, למשל, כאן:

— האם שמעת על החוברת החדשה של "חינוך-שדה"?

— שמעתי? הרי קיבלתי אותה עוד בטרם הופצה! — אם כי לספר בן שני חלקים לא הייתי קורא בשם "חוברת".

— שני חלקים?

— אף שונים זה מזה בתוכן ובמבנה: החלק האחד מכיל פירוט שיעורים, כפי שהמ"כ חייב למתן לכיתתו, והחלק השני...

— המתן רגע, מה אמרת? — כל מ"כ יערוך בכיתתו שיעורי חינוך-שדה? הרי ידוע שבמקצוע זה מסוגלים להדריך "מומחים" אחדים בלבד, ודרושה לכך הכשרה ממושכת ו"שגוען-לדבר".

— אתה "חלש" ידידי: לפני זמן לא רב התהלכה

שיעור 4. תמרורי-עשן

הנושא: תמרורי-עשן.

המטרה: שעה אחת.

המסרה: ללמד את החייל להעלות במהירות תמרורי-עשן מבלי שיוקק לאמצעים מלאכותיים.

קבוצת החניכים: כיתה.

השטח: בעל צמחיה מגוונת.

הכנות: קבע בשטח מקום חשוף, או סלע, המתאים לגסיונות ההבערה.

הציוד: רגיל, (יש לודא שיהיה לכל חייל כלי-התחפרות-אישי), ונוסף עליך — גפרורים.

• • •

1. הצג את הנושא

להלן — סדר-ההצגה.

א. הסבר: — לא תמיד ישנם בידי החייל רימוני-עשן או גרות-עשן, כי יתכן שכבר אזלו מכליו, או שלא לקחם איתו, כדי לא להכביד על גידותו. לפיכך, עלינו ללמוד להעלות במהירות תמרורי-עשן ללא אמצעי-עזר מלאכותיים כנ"ל.

שאל: "לשם-מה נחוצים תמרורי-עשן?"

תשובה: למתן סימנים-מוסכמים, שהותנה עליהם עם יחידות אחרות בשטח, עם מטוסים, וכיו"ב.

שאל: "לשם מה נחוץ ללמוד להעלות את התמרורים במהירות רבה-ככל-האפשר?"

תשובה: כדי לאפשר שימוש יעיל בתמרורים לפי לוח-זמנים מדיק, ובמיוחד כדי לאפשר למטוסים להבחין בתמרורים תוך-כדי טיסתם.

ב. קצוב 5 דקות להבאת צמחיה-הצתה טובים וענפים שהם, לדעת החיילים, טובים להעלאת עשן.

ג. הצג: קח כמות מתאימה של תומר-הצתה, והגת עליו את הענפים הטובים להעלאת עשן, כשהם צפופים למדי. הצת מלמטה — והעשן יעלה כעבור שניות אחדות.

הסבר: הצתנו אש-בסיסית מהירה וחמה, והנחנו עליה חומר מתאים להעלאת עשן. הנה, זוהי כל התורה כולה.

2. למד את הנושא

להלן — סדר-הלימוד: —

א. פקוד על משה להדליק כמות מתאימה של אחד הצמחים שהובאו עליידי החיילים, על גבי אש-בסיסית טובה. תוך-כדי עבודתו חזור עם החיילים על "חמשת היסודות" (לפי בקשת-מ) של הצמח הנדון, או למד אותם (אם הצמח חדש להם).

- ב. עקוב, יחד עם החיילים, אחר כמותו של העשן אשר הצמח הנוגד מעלהו, צבעו, ומשך-קיומו.
 ג. מקוד על חיים להדליק צמח אחר, והמשך ללמד את "חמשת היסודות" כנ"ל. את החייל המדליק יש להחליף לכל סוגי-צמחים שמבעירים אותו. אם מצויים בשטח צמחים מתאימים-לעשן שלא הובאו עלידי החיילים — הבא גם אותם, ולמד כנ"ל.
 ד. סכם: חזור על תכונות העשן של כל צמח וצמח.

3. תרגל את הנושא

להלן — סדר-התרגול: —

- א. חלק את כיתתך לחוליות בנות 2 חיילים.
 ב. שלח כל חוליה לנקודה מסוימת בשטח, וקצוב 5 דקות להכנת החמרים לתמרוך-העשן.
 ג. לפי אות מוסכם מראש יבעירו כל החוליות את ערמיתיהן.
 ד. החוליה שתצלית להעלות ראשונה את העשן היא החוליה המצטיינת.

4. סכם את הנושא

סכם, תוך שאלות ותשובות: למדנו, כי כדי להעלות עשן במהירות יש צורך באש-ביטית מהירה וטובה, ובחומר מעשן. בדקנו את הצמחים השונים הטובים-לעשן בשטח זה, ולמדנו אותם. כאשר נהיה באזור אחר — נבדוק גם שם את כל הצמחים, ותכונות-הבעירה שלהם, ונדע גם שם להעלות עשן באותה מהירות בה העלינו אותו כאן.

ה ע ר ה :

במשך השיעור כולו — הקפד על כללי-הזהירות מפני דליקות. בגמר השיעור עבור ליד כל "נקודות-העשן" של החוליות, ודא שלא יישאר אף ניצוץ אחד בשטח.

להלן — רשימת הצמחים המתאימים לשיעור זה:

(59)	נעצוץ	(4)	אזוב
(61)	סיאה	(5)	אזוב-התה
(62)	סירים	(6)	אזוביון
(68)	פרקק	(14)	אלת המסטיק
(71)	צמרנית	(15)	אקליפטוס
(76)	קטלה	(16)	ארכובית
(78)	קימוש	(18)	אשל
(81)	רפח	(44)	חרצית
(83)	רותם	(46)	סיון
(87)	שמר-השדות	(50)	יתרן
(90)	תאשור	(58)	גואאה

→ רפח, 81

* * *

— אכן, עכשו הכל ברור ומפורש פרט לעיקר: מה הם דברי החידות שבסעיף "למד את הנושא": — "למד את 'חמשת היסודות' (לפי בקשת"מ) של הצמח הנוגד"?
 — ומה המספרים המשוניים שליד כל צמח ב"רשימת הצמחים המתאימים לשיעור" דלעיל, — ובכלל, כיצד ילמד המ"כ להכיר את הצמחים הללו ולמצאם בשטח-האימונים?
 — אל נא באופן: זכור-נא שלא ראינו עדיין אף חצי המלאכה, ודי לחכימא... החלק השני של החוברת נקרא בשם: "חמשת היסודות" — תקצירים ל-90 צמח, לפי מפתח אלפא-ביתי. כדי להקל על המ"כ שאינו בקיא ביותר בסדר האלפא-ביתי, ניתן גם מספר סידורי ליד כל צמח; ואלה הם המספרים שראית ליד שמות הצמחים שברשימה הנ"ל. וקוף אצבעך על אחד הצמחים הרשומים כאן בסוף השיעור — וגראה, מה נמצא כתוב אודותיו בחלקה השני של החוברת:

ר פ ח

— 81 —

1. ביאור-השם: קשור בשם המקום רפח, אשר בסביבותיה הוא נפוץ הרבה.
2. קוים לאבחנה: שיה בעל ענפים מעוצים וגמישים, העולים כלפי-מעלה, מקבילים זה לזה. בצדי השיח מצויים לרוב ענפים יבשים שבורים, נטויים כלפי-פרקע. תנועת הענפים ברוח מהירה, וגכרת למרחוק. העלים ירוקים-צהבהבים וקטנים, בקיץ — וירוקים-כהים, גדולים יותר ובעלי-אונות, בחורף. לשיח ריח אופייני געים.

3. שימושים (ועצות שימושיות):

- א. להצתה: הענפים היבשים (ובמיוחד, הסתעפויותיהם הדקות) הם חומר הצתה משובח.
- ב. להזנת אש: הענפים העבים יותר משמשים חומר-הננה טוב בכירה גדולה — אך יש להביאם בכמויות גדולות, כי הם נאכלים במהירות.
- ג. לעשן: הענפים הירוקים מעלים עשן כבד במיוחד.
- ד. לחילוץ רכב מחול: יש להשתמש בענפים היבשים, או בענפים הקצייים. אין להשתמש בענפים החרפיים, כי הצמיגים עלולים להחליק על גב המיץ, הנחשט מן העלים.
- ה. להסתר: בעת השימוש בשיח לצורך זה, יש להמנע מגעת בענפיו — שלא להתגלות על ידי תנועתם. ולהיפך: תנועת ענפי-רפח (כששאר שיחי-הרפח בסביבה אינם נעים) עשויה לגלות אויב מוסתר.
- ו. לציון נקודות בשטח (*).
- ז. תפוצה: באזורי-החולות ובאפיקים-חוליים בנגב, ולאורך רצועת-החולות של עמק-החוף.
- ח. במקורותינו העתיקים: — בתנ"ך, ספר דברי-הימים א (ו' 25) — מוזכר השם "רפח" כשם איש (גם בימינו קיימת משפחת-בדוים הנקראת על שמו של הרפח).

לעיון נוסף: "חינוך שדה", ג' — עמודים 30—34.

שיעורים. ולא עוד, אלא מודגש שם כי על כל שיעור יש לחזור בכל שטח שבו נמצאת היחידה, ובכל עונת-שנה, כדי להכיר בדרך זו את הצמחים המשמשים למטרות השונות בכל אזורי הארץ ובכל העונות.

— שמע, אם איני טועה, היו פעם מדגישים בשיעורי חינוך-שדה את חשיבות הצמחים לציון נקודות בשטח, לפיתוח ההתבוננות, ולצרכי שדאות בכלל. אינני רואה כל זכר לנושא זה בחוברת "שלך".

— כנראה שלא קיבלת עדיין את ה"תיקונים ותוספות לחוברת אימון-הפרט בשדאות"!

— ? ? ?

— תנוח דעתך, גם אני עוד לא קיבלתי, אך במקרה שמעתי עליהם: — בקרוב יופצו דפי תיקונים ותוספות ל"חברת הירוקה", לצורך שילוב חינוך-שדה. בדפים אלה מפורטות כל הדרכים — בלויית דוגמאות — לניצולה, תוך כדי אימון הפרט בשדאות, של הכרת הצמחים בכיוונים שהזכרת זה-עתה.

— אני רואה, אפוא, שאין ברירה אלא להתחיל להתעניין בצמחי השדה. אולי אתה יודע מה שם השיח הירוק שהוא שם? — שמע! אני מתחיל לחוש, שעצם ההכרה של הצמחים הסובבים אותנו בשטחי האימונים — ובמיוחד לפי "חמשת היסודות" שלך — תהיה נכס עצום בצקלוננו של החייל ותתרומם להידוק קשריו עם הארץ ולהעלאת הרגשת הבסתון שלו בשדה. מה דעתך?

— דבר זה אינו נופל מכל השימושים ובני-השימושים אשר מצאו המומחים הללו בצמחים!

— מעניין לדעת אם הם עצמם חשבו על הענין מבחינה זו...

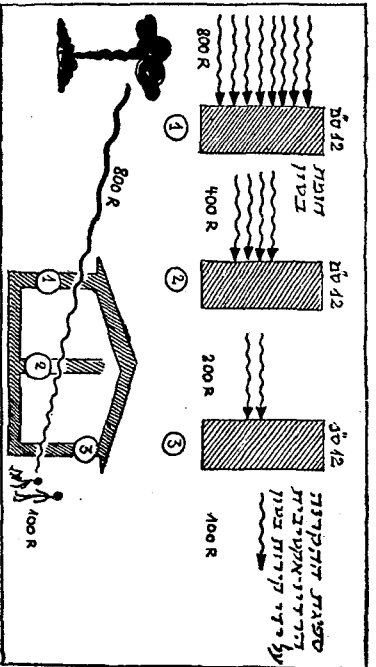
— יפה, בינתיים נתבררה לי מהות "חמשת היסודות" והקשר שלהם אל "בקשת-מ" — הלא אלה ראשי התיבות: ביאור השם, קוים-לאבחנה, שימושים, רפוחה, במקורותינו העתיקים. אכן, רעיון נאה, להקלת ה"אריזה" של החומר בזכרון. אולם מדוע אין כאן איזה תצלום מתאים ליד כל צמח, כדי שאפשר יהא לזהותו?

— אני רואה שהגעת כבר אל הקיצוניות האחרת. וכי משער אתה שאפשר לסמוך על המ"כ שיוכל לזהות צמחים בלתי מוכרים לו לפי תצלום ולפי הקוים המעטים הניתנים כאן בחוברת כתוכניר בלבד? — עד כמה שאני מבין, יפה עשו שלא הביאו כאן תצלומים, כדי שלא ליתן פתחון לשום מ"כ יהיר לנסות לזהות ב"כחות עצמו" צמחים שאינם מוכרים לו. שאם יעשה כך, עלול הוא לסכן את חייליו, ובמיוחד לגבי צמחי מאכל, משקה, תבליים ורפואה.

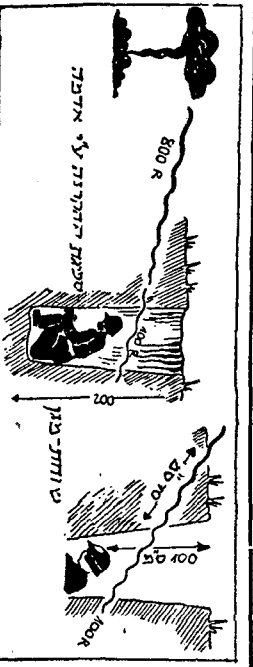
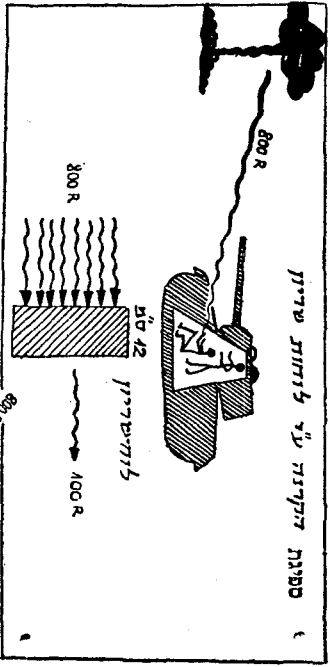
— אם כך הדבר, כיצד יכירו המכ"ם את הצמחים הללו? — פשוט מאוד: — בהיותם טירונים ילמדו זאת אצל המכ"ם שלהם בשיעורי חינוך-שדה, ובהיותם כבר למפקדים ישלימו את ידיעותיהם הן באשר לחומר והן בדרכי ההדרכה בעזרת אותם "מומחים-לדבר" שהזכרת תחלה, — כנהוג בכל מקצוע ומקצוע. ואשר ל"דור המדבר" — כוון, המכ"ם הנוכחיים, שעדיין לא ספגו את התורה בסירוגונם — כבר שמעתי כי בקרוב יטפלו בזה, וידאגו לכך שנדע את הדברים. — אם כך, מתחיל הענין להיות רציני. אבל איפה כתוב מתי ינתנו שיעורים אלה, וכמה זמן יש להקדיש להם בתכנית האימונים?

— גם לנה דאגו הדואגים: בתכנית האימונים החדשה של ח"ר ראיתי גם תכנית לחינוך-שדה שפורטה בטבלאות-

ההשפעה הרדיואקטיבית

א. השפעתו של הקרנה רדיואקטיבית ע"י 3 קירות בטון בوزן 120 מ"מ (כ"א).
ב. האנשים שמחוולי בנין בן 3 קירות — מוגנים יחסית (הקרנה שוויון לשאחיה).

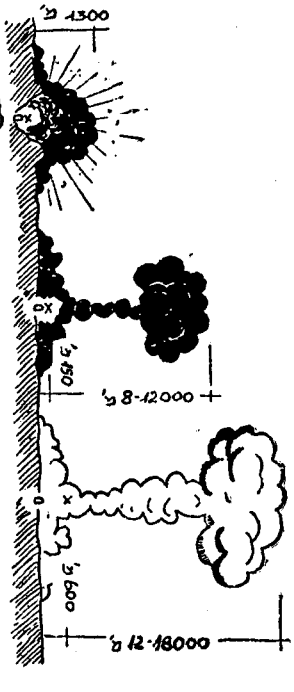
ההשפעה הרדיואקטיבית מטוגנת בתחזות "רונטגן" בהאמצעות האות R. כל מד"על כולושו R 100.

נפיצי-אטום לסויה-יהם - ופוגיעתם

רבות מדובר על פעולת ההרס וההשמד הנגרמת ע"י התפיצויות קליניים אטומיים או מעטה מול הידורה המפוזרות על סמדתן ורחוקות של מפיעות אלה — שונים המקצועים של מלחמת המצור (והולכים) של נקמת האמץ מולדומתה שונים העיצור של טבלאות מצורות המטם כאן במין קוראני מצי החלה את סוגי העקייים של פנץ פצצות אטום (או כל קליצי אטום אחר) נפיצי אורז גברי נפץ אורז נפץ ונפץ קרקע עם מרעפים אטומים). המהבונן במרומי הטוח והמצב לגבי מפיעותם של אטומים כליצייז ומבנים — יוכל על נקלה להכין את המסקנות המכניות, המטפיות המשתמעות מנתונים אלה.

יצוין כי מחברי הלווחה ביססו את חישוביהם על פצצת אטום "מקונה" בה 20 קילוטון; בעוד שבחישובים המוקדמים של מלחמה "אטומית" מקובל עולה בכמה צבאות הרוקם בן גופי-ההבא למקרה של מלחמה "אטומית" מקובל עולה בכמה צבאות להבס את החישובים על קליצי-אטום שצמח 35 קילוטון...

- נפיצי-אורז גברי (כ-600 מ' מעל לקרקע)
- נפיצי-אורז נמול (כ-150 מ' מעל לקרקע)
- נפץ במל-עומם-השהיה (כ-15 מ' מחות לפני הקרקע)

תכונותיו:
ענןרפץ כוח מאור. השפעת ברומה לרעיות-אור. נפץ עפר, עולה אטום יומל, ריחם מרומם תחוקקקים אר' בשמבונים השפעה רדיואקטיבית מושבת יומל. יוצר משהו קרקע נולד יומל יהווה משהו שפמוצי נפץ קומל 30-100 מ' בעומם. כ-100 מ'.

תכונותיו:
ענןרפץ בהם. תפוציה" ריחם האבק חול' קיץ עפר, עולה אטום יומל, ריחם מרומם תחוקקקים אר' בשמבונים השפעה רדיואקטיבית מושבת יומל. יוצר משהו קרקע נולד יומל יהווה משהו שפמוצי נפץ קומל 30-100 מ' בעומם. כ-100 מ'.

תכונותיו:
ענןרפץ לכו מבוהק. מפוציה" המהמה חול' דקות לנבוע 18-12 מ'. תפוציה" חול' רדיואקטיביות חול' לזמ 2 דקות בערך. השפעה רדיואקטיבית מושבת יומל. יוצר משהו קרקע נולד יומל יהווה משהו שפמוצי נפץ קומל 30-100 מ' בעומם. כ-100 מ'.

הצעדה - כיצד?

בינה ובין נחלאי „החוף“ והנה מפנה אחד מאנשי השורה האחרונה של הקבוצה הנגוזה את ראשו לאחור. שניו נחשפות בחיך התגרות. „צנחנים, בואו מהר!“ נשמעת צעקתו.

„להתראות בדרך!“ נושף צנחן.

משאית מגיחה משולי הכביש ונעה בעקבות הנחלאים. מלוע הרמקול שלה משתאג המנון-הנחל. תלתיה השוכבים של נחלאית מתפתלים כנחשים בזקפה את ראשה מעל לתא-הנהג.

„מרץ, החוף! הבנות באות מיד לצעוד אתכם!“ היא מריעה.

משאית אחרת מתיצבת במקום שנתפנה על ידי משאית הנחל. אורות הפנסים נופלים על הכומות האדומות של נוסעיה.

„כיפאקו“ מריעה ממנה צנחנית.

„הי“ נענים הצנחנים — משל ירה מתוך כל אחד מהם תותח. — „כיפאקו“ — „הי“ — „כיפאקו!“ — „הי! הי! הי!“ מכוניות אלו מחלוח אל הקבוצות הצועדות, בדומה לאותן סירות המתלוחות אל חוצי תעלת-למנש, או הכנרת. בהן משקה, אביזרי עזרה ראשונה ו...מטען של בנות, שחשיבותן לצועדים אינה פחותה משל המטענים שהזכרתי, כאשר ננכח בהמשך הדברים.

„בכמה הם כבר לפנינו בזמני?“ שואל צנחן גמלוני את השופט שלידי.

„עשרים דקות“ עונה השופט בלא היסוס.

„היום נחשבון אתם“, מבטיח הצנחן, ומתחיל להתניע את רגליו בדריכה במקום.

„זה לא כך, זה הרבה יותר“, לוחש שופט אחר באונו של השופט, שעמו שוחח הצנחן.

„לא חשוב, שיאמינו — אין דבר“, משיב הלז.

„הצרה היא, שאחרי שלושה ימים של צעידה הפך שופטה של כל קבוצה לאיש הקבוצה“, סח לי שופט בכיר. „נסה אתה לצעוד עם שכאלה ארבעים קילומטרים ביום, מבלי להתאהב בהם.“

„דקה אחת ליציאה!“ מתרה הקצין המשלה.

תיפופו המעורר של תוף נשמע בסמוך. הצנחנים מגבירים את הדריכה במקום.

„שמונה... שש... ארבע... שתיים... צא!“

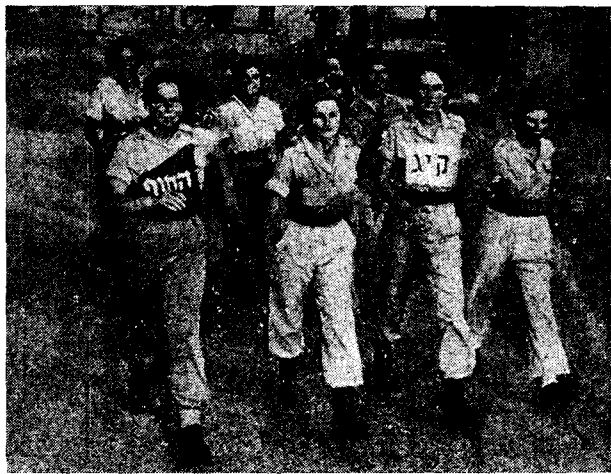
הקבוצה מסתערת קדימה. קבוצה חר' שה נגשת לקר-היוגוק, אני, כמשקיף, כבר חש מוקרות בכפות הרגליים. קשה עד מאוד שלא להסתף עם נתשולי צועדים אלה, המשמרים בתוכם, ביום הרביעי של התחרות, ששוך-קרב ורוח רעננה ותוססת, משל אך זה החלו את הקילומטר הראשון.

השעה 03.30. אנו נמצאים בקשת-כביש קטנה המחברת תחנת-דלק עם כביש נתניה-תל-אביב. זוהי נקודת-היוגוק של תחרות-הצעדה, לקבוצות ולבודדים, אשר הגיעה עתה ליומה הרביעי — ולארבעים קילומטרים האחרונים. הקבוצות ה- צבאיות בנות שלושים האיש ערוכות זו מאחורי זו בעיקולה של הקשת; שופט חמוש בשעון-תחרות משלח מדי דקות אחרות אחת מהן. זמני היציאה נרשמים לאור פנס, על ידי חיילת. נוגה תאורת-הגיאון הצבעונית של התחנה נוסך גופך של עליונות למעמד המרתק הזה — בו דורכים עצמם נחלאים צנחנים, רגלים, תותחנים ושריונאים לצעידת-הגמר („פיניש“ בלעז) — התובעת מהם, כידוע לכל, מיצוי כל עתודות-הכוח הגופניות והנפשיות, שנותרו לאחר שלושה ימי צעידת-תחרות, ומאה ועשרים קילומטרים.

קבוצת הנחלאים „החוף“ מתניעה עתה את עצמה באמצעות דריכה חופשית במקום, בעוד השופט מונה את השניות שנותרו עד ליציאתה.

- „עשר!“ מכריז הוא. — „עשרו“ וזהמים הנחלאים פה-אחד.
- „שמונה!“ — „שמונהו“ רועמים הנחלאים.
- „שש!“ — „שש!“ משתאגים הנחלאים.
- „ארבע!“ — „ארבעו“ — כרעם בגלגל.
- „שתיים!“ — „שתייםו“ קוראים הנחלאים בגרון.
- „צא!“

הקבוצה נורית-מעצמה קדימה. אין זו הליכה. זוהי הפסעה חפזיה של הרגליים, הגובלת בריצה. בגבים רכונים לפנים — מקצת מחמת מעמסת התגור והנשק האישי, מקצת מחמת תשוקת הגוף להדביק את הרוח הזואה קדימה — ממחרת הקבוצה אל תוך חשכת האשמורת האחרונה של הלילה. על קר-היוגוק מתיצבת עתה קבוצת צנחנים, אשר קרב מר נוש

שנכתבו כודאי בידים כנות, אך בידים שלא דוקא בהן הופקד בשחון המדינה.

שתי אפשרויות נסתמו לי בסוגיה זאת. האחת הועלתה על ידי הרמטכ"ל בנאום הנעילה של הצעדה. רב-אלוף משה דיין אמר, כי הצעדה והשתא השיגה אמנם שיא צעידה נאים, אך בשנה הבאה לא יידרשו הצועדים "לשבור" שיאים אלה. מת' גבשת הצעה, להעמיד את התחרות בצעידה על בסיס של מעבר מרחק נתון בפרקי זמן שיהיה מתון יותר מן השיא שהושג; ובסופו של כל יום צעידה — להעמיד את הצועדים למבחן "אות'הקלע". תחרות כזאת תחייב את הצועדים שלא להמריץ יתר על המידה את צעידתם, מחשש שמא לא יימצאו בקר' הכושר שעה שיועמדו למבחן הקליעה.

האפשרות השניה, שנסתמה לי תוך כדי שיטוטי במסלול, היא תחרות על בסיס של מעבר מרחק נתון בזמן מתקבל-על-הדעת, מתן נקודות נוספות בעד זמן טוב יותר — ומתן שהות נפיושה למתחרים בטרם יועמדו במבחן צבאי הכליתי, כמוצץ. זמן הנפיושה ייקבע ביחס הנתון לזמן בו עברו הצועדים את המרחק הנתון. כלומר, שכל שיקצר משך הצעידה, כן תועזק לה לקבוצה שהות נפיושה גדולה יותר, לפי מודד שיקבע ע"י מומחה לדבר. תחרות על בסיס זה תתאים יותר למוגנו הסוער מקצת יותר ממזגם של ההולנדים, אבות רעיון הצעדה; היא תעניק פיצוי נאות להישג נאה, ועיקר העיקרים — היא תשמור בתוכה את גורם התחרות, שהוא הוא, יותר מכל גורם אחר, המרומם את רוחם של המתחרים ושל הצופים, מרתק את תשומת-לב הציבור והנוער למפעל, ובעקבות זאת — מרבה צועדים בורכי הארץ.

ככל שמסיר אני במסלול הצעדה, כן מרבה אני לצדד בזכות הצעה השניה, "התחרותית". הנה, עוברים על פני השריונאים. קבוצתם שמה לה לחוק שלא להגרר אחרי ההס' תערות הנמרצת קדימה, לה נתפסו רוב הקבוצות האחרות. דגש השריונאים מושם בליכוד ובהופעה הנאה. בשורתם הראשונה נישא ברמה נסהחיל שלהם. קודם לכן העפתי מבט בהישגם ביום אתמול. הם סיגרו בשעתיים, בקירוב, לעומת הקבוצות ה"דוהרות". הופעתם רבת-ירושם, אך אין בכוחם

תביעה, מופרות' באימוך-מסע — מפתח להישגים, מופ' ריו"ם במבצע" — סיסמה זאת כתבה מערכת "צקלון" בפתח מאמרו של הגנרל-ליטננט האמריקאי ל. ק. טראסקוט, "צעידת" חיילים — נשק" ("צקלון" מס' 18); והיא זוממה בראשי עת שוטטתי הלך-וחזור במסלול הצעדה, וחזית' בקבוצות הנוה' רות קדימה בקצב מסחרר, מיוזעות ומתנשמות. הגנרל-ליטננט טראסקוט, איש גלוי-לב ובעל שם של לוחם מעולה הן למען ארצו והן למען השקפותיו בעניני אימון הרגלים, כתב: — "צעידה מואצת, התובעת מן הפרט את מלוא תקיפות ההחלטה לעמוד במאמצים הגופניים העצומים, היא אחד הדברים המסייעים החשובים ביותר בהכנה הגופנית והנפשית של החיילים לקראת הקרב". הגנרל-ליטננט טראסקוט נאלץ להגן על המסעות המאומצים שדרש מחייליו: הן בפני מפקדיו (אשר מעניו — ואשר מתחתיו) והן בפני "דעת הקהל" ושיפורה — העתונות. "ידעתי שדרישת רמה כזאת (רמת צעידה כה מהירה)... וכשלוך בהשגתה — יערערו את הבטחון-העצמי, ישפיעו לרעה על יחסי הפיקוד, ויסבו נזק בכל השטחים האחרים..." — כך כתב בדברו על הכשרתם לקרב של צעירים אמריקניים, אשר "רגליהם שלוח יותר בנעלם מנעלי אספורט לשם משחק או ריקודים, מאשר בנעלם מנעלי-צבא מס מרים. בנשאם את כבודת-הקרב בדרך אל המערכה". אולם טראסקוט האמין אמונה שלמה ביכולתם של חייליו להגיע עד להרתק' מעבר לחומת "ארבעת הקילומטרים לשעה", שהציבו ספרי-ההדרכה לקצב הצעידה של חיל-הרגלים, והוא אימנם לכך על אף הסיכון הכרוך בדבר. התוצאה היתה: — הישגים נפלאים במבצעי-רגלים, הן מבחינת מהירות התנועה והן מבחינת הישגיה-לחימה.

מסופקני, אם אותם המאמרים אשר הופיעו בעתונות הישראלית, ובהם התקפות חריפות על הצעדה ה"גוראה" שיזם צה"ל, נכתבו בידי אנשים אשר קראו אי-פעם במאמרו של הגנרל-ליטננט טראסקוט ועיינו בלקחיו, אך אין להכחיש, כי גם אני, בראותי את מאבקם המחמיר-והולך של הצועדים — נגד הזמן הממהר-לחלוף והמסלול הארוך — חשתי לא אחת, כי הגזמנו או באורכו של המסלול או בקצב הצעידה; הגנרל-ליטננט טראסקוט, אשר הקדיש מחשבה רבה לענין צעידת-החיילים, הצמיד את ה"צעידה המואצת" לאימונים הרגילים, המכשירים חייל לקרב. הוא הגדירה כ"מעבר מרחקים נתונים בקצבי-צעידה מכסימליים, והיכולת להגיע לנקודת-הסיום במבצב גופני כשר-לקרב". שאלתי את עצמי, אם צועדי "החוף", או יריביהם ה' צנחנים והאחרים, עשויים יהיו להסתער על יעד, או להתתפר מהר, או לעמוד כהלכה בפני התקפת-אויב פתאומית, ב' הגיעם לנקודת-הסיום? את הצועדים עצמם לא היה טעם לשאול שאלה זאת — הם היו עונים עליה ב"הן" מדי, שכן כבוד-היחידה חייבם לכך, השאלה נשארת ללא תשובה מלאה. מכל מקום: — מן הראוי להקדיש מחשבה נוספת לענין זה, ולערוך ניסויים, כדי לשמור את הצעדה במסגרת צבאית-הכלית; וזאת — בלי להרכין ראש בפני מאמרים מקטרגים, שנכתבו

להפיק מן המסתכלים אותו שכרוך-התלהבות וגאות העם בצבאו, קבוצות הנחלצים או הצנחנים, או הרגלים. במושבות שלאורך המסלול מתגלים לעיני מחזות מעוררים, אזרחים ואזרחיות מצטרפים אל הקבוצות העוברות וצועדים עמם. הכוח הסוחף שבמראה התנועה המהירה אל המטרה מחולל גפלאות בלבותיהם וברגליהם של אנשים ונשים אשר נחרגו יתר על המידה לכורסה ולנעלי-הבית. "בשנה הבאה אלך גם אני" — משפט זה הפך לפנמוני-חזרו לאורך כל המסלול כולו. והרי זוהי אחת ממטרותיה של הצעדה — "ללמד את בני יהודה לכת", לעודד את העם לצעדה, ולהעלות את כשירות רגליו של הרגלי בצבאנו. בספק הוא, אם מעבר מרחק נתון במספר שעות מתקבל-על-הדעת עשוי לקסום כל כך לנוער ולגילים אחרים בעם, ולהביאם לידי התגובה הרצויה.

יש אף להזהר, שלא להעתיק בצעדה הבאה את הדגש מן הצעידה לקליעה. דבר זה עלול להתחולל, בלי כוונה-תחילה, אם יידרש מן המתחרים לעבור את המסלול במספר שעות מתקבל-על-הדעת" — ואחרי זאת לבדד לעמוד, בהגיעם אל קר הגמר, במבחן "אות-הקלע", אראו ינטל מן הצעידה "העוקץ" שבתחרות; והתחרות האמתית תתחולל בין הקוגנעים. והרי לא דוקא לשם עידוד הקליעה-למטרה באה הצעדה, אלא לשם שיפוח הצעידה עצמה.

* * *

קבוצות החיילות צועדות במסלול בן 30 הקילומטרים, המתמשך דרך רמת-השרון והרצליה. הצטיירו נשי רמת-השרון בסלי תפוזים, ועתה הן תוחכות את תפוזיהן לידי הבנות העוברות על פניהן ושירי-לכת בפיהן. נטשו מאות פועלי הרצליה משכימי-הקום את תורי האוטובוסים שסייעום לעבור דתם, וצבאו על המסלול העובר על פני תחנת "אגד", למחוא כף לצועדות. הבנות צועדות מאוששות, הגם שיש פרצות בשורותיהן, ונמושות מאחוריהן. אף הן מתאמצות "לקצור" זמן טוב-ככל-האפשר תמורת זיעתן. הופעתן מעלה דמעות בעיני סבתות, והערצה בעיני הצעירים יותר שבצופים. באשר לעידוד לעם כי יצעד, הרי השיגי הבנות אינם נופלים מהשיגי האריות שבקבוצות הבנים. למראה הצלחתן זאת, הרהור צץ בן שמן הראוי להעביר את מסלולי הצעדה, או, לפחות את אחד ממסלוליה, דרך עיר גדולה בארץ, למען תפעל פעולתה על המונים גדולים-עוד. בשעות הבוקר הקבוצות לא יגרום הדבר טרחה רבה למשטרת התנועה ולתחבורה העירונית, ומאידיך-גיסא, רבבות של "עכברי-כרך", שנתרגלו לנסוע באוטובוס מבתם למכולת, יתרשמו אף הם רשמים רצויים.

* * *

ה"גיבורים האלמונים" של הצעדה הם האזרחים, שיצאו להתמודד עם הצבא. הם מפוזרים לאורך המסלול הארוך, מבודדים, בזוגות, או בקבוצות קטנות. כאן צועדים בעל ואשתו, כאן חבורת "בוקרים" בעלי מגבעות רחבות-היתורה, כאן בחור רחבי-גידים במכנסי-התעמלות, כאן גידם וחברו, ו"מקלות-נדודים" בידיהם, וכאן — קשיש אפור-שיער, אך בעל רוח צעירה ורגלי כדורגלן.

כל אחד מהם מעורר עניין, שכן הם מגוונים בהופעתם את החדוגניות של זרם החאקי הצבאי. הקבוצות האזרחיות, רחוק לעילא ולעילא. באחת מפסיע אקורדיונאי, ומנעים נעימות-לכת לחבריו. מן האחרות בוקע ועולה קולה המסתלסל של מפוחית. והללו — שרים. זקוף-גו, שכן אין שום משא עליו, צועד הנחיל האזרחי הארוך — כתהלוכה ססגונית של סיגנר

נות-הליכה. ניכר ברבים מן האזרחים, כי לא הרצון לזכות במקום הראשון מדרבן אותם קדימה, אלא הרצון לעמוד במבחן הזה, ולהגיע לקריהגמר.

כאן נראית לי בעליל הצלחתה הרבה של הצעדה. בדרכנו הקשה להשרשת מסורת אספורטיבית בעמנו המתחדש, תחשב הצעדה לצעד נכבד קדימה. אין עוד, אולי, שום מפעל-אספורט העשוי לשתף המונים גדולים כמפעל הצעדה. אם נשוה לצעדה אופי של תג עממי — וללא ספק, היא תהפוך מאליה, במרוצת הזמן, לחג כזה — אם אגודות-אספורט, מפעלי-חרושת ומוסדות-מדינה, והאיגודים המקצועיים, יירתמו למפעל זה וישלחו קבוצות להשתתף בו, הרי תושגנה בכך מסורות רבות, אשר לא-מך-המבוטלות שבהן תהיה התכלית של שיפוח רוח-הצעות וגאות-המפעל, או גאות-המוסד, וגאות-המקצוע. כאן נפתח כר נרחב לפעולה להסתדרויות העובדים ובעלי-התעשייה — כל הנוגעים בדבר יצאו נשכרים.

* * *

לענין ה"ניקוד" בתחרות — הופעה קבוצתית נאה, למשל, חשיבותה בשה הורגשה דיי-הצורך בצעדה דהשתא; פגם זה יתקן בודאי בשנה הבאה. הופעה נאה לא תמיד מתיישבת היא עם צעידה חפונה-מאוד, ועל כן יש לשקול היטב איזה אחוזים ב"ניקוד" יש להקצות ל"מקצוע" וההופעה ול"מקצוע" הצעידה. באותה מידה, כמובן, יש לשקול יפה את אחוז ה"ניקוד" שינתן לעמידה במבחן "אות-הקלע".

מאמר מצויין בענין זה הופיע בשעתו ב"צקלון" מס' 130 והו "הניקוד" — משתלם" מאת הקולונל ואלטר אי. סיוגל, בשעתו פרופסור למדעי-מלחמה ולטקטיקה באוניברסיטת המדינה של איווה שבארה"ב. מך-הראוי שמתכנני הצעדה הבאה יעיין בו. אביא איראלה דברים בשם אומרם: — "היחידה הצבאית — לפי הגדרתה ואימונה — היא מעין קבוצת-אספורט, אשר רוח-התחרות שבה מהווה חלק שאין לו-תרעליו בכוחה-הנפשי", כותב הקולונל סיוגל. "תחרות בין יחידות עשויה, אמנם, לעבור את הגבול הרצוי, שכן יש לזכור, כי מטרת האימון היא להגיע להצטיינות כללית של כל היחידות, ולא לאינו יחידה אלופה אחת, הנמצחת את כל חברותיה. להצטיינות כללית זאת תשאף להגיע כל יחידה רגילה, בתנאי שהצטיינות זאת תוגדרת בתנאי-תחרות שיהיו מובנים ומקובלים..."

ה"ניקוד" הוא אחד מתנאי-התחרות החשובים ביותר, ועליו להיות, איפוא, "מובן ומקובל" ביותר. על הניקוד כותב הקולונל סיוגל: — "אי-אפשר לחבר "משואה" אשר תתאים לכל היחידות ולכל המצבים (ובסוגיות-שלנו — לכל הקבר-צות הצבאיות, האזרחיות ולבודדים! — ש.ג.), נוסחה-לכל מעין זו אינה קיימת; אולם כל נוסחה מסוג זה חייבת להיות בעלת תכונות מסיימות אחדות".

התכונות הללו מפורטות במלואן במאמר הנ"ל. אביא רק אחדות מהן, לנוחיותם של אלה אשר אינם מקוראי הקבוצים של "צקלון". כותב הקולונל סיוגל על נוסחת ה"ניקוד": —

- "היא חייבת להיות אובייקטיבית ככל האפשר".
- "היא חייבת לכלול את הפעולות והתפקידים החשובים".
- "היא חייבת להדגיש את החשוב יותר על פני החשוב פחות".
- "היא חייבת להמריץ חזירה לרמה גבוהה, אך לא ליאש צ"י דרישת הבלתי-אפשרי".

(סוף בעמ' 91)

במת מערכות

אגרות קוראים

הכוח העברי העליון בהתהוותו נקוק להבהרת משלבת, לליבו הבעות, להקשת פרכים.
 "במת-מערכות" נלעבה עמא מקום להבעת הרהוריו וחילופיו של קהל הקוראים ואנשי-האג. מעל באתו זו יוכל הקורא הער, החרג אפוא הכוח והמילוי משימותיו, להגיע אל אולגים אתה לכיסי, לערער על הנחות מקובלות ולהיות יוצא להבעות מחפשות ומתקלות.

פכים קטנים בחינוך-שדה

נודמנה לידי חוברת ע"ז (מרס 1953).

והנוקשות. הדגש בפרק הזמן של חינוך הטירון הוא על חיי השדה. הרגלתו לאורח חיים בהם יעמוד בהיותו נתון להתקפה, בהסתערות, בקרב גופו או בהפוגה הקלה שתבוא עם ההכרעה בקרב. חיי השדה אינם מושכים את החייל שלא הורגל בהם. הם צופנים לו הפתעות שונות ומשונות, הם מפחידים אותו. על כן שומה על המפקדים לחנכו להכרת חיי השדה, ולא רק לירוא מפניהם יראת-כבוד. ואדם שלא לומד לעמוד בתנאי החיים הללו, והם נרים לו, לא נותר לו אלא לירוא מפניהם, כאותה יראה בפני אויב סמוי מן העין, המצליח להכות מבלי שיגלוהו. רק אדם שנתנסה בחיים (אין חכם כבעל נסיון!) ולו גם נסיון מועט, שוב אינו חרד מפני הפתעות. ולא יפלא שחייל שהורגל לחיי השדה יבכר אותם על פני חיי מחנה, למרות שחיי השדה אינם מבטיחים לו פחות הקפדה על משמעת, אלא להיפך.

השאלה היא: כיצד נצליח לחנך את החייל להכרת חשיבותם של חיי השדה? והתשובה היא: על ידי הפכים הקטנים, שבסיכומם נותנים תוצאה גדולה והיא: נוחיות בחיי שדה, ולו גם נוחיות מינימלית. נמייץ פכים קטנים אלה לנושאים — האכילה בשדה, הבישול בשדה, והשינה בשדה — וננסה למצותם.

אכילה בשדה

האכילה בשדה תלויה לרוב באספקה הבאה מן העורף. נתאר לעצמנו, מה יקרה, אם קוי אספקה ארוכים ינותקו מן העורף? היחידה תיתם לגווע ברעב, מבלי שאיש נתן דעתו למלאי המזון המצוי

משך את תשומת לבי מאמרו של "מדריך לשעבר" "קצת מחנאות" במדור: "מכתבים אל קצין-המילואים". למרות היות החוברת די "ותיקה" הרי לא פגה האקטואליות של המאמר. כותב המאמר פותח ואומר כי אינו זוכר שנתקל בתכנית האימונים של גדודי-המילואים בנושא הנקרא "התמצאות-בשדה" או "מחנאות". היינו, למרות שאנשים אלה חיילים ותיקים הם, וביניהם אף כאלה שקרבות רבים מאחריהם ונסיון חיילי עשיר, לא קנו להם עד כה שבייתה בפרק שהוא אחד החשובים בחיי החייל, פרק "התמצאות בשדה" שהיינו קוראים לו בלשון אחרת "חינוך-שדה". כדי להפוך אורח לחייל, אין די להלבישו מדים שיציניוהו ויבדילוהו מאורח, ואף לא די שילמד להפעיל סוגי נשק שונים, "לשרוף" קילומטרים רבים ברגליו או יפליג "מעשה גנרל" בבעיות טקטיות. עליו גם, ובעיקר, ללמוד להיות בשדה, שהרי החלק הארי בחיי החייל עובר עליו בשדה ולא במחנה, ויעודו העיקרי הוא ללחום, הלחימה נעשית בשדה ושם הוא בית האולפנא שלה.

פרק חשוב בחיי הטירון הוא "שבירת"-האזרח שבו, הרגלתו לסדר, למשמעת ולמשטר שלא עמד בהם עד כה, לחיים בחברה קבועה שלא הוא הבורר לו אותה, הפיכתו מאזרח מעודן, שהורגל לחיי רוחה, נוחיות ותפנוקים, לאדם שמאווים אלה רוסנו בו וצומצמו עד למינימום, ושניטעו בו הרגלים חדשים, כגון, הרגל הצמצום והידוק התגורה, כושר הסבילות

בסביבת היחידה, דהיינו, כל אותם עשבים ועצים המצויים בשטח.

מפתיע הדבר עד כמה מרוחקים חיילינו מן הטבע. גם אלה מביניהם שסיימו בתי-ספר חקלאיים, שלא לדבר כלל על בוגרי בתי-ספר תיכוניים "כלליים", לא יתנו דעתם לצמחים הנפוצים בשטחי האימונים. והגיע הדבר לידי כך, שבאם תאמר לאנשים שבנגב מצויה צמחיה (עשירה!) יקפו החיילים את ראשיהם, יקרו חוטמיהם מעלה ועל פניהם תופיע הבעת תמהון: — "מה הוא מספר לנו מעשיות? וכי יתכן שבנגב יצמח עשב? והרי אנחנו מכירים את הנגב יפה. סיירנו בו עוד בהיותנו בגדנ"ע, וגם יודעים אנו את השיר "ערבה ערבה": "לא ערער, לא דרדר, לא עץ". ונכון, כי מי מבין החיילים שמע מעודו על כך כי מן היבלית ניתן להכין משקה העולה בטעמו על זה של התה המצוי במנות הקרב? על דעת מי עלה פעם להכין מאכלי-תאוה כפי שניתן להכינם ממוריה ירושלמית, מדרדר ומחלמית, זאת הידועה בשמה הערבי — חוֹפְזָה, ואשר זוכרים אנו את שימושה למאכל על-ידי הערבים? מי מבין החיילים נתן דעתו בהקלעו לנגב לצמח הגוריה, ולו שורש נאכל, בעל טעם עדין הערב לחך, בדומה לצנן מתוק או לפת, והמכיל מיץ? ועוד צמחים כהנה וכהנה גדלים בנגב, ואינם מצריכים אלא הושטת יד ואיסופם.

הכרת צמחי-המאכל חשובה ביחוד כשאין ירקות טריים עומדים לרשותנו, למשל, כשעלינו להתקיים במשך זמן רב על מנות קרב.

בישול בשדה

בישול המוכר לנו, לגייסות-לוחמים, דהיינו, מטבח-שדה קבוע, יוצר מגבלות. הוא מסרב לאת הגייסות, ומצמצם את מספר האנשים הלוחמים ע"י ההכרח להקציב כוח-אדם נוסף לפלוגת מפקדה ושי-רותים. חשוב, איפוא, לזכור שהשדה מבטיח לנו לא רק מזון אלא גם מטבח. אבנים מצויות בארצנו למכביר כדי הקמת כירה טובה, וגם צמחי בערה הטובים להזנת אש אינם חסרים. אך דא-עקא לא כל צמח ראוי להעלות בו אש, ויש להכירם מראש. כי יש שצמח מסוים אינו כשר לבעירה משום שלמרות

עוד "מלה"

על "מדרון אחורי"

היותו יבש לכאורה — הרי למעשה לח הגו. ויש אחר שלא יכשר לנו משום שהוא מעלה עשן הרבה. ועשן בתנאי קרב עלול לגלותנו לאויב.

שינה בשדה

לא תמיד נוטל עמו החייל את מזונו לשדה, וביחוד כשעליו להמנע מסרבול מיותר, וכשעומד לרשות הגייסות תד"ל המוגבל בנפחו. מצב זה גורם לכך, שהחייל ישן על שמיכה שיפרוש תחתיו, על האדמה הקרה והרטובה בחורף, או הקשה והמסולעת בקיץ, מתוך אמירת "מה-איכפת!". ומוכרות התר-צאות; התקררות, כאבים ומיחושים. ומכאן עייפות (כרונית) והתוצאה מכך: צמצום יכולת החייל להת-אמן ולבצע את המשימות שהוטלו עליו.

גם כאן מזמין הטבע את החייל ליהנות מברכתו. "מזרונים" צומחים בארץ, וכל דיכפין ייתי ויטול. מכי-רים אתם את שיח הסירים, שצורת כר עגול לו (הירוק בחורף ומתיבש בקיץ) ושקוצים לו. צמח זה קפיצי הוא, ענפיו מסתבכים זה בזה, ועל כן הוא טוב להכנת מזון. על צרת הקוצים שנתעשר בהם נתגבר ע"י מריטת הקוצים וע"י הנחת שכמיה עליהם ואח"כ פריסת המצע. מזרון כזה חשוב בעיקר בחורף, כש-האדמה לחה ומלאה שלוליות. מזרון שהוכן משיח הסירים מבודד מפני רטיבות. ראוי הדבר לתשומת-לב בפרט כשנאלצים לישון בשוחות אישיות שמלאו מים. ושיח הסירים אינו בודד להכנת מזון, אלא אחד מגי רבים הכשרים לכך.

בשל הרצון למנוע סרבול יתר, יש שעומדות לרשות החייל רק שתי שמיכות ולא ארבע. היתם חייל כזה לקפוא בקרה בליל חורף? לא! כי לא פסה תושיה מקרב הארץ. שיח הסירים מתאים גם להכנת מבודד מקור. פרישת שכבת-בידוד של סיירים בין שתי השמיכות שברשות החייל שומרת יפה על חום הגוף לבל יתנדף ויאבד.

* * *

כאמור, הועלו כאן רק בקצה המזלג תחבולות, אשר בעזרתן נוכל לפתור את הבעיה, שנתקל בה המתלבט במאמרו: "קצת מחנאות".

שבאמת מרבים לדבר עליה, אך מבלי שהנושא ית-ברר יותר.

אין בכונתי לערער על מסקנותיו, אלא לנסות

רשימתו של סרן ברשי, "הגנה במדרון אחורי" שפורסמה בחוברת ק', יתכן והוסיפה להעלאת מחשבה חיונית על צורת הגנה מסוימת. הוא העלה בעיה

מסוים ורוצים להבהירו אין לסבכו כך שיטשטש לגמרי את הנושא עצמו.

אפשר לשלב, הגנה במדרון-אחורי במערכת של צורות הגנה שונות כהגנה קיפודית, היקפית וכו', ובגזרה או גזרות מסוימות יכולה החזקת השטח להיות מבוצעת ע"י החזקת מדרון-אחורי ושילובו במערכת ההגנה הכללית הקשורה ב"שטח" ו"אש" — ולפעמים גם בתנועת כוחות.

החזקת שטחים נוספים למדרון האחורי תיתכן — ואף תידרש — אולם אז אין לקרוא לזאת "הגנה על מדרון אחורי" אלא החזקת שטחים שונים וביניהם גם מדרון-אחורי.

החזקת מדרון-קדמי הנמצא מיד לאחר המדרון האחורי מאפשרת לאויב דוקא את השימוש בתותחיו לריתוק והשמדת הכוחות שמתכוננים לשמרם מאש זו, — וכתוצאה מזאת הרי שאנו בידינו מותרים על היתרון שביקשנו להשיגו ע"י החזקת המדרון האחורי. רב-סרן ח. גל

לתקן את מה שנראה לי כטעותו של כותב הרשימה. הגנה במדרון אחורי הנה שיטת לחימה הקשורה ל"שטח" ו"אש". היא נבחרת כדי לאפשר למתגונן לשמור על כוחותיו מאש התותחים והנשק הקל של האויב, וכדי לאפשר מכסימום של נוחיות ללוחמים. היות והמדרון האחורי מוגן מפני פגיעת נשק-קל ואש-תותחים ונמצא מחוץ לתצפית הקרקע של האויב, הדבר מאפשר למתגונן להיות "מושלם" יותר ו"טרי" יותר כשהאויב מתגלה באופק ביורדו מעל הרכס ונכנס לטוח נשקו הקל של המחזיק במדרון האחורי. יתר על כן: ניתן למתגונן להפתיע את התוקף כשמציאותו במדרון האחורי אינה ידועה לו.

ברור שאפשר לשלב אש-מגן ושטחי-הריגה במדרון הקדמי ע"י הנחת אש מרגמות, הנחת מוקשים וכו'. אולם המושג של מדרון אחורי אינו קשור לכל יתר ה"שכלולים" עליהם מדובר ברשימה המוזכרת.

ברור לכל אחד כי עמדה או שוחה משתלבת ב- מערך הגנה גדול יותר, אך כשהמדובר הוא במושג

הצעדה כיצד? (סוף מעמ' 88)

עושות גם בקבוצות אחרות, ובהצלחה. מתן עידוד מסוג זה משהו אוסי ישראלי מיוחד לצעדה שלנו, שכן הוא מבטא יפה את מהותו של צבאנו, בו חלקן של הבנות רב וחשוב לעיני ערוך יותר מאשר בצבאותיהן של אומות אחרות.

לא רק בתופעה זאת, אלא בכל הצעדה כולה, על כל משתתפיה, חשת בסגנון-הדברים המיוחד לנו. סגנון זה אינו טלית שכולה תכלת. יש בו דברים חיוביים, ויש בו דברים שליליים, יש בו הן חומרה יתרה בענינים שיש להקל בהם והן קולא יתרה בענינים שיש להחמיר בהם. אבל כבר לפני הצעדה הראשונה ניתן לומר, שכמה פתמורר נוסף בדרךנו לעיצוב דמותנו כעם: — מפעל צבאי-עממי מובהק, שנכונו לו עמידות.

- "היא חייבת להיות הוגנת, ולהלום במידה שוה את כל היחידות הנמדדות באמצעותה".
 - "היא חייבת להתקבל על הכל כצודקת וחסרת-פניות".
- הקולונל סיוצ'ל מצרף למאמרו הצעת-נוסחת-ניקוד, שניתן להתאימה למצבים רבים. יהא בה, אולי, כדי לסייע בידי מתכנני-הצעדה.

הצנחנים צועדים, וצנחניות כשורותיהם. הצופים מתכבים אותם במיוחד, ומריעים להם במיוחד. הבנות הצועדות מתחל-פות מדי התעייפן בבנות אחרות שבמכונית המלוה; עליהן להיות רעננות — תפקידן הוא "למשוך" את הבנים! זאת הן

תחרות רשימות מ 9

צורך להעשיר את ידיעותיו והחפץ לפתח את שיטת החשיבה שלו, אם יעיין בספרי היסטוריה צבאית וילמד מהם.

מדגיש סגן-משנה י. יצחקי:

יש להבדיל בין קריאה חופשית בהיסטוריה צבאית לבין לימודה. קריאה בלבד בסוג ספרות זה, תתן לקורא רק מושגים מה מהדברים. על כן, נוסף לידיעה כללית של העובדות ההיסטוריות וגורמי-היסוד המשתנים במלחמה, הכרח הוא לאיש-הצבא — הרוצה להפיק תועלת מקריאתו בהיסטוריה צבאית — ללמוד גם את השיקולים של המצביאים באותה תקופה בה הוא עוסק. הוא צריך לעכל בעצמו את אותם נתוני שיקול ושיקולים וכתוצאה מכך להסיק מסקנות עצמאיות.

אין ללמוד את אמנות המלחמה לפי חוקים קיימים ועומדים. היא לובשת ופושטת צורה בעקב שינויים בהתפתחות החברה האנושית, הטכניקה והמדע. שכלול כלי-נשק ויצירת כלי-נשק חדשים מחייבים שינויים בטקטיקה ובאסטרטגיה. לדוגמה:

א. המעבר מרובה נטעו-לוע לרובה-שחלה בעל קנה-סלילי איפשר את הגדלת מספר היריות בדקה, הגדיל את טווח-היריה האפקטיבי של הרובה ואת דיוק קליעתו. יחידושים אלה הביאו בהכרח לשינויים בתבניות-הקרב באשר לפריסת הגיי-סות. הם גם עוררו את בעיית כושר שליטתו של המפקד וכדרך פתרון הביאו להקטנת היחידות ולשינויים מרחיק-לכת ב"טקטיקת-הרגלים.

ב. המצאת המטוס והשימוש בו בחזית, תחילה כמטוס סיור ותצפית ואחר-כך כמטוס-קרב וכמפציץ, פתחה לפני הצבאות אפשרויות חדשות. ההכרח להסות את העמדות ולהעלים את תנועת הגייסות, כלפי תצפית-אוויר נוסף לתצפית-קרקע, גרם לשינויים בבניית העמדות ובצורת התקומותם של הגייסות. הפיכת ה"עורף" ל"חזית", עם הופעת המפציץ ארוך-הטווח, הביאה אף היא בהכרח לשינויים טקטיים ואס-טרטגיים.

משלים אחריו סרן ז. איתן:

"ההיסטוריה חוזרת על עצמה" בדיוק רק בשיר; פתרון שהיה טוב ומועיל בעבר, לעתים-רחוקות יהיה טוב כיום אם יועתק במדויק. במלחמה עתידה נתקל במצבים דומים ובעיות דומות לאלו שבעבר; אולם לעולם לא נחל באותו מצב ובאותה בעיה בדיוק. לכן תמיד יש למצוא פתרון חדש בהתבסס על נסיון העבר. לפי זה לקח הקריאה בהיסטוריה צבאית יהיה לא כיצד לנהוג אלא מה לא לעשות ומאיה משגים להמנע. לדוגמה:

א. בספר "קומנדו" (העוסק במלחמת-הבורים מתואר המצור הבורי על לידיסמית ב-1899. למרות עדיפותם בכוחות גידיים — בפרשים — השתהו הבורים בהטלת מצור על האנגלים. בין כה וכה הביאו האנגלים תגבורות מחוץ-הים והסירו את המצור מעל העיר. מוסר-השכל: כשעדיפותך בניידות — אל תעסוק במצור.

ב. תכנית שליפן הגרמנית לפלישה לצרפת הצליחה

במה עשוי להבנות איש-צבא כיום מקריאתו בהיסטוריה-צבאית לתקופותיה השונות?

לעומת כמון וכמה נושאי-תחרות אחרים אשר נפגשו בתגובות ערות מצד חוגי-משתתפים רחבים, לא זכה נושא ההיסטוריה-הצבאית אלא למעגל-מש-תתפים מצומצם-ייחסית. יתכן כי אופיו ה"תיאורטי" של הנושא — הוא הגורם; ויתכן — אף היקפו הרחב; כי מה בהשכלת איש-הצבא והינוכו לא יוכל להכלל בתשובה מקפת על השאלה שהוצגה? וזוהי גם הסיבה לכך כי לא נתגלתה היכולת להקיף את הנושא. להלן ניתנים קטעים מתוך רשימותיהם של ארבעה משתתפים: סגן-משנה מאיר שקולניץ, סגן-משנה יעקב יצחקי, סגן ראובן ראובני וסרן זאב איתן.

כותב סגן-משנה מ. שקולניץ:

"השקפותיו של האדם, רעיונותיו וכל התורות למיניהם לא באו בן-לילה, יש מאין, ואינם תוצאת הברקה פתאומית של גאון בדורו. אדרבה, כל תקופה פיתחה את תורותיה על בסיס קיים, אותו קיבלה מתקופה קודמת.

בתקופות עתיקות, שעה שתרבותו של האדם לא היתה מפותחת, נמסרו תורות מאב לבן, מדור לדור, כמעט ללא שינוי. האדם-הקדמון לא ידע לנצל את נסיון העבר, לא ידע לנתחו ולהסיק ממנו מסקנות.

רק עם התפתחות הקניית-המדעים החלו גלגלי התברה להסתובב ביתר מהירות. האדם נזכה, כי מקרים מסויימים בעבר הדומים זה לזה, אותם השוה ובחן לכל פרטיהם — דומים אף למקרה אופייני של תקופתו; ואז החל להבין שישנה חוקיות מסויימת בתהליכים התכתיים, שאם יוכל "לנסח" אותה יוכל לנצלה לצרכיו. כדי למצוא אותה "נוסחה" יצר האדם כלים שונים שהיו לו לעזר. כלים אלה היו ענפים שונים במדעי-החברה: היסטוריה, סוציאולוגיה, כלכלה וכו'.

למדעי-ההיסטוריה נודע התפקיד לאסוף את הידיעות, לרשום אותן בסדר כרונולוגי, להאיר את הנקודות החשובות, להסבירן מתוך ראייה כוללת של התופעות ולהציגן כשרשרת מאורעות רבים, השוורים אחד במשנהו ומשפיעים זה על זה. במלאו תפקיד זה, איפשר מדעי-ההיסטוריה למדעים אחרים, וביניהם המדעי-הצבאי, להפיק ממנו את הדרוש לניתוח וניסוח חוקיות של תופעות שונות. כיום אין חולקים על כך שבגם לתופעת המלחמה חוקים משלה. על כן טוב יעשה כל איש-צבא, הרואה

(1) ואיפשר את מתנהאש ממצברביצה — דבר ששינה מיסודם את מושגי הטקטיקה ה"עיריה" (ובעצם — המכרעת) בשדה-הקרב, וכן את מושגי הפיקוד ופסיכולוגית-החיל. המער.

(2) "קומנדו", מאת הקולונל דניס רייץ, הופיע בעברית בהוצ' "מערכות". — המער.

ב'1870, נכשלה כשחזרו עליה ב'1914, והיטלר לא השתמש בה כלל ב'1940, אלא חדר לצרפת דרך הארדנים.³

ג. רוסיה הפסידה במלחמתה נגד יפן היות וכל האספקה לגייסותיה בחזית זרמה במסילה אחת ויחידה — המסילה הטורנס'סבירית.

ד. המספרים על מלחמת האזרחים בארה"ב, בשנים 1865—1861, מורים על כשלון ה"צפון" בשלבי המלחמה הראשונים, כתוצאה מהעדר מצביאים מתאימים; ואילו ב"דרום" הצטיינו לי וג'קסון.

לעומת דבריו אלה של סרן ז. איתן, בהם שאובות דוגמאותיו ממלחמות עמי העולם, מביא סגן ראובן ראובני דוגמאות דוקא ממלחמות ישראל — וטעמו עמו.

כותב סגן ר. ראובני:

"תורת הלחימה, לא נשתנו דרישותיה, צרכיה ועיקרי פתרון בעיותיה אלא אמצעי הלחימה בלבד: בימי-קדם רכב נגרר על-ידי בעלי-חיים וכיום — ממונע ע"י מנוע; בימים-עברו ירי ע"י קשת, בליסטרה, וכיום — ירי ע"י רובה, ירגמה; וכו'. מכאן, שיש טעם ללמוד את לקח העבר לשם יישומו בהווה, ע"י קריאת היסטוריה צבאית לתקופותיה השונות. תולדות ישראל רצופים מאורעות מהם ניתן להפיק לקח. לדוגמה:

שליטה — מסע בני-ישראל ממצרים בו חולקו שבטי-ישראל לארבעה מחנות, המחולקים למחנות-משנה, כשלכל מחנה-משנה מפקד הכפוף למפקד-המחנה, הכפוף למפקד-המסע.

מודיעין — שליחת המרגלים לתור את הארץ הכחנה לכיבוש א"י, הפעלת ריגול בתוך שורות האויב, כמעשה רחב ערב כיבוש יריחו.

הטעיה — העמדת סני נסוגים ותקיפת האויב הרווף, במקרה של כיבוש העי.

פשיטה — פשיטת גודון על מחנה-מדין.

לחימה נגד "שריון" בשטח מתאים למתגונן — משיכת כוח האויב בשביקוד סיסרא לשטח בעל מכשולים (ביצות-הקישון) והשמדתו ע"י חיל-רגלים בפיקודו של ברק, בחרושת-הגויים. במאמרי זה השתדלתי להביא דוגמאות ממלחמות ישראל — בתקופת כיבוש-הארץ ובתקופת השופטים — במקומות שונים בארץ דוקא, מתוך מחשבה שהקרבות הבאים עלולים להתרחש באותם המקומות ובתנאים דומים. וזאת — כיון שלדעתי צריכים אנו ללמוד קודם כל את ההיסטוריה-הצבאית של מלחמות היהודים והאחרים בארץ-ישראל, בכדי להפסיד עצמנו אף בכך לקראת ההפתעות שעוד צפויות לנו בעתיד".

כמסכם מופיע סגן-משנה מ. שקולנין:

"אפשר להרבות בדוגמאות, אך תקטן היריעה מלהביאן. בכל אופן אפשר לסכם ולומר, כי כל דבר הנלמד בצבא מבוסס

³ כמובן שב'1870 לא זו בלבד שאיש בצבא הפרוסי של אז לא ידע ולא חלם כי המיור שליפן הצעיר יהיה כעבור למעלה מ'20 שנה, ראש-המטה בצבא-גרמניה ומתכנן תכניות הרבתי האסטרטגיות שלו. התפישתה שהונחה ביסוד "תכנית שליפן" ("נוסח-קנה" — אך בלפיתה-מימין בראש-וראשונה) ודאי שהשפיעה לא-מעט על התכנון הגרמני ב'1940, אם כי גירסתו הסופית של זה נקבעה בעיקר ע"י "חיקון-מנשטיין" הידוע, אך בתכניותיו של מולטקה, ב'1870 לא היה עדיין שום רמז ברור שיבשר את הופעתה והרי בעיקרה הוכתבה ע"י מצב של "מלחמה בשתי חזיתות" — המער.

על נסיון העבר; כל תרגיל וכל אימון שהחייל מקבל הם סיכום אחרון ממחקרים שנעשו אודות קרבות ומלחמות בעבר. על כן לא רק שאיש-הצבא עשוי להבנות מקריאה בהיסטוריה-צבאית אלא שאינו יכול לעשות צעד אחד קדימה — בלעדיו. שהרי דוקא בשטח המדע-הצבאי חשוב לימוד לקח העבר יותר מבכל מקצוע אחר, כי בו לא ניתן לקיים נסיונות "חיים", נוסח ניסויים במדעים אחרים, ורק המלחמה-הממשית היא כור-ניסיונותיו.

משלים אחריו — בצטטו בסיכום מאמרו את דברי המרשל פ. פוש ("מערכות" ע"ב-ע"ג) — סגן-משנה י. יצחקי:

"בשדה הקרב אין עוד אפשרות של לימוד; שם פשוט, תעשה את אשר הנך יכול למען השתמש במה שכבר הנך יודע. על כן, למען יהא ניתן לך לעשות אפילו מעט — חובה עליך כי תדע כבר הרבה מקודם; וכי תדענו היטב".

כדאי אולי להוסיף, בעקבות הציטטה המובאת ע"י י. יצחקי, ציטטות נוספות אחדות מ"דברי מפקדים" בנושא שבו דנה תחרות רשימות מס' 9:

★ "רק חקר בעבר עשוי להקנותנו חוש הממשות ולהראותנו כיצד ילחם חייל בעתיד".

(הקולונל ארדן די-פיק, מגדולי המחשבה הצבאית הצרפתית)

★ "בכל מדע מבוססת הגדרתו של עקרון, בדרך כלל, על שורה ארוכה של ניסויים-מעבדתיים. אין מדע ראוי לשמו, שהיה מעו להגדיר דוק טרינה כל שהיא ללא הוכחות ע"י ניסויים אלה. אין לשחרר אף את תורת-הלחימה מחובת הוכחה כזאת. האמצעי היחיד למילוי חובה זאת הוא ההיסטוריה-הצבאית, כלומר — הניתוח המדעי והמקצועי של מבצעים שחלו בעבר הרחוק והקרוב. ההיסטוריה-הצבאית היא אשר מהווה את המעבדה של התורה הצבאית".

(הגנרל-מיור וילובי, מקציניו הראשיים של הגנרל מק-ארחר)

"על כל קצין לרכוש הבנה בהיסטוריה-צבאית, אם יש ברצונו להבין הבנה מלאה את מקצועו".

(הגנרל ג. בלומנשטיין, מבחירי קציני המטה הגרמניים)

תוכנו ותכליתן של ציטטות אלו מצאו למעשה ביטוי לעצמן בקטעי רשימותיהם של משתתפי ה-תחרות אשר הובאו כאן, ויש גם בזה משום עדות לכך כי אמנם קלעו בקטעים אלה אל המטרה. ואין גורעת מכך העובדה שלא הכל אולי מהקטעים המת-פרסמים הגו מדויק או נכון-בשלימות. כך, יצוין לסגן-משנה מאיר שקולנין כי חקר תולדות-המלחמה כדאי לא רק משום התכלית (שאותה מציין הוא בצדק) של גילוי חוקיותה הפנימית של מלחמה אלא (סוף בעמ' 103)

עם ביקורו של המרשלד : — לאן פני מצרים ?

כאן בתור הבעיה ה"קטנה", הרי אם לא תפתר — עלולה היא לגרום לכך שתפרוץ מלחמה גלויה בין ישראל ומצרים, אשר תתפשט אחר־כך ותכלול את ירדן ואת סוריה; ואולי אף את לבנון. במציאות, אין היא אלא סעיף אחד בבעיה הרחבה יותר. משבוחן הנך את הרקע המצרי ברע הנוכחי, הרי ההתחלה המעודדת של שליחות מר האמרשלד, הגם שיש לברך עליה — אין לראות בה סיבה להתלהבות רבה. ישנן סיבות ברורות לעין מדוע ירצה הקולונל נאצר לשכך שוב את הלהבות, אולם אין הכרח כי הן תהינה סיבות גם לכך שירצה לראותן כבאות־להלוטין. מצרים מוצאת עצמה במצב של מעבר. לפני ממשלתה עומדות מספר דאגות כלכליות וסוציאליות. אין ספק שהיא רוצה כי מספר תהליכי־התפתחות שהוחל בהם יוכלו קצתי יותר להתקדם בתנאים של שלום — משום שהור ששת היא כי עלידי מלחמה ימתו הם כליל, וזאת אפילו לגבי התקדמות שכבר הושגה בהם. אחת התוצאות מכך עלולה אוי להיות הנצרות אי־שקט כזה בשיווי־משקלה של הארץ, שאף המשטר עצמו יועמד בסכנה. אין צורך במידה גדולה של תכונה מדינית על מנת להבין בבהירות כי לא זה יהיה הזמן לנסות ולצאת להתמודדות מברעת עם ישראל; וכי אם יעשו זאת עתה, יהיה בזה משום סיכון — לאותו ניסוי נרחב אשר הקולונל נאצר התחייב לבצעו.

יתר על כן, יש להניח שהקולונל נאצר סבור כי עתה אין זו שעת הכושר מן הבחינה הצבאית הטהורה. הוא קיבל חלק מכלי־הנשק והציוד מתוצרת־צ'כיה, אשר הזמין; אולם גייסותיו אינם מאומנים עדיין בשימוש באלה. מדריכים רוסיים עומים עוסקים בהכשרת מספר מן הקצינים שלו. אפילו אם קלטו הללו כבר ועיכלו הכשרה זו, עדיין לא הגיעה ועברה אל הצבא בכללו. במילים אחרות, אם הקולונל נאצר קיבל את המוכר הכללי של האו"ם בסבר פנים נאות, ונתן לו את ההבטחות שהלן ביקש, אין להסיק בודאות כי עתה זאת משום שהוא רוצה בשלום עם ישראל; יתכן כי פירוש הדברים אינו אלא שהוא רוצה בשלום לפי שעה, באופן שימצא במעמד חזק יותר בשביל התנגשות בתאריך מאוחר יותר. אם יסתבר שכך הם פני הדברים, הרי הפוגה בחזית עזה תהיה ציון־דרך לא לשלום כי אם למלחמה — ובמועד הנוח למצרים.

ישראל מכירה באפשרות זאת. מלחמתה הראשונה במדינות ערב זכתה להצלחה רבה מאוד וטיפחה בטחון בכוחותיה המזוינים. בפשיטות ובפשיטות־הנגד לאורך גבולותיה, היתה ידה על העליונה. עם זאת, מעורר בה חימושים־מחדש של המצרים ביבשה ובאוויר דאגה עמוקה. תביעותיה לנשק לא נענו על ידי ארה"ב. הנשיא והאדמיניסטרציה גילו קריירות שאינה רגילה בארץ בה יש ליהודים השפעה כה חזקה — והרי זאת היא שנת במירות; קרוב לודאי כי ישראל סוברת שהשפעה זו תהיה תמיד חזקה ודי־הצורך כדי למנוע את

על מקצת מן ההערכה האמתית בתוגים בריטיים מביני־דבר לטיב תכונתה הצבאית של מצרים כיום, ומגמתיה — ניתן לעמוד מהקטעים ממאמרו של קפיטן טיריל פולס, הסופר הבריטי הידוע בשאלות צבא ומלחמה, המוגשים להלן: —

ניתן לומר כי קיימות במזרח התיכון שתי בעיות, האחת קטנה והאחרת — גדולה. הראשונה היא — הפסקת הלחימה סמוך לרצועת עזה ומניעת התפרצות־מחדש בעתיד הקרוב. השניה היא — למצוא אמצעי ליצוב האזור רחב־המימדים הנה כולו, ולכונן מצב־עניינים אשר לא זו בלבד שימעט את הסיכויים למלחמה בעתיד הקרוב, אלא אף יסלק את גורמי הגירוי הראשיים, את הדאגה והתסיסה ואת רגשי הקנאות — קיפוח אמתי ומדומה — אשר בהם הנו נגוע. הבעיה הראשונה היא זו הבולטת יותר לעיני הציבור: לאמתו של דבר, רבים הם המודאגים בגללה והם כמעט ואינם תופסים כי קיימת גם הבעיה השנייה. הזמן בו נכתב מאמר זה (סוף אפריל 1956) אינו המתאים ביותר כדי לעסוק בבעיה הראשונה. הדבר הנוח ביותר היה לכתוב מתוך ציפיה לתוצאות שליחותו של מר האמרשלד, או לאור תוצאות שליחותו זו. ואולם, רצה המקרה וברגע הכתיבה כבר ביקר מר האמרשלד במצרים אך טרם ביקר בישראל. אף־על־פי־כן, ארוך בשתי הבעיות גם יחד.

פרשת עזה היא פרשה חמורה ומסוכנת. ההתנגשויות נתלקחו, דעכו ונשתלחבו שוב פעם־אחר־פעם. גחלי המשטמה והחשד לא חדלו מעולם ללחוש ולהבהב. ההתפרצות האחרונה, אף כי היתה בעיקרה ענין של הרעשה והרעשת־נגד, גרמה — כפי שמוסרים — לקרבנות רבים יותר מאשר כל אחת מקודמותיה. עם זאת, כשמתבוננים בבעיה זו כשלעצמה, הריהי פשוטה יחסית.

סיכויי ההצלחה לאותה מטרה מוגבלת עליה דיברתי קודם, הם טובים למדי. ברור כי מר האמרשלד התחיל את שליחותו בטוב, וביקורו בקהיר היה משיב־עצו. השגת שקט על הגבול שאונה, בלי ספק, מאמץ זה להשגתו. אף כי תיארתיה

המשמר־הלאומי ברצועת עזה, במסדר לכבוד עבדל־אל־נאצר.

תמורות בתפקידם של כוחות-עתודה באירופה

ה"ספר הלבן" הבריטי לשנת 1956 על שאלות-הגנה

מכיל את הקטע המאלף הבא: —

התכלית אליה יכוון בראש וראשונה ארגונו של "הצבא הבריטי" היא שיוכל להפעיל את כוחו בהקדם במלחמה-הקרה או במלחמה-מוגבלת. הכרחי להוסיף ולקיים מעבר-לימים כוחות מאוונים, על מנת שהללו ימלאו אחר צרכי המלחמה הקרה, או שיהיוקו בעמדות, עד בוא תגבורת, באם תפרוץ מלחמה מוגבלת. הכרחי לקיים עתודות אסטרטגיות — וצריך שתעודות אלו ניתן יהיה ל"סטלם" במהירות אל מקום התרחשות-הצרות, לשם מילוי משימות מלחמה-קרה, או מלחמה-מוגבלת. עוצבותינו שבגרמניה צריך שתהיינה מאורגנות כך שיהיה ביכולתן לגלות מיטב-יכולת באם יגורו עלינו מלחמה גלובלית. היחידות שבממלכה המאוחדות — צריך שתעמודנה לרשות הגנת הארץ על כל צורותיה.

(המשך מן הטור הקודם)

מרכזה של סוכנות-הסעד-לפליטים של האו"ם. אולם דומה כי הוא עצמו ינהג, צעד-אחר-צעד, בחיפוש אחרי אמצעים-מקילים. הללו יקבלו את אותן הצורות שכבר הוכרו: סימון מחדש של גבולות; יצירת אזור-מסורז ביניהם; חיזוק חבר האנשים אשר לרשותו של גנרל-מיוז ברנס; דילול הגייסות באותם המקומות — במיוחד ברצועת עזה — בהם צפויה ביותר התנגשות מספרים שסביר הוא כי אין תועלת בנסיון לספל בבעיה הגדולה, בשאלת שלום המזרח-התיכון בעתיד, או בשאלת הפליטים הקשורה בכך, בעת-זו-עונה-אחת עם פעולתו הנילית. יתכן בהחלט שהצדק אתו, ואם אמנם יצליח להבטיח לצדדים "מרחב נשימה", יאה ראוי להכרת תודתנו, ועוד יותר מכך — לזו של אלה הסובלים בעיקר ממצב התהוירובוהו הנוכחי, וביחוד מהתנגשויות הגבול. עם זאת, הדבר אינו אלא התחלה. אם יושג, הרי שיתרונו הראשי יהיה כי יאפשר לבצע מאמץ חדש לטיפול בבעיות לזמן-ארוך של המזרח-התיכון.

יחידת "המשמר-הלאומי" צועדת בחוצות עזה.

השדמחה; אולם אפילו אם כך הוא, ואפילו אם תצא מנצחת ממלחמה, תאבד הרבה מכל מה שבנתה בעמל מאז הפכה מדינה ריבונית. יסוד חזק, הער לעניינים מדיניים, לא היה נרתע ממלחמת-מוע; אולם עד כה רוסן גורם זה בתקיפות על ידי הממשלה.

גישתו של מר האמרשלד דומה כי אינה נוגעת כלל בבעיה הגדולה. משגשגים לספל בה ממשית, הרי הצורך הראשון והברור ביותר הוא ליצור קריגבול מגוחך-פחות מזה המשקף את המצב-הצבאי שעה ששביתת הנשק הביאה לסיומם של עיקר פעולות-המלחמה במלחמת ישראל-ערב. הגבול הגרוע בגבולותיה הוא גבולה עם ממלכת ירדן. אין צורך כי ארבה מילים בענין זה, משום שכל אלה המגלים ענין בנושא יודעים על כך.

הגם שהפליטים שברצועת עזה, אשר בשליטה מצרית, הם שהיו הסובלים בלתימה שפרצה שם לא מזמן והם אף שהיו הבולטים ביותר בחודשות שבעתונים — הרי ריכוזי הפליטים שבירדן, הרבים מהם בהרבה במספרם, הפכו עתה לחשובים יותר במובן המדיני. הם מילאו תפקיד דוחף בשני המשברים שבאותה ארץ, אשר היו קשורים אהדדי — ביטולה של החלטת הירדן להצטרף אל ברית-בגדד ופיטוריו של גלאב פחה. אין ספק כי מידת הבנתם את המתרחש, ואף את מעשיהם הם עצמם אותה שעה, מועטת היתה. אולם אפילו כמכשירים בלבד, לשימוש בידי אחרות, נתגלו הם כרבי כוח.

"תנועות פליטים" אינה בגדר חידוש; אפילו בארץ בעלת-סדרים כגרמניה המערבית מילאו הן תפקיד, אם כי תעמולתם שם לענייניהם לא צוינה עליידי מידת קנאות מתפרצת. ניתן לשער כי כוחם של הפליטים יגדל ויעלה בירדן, אם לא יופר מצבם, ואי-אפשר שלא יהיה לכוחם זה השפעה שלילית, לאחר שמחשבתם נצרבה ונתעקמה ע"י צרותיהם.

כאן לפנינו מצב רב-סכנות יותר מזה שברצועת עזה או בגבולות בכללם. דומה, כי קליטתם של הפליטים בשלמותם נראית כבלתי-אפשרית; אולם חלק גדול מהם, אולי למעלה

ממחציתם, אפשר היה לישבם אילו היו שני הצדדים פונים בכנות אל משימה זו. אכן, יש הכרח לציין כי, הגם שבוצעו ע"י סוכנות-הסעד-לפליטים של האו"ם תכניות התישבות מחדש קטנות, המושתתות על הפריית שטחי קרקע, טרם היו תכניות כאלה כרוכות בהשגת תפוחה של ישראל, טרם התקדם ענין תכנית עמק-הירדן הגדולה, אשר בה כרוכה השתתפות זו. כאן נמצא המאמץ נבלם; ובינתיים, גוברת והולכת הדלקת באותו ה"כ"ב הפוליטי והנפשי הגדול המתגלה בפליטים שטרם יושבו. אפילו אותם טיכויים למתן-פיצויים המצוריים-בעין — רק לעתים רחוקות (ואם בכלל) מברכים עליהם הפליטים; כי מסרבים הם לנטוש את דרישתם לשיבתם לישראל ולהחזיר זרת וכסיהם-שבבער הנמצאים שם. ישראל תעדיף להלחם מאשר להכניע לכך.

מר האמרשלד יודע לא פחות ממישהו אחר כי בעית הפליטים הנה מנתוני-היסוד שבהיוו המדיניים של המזרח התיכון, ואם יש לו עוד צורך בתדריך נוסף כלשהו שיתנתן לו במקום גופו — הרי יקבלו בכירות, מקום בו נמצא

מגמות. הבטחות - אך מה מידת הביצוע ?

מאת הל להרמן

נמצאת כ-100 ק"מ צפונית מערבית מקהיר (**). פל-חיים, אשר היו פעם צמיתים חסרי-קרקע של החקלאות הפיאודלית בארץ הנילוס, יושבו שם כאיכרים עצמאיים בכפרים "מצוחצחים" חדשים. האזור הוא רשמית כ"מפעל מורה-דרך" - תחילתה של תכנית בקנה מדה גדול.

המבקר מוצא שם כ-600 משפחות שיושבו בתנאים אשר ודאי שעדיפים הם על תנאי דלותם הקודמת. את ההבדל אפשר למודר לפי העובדה החשובה שבה מות המשק משוכנות במבנים נפרדים, במקום בבקתות אדוניהם. המקום ארוף אורה בלתי-רגילה של נקיון ושביעות-רצון. סוכני הקואופרטיבים והועד-המנהל-המרכזי עוסקים בטיפול בכל צרכיהם של

בניטו מוסוליני זכה להערצה רבה - מחוץ לאיטליה - על שהביא לכך שהרכבות תצאנה לדרכן בזמן. רוב המצרים אינם יכולים להרשות לעצמם נסיעה ברכבות. אולם מרביתם כמעט ואינם יכולים להרשות לעצמם אף לקנות נעלים - או מזון, תרבות. מעון ודיור דיי-הצורך בשביל לחיות חיים הוגנים ונלהיות צרים ובריאים.

כאשר תפסו קולונל גאמאל עבד-אל-נאצר ורעיו את השלטון ביולי 1952, דמו נתוני-הסטטיסטיקה החיוניים על מצרים בחלקם הגדול לסיפור מעשה "עשר המכות". למשל: 96.5 אחוז מאדמתה היו מדבר בלתי-ניתן לישוב; צפיפות התושבים היתה 350 איש על קילומטר מרובע (*); דונם מעובד אחד ויחיד צריך היה להספיק על מנת לכלכל אדם אחד; ההכנסה הלאומית לגולגולת היתה 100 דולר לשנה; שיעור האנאלפאביתים היה יותר מ-82 אחוזים. אורך החיים הממוצע היה 30 שנה - ומספר המצרים שהיו גועים בשחפת, גרענת או מחלות מעים, עלה על מספר האירופים שהרכיבו משקפים.

משקיפים זרים חשו היטב מצב זוועה זה. לא היה על גאנר לבצע פלאות של יעול באשר ללוחות-זמנים של רכבות - או כל דבר אחר - על מנת שיקנה לו בחוץ-לארץ מוניטין על כך שהרכבות יוצאות לדרכן בזמן. הוא היה צריך רק להתיצב אי שם, מול מצוקתה הגדושה של מצרים, להכריז בתקיפות את כונתו להביא לכך שמצוקה זו תיעלם, ואחר להתחיל לסלקה זעיר-פה וזעיר-שם.

כל כתב זר המגיע לקהיר, מוזמן נמרצות לבקר ב"חבל השחרור". זוהי רצועת אדמה-צחיחה ליד הדרך לאלכסנדריה שהפכה לניתנת-לעיבוד. היא

(*) למעשה, בשטח המיושב אשר כפי שציון המחבר מהווה 3.5% מהשטח הכולל, כ-600 נפש בקמ"ר. חמור.
(**) ראה ב"מערכות" חובי צ"ו, "עבודת-מחץ" באום צאכר. המער.

אחרים בדומה-לו תהא הרסנית לכלכלה הלאומית. תחת זאת הופך הוא ל"כפר פוטיומקין" (**), כפר שהוא העמדת-פנים לצורך תעמולה ולורית-עפר ב-עיני פרשני-עתונות המסתפקים בביקור חטוף.

ומה באשר לאותה דינמיות, העושה את מועצת-ההפיכה הצבאית לרבת-רושם כל כך? ברור כי גילוי מרץ הוא דבר טוב — אולם לאו דוקא יהיה הוא ראוי להערצה, אם הפעלתו הפעלה-מוטעית היא (אף תורכיה נודעת בממשלתה "רבת המרץ" — ובשל כך עומדת היא כיום על סף פשיטת רגל).

דומה כי יהא זה הוגן אם נשוה את בצעונה של מועצת-ההפיכה עם המחיר שעלתה ועם טענות-ההישגים. עד כמה הצליחה לארגן "גילוי מרץ" אלה? כמה מצוי בכל זה מן הבזבוז וכמה — מן היצור-ממש?

על מנת לערוך התקפה על האנאלפאביתיות, המ-חלות והפיגור-הכללי, פתח המשטר בתכנית של הקמת "יחידות שירותים-משולבים"; לפי תכנית זו צריך להקים בשביל כל "יחידה" בית-ספר, מרפאה, בית-מלאכה ובית-עם — כל אלה בבנין אחד — בכל אחד מתוך 800 הכפרים שסומנו לכך. אולם אותן "יחידות" מעטות שהוקמו עד כה נבנו בפורנות ובזבוז. הן מתנשאות, בנויות אבן איתנה, מעל בקתות הטיט העלובות של האיכרים. החוילות שנבנו בשביל הרופא, המומחה-לחקלאות, העובד הסוציאלי והמורה הן יוצאות דופן בהידורן, מעריכים כי שלושה רבעים של הסכומים המוגבלים המתבזבזים לכך, ניתן היה להשתמש בהם באופן טוב יותר לשם אימון העובדים המקצועיים, בהם קיים במצרים מחסור כרוני ונואש.

רפורמה קרקעית היא עוד נצחון אחד שמועצת-ההפיכה-הצבאית תובעת לה את הזכות עליו. חוב-רות התעמולה של הממשלה יוצרות רושם כי מהפכה אנגרית בקנה-מידה ארצי הולכת ומתבצעת. כל אחוזות הכתר הוחרמו, ומבטיחים לך כי רק 800 דונם הושארו לכל אחד מן הבעלים הקודמים — וכי השאר הופקעו לשם חלוקה להמונים הרעבים-לקרקע.

הערכה הולמת של כמות הקרקע אשר תחולק בסופו של דבר במסגרת הרפורמה הקרקעית היא 1.6 מליון דונם. האומדן הגבוה ביותר, שניתן על ידי האופטימיים שבדוברי הממשלה, הוא 2.4 מליון דונם. אולם אפילו מספר זה, במקרה הטוב ביותר, הריהו בדוחק כעשרה אחוזים מכלל האדמה המעובדת במצ-

המתישבים. האיכרים המאושרים לובשים בגדים מותקנים-היטב שנופקו על ידי הממשלה. המבקר מבקום לומד לדעת — ומחייב זאת — כי המתישבים ונשותיהם שומעים הרצאות על פיקוח-ילודה, וכי מתנהלת מלחמה בכך שבעלים יתגרשו באופן שר-י-רותי מנשים "סחוטות" וירכשו נשים "רעננות" תחתיהן — התקפה ישירה על הקללה הראשונה של מצרים, קללת עודף האוכלוסיה.

הקוצים באליה

אולם בחינה נוקבת יותר מגלה נימה אוטוריטרית חודרת-לכל — ומספר "קוצים באליה" (*). אין מסת-פקים בכך שמעודדים מיעוט ילודה. דבר זה הוא חובה. אומרים להורים, באורח בלתי רשמי אולם בתקיפות, כי אם יולידו יותר משלושה צאצאים — יהיה פירוש הדבר סילוק. הבגדים המנופקים חינם הם מדים — צבע אחד לזכרים, צבע אחד לנקבות. הקואופרטיבים אינם מסתפקים במתן עזרה לבעל האדמה החדש; הם הופכים אותו לבלתי נחוץ. ה-יזמה שמתרת לו אינה עולה על זו של רובוט. ה"קואופרטיבים" עושים בשבילו הכל, החל מהספקת זרעים וזבלים ועד לעיבוד הקרקע, איסוף היבול "שלו" ושיווקו. למעשה, נותנים לו סובסידיה בעד זה שיראה מאושר.

המחיר ההתחלי של גאולתה-משממה של אדמה חקלאית נוספת היה כפול מזה שהיה צורך לשלם אילו פשוט היו קונים במישרין את האדמה הטובה ביותר בכל מקום שהוא בחבל הדלתה הפורה (**). המפעל אינו מסוגל לכסות אפילו את הוצאות ה-פעולות השוטפות, כל עוד חייב הוא לספק "הכנסה" לאותם איכרים-באידיליה, (ההנהלה מקוה עתה — על-ידי הקמת תעשית שימור עגבניות, זיקוק סלק-סוכר ובתי-חרושת קטנים אחרים, לסחוט הכנסה נוספת מהיבולים ולהקטין את הגרעון).

בהתבוננות מטוח קרוב, חדל "חבל השחרור" להיות "מפעל מורה-דרך" מאחר שהתנספותם של

(*) במקור האנגלי — הבטוי האופיני "מספר ביצים באושות בתוככי גן-העדן". המער.
(**) כמוכן שבקורת זו — אין לה תוקף מבחינת המגמה להרחבת השטח-המעובד הכולל. המער.
(***) הבטוי שאול מן המסורת על ביקורה של יקתרינה השנייה, קיסרית רוסיה, במחוזות דרום-אוקראינה שסופחו אל מלכותה. מקורבה הנסיך פוטיומקין, שהיה מושל עליהם, רצה להראות את גדולת מעשי הפיתוח שלו במחוזות אלה. כפרים למראית-עין הוקמו בימים ספורים, מחמרים זמניים — ושעה שהמלכה עברה ברחובותיהם נראו משני העברים המוני איכרים ואיכרות על ילידיהם; אשר הובאו לשם במיוחד מישור-בים מרוחקים-למדי, זמן קצר לפני עברה. המער.

ואת חוילתו כקאזינו למשחקי-הימור — בלי רשות-
כניסה למצרים).

הביקוש לכות-עבודה באחוזות שנצטמקו ירד
במהירות רבה יותר משפחת ההצע של אותם פועלים,
אשר לא קיבלו קרקע ועל כן נזקקים הם עדיין להש-
כיר עצמם. פועלים חקלאיים התלוננו בפני כי בגלל
ההתחרות המוגברת על מקומות עבודה עלה ביכולתו
של הפחה שבסביבתם להקטין את שכרם ב-50 אחוז.

*

ה"זוכה הגדול" מענין התיקונים האגרריים היא
המדינה עצמה. כיצד אחרת אפשר להסביר את
חשבון-הבנק ה"משגשג" של ה"ועד העליון לתיקונים
קרקעיים". המפקח על ביצוע התכנית? כל בעל-נחלה
חדש מסלק את התחייבותו באמצעות תשלומים שנ-
תיים לוועדה, למשך 30 שנה. (דמי-חכירה אלה
מצטרפים לכדי כפלים מערך-השוק ההתחלי של
נחלה זו). חלק מהכסף ניתן כפיצוי לבעלה הקודם של
האדמה שהופקעה; השארית מוחזקת על ידי הועד.

רשמית מוסבר כי סכומים אלה דרושים על מנת
לכסות "הוצאות מנהליות". ניתן היה לצפות כי
סכומים אלה השמורים בידי הועד, ישארו בהתמדה
מצומצמים כתוצאה מהוצאות מתמידות ובקצב מהיר;
תחת זאת, החשבון של הועד ב"בנק הלאומי" של
מצרים הולך וגדל בהתמדה.

פגם אחרון — ולטוח ארוך, יתכן כי הרציני
ביותר — הוא העובדה כי אין המשטר משתמש ב-
תיקונים האגרריים כבהזדמנות לנסות ולהתחיל, ל-
פחות, בהכשרת איכרות המסוגלת לעמוד-ברשות-
עצמה. יותר מ-160 "קואופרטיבים" פועלים כבר
עתה; לפי התכנית יהיו בסך-הכל 400 קואופרטיבים
כאלה. אפשר להצדיקם בתור עוזר חיוני לציבור-
נזקקים בור ומרושש. אולם ממש כמו האיכר דמוי-
הרובוט שב"חבל השחרור" שעל הקרקע-המופרית,
הרי גם האיכר הקרוי "עצמאי", היושב על אדמות
שחולקו-מחדש, אינו זוכה בכל הזדמנות לגלות יזמה,
או אפילו ללמוד, הודות לקואופרטיבים שידם-בכל,
מפותחת אדמתו למענו, ולא על ידיו.

רים. נמצא שכאשר תושלם התכנית כולה, לא ייעשה
אלא צעד מוגבל במלחמה נגד חלוקת-האדמה הבלתי-
נאותה — כל-כך פחות מאותה "מהפכה" עליה מכריי-
זות חברות התעמולה. אפילו כך, רק מליון דונמים
חולקו עד לסוף 1955, על אף שלוש שנים של תרועות.
שנה נוספת תמימה תדרש למועצת ההפיכה כדי לסיים
את הפקעת האחוזות — שלא לומר דבר על חלוקתן-
מחדש.

יתר על כן, מומחים לקרקעות מצביעים על כך
כי לו היו קובעים את הגודל המכסימלי של הנחלות,
אשר הושארו בידי הבעלים הקודמים, ל-400 דונם,
כי אז עשוי היה הדבר להוות שינוי של ממש במצב
עובדי-האדמה המצריים; ומבחינה מדינית היה הדבר
מעשי ממש באותה מידה כקביעת אותו הגבול הבלתי-
מסוכן של 800 דונם — גבול אשר בו נעצרה מועצת
ההפיכה, כשבבעלותו 800 דונם של אדמת חבל הנילוס
(מאדמות הפורות ביותר בעולם) — הרי כל אחד
מהפחות, אדוני-הקרקע, נגדם התריס בחסדנות כה
רבה המשטר כולו, נשאר בבחינת "פחה" כמקודם,
במצב "מבוסס" למדי.

חוץ מזה, אפילו ה"גבול" של 800 דונם הוא במידה
רבה הוגאה. אם יש לבעל הקרקע בנים, מאפשר לו
החוק להחזיק ב-1200 דונם. הותר לו למכור את
עודף הקרקע שלו באופן פרטי לפני שיופקע על-ידי
השלטונות — בהפכו לבעלים נסתר על-ידי "מכירה"
לאריסים מזי-רעב. אפשר אפילו להשיג "שחרורים"
גיכרים מחובת ה"גבול" הנ"ל על ידי הבטחה להת-
חיל במפעלים גדולי-מימדים של צמחי תעשייה או
של הפריית קרקעות.

יתר על כן, שטח האדמה שחולק פחות הוא מזה
שהחורם. ההפקעה הגדולה ביותר שבוצעה ע"י המש-
טר היתה הפקעת אחוזות הכתר. אולם רק חלק מהן
הועבר לאיכרים. השאר הפך לחוזות-נסיוניות של
המדינה או לגנים בשביל תיירים. (באינצ'אס, שעל
תעלת איסמעיליה, מפעיל בעל-זכיון איטלקי את
"בית השעשועים" ובריכת השחיה של פארוק בתור
בית מלון, את ספינת הטיוול שלו — כמסעדה צפה;

עם בעלי-אחווה צעיר בכפר מצרי

מאת נעמי מיטצ'יסון

היא התכוננה, ללא ספק, לאדם שיראה אותה ואת בני-סיביתה
כיצוריי-אנוש. לפני כן, אותו ערב, ביקרתי בביתה; בין בתו
של כפר-בנייה-הטיט, לא היה הוא בין הרעים. היו בו מיטה
ומעין-מזנון, כד-חרס למים ורצועות גייר-עתון המודבקות

המבשלת, בהתכוננה בי ובתמכה את כרסה הגדולה, לוטת-
השחור, בקצה השולחן, הנידה בעגילי-הנוהב שלה ואמרה
לאחינו של הודו-החורג — שכן, המשפחות המצריות סבוכות
הן כמו הסקוטיות שלנו: "מחבבת אני לפגוש אדם בן-תרבות".

שה ושם על הכתלים. בחדרון פנימי קטן ישיבה תוסרת מן הכסר הגדול שבמרתק של עשרה קילומטרים; היא הביאה עמה את מכונת התפירה שלה כדי לתפור לבושי-כלולות מארגי-כותנה כחול ולבן ב-שביל אתת הבנות, היא עבדה לאורה של מגורת נפט ועירה. חלון לא היה שם.

בית זה היה בית טוב יחסית; המבשלת היא אשתו של מורסי, או אחת מנשותיו. מורסי זגן הוא האחרון ברשימת בעליה של המבשלת, כי עסקי-החברה בכסר דר-מים לאלה של החברה הגבוהה — גשים עוברות מיד ליד. דומה כי הדבר משיע את רצון כולם, והילדים מצויים בשפע, ומפתיע במקצת כי מראם טוב. דבר זה,

אמר אחין הווד-החורג, הוא משום שהיה לפלחים בשתי השנים האחרונות מעט יותר כסף להוציא על מזון, בעיקר תודות למדיניותה החדשה של הממשלה; היא קבעה גובה קבוע לדמי החכירה שישלמו האריסים, ושמה קץ לשיטה הישנה של התחרות בין הפלחים מי יוכל לשלם את דמי החכירה הגבוהה ביותר, על-ידי כך שמכעט ירעב את משפחתו, האריסים — הפלחים — יכולים עתה במקצת לתכנן אף לקראת-עתיד.

אדון-האחוזה הצעיר ואני יצאנו דרך שער בכותל-הטיט הרבוע — שער אשר בימים עברו נהגו לנעלו עם רדת הלילה — וצללנו אל תוך הבוץ העמוק והדביק של הכסר. אביסכו הוא אשר בנה את הכסר, על המסגד שבקצהו, בשביל הפלחים שלו. יתכן כי באותם ימים היה זה צעד קדימה מתנאים פרימיטיביים אפילו עוד יותר. אך עתה הכסר הוא בלתי-מתאים לחלוטין למגורי אדם. הגברים, הנשים והטף של הכסר דרים בבקתות-טיט שצורתן היא בערך צורת בית; יש בהן לעתים סתח-חלון ועיר ופתח גדול יותר אל הגג, אשר עליו מאוחסנים תירס, קני-סוכר ודלק. לעתים צרו מהטיט צורת אה, ועליו יכולים בני המשפחה לפרוש את מחצלות השינה שלהם; לעתים הודק הטיט למעין מדף צר, ובו נקבים בשביל ידיותיהם של הכפות והסכינים המעטים שברשותם. בחוק, משמשים מבני טיט גבוהים ככדי-מאגר לאורה. החדר הגדול ביותר נועד תמיד בשביל בעלי החי — פרות ותואים, הנראים מפורטים ובריאים למדי, כיאה לנכסים כה רבי-ערך. מן גגות-הסוף תלויים כדים — אחדים בשביל בצלים וקטניות, אחרים — כבתי-שובך ליונים. ברזים שחורים מתרוצצים מתחת רגליך. אין בבית כל קישוט. מקור החום היחיד הוא מתחת-גחלים, הרכוש, אם ישנו, נישא כעדיים על צוארי הנשים וקרטוליהן. לעתים קרובות אין בבתיים כל ריהוט שהוא, אף כי ישנו בכסר זוג אופניים אחד.

מ, אדון-האחוזה הצעיר, לא תפס תחילה מהו הבסיס האנושי עליו עומדת אחוזתו, על הדונומים הירוקים זרועי האספסת-המצרית, החיטה, הכותנה והקטניות שבה. מצרים של המשכילים, בה מתוכחים על כל גושא שבעולם ומקום בו כל תרבויות המזרח והמערב יכולות להפגש — ניתקת במהירות ובדרך המוליכה אלי שואה — ממגע ממשי עם חיי הכסר, ובעצם עם כל סוג שהוא של עבודה גופנית. מ, המסכים כי אכן כך הוא המצב, מוצא עצמו עתה נוכח הבעיה של מתן

(*) כעשרים וחמישה דונם. — המער.

דיוור לפלחים "שלו", אשר בראותם כי הוא מעונין בכנות דמתוך נימה אנושית בגורלם — מפקידים את עצמם ואת קשייהם בידיו.

סבורני כי הוא חש בחילה גופנית רבה יותר משלי עקב העדרם המוחלט של מים ושל סידורי תברואה, ועקב ריחם של הבתים והאנשים. הכל נראה לי כניתן-להשוואה לחנינות של פועלים נודדים בקסולטנה, ויודעת אני כיצד, במרוצת דור אחד של תנאים הוגנים, עשויים נערים ונערות ל"זנק" אלי התפתחות גופנית ושכלית תקינה. (אולם האחריות רכזה על כתפיו, לא על כתפי, ואריסיו הללו, היו בני ארצו הוא — לא עוד פלחים ותו לא, אלא בני אדם שהכרה להפכם בדרך זו או אחרת, לאחיו ממש).

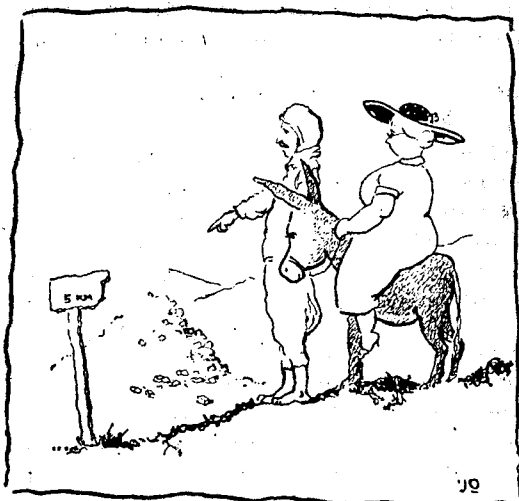
בהמשך סיורנו, סיפר לנו מורסי, בעל פני איכר נדיבים ורחבי-עצמות, חתומי טוב-לב וחרושי קמטים עמוקים, מהם בדיוק הגידולים שגידלם, כמה הוציא על כל אחד מששת האקרים שלו *) ומה יהיה ערך היבול. שישה אקרים הם הרבה; לאריסים רבים יש רק שנים או שלושה אקרים, המפורזים ברצועות צרות על פני השדות הגדולים והבלתי-גדורים. עודף-רנח כמעט שאינו קיים, אולם מאדף-ג'יטא תזונת האריסים ומשפחותיהם נאותה היא, אף כי אין בה גיוון רב והיא כוללת מעט מאוד בשר. ביסודה זוהי חקלאות שאין בה אלא כדי לכלכל את החקלאים, אשר עבור כך משלמים הם דמי-חכירה בסך של 24 לירות-מצריות לאקר (שהם 6 לירות מצריות לדונם) — כפלים מסכום המס שעל בעלי-הקרקע לשלם. גידול כותנה משתלם היטב, אך מותר לגדלה רק על שליש משטחה של כל אחוזה. מדיניות הממשלה היא — לגדל יותר מזון.

אחר המשכנו, מ, ואני, בסיור עם מורסי והלה ביאר כיצד פועלות המערכות הצמודות של השקאה וניקו; על כל אחת מהן לפעול כהלכה, פן תיהפך האדמה לחרבה מדי — או, לעומת זאת, לרונית-מלחים מדי. אני הודאתי על ידי התרש-מותי שהמכוש, הנועד לכל-שימוש-שהוא, והמגל-הקטן אינם כלי-עבודה נאותים. אמנם כן, מורסי שמע על חרמשים ועל אתים, אולם כנראה לא החשיבם ביותר. כאשר ראה כי אנו מתעניינים באמת בנושא, חזר ונכנס לחלקות הגידולים, בהראותו את צמחי החיטה ואת גובה הקטניות. שאלותי הטכניות על אדמה ודשנים, ציפיות-זריעה מופחתת וחרושה להצנעת-הגידולים, לדישון הקרקע — זכו לתשובות נבונות. אחר החל אדון-האחוזה הצעיר מעלה מחשבות על אפשרות רכישת טרקטור קטן ומשאית שהאריסים יתחלקו בשימושם. אולם מורסי הנדד בראשו לאות שלילה. הפלחים אינם משתפים פעולה. אמרתי כי שמעתי סיפור-מעשה זה גם בקשר לאריסים-הזעירים ולדייגים שבחבל הגבעות של סקוטלנד. יש שתי דרכים כיצד לנהוג באנשים שאינם משתפים פעולה: לצאת מהכלים ולחסלם — או להיות סבלן ולהציע להם נימוק כספי ממשי, אותו יוכלו להעריך על-ניקלה. אולם אילו היה קיים פה קואופרטיב, היה עלי לנהלו, אמר בעל-האחוזה הצעיר בעגמה, בהרהרו על עבודת-לימודיו שלו באוניברסיטה ודברבים שברצונו לכתוב אולם לעולם אינו מגיע לכך. יודע-קראו-וכתוב היחיד בכסר הוא המוכתר, נוכל זקן המצודד-לב אולם ברנש אשר אין לסמוך עליו בכל הנוגע לממונם של כפריים אחרים.

בדומה לחוות כה רבות באזור הדלתה, הרי גם אחוזה זו היא רכוש משפחתי; הבעלות עליה מחולקת בין שאר-יבשר

חמור. זה היה חמורה של המבשלת — ועל כן מורגל היה לרוכבת בעלת-משקל. ואכן, מצוא מצאנו את הלבנים ליד הכפר הגדול, שנראה לי כדומה מאוד לכפר בנוי-הטיט „שלנו“, אם כי בקנה מידה גדול יותר. אפשר היה לראות בו באופן ממשי כיצד נוצרו כמה „התלים“ אשר עתה חופרים בהם הארכיאולוגים: כי מתחת לבתים הנוכחיים ודאי שנמצאים שרידי הבתים שהיו לפניהם, ש„חזרו אל עפרם“, אך מלאים הם ללא ספק בשיווי כלי-בית שנזרקו לאשפה. יתכן מאוד כי השכבה הנמוכה ביותר טרום-היסטורית היא.

מורסי אמר כי אם יובאו הלבנים לכפרו, יבנו הכפריים את בתיהם כמו ידיהם. גם אני עצמי סבורה כי אם יהיו להם ביסוד מספר נדבכים של לבנים-שרופות ומעל אלה לבני טיט עשויות כראוי — יהיו הבתים „בסדר“. אולם צריך שיטיחום, ואולי גם יצבעום-צבעוניות מבפנים; ואם אפשר יהיה להתקין סידורי-תברואה בנוסח ערבי, ולפחות ברו מים אחד בלבד — הרי יתקדם בכך הכפר, בבת-אחת, במאה שנים. תמימות; והפער שבאחות-האחים בין אדון-האחוזה הצעיר לבין אריסיו — יתחיל לקטון.

הממשלה בונה בתי-ספר כדי לבצע את מדיניותה — להקנות ידיעת-קראו-וכתוב לכל — אולם אינה עושה זאת בקצב מהיר די הצורך. מי יודע, אולי יבנו עוד בית-ספר, בשביל כפר זה ושנים-שלושה הכפרים הסמוכים אליו ביותר. קיימים גם כפרים-לדוגמה, אבל אין בהם אלא כדי נגיעה בלבד בבעית אזור הדלתה בכללותה. אילו קיים היה מאמץ ממשי להעלות את רמת-החיים של פלחי הדלתה, היינו אנו התיירים יכולים לותר על ערוגות-הפרחים והמזרקות שבקהיר ולאכסנדריה.

לו חשו המשכילים המצריים, הצעירים כי עליהם לשמור על מגע עם הקרקע ועם האיכרים, לו היו מנסים להבין את הפלחים ולעבוד עמם ולמענם — אזי היה העתיד הנשקף למצרים רווד הרבה יותר. אולם רבים ביניהם אלה שאינם אלא צאצאי איכרים מלפני דורות מעטים, והם מפנים את גבם, נרעדים, כלפי הכפר.

יתכן כי הדבר הדרוש הוא בדומה לתפיסתו של גנדי על אודות „עבודה יוצרת לחם“, היינו, איזה סוג שהוא של עבודת-כפיים פרודוקטיבית לכל איש ואיש. אולי יש צורך לשם כך בגנדי חדש שיאמר זאת, אולם אין תפיסה זו רחוקה מהמושג המוסלמי של אחות-אחים וצדק. יתכן כי אם נכונים אחדים לחשוב במושגים אלה, יצליח הדבר. על אדון-האחוזה הצעיר רובצת אחריות ענקית — אולם יש לו גם הזדמנות מופלאה.

שונים, השותפים כולם להכנסה. אולם לא כל הבעלים שואפים כל כך לשנות את פני הדברים, כאדון-אחוזה צעיר זה. שטח האחוזה הוא כ־230 אקרים (כ־950 דונם). לו היתה גדולה הרבה יותר, היה חלק ממנה מופקע על ידי הממשלה ומחולק לנחלות קטנות — כפי שנעשה בכמה אחוזות שכנות. במרכז האחוזה נמצא ה„בית הגדול“, נעים-למראה אך מוזנח, כש-רצועות טיח נקרעות מקירותיו וקני צרעות דבוקים לגגו. בבית זה, מעונו של בעל-האחוזה, יש אף מטבח ובו סירים, מחבתות וברז מים זורמים; מקום בו מכינה המבשלת תבשר לים ערביים-לחך של יונים ממולאות-אורז, בתבלה אותם בשום ברוטביד ראוי להערצה.

מצויים כאן חצר גדולה מוקפת חומת טיט, סככות-מחסנים, משאבה למי-שתייה, עצי אקליפטוס וקווארינה למתן צל, ופרדס קטן של עצי תפוז ולימון.

אחד הדברים שניתן היה לעשותו, הרי זה לבנות בתים חדשים אחדים מחוץ לחומת הכפר, בככר שאין משתמשים בה; אולם מה יאמרו על כך בני הדור הישן? ואז אמר לפתע אחין הדוד-החורג, שהוא ליברל מהטיפוס הישן והנאה — וסבל בשל כך בעבר — כי למשפחה שייכת ערימה גדולה של לבנים שרופות הנמצאת במרחק של חמישה ק"מ מהמקום. החלטנו לחקור אותה, ומצאתי עצמי מסתכנת ברכיבה על

תחרות רשימות

מס' 11

ה ק ו ר א !

עם סיום „תחרות הצעדה” הראשונה של צה״ל, מוצג הנושא הבא לתחרות-הרשימות:

(1) מה לדעתך התכלית שאליה יש לשאוף, ואותה יש להשיג, בטיפוח כושר ההליכה בקרב. (א) יחידות הרגלים. (ב) יחידות-שדה אחרות. (ג) יחידות שירותים. (ד) הציבור האזרחי. בכל עונות השנה.

תנאי התחרות:

1. התחרות פתוחה לכל חייל בצה״ל — בשירות סדיר או בשירות מילואים — עד דרגת רב-סרן ועד בכלל.
2. גדלה של הרשימה — לא יותר מ-600 מלים.
3. הרשימה הזוכה תתפרסם ב„מערכות”.
4. הזוכה יקבל פרס: מספרי „מערכות”, לפי בחירתו, בסכום של 5 (חמש) ל״י. הפרס — נוסף לשכר-הסופרים.
5. המערכת רשאית לפרסם, לפי בחירתה, כל רשימה שתתקבל לתחרות, בתשלום שכר-סופרים.
6. לתחרות תכנסנה אותן רשימות שתגענה למערכת (ת.ד. 168, תל-אביב) עד יום 15.9.56.

„מלחמה בשלושה ממדים“

למעשה של ניתוחו ההגיוני. לא כן קינגסטון-מאקלורי; את מסקנותיו מציג הוא ללא סיגים, ולא זו בלבד אלא אף מבסס עליהן תכניות איסטרטגיות מעשיות להגנת האימפריה. נימה סכולסטית חריפה נשמעת ביחוד בסעיפים הדנים בחלוקת כל פעילות-מלחמתית לפעילות ולפעילות-נגד. מבחינה עיונית יתכן שהרעיון משתלב יפה באורח-המחשבה הדיאלקטי, אך למעשה, של ניתוחו ההגיוניים. לא כן קינגסטון-מאקלורי; ופעילות-נגד לפעילות-נגד יש בה יותר כדי להקשות על הבנת תהליכי הלחימה מאשר כדי להקל עליה.

המחבר מקדיש שני פרקים לניתוח הלכת-היסטורי שניתן להפיקו ממלחמות-העולם הראשונה והשנייה. אמנם סקירה היסטורית קצרה זו היא מאלפת, ונכתבה בכשרון רב, אך אין היא ממלאת את התפקיד אשר המחבר הועיד לה. קיימות שתי שיטות שכוחות לשימוש בהיסטוריה. הגישה האחת מנסה לנתח את לקח העבר על מנת למצוא בו חוקים, או רמזים לחוקים, אשר אפשר יהיה לישמם בהווה ובעתיד. הגישה השנייה מנסה למצוא בהיסטוריה אסמכתות לתורה אשר הוכנה „צ' פריזר“, השיטה הראשונה, כל עוד משתמשים בה בתום-לב, עשויה להביא לידי מסקנות נכונות ומועילות. השיטה השנייה מביאה בדרך כלל לידי קריאה משוחדת-מראש ומטעה בספר דברי-הימים. לעתים קרובות מוצאים אנו כי תורות הסותרות זו את זו אהדדי משתמשות באותו חומר-היסטורי עצמו לשם „הוכחת“ זדקתה של כל-אחת-מהן. קינגסטון-מאקלורי בחר בספרו בדרך השנייה — והרי ברור שבשני פרקים קצרים לא ניתן לקח היסטורי משכנע. על כן, אין להתחסס לפרקים אלה כאל „הוכחה“, אלא כאל אילוסטרציה בלבד.

לאור הניתוח של שיטות הלוחמה תלת-הממדית, ולאור המגמות המתבלטות עתה במדע ובטכניקה, מנסה המחבר לפתוח „אשנב-לעיתר“ — ולהעמידנו על צורת הלוחמה במל-חמה כי תבוא. פרק זה הוא מהמעניינים שבספר, ואין ספק שעמדתו של סגן מרשל-האוויר קינגסטון-מאקלורי מוסיפה משקל להשערותיו. לדעת המחבר, אין ליחס חשיבות-יתר לאמצעי-הלחימה החדשים, כגון הפצצה האטומית, האמצעים הביולוגיים והגאונים המרעילים. דעה זו נוגדת לדעתו המפורשת של פילד-מארשאל מונטגומרי, ולדעת רוב דברי הצבאות של בריטניה ושל ארצות-הברית. מעניין להשוות דעה זו עם דעתו של טברסקי, בספרו „עצמת-האוויר — המפתח לקיום“. אף סברסקי סבור כי הדעות המיחסות השפעה מכרעת לפצצת האטום אינן אלא תוצאה של היסטריה חסרת-שחר. נוצר כאן המצב הפיקאנטי שבו אחוים מחסידי עצמת-האוויר כופרים בחשיבות הנשק האטומי, בו בזמן שמפקדי כוחות הקרקע גומרים עליו את ההלל. לעומת זאת, מדגיש קינגסטון-מאקלורי את חשיבות ההרעשה-לטוח-ארוך — אף כשזו מבוצעת ללא שימוש בפצצת האטום — כאמצעי לחריצת גורל המלחמה.

בספרו „מלחמה בשלושה ממדים“ ניסה סגן-מרשל-האוויר קינגסטון-מאקלורי לבחון את עקרונות-המלחמה שהנם ישימים לצורות החדשות של מלחמה. המחבר הציב לו ג' מטרות: — לנתח את עקרונות-המלחמה ניתוח עיוני מופשט; לבדוק את דיוק ניתוחו לאור הפעולות במלחמות-העולם הראשונה והשנייה; ולבסוף — להסיק מסקנות מעשיות לגבי הדרך הנאותה להגנת האימפריה הבריטית בעתיד הקרוב.

אין ספק כי הספר „מלחמה בשלושה ממדים“ כולט לטובה בין הספרות הרבה הדנה בערכה האיסטרטגי של לוחמת-אוויר. הוא מצטיין הן בעומק המחשבה שבו והן בשיקוליו ההגיוניים, המתונים, והחסרים כל גון תעמולתי. געשה כאן ניסיון ללכת בדרכו של קלאוזביץ — ולהתיחס אל מלחמה כאל מדע המבוסס על עקרונות מסויימים, אשר ניתן להסיק מתוכם מסקנות מעשיות בדרך הדוקציה השתורה. אמנם השיטה עצמה נוצלה כבר על ידי מספר מחברים, כגון דוג' האישלקי, או מיטצ'ל האמריקאני; אך זו בפעם הראשונה נתקל אני בגישה עניינית בשטח זה, ללא ליכסון-מבט לאינטרסים של זרוע-האוויר, וללא פולמוס עם כוחות-היבשה וכוחות-הים.

חידושו העיקרי של המחבר הוא המיון לשטחי-לחימה לפי תכליותיהם של שטחי-לחימה אלה ולא לפי זרועות-הכוחות-המוזיינים המופעלות. כך, למשל, דן קינגסטון-מאקלורי בהרעשה-ארוכת-טווח מבלי להפריד בין ההרעשה באמ-צעות ותוחים ארוכי-טווח, לבין זו המבוצעת „ע"י מטוסי-הפצצה — או ע"י קליעים-מודרניים. אין ספק, ששיטה זו תורמת רבות להבהרת המושגים. מאיך-גיאס, מצריך נוהגו זה של בעל-הספר גם דיון בפני-עצמו בסוגיית הארגון הבין-זרועי-המשולב בין הזרועות השונות על מנת להבהיר את אורחיה-הפעלה של סוגי-הנשק השונים בתוך מסגרותיהם. בהקדמה ל„מלחמה בשלושה ממדים“ מוסר המחבר כי יש בכונתו להשלים את ספרו זה בספר נוסף, אשר יטפל בנושא זה. ואכן, הופיע ספר חדש מאת קינגסטון-מאקלורי: „ניהול המלחמה“ — אך גם הוא אינו מטפל בצורה ממצה בבעיית הזרועות השונות, בעיה הדורשת עדיין הסבר מקיף. כל עוד לא נכתב מחקר על נושא זה, שישלים את המלחמה בשלושה ממדים, תהיה התמונה של הפעלת כוח-האוויר המתקבלת ממנו, לוקה-בחסר.

עם כל המעלות של הניתוח-העיוני אשר צוינו לעיל, אין להתעלם אף מהחסרונות הטמונים בשיטה זו. השיטה החד-קטיבית-הראציונאליסטית נחלה מפלות רבות בשעה שניסו לכפותה על נושאים אמפיריים-בטבעם — בין אם היתה זו פסיקה של אריסטו, תורת-המידות של שפינוזה, או תורת לוחמת-האוויר של דוג'. כל מי שעיין בספרו הקלאסי של קלאוזביץ יזכור כי הלז התיחס בספקנות רבה לעקרונות אשר ניסח, ולא הסתיר כלל את חששותיו לגבי ישומם, הלכה,

מן הדין לציין כאן במספר שורות גם את דרך הכתיבה של המחבר. בכל ספר יש להבדיל, כדברי הפילוסוף הבריטי ג'וז, בין ביטוי של סיבוך לבין סיבוך של ביטוי. אין ספק כי רבים מבין המושגים הנוונים בספר הנם קשים לתפיסה. אך לעתים מצליח המחבר אף לערפל מושג אשר אינו קשה כשלעצמו, ורק לאחר עיון רב ניתן לפענח את כוונת המחבר. השפה האנגלית, המצטיינת בדרך כלל בפשטות סגנונה יש והופכת תחת עטו של קינגסטון מאקלורי לשפה אשר בה המשפט הממוצע מורכב מ-50 עד 100 מילים. בתרגום העברי נעשה ניסיון לשבור את המשפטים ולפשט את הסגנון, אך לא בכל המקרים עלה הדבר בידי המתרגם.

נוכל לסכם כי בספרו "מלחמה בשלושה ממדים" מגיש לנו המחבר נושא רב-ענין, אשר למרות פגמים קלים של סכולס-טיות מופרות ושל סגנון מסורבל נמסר לנו כספרייסוד על הפעלת כוחות-אוויר. הקורא ימצא כאן ניתוח הגיוני ונוקב של איסטרטגיית-אוויר, אשר ללא ספק יבהיר לכל איש-צבא המעיין בו את עקרונות השימוש בכוחות-אוויר ואת קוי ההתפתחות הצפויים לכוחות אלה בעתיד. **סגן-אלוף א. שתקאי**

תנאי הזירה של המזרח-התיכון, כפי שהם קיימים כיום, אינם מתאימים להרעשה ארוכת-טווח. מסתבר כי תנאי המזרח התיכון מחייבים ריכוז של פעילות-אוויר בטגיעה בכוחותיה ובסיסיה של האוויריה האויבת, באמנעה ובסיוע-קרוב. משימת אלו נזכרות בספרו של קינגסטון-מאקלורי כמשימות-משנה, ואין הוא מיחס להן בניתוחו ערך רב. מאידך-גיסא, אין הוא גורס כלל את דעתו של דוג, אשר הכריז בשעתו כי סיוע-אוויר לכוחות-היבשה הוא "בלתי-יעיל, מיותר ומוזיק", ושיש ערך רק לחיל-אוויר אסטרטגי, אדרבא, לדעת קינגסטון-מאקלורי מביא חיל-האוויר תועלת רבה כזרוע מסייעת לכוחות-היבשה ולכוחות-הים; ולא זו בלבד, אלא דוקא בתפקידים אלה תשמור האוויריה גם בעתיד על צורותיה השיגרתיות — שלגבי הרעשה ארוכת-טווח עשוי חיל-האוויר ללוש צורות אחרות לגמרי, ולהסתפק בפעלת קליעים-מונחים או דומיהם.

אנו למדים איפוא, כי איש-צה"ל עשוי להפיק מקריאה בספר זה תועלת כפולה: — ראשית, ניתן לו ללמוד עקרונות לוחמת-אוויר הישימים בעולם כולו; שנית, יכול הוא ללמוד כיצד לישם את העקרונות הללו גם לתנאי לוחמת-אוויר בזירתנו.

תוצאותיה של תחרות רשימות מס' 9 - (סוף ספט' 1953)

הוא להביא-בשם-אומרה ברשימתו — אם גם לא היו רשימותיהם מושלמות-בתכלית וקולעות בכל, הרי בעיקר דבריהם ודאי שנתכוננו לתכלית הנכונה ואף הצליחו לסמן בבהירות מספר לא-קטן של ציוני-דרך מועילים בגישה אל ההיסטוריה הצבאית באופן-הקריאה בה, ואם יש לבחור בין אלה אשר "העיון" וכתבו לבין אלה שבחרו לעצמם במצב ה"בטוח" של אדישים ובלתי-מגיבים — הרי ודאי שבעלי-רשימות אלו נמצאים עדיפים בהרבה; ומקטעי רשימותיהם אלו ודאי שתצמח תועלת כל-שהיא — לשאר קור-אינו, ובראש-וראשונה — להם עצמם.

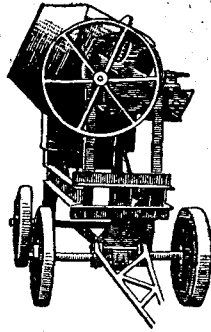
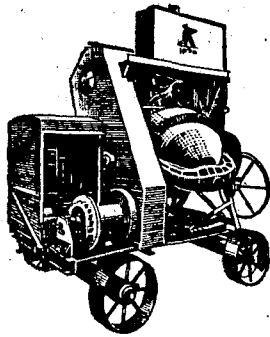
אכן, עצם העובדה שהמערכת לא ראתה אפשרות לפרסם אף רשימה אחת בשלמותה, ובחזרה קטעים בלבד, הביאה את המערכת לכלל החלטה שאף אחד מן המשתתפים לא יזכה בפרס המלא, וכי שעור-הפרס יחולק בין ארבעת המשתתפים ששמותיהם נוקבו לעיל.

אף בשל עוד שפע הדוגמאות והמצבים האצור בקור-רותיה, שפע הקובע ברכה-לעצמו, וה"מגרד" את מחשבת הקורא, ומאלפו, אפילו אם לא יגיע להסקת מסקנות כוללות ומכליליות. הסתייגויות אחרות ל-רשימת-הדגמותיו המעניינת (וברובה — העניינית) של סרן ז. איתן כבר צוינו בהערות-השולים של המערכת. לסגן ר. ראובני ניתן לומר כי תוכל ההקבלה לדוגמת ה"שליטה" אשר הוא מעלה להמצא אולי, בראש-וראשונה בניסיון ולקחן של אניות-המעפילים, ואילו המעשה ביריחו וברחב ספק האם אמנם עונה הוא על אלה, העלולים להתרחש באותם המקומות ובתנאים דומים, לפי דבריה-הוא; עם זאת אין ספק כי צדק בגישתו הכללית, והדוגמאות הטקטיות (והפסיכו-לוגיות) של התחבולה בעי, ושל התנפלות-לילה ע"י גדעון הגן מצוינות. ברם, כל אלה — וכן סגן-משנה יעקב יצחקי, המביא גאולה אם לא לעולם כולו, הרי עכ"פ לאמרת-הכנף המחכימה של פוש, אותה השכיל

תזכורת בענין "תחרות רשימות מס' 10"

תוצאותיה של "תחרות רשימות מס' 10" (שפורסמה בחוברת "מערכות" צ"ט), תתפר-סמנה בחוברת ק"ב. המערכת מוכנה לקבל רשימות נוספות לתחרות זו, עד ה-20.7.56.

מערבלי ביטון

מיוצרים על ידינו בקבול:

- 110/140 ליטר
- " 140/220
- " 175/820

- בעלי תוף מתהפך ופתוח
- ניתנים בנקל להעברה ממקום למקום
- הפעלה נוחה
- הטענה והרקה מהירה

בדבר פרטים נא לפנות:

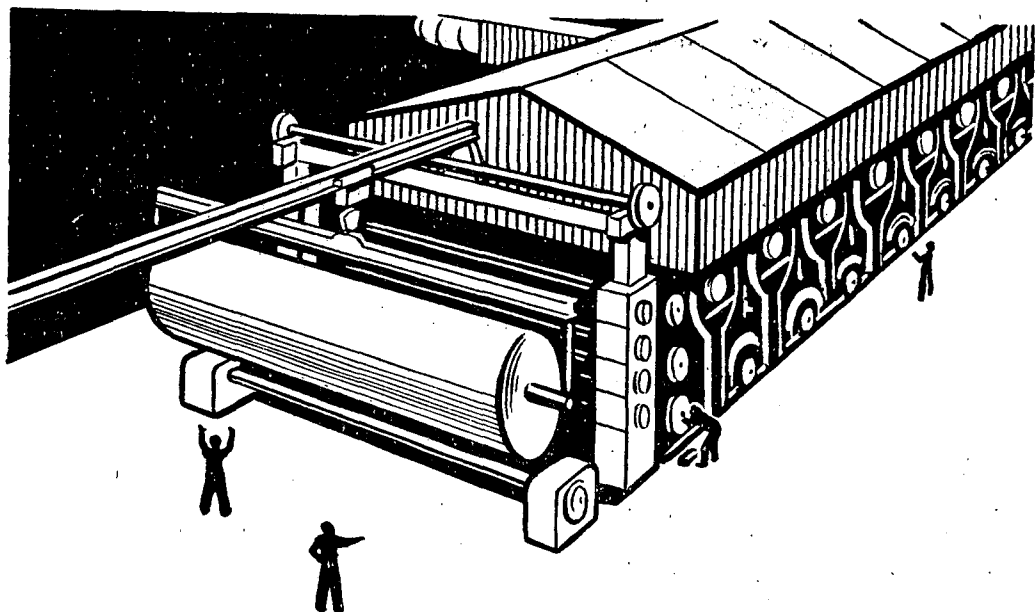
לסולכור בע"מ ת"א

ת"א, רח' אלנבי 115
חיפה, בנין סולל-בונה
או למחלקת המכירות במפעלנו.

בתי יציקה וולקו
חיפה ת.ד. 624 טל. 7271, 7127, 7104
בע"מ

מערבלי הביטון של "וולקו" זכו במדליית הזהב בתערוכת התעשייה בחיפה

ניר הדפסה

ניר אופסט

ניר כתיבה

ניר עתון

ניר לשקים

ניר אריזה

מפעלי ניר

אמריקאיים-ישראלים בע"מ

בנוזן. נפם. סולר. סוזם קל. סוזם קבד. פרפיץ. אילוי סיכה. בנזן. נפם. סולר. סוזם קל. סוזם קבד. פרפיץ. שמוי סיכה. בנוזן.

לכל מטרה

דלק" החברה הדלק הישראלית בע"מ
 DELEK" THE ISRAEL FUEL CORPORATION LTD

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכת
 „משכנות" בע"מ

עלה והצלח!

לצבא הגנה לישראל

שא אח ברכת

מחסני ערובה „**עצמון**” בע”מ

עלה והצלח!

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכת

„**נור**” בע”מ
חברה לתעשיית אפרורים

עלה והצלח!

בנק הפועלים בע”מ

1921 סוד

סה”כ אקטיבה 90 מיליון ל”י

כל עסקי בנק בתנאים נוחים: שרותי הסכון
הנאמנות, קניית ומכירת שיקים ומטבע זה,
שרות מיוחד למכירת שיקים לנוסעים
(Travellers cheques)

19 סניפי הבנק ו-50 המשרדים
של קופות המלוה והחסכון
של העובדים לשרותך

**תעשיית
אבן וסיד**

תעשיית אבן וסיד

בע"מ

מספיקים:

חצץ בכל הגדלים, חצץ מעורבל, אבני בנין, אבני שפה
ודבש לכבישים, סיד רגבים לבנין, סיד לחקלאות,
סיד לריכות דגים, מימת הסידן, שיש מלוטש,
חזיתות בתים וחדרי מדרגות, אבני מצבות.

מפעלי אבן, מוצרי שיש ובטון

ת. ד. 22, קרית חיים, טלפון 7171

המשרד הראשי:

חיפה, רח' יבנה בנין סולל בונה

ת. ד. 4854, טלפון 66501

משרדים:

ירושלים, רח' שמאי בנין גזית

טלפון 5283

תל-אביב, רח' אלנבי 111

טלפון 6031

מחלקת השיש: (מפעלי "אבן")

דרך יפו תל-אביב 7

טלפון 67109

באר שבע, טלפון 17

מחצבות אבן ושיש.

משרפות סיד משוכללות וחדישות ביותר במזרח הקרוב.

מנפרות ומלמשות שיש.

סולל-בונה בע"מ

ח' פ' ה'

ככר סולל-בונה

לצבא הגנה לישראל

שא את ברכת

ברמל מזרחי

עלה והצלח!

„מקורות“

מפעלי מים בישראל בע"מ

לצה"ל

„המגפר" בע"מ

תמיד לשרותך

לצה"ל

„נעמז" בע"מ

תמיד לשרותך

מלט חבסי לכל דורש! ...

מפעלינו בחיפה וברמלה עובדים 24 שעות ביממה והייצור גדל והולך. הגנו שמחים, שלרגל הסרת הפקוח על המלט באפשרותנו לספק ללקוחותינו מלט בכל הכמויות הנדרשות וללא הגבלה. להלן סוגי המלט המיוצרים על ידינו:

- א. "צמנט פורטלנד רגיל" לפי התקן הישראלי ת"י 1, 1951, ובהתאם לתקן הבריטי BSS 12/1947. חוק הצמנט שלנו עולה למעשה בהרבה על החוק הנדרש לפי התקנים הנ"ל.
- ב. "צמנט מיוחד" המתאים למבנים מיוחדים אשר בהם יש צורך בחוק התחלתי גבוה של הבטון.
- ג. "צמנט אסבסט" המתאים במיוחד למוצרי אסבסט.
- ד. "צמנט מגן" — מלט זה הוכנס עכשיו בפעם הראשונה לשוק, לאחר מחקר ממושך של מעבדתנו, והנו מיועד לסוגי בניה אשר בהם על הבטון לעמוד בפני חמרים תוקפניים שונים. הוא מיוצר בהתאם לתקן האמריקאי בשביל צמנט פורטלנד מטיפוס "V".

מעבדתנו עומדת לרשות לקוחותינו לשם התייעצות טכנית כבעיות העוללות להתקורר בקשר למוצרינו.

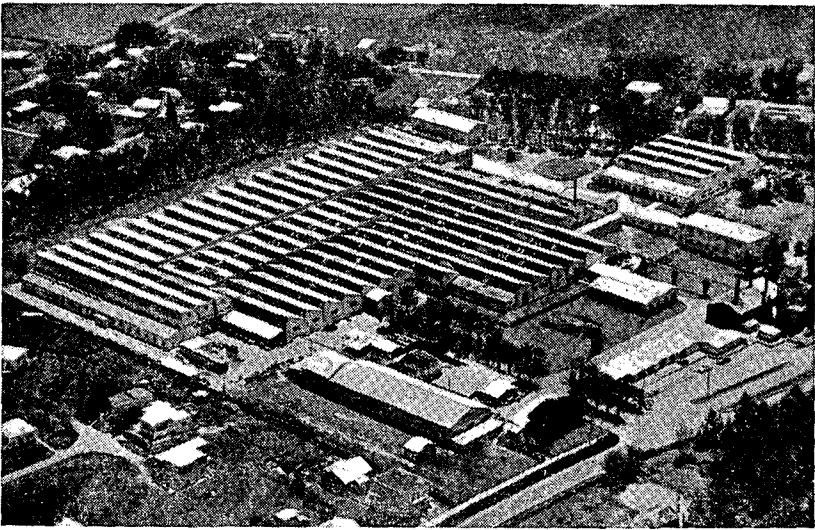

נשר

הצמנט הידוע בטיבו בארץ ובעולם כולו!

לצה"ל

 אתא חברה לטקסטיל בע"מ
آتا شركة لتكستيل علمية الضمان
ATA TEXTILE COMP. LTD.

תמיד לשרותך

לתשומת לב החקלאי והמשק;

קומופוסט מנופה

זבל אורגני

בהמלצת משרד החקלאות

„נאה“ - נצול אשפות הערים בע"מ

המפעל — מגרש האשפה של עיריית תל-אביב-יפו — חיריה טל. 62333

משרד: תל-אביב, רחוב אחד-העם 30, קומה א' חדר מס' 8, טל. 5625, ת. ד. 579

„אגד“ (א.ש.ד.)

שרות התחבורה הגדול בארץ

מחבר 900 נקודות ישוב, כפרים, מעברות וערים. במשך השנה שעברה עברו מכוניותיה 60 מיליון ק"מ בהסיעת 130 מיליון נוסעים

המכוניות החדישות שהוכנסו לשרות שיפרו במידה רבה את התחבורה בארץ. עם חברי האגודה נמנים נהגים מנוסים בעלי ותק וחיילים משוחררי מלחמת העצמאות. „אגד“ מהווה מקור קיום לאלפי משפחות.

שרות חבילות מעולה עומד לשרות הציבור להעברה לכל חלקי הארץ מבית השולח לבית המקבל.

שרות מיוחד מגמל חיפה ולנמל

מחלקה לנסיעות מיוחדות וטורים
סעו ב„אגד“ (א.ש.ד.) ישיר
במהירות ובנוחיות בכל שעה הנוחה לכם

כל הדרכים מובילות ל „אגד“ • „אגד“ מוביל בכל הדרכים